

*Työ teollistumisen
ja arjen rajapintana*

Juuso Marttila

Työ teollistumisen ja arjen rajapintana

**Strömforsin ja Ramnäsin
rautaruukkiyhteisöt 1880–1950**

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan
suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi yliopiston
Seminarium-rakennuksen salissa S 212
marraskuun 7. päivänä 2014 kello 12.

Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2014

© Juuso Marttila

Taitto: Raimo Parikka

Kannen kuva: Meltokimpaleen taontaa Strömforsin kankirautapajassa 1920-luvulla. A. Ahlström Oy:n arkiston kuvakokoelma

ISBN 978-952-5976-22-9 (nid.)

ISBN 978-952-5976-23-6 (PDF)

Hansaprint, Helsinki 2014

Sisällysluettelo

Esipuhe	7
1. Johdatus:	11
1.1 Työn merkitys teollistuvissa pienyhteisöissä 1880–1950	11
1.2 Työ teollistumisen ja arjen historian tutkimisen rajapintana	14
2. Kirjallisuuskatsaus teollistumisen ja työn tutkimukseen	29
2.1 Tutkimuksen yleiset linjat	29
2.2 Teollisuuden tutkimuksen ja arjen historian rajapinnoilla	34
3. Tutkimusasetelma ja -menetelmät	49
3.1 Tutkimuskohteesta ja sen rajaamisesta	49
3.2 Aineistot ja menetelmät	55
4. Strömforsin ja Ramnäsin ruukit	88
4.1 Strömforsin ruukki	89
4.2 Ramnäsin ruukki	92
4.3 Perinteinen ruukkiyhteisö	95
4.4 Työ ruukeissa		
5. Artikkelianalyysi	105
5.1 Artikkeleiden esittely	105
5.2 Johtopäätöksiä	114
6. Summary	125
7. Lähteet	132
8. Liitteet	160
Articles	163

Esipuhe

Väitöskirjani johdanto-osan käsikirjoitusversion valmistumisen aikoihin keväällä 2014 sain lukea uutisista, kuinka Strömforsin muovitarviketehdas aiotaan siirtää Puolaan ja Tanskaan. Kyseessä on viimeinen suoraan tutkimani ruukin historiaan kytköksissä oleva teollisuuslaitos paikkakunnalla. Elämä pienessä Ruotsinpyhtään kirkonkylässä, vanhan ruukin miljöön ympärillä ei tuon siirron jälkeen ole enää koskaan entisensä. (Esi)teollinen työ on määrittänyt tuon kylän elämää perustavanlaatuisella tavalla aina 1600-luvulta alkaen. Vaikka väitöskirjani käsittelee aiempia muutoksia tässä teollisuusyhteisössä, on se tärkeä muistutus siitä, kuinka kouriintuntuvia ja arkisia asioita konsernijohtajat liikuttelevat etsiessään seuraavan kvartaalin voittoja yrityksen osakkaille.

Tutkimusaiheeni on suoraa jatkoa pro gradussa käsittelemieni kahden rautaruukin tutkimukselle. Väitöskirjalle ominaiseen tapaan sain harhailta erilaisten käsitteellisten viitekehysten laidoilla yrittäen löytää sopivaa pitkin matkaa. Artikkelit muotoutuivat jokainen omanlaisekseen vertaisarviointiprosessin myötä, mikä ei helpottanut niiden yhteensovittamista. Yhteen ne kuitenkin sopivat. Näin tohdin väittää ja juuri väittämisestäjän väitöskirjassa ja -tilaisuudessa on kysymys. Tästä suurin kiitos kuuluu työni ohjaajille, professoreille Jari Ojala, Ilkka Nummela ja Jari Eloranta. Yhdessä ja erikseen he ovat valmistaneet yksi kerrallaan artikkelini kohtaamaan vertaisarvioinnin seulan ja auttaneet, kun arvioitsijain edessä tie on ollut nousta pystyyn. Kiitos kuuluu myös esitarkastajilleni, dosentti Tapio Bergholmille ja professori Pertti Haapalalle, joiden rakentavat, tarkat sekä oivaltavat kommentit auttoivat hiomaan työn johdannon väitöskirjalta odotetulle tasolle.

Työtä ovat kommentoineet vuosien varrella lukuisat kollegat, joille kaikille kuuluu kiitos siitä, että työ on lopulta valmiina. Eri-tyisesti haluan kiittää läpi matkan työhuoneen kanssani jakaneita FT Tiina Hemminkiä, FM Jarmo Seppälää sekä FM Olli Turusta. Heiltä olen saanut neuvoja ja palautetta sekä ennen kaikkea korvaamatonta tukea hetkinä, jolloin tutkimuksen valmiiksi saattaminen on tuntunut ylitsepääsemättömän vaikealta. Myös FT Heli Valtosta käy kiittäminen. Kun usko omaan tekemiseen on ollut kaikkein kovimmilla, sinulta on aina löytynyt aikaa, rohkaisua ja neuvoja. Oman erityisen kiitoksensa ansaitsee FT Kirsi-Maria Hytönen. Kiitos Kirsi-Maria, että olet aina yhtä aurinkoinen ja ennen kaikkea kiitos, että Rajakatu-projektin aikana esimerkkisiä seuraaminen opetti minut jälleen kirjoittamaan suomeksi.

Tutkimuksen tekemisen kannalta korvaamatonta on ollut mahdollisuus toimia Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella. En tiedä, kuinka monessa muussa yksikössä olisi yhtä auliisti ja avoimin mielin otettu vastaan työ, joka on tehty taloushistorian oppiaineeseen, Suomen historian aihepiiristä, yleisen historian kontekstissa julkaisten ja jossa merkittävässä roolissa menetelmien joukossa on muistitietoaineiston käyttö. Kiitos HELA ja sen väki tästä kaikesta! Kiitos kuuluu myös arkistojen työntekijöille niin Jyväskylän maakunta-arkistossa, Uppsala Landsarkivetissa, A. Ahlström Oy:n arkistossa kuin Ruotsinpyhtään kunnan ja seurakunnan arkistoissa. Gerard McAlesteria ja Virginia Mattilaa kiitän asiantuntevasta kielenhuollosta, jota ilman englanninkielisten artikkelien julkaiseminen olisi jäänyt vain haaveeksi. Ystävälleni Aino Haapaselle kiitos siitä, että loppumetreillä jaksoit pitää huolta siitä, että johdannon kieliasu pysyi ymmärrettävänä ja terävänä.

Taloudellisesti työtäni ovat tukeneet lukuisat eri tahot. Kiitos siis Emil Aaltosen säätiölle, Suomen kulttuurirahastolle, Suomalais-ruotsalaiselle kulttuurirahastolle, historiatieteen valtakunnalliselle tutkijakoululle sekä Jyväskylän yliopistolle. Sen lisäksi, että taloudellinen tuki mahdollisti täyspäiväisen työskentelyn väitöstutkimuksen parissa, vielä tärkeämpää oli, että uskoitte minuun ja työhöni. Ilman sitä olisi ollut mahdotonta edetä.

Tavan mukaan viimeisenä kiitetään kotiväkeä. Pelkkä kiitos ei mitenkään riitä tekemään oikeutta sille tuen ja rakkauden määrällä, jota teiltä olen tällä matkallani saanut. Vanhempieni tuki, kannustus ja apu ovat olleet korvaamatonta niin työssä kuin ennen kaikkea sen ulkopuolella. Pikkusiskoni kanssa olen jakanut väitöskirjatyön murheita ja iloja. Hänen vääjäämätön etenemissensä omassa väitöstyössään on kirittänyt minua, jotta ehättäisin usein kaukaiselta tuntuneeseen maaliin ensin. Silti kaikkein isoin kiitos kuuluu vaimolleni Sennille. Kiitos rakkaudesta. Kiitos kaikesta. Kiitos kahdesta täydellisestä lapsesta, jotka ovat auttaneet asettamaan tämänkin työn oikeisiin mittasuhteisiin. Jätän nyt käsistäni väitöstutkimuksen, joka pohjimmiltaan on vain kirja, joka merkitsee yhden elämänvaiheen, tohtorikoulutuksen, päättymistä. Elämäni suurimman saavutuksen näen jo noissa kahdessa tähtisilmäisessä lapsukaisessa, joita toivon kykeneväni kasvattamaan hyväksi, nokkeliksi ja maailman kauneudelle herkiksi ihmisiksi.

Jyväskylässä 18.9.2014
Juuso Marttila

1. Johdatus

1.1 Työn merkitys teollistuvissa pienyhteisöissä 1880–1950.

The industrial revolution was an intensely human experience. Its technological and organizational core had ramifications reaching into almost every facet of society.¹

Teollinen vallankumous oli yksi viime vuosisatojen maailmanhistorian keskeisimmistä prosesseista, joka ensimmäistä kertaa historiassa johti pitkäaikaiseen ja kumulatiiviseen elintason kasvuun ja näin ollen kokonaiseen elämäntavan muuttumiseen. Muutos alkoi läntisestä Euroopasta ja saavutti myöhemmin globaalin mittakaavan.² Suomen se tavoitti 1800-luvun loppupuolella ja täällä 1800-luvun viimeiset vuosikymmenet ja 1900-luvun alku olivat suuren rakennemuutoksen kautta, joka nopeudessaan ja perusteellisuudessaan hakee vertaistaan länsimaisessa kontekstissa. Myös Suomessa teollistuminen ja yleisempi modernisaatiokehitys tarkoittivat laajaa elämäntapojen murrosta, jonka aikana reaaliensiot nousivat ensimmäistä kertaa selvästi ja huomattava osa väestöä, noin puoli miljoonaa ihmistä, muutti maalta kaupunkeihin tai ympäri Suomea syntyneisiin teollisuusyhteisöihin.³

1 Stearns 2007, 69. Nämä kaksi virkettä avaavat kirjan teollisen vallankumouksen sosiaalisia vaikutuksia kuvaavan luvun.

2 Van Zanden 2009, 1.

3 Haapala 2006, 117; Hjerppe 1988; Hjerppe & Jalava 2006; Karisto, Takala, Haapola 1998, 131; Stark 2006, 22–32; Krantz 2001, 44–51; Eloranta & Kauppila 2007, 178–190.

Historiantutkimuksen metanarratiiveissa, kuten modernisaatioteoriassa, tämä muutos on otettu itsestäänselvyytenä, vaikka se on todella tapahtunut ja koettu yhteiskunnassa ja yhteisöissä, joissa ihmiset ovat eläneet arkeaan.⁴ Tässä väitöstutkimuksessa tutkin, miten työ jäsensi arkea ja koko elämää teollistuvissa pienyhteisöissä ja miten teollistumisen tuomat muutokset välittyivät paikallisyhteisöiden ihmisten arkielämään nimenomaan työn kautta. Lähtökohdaksi otan edellä siteeratun Peter Stearnsin inhimillisen kokemuksen teollistumisen tuomasta muutoksesta. Muutos kosketti arkeaan eläviä ihmisiä kaikkialla, minne se ulottui. Tässä tutkimuksessa teollistuminen ja modernisaatio kohdataan sekä paikallisyhteisön että työläisen arjen tasolla, mutta tarkastelussa pyritään nousemaan tämän arjen tason yläpuolelle. Tutkimus käsittelee paikallisyhteisöjä, nimenomaisesti kahta pohjoismaista rautaruukkiyhteisöä (Strömfors Suomesta, Ramnäs Ruotsista) ja työn merkitystä näissä yhteisöissä niiden teollistuessaa 1800-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin. Nämä ruukit edustavat yhtäältä perinteisintä skandinaavista teollisuutta ja toisaalta teollistuttuaan ne muistuttavat maaseudun tehdasyhdyskuntia, jollaiset muodostivat 1800-luvun loppupuolella Suomen ja Ruotsin teollisuuden rungon.⁵ Arjen historian näkökulmasta ja mikrohistorian lähestymistapoja lainaten tässä tutkimuksessa eritellään useista eri näkökulmista työn dominoivaa roolia yhteisöjen arjessa. Tutkittavissa yhteisöissä työ ja siihen kytkeytyvät ammatti sekä ammatillinen asema⁶ määrittivät ihmisten elintason lisäksi koko elämänkaaren valintoja, identiteettejä sekä sosiaalisia verkostoja ja rajoja. Työ näyttäytyy tässä tutkimuksessa sekä arkea jäsentävänä elementtinä että rajapintana, jossa tapahtuvien,

4 Esimerkiksi Magnusson 2001, 102–103; Dehne 1995, 123.

5 Haapala 1986, 60–63; Koivuniemi 2000, 10.

6 Työllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa toimeentulon hankkimiseen tai kotitalouden aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävää toimintaa. Teollisuusyhteisöissä tämä sisälsi palkkatyön lisäksi kotityön. Teollisuusyhteisöjen kontekstissa ammatti(nimike) liittyy erottamattomasti työn käsitteeseen. Kari Teräs muistuttaa ammatin olleen myös sosiaalinen konstruktio. Teräs 2001, 368. Tämä näkökulma on tutkimuksessani merkittävässä roolissa.

myös Stearnsin mainitsemien, muutosten kautta teollistuminen konkreettisimmin vaikutti paikallisyhteisön syviin sosiaalisiin rakenteisiin. Tämänkaltaisten rakenteiden sekä niiden muutoksen dynamiikan analysoinnissa ollaan tekemisissä laajemman ja yleistettävämmän tiedon kanssa ja vastataan mikrohistoriallisia yhteisötutkimuksia kohtaavaan yleistettävyyden ongelmaan. Näin tutkimus tuo yhtäältä lisää tietoa teollistumisen mukanaan tuomien muutosten dynamiikasta sekä ennen kaikkea työn merkityksestä niiden muutosten välittäjänä paikallisessa kontekstissa.⁷ Toisaalta se tuo monipuolisemman näkökulman teollistumisen tutkimukseen.

Tämä väitöstutkimus on artikkelimuotoinen ja koostuu laajasta johdannosta tutkimuksen teemaan ja kolmesta tutkimusartikkelista. Artikkelimuotonsa tähden se eroaa perinteisestä monografaväitöskirjasta ja vaatii lukijan johdattamista aiheen äärelle. Lisäksi, kun kohteena oleva arkielämä sisältää koko elämän kirjon, pakottaa se arjen historioitsijan määrittelemään tarkasti ei vain tutkimuskohteensa, vaan myös siihen liittyvät epistemologiset lähtökohdat.⁸ Seuraavassa valotan tutkimuksen lähestymistapaa ja tutkimusotetta ja perustelen tutkimuksen keskeisimpiä valintoja. Tarkoituksena on antaa lukijalle paremmat lähtökohdat ymmärtää tutkimuksen kulkua. Sen jälkeen rakennan tutkimuksen tieteellisen kontekstin ja elintilan katsauksella teollistumiseen ja teollisuuteen tutkimuskohteina, painottaen erityisesti teollisuuden ja arjen historian rajapinnoilla kulkevaa tutkimusta. Kun tutkimuksen oma tila on löydetty, on luontevaa eritellä tarkemmin tutkimusmenetelmiä ja kysymyksiä sekä esitellä tutkimuskohteet johdanto-osuuden päättävän artikkelianalyysin kontekstoinniseksi.

7 Esimerkiksi Harald Dehne on kirjoittanut arkipäivän historiaa voitavan tehokkaasti käyttää kahdella tasolla analysoitaessa historiallista kehitystä. Toisaalta arkipäivä antaa mahdollisuuden kuvata aikaisten kokemusta tutkimuksen aiheena olevista prosesseista ja toisaalta nähdä, miten nämä historialliset prosessit konkreettisesti toimivat arkielämässä. Dehne 1995, 137.

8 Dehne 1995, 125.

1.2 Työ teollistumisen ja arjen historian tutkimisen rajapintana

Vallankumous ja siirtymä ovat termejä, joita on käytetty paljon teollistumisen ja modernisaation tutkimuksessa. Ne sisältävät implisiittisesti ajatuksen merkittävästä, usein yhtäkkisestä muutoksesta. Täten näillä sanoilla on helppo selittää ylimalkaisesti sekä suuria että pieniä muutoksia niin globaalilla, yhteiskuntien, yhteisöjen kuin yksilöiden arjenkin tasolla.⁹ Esimerkiksi perheiden historiaa tutkinut Kai Häggman on kirjoittanut, että teollistumista ilmiönä on käytetty liiankin helposti ja ylimalkaisesti 1800-luvun yhteiskunnan muutoksien selittämiseen.¹⁰ Tällaisen kritiikin kuuleminen nimenomaan perhehistorioitsijalta ei yllätä, sillä perinteinen teollisuudentutkimus loi pitkään dikotomiaa esiteollisen ja teollisen perheen sekä näiden elämäntavan välille. Perinteisen historian sekä sosiologian tutkimuksen mukaan teollistuminen tuhosi suurperheen ja pienensi perheen ja sen sukuperheiden merkitystä. Vaikutusvaltaisista historioitsijoista muun muassa E. P. Thompson näkee teollistumisen jokaisen kehitysvaiheen vaikuttaneen perheeseen ja sen sisäisiin suhteisiin tehtaan kellon repiessä aamu toisensa jälkeen perheen rikki.¹¹ Myös Suomessa on niin ikään suurten modernisoitumiskertomusten ohessa korostettu paikallisyhteisöjen hajoamista ja lähiyhteisön tiivistymistä kylästä ja suurperheestä ydinperheeksi, mikä johti yhteisöllisyyden murenemiseen yhteiskunnassa.¹² Vaikka yhteiskunnan teollistumisella oli suoria ja epäsuoria vaikutuksia perheeseen erityisesti perheen tehtävien muuttumisen ja osan niistä korostumisen kautta, on vastakkainasettelu teollisen ja esiteolli-

9 Katso myös Accampo 1989, 209.

10 Häggman 1994, 22.

11 Thompson 1963, 416.

12 Karisto, Takala, Haapola 1998, 153.

sen välillä perhehistoriassa ylikorostettu ja osin väärä. Erityisesti syy-yhteydet näissä muutoksissa ovat jääneet epäselviksi.¹³

Perhehistorian esimerkin valossa ei voida olla tyytyväisiä siihen, että vain sanotaan teollistumisen muuttaneen jotakin ihmisten arjessa, etenkin jos halutaan päästä ilmeisiä elintason muutoksia syvemmälle tasolle. Tästä E. P. Thompson, jota jo edellä perheiden käsittelystä tutkimuksessaan kritisoitiin, oli samaa mieltä. Hänen mielestään pelkkä teollistuminen ei voi selittää työväenluokan syntyä. Thompsonin johtoajatuksia oli selittää työväenluokan syntyä prosessissa, jossa uusi teollisuus kohtasi traditioidensa, ideologioidensa ja valtasuhteidensa kyllästäjän yhteiskunnan.¹⁴ Tämä kohtaaminen tapahtui kuitenkin myös yhteiskuntaa pienemmässä tarkastelumittakaavassa. Kuten 1980-luvulta alkaen on muun muassa Tamara Harevenin ja Marcel van der Lindenin tutkimuksissa huomattu, on teollistumisen, työväen ja työn tutkimuksen kannalta hedelmällistä yhdistää perhehistorian ja työväenhistorian (erityisesti sen ”social history of labour”-suuntauksen) näkökulmia ottamalla tarkasteluyksiköksi perhe tai kotitalous.¹⁵ Näiden arkea tarkastelemalla päästään tutkimaan, mitä vallankumoukset ja siirtymät todella merkitsivät aikalaisille, joiden elämää niiden on väitetty muokanneen. Vaikka unohdettaisiin arjen merkityksellisyys tärkeänä tutkimuskohteena sinänsä, tätä tietoa näiden ihmisten arkitodellisuudesta tarvitaan täydentämään kuvaamme ja käsitystämme teollistumiskehityksestä. Näin perhettä ja arkea tutkimalla opitaan myös siitä, miten sosiaaliset ja taloudelliset muutokset saattoivat tapahtua myös yhteiskuntien tasolla. Toisin sanoen: näistä konkreettisista tilanteista voi löytää uusia näkökulmia historian ja yhteiskunnan tasojen kohtaamiin, joita valmiit teoriat eivät ole vielä tunnistaneet. Konkretiaa tarvitaankin kohtaamisten perusteellisempaan ym-

13 Hareven 1983, 1-3; Häggman 1994, 18-22; Janssens 1986. Markkola 1994, 9-10. Sosiaalisen hajoamisen myytin murtumisesta katso esimerkiksi Hareven 1991, 113-114.

14 Peltonen 1996, 10.

15 Hareven 1983, 4-5; van der Linden 1993a, 1993b.

märtämiseen, kun yksinkertaistavat sosiaalisen muutoksen mallit on esimerkiksi perhehistorian alalla jouduttu hylkäämään.¹⁶

Perhehistorian ja erityisesti Harevenin esimerkin rohkaisevana olen tässä tutkimuksessa valinnut näkökulmakseni teolistumiseen ja modernisaatioon aikalaisten arjen tutkimuksen. Tämän tutkimuksen puitteissa näkökulma edellyttää mikrohistoriallista lähestymistapaa, joka Matti Peltosen mukaan tarkastelun konkreettisuudellaan tarjoaa mahdollisuuden uusiin löydöksiin.¹⁷ Koska sekä arjen historia että mikrohistoria ilmaisuna sisältävät sisäänrakennettuna monia konnotaatioita ja merkityksiä – sekä teoreettisia että lähtökohtiin ja tutkimuksen arvoihin ja arvotukseen liittyviä –, on niiden käyttöä tämän tutkimuksen näkökulmana ja lähestymistapana syytä eritellä tarkemmin.¹⁸

Uuteen sosiaalishistoriaan, jonka nousussa mikrohistoria ja arkipäivän historia ovat olleet osallisina, on usein liitetty emancipatorisia painotuksia. Tässä kunnostautui esimerkiksi unohdettua ja köyhää työläistä jälkipolvien ylenkatseelta pelastamaan pyrkinyt E. P. Thompson¹⁹, jonka merkitystä uuden sosiaalishistorian pioneerina on vaikeaa liioitella. Englantilaisesta työväen-tutkimuksesta ja sosialistisesta historiankirjoituksesta kummunnut yritys nostaa pieni työtä tekevä ihminen myös akateemisen historian näyttämölle levittäytyi seuraavina vuosikymmeninä laveammaksi historiankirjoituksen marginaaleihin jääneiden historiaksi, kun tarkasteluun otettiin myös lasten, naisten, seksuaalivähemmistöjen ja muiden sorretuiksi tai vähemmistöiksi tulkittujen historia.²⁰ Tässä suhteessa on tärkeää tiedostaa omaa tutkimustani leimaavan nimenomaan tavanomaisen arjen tutki-

16 Hareven 1991, 111; Peltonen 1999, 38.

17 Peltonen 1999, 38.

18 Mikrohistoria-termin historiasta ja sen käytöstä, katso esimerkiksi Ginzburg 1993. Arjen historiasta, erityisesti saksalaisesta alltagsgeschichte-koulukunnasta katso Steege, Bergerson, Healy & Swett 2008.

19 Thompson 1963, 12–13.

20 Brewer 2010, 10, Peltonen 1999, 19; Peltonen 1992, 32; Teräs 2000, 22. Suomessa marginaalishistorian tutkimusta on edustanut ja koonnut yhteen mm. Nygård 1998.

muksen. Kyseessä ei ole työväenliikkeen ja uuden ajan esitaiste-
lijän, ei sorretun ruukkilaisen tai vanhan maailmanajan reliikin
tarkastelu, vaan kohteena on työllään itseään elättänyt ja määrit-
tänyt ihminen, jonka arkea työnteko jäsensi useilla eri tasoilla.
Kyse ei ole ”tyypillisestä poikkeuksesta” tai ”poikkeuksellisesta
tyypillisestä”²¹, vaan tavanomaisuudesta. Kun tutkimusta lähesty-
tään arjen ja arkisen kautta, käytetään arjen historiaa tuomaan
esiin tutkimuskohdetta. Tällöin mikrohistoria taas on tietoteo-
reettinen, arjelle merkityksen antava lähestymistapa ja metodi-
kokoelma. Näin arkipäivän historia ja mikrohistoria täydentävät
tässä tutkimuksessa toisiaan; ne eivät sulje toisiaan pois, mutta
eivät ole myöskään täysin synonyymejä.²²

Ennen kaikkea mikrohistoria merkitsee tässä tutkimukses-
sa tarkastelun tasoa, toisin sanoen näkökulmaa ja skaalaa, jossa
mennyttä tutkitaan. Mikrohistoriallista tutkimusta yhdistää usko,
että mikroskooppinen tarkastelu paljastaa uusia merkityksiä il-
miöistä, joita ylempällä tasolla tutkittaessa on pidetty jo riittä-
västi kuvattuina. Kun tutkimus viedään kyllin yksityiskohtaiselle
mikrotasolle, tulee arkielämä mahdolliseksi analysoida historian
tutkimuksen käytettävissä olevin keinoin.²³ Arkielämän tutkimus
puolestaan saa merkityksensä mikrohistorian ytimessä olevasta
agendasta, jossa asetetaan sekä ihminen toimijana että historial-
liset merkitykset jokapäiväisen elämän kontekstiin, joka nähdään

21 Ginzburg 1993, 33; Peltonen 1999, 25–26, 62–63. Katso myös Suomenjoki
2010, 21. Toisaalta tulee huomioida, ettei mikrohistoriassa suinkaan haeta
epätavallisen ja tavallisen vastakkainasettelua, vaan epätavallinen tapahtu-
ma tarjoaa lähteitä ja uuden näkökulman esimerkiksi arjen tai mentaliteet-
tien historiaan. Peltonen 2006, 27. Esimerkkinä tällaisesta tutkimuksesta
Vilkuna 2009. Myös Ginzburg itse on vastannut tarpeeseen tutkia muita
kuin marginaaleja, jotta mikrohistoria välttäisi epäteoreettiseksi lähesty-
mistavaksi jäämisen. Ginzburg 2005, 682.

22 Peltonen 1999, 13, 21. Arjen historian, erityisesti saksalaisen alltagsge-
schichtte-suuntauksen ja mikrohistorian eroista ja yhteneväisyyksistä kat-
so Gregory 1999. Suomeksi arjen käsitteen teoriaa on koonnut ja pohtinut
Minna Salmi. Katso Salmi 1991a.

23 Peltonen 1999, 52; Levi 1991, 97–98.

sosiaalisen todellisuuden perustaksi.²⁴ Tämä sosiaalinen todellisuus taas perustuu yksilön kokemuksiin. Peter Berger ja Thomas Luckmann korostavat sosiologian klassikkoteoksessaan arjen merkitystä muistuttamalla, kuinka ihmiset itse ottavat jokapäiväisen elämänsä itsestään selvänä todellisuutena ja kuvaavat sitä maailmaksi, joka saa alkunsa heidän ajatuksissaan ja toimissaan ja pysyi todellisena näiden kautta.²⁵ Tämä ajatus motivoi tarkastelemaan arkipäivän elämää teollistuvissa pienyhteisöissä skaalalla, jolla voidaan tavoittaa yhteisön jäsenille merkityksellisen todellisuuden ja arjen taso.

Vaikka tässä tutkimuksessa liikutaan siis arjen historian parissa mikrohistorian keinoin, pidän tärkeänä käsitteellistä ja erityisesti rakenteellista tarkastelua – molemmat seikkoja, joiden hylkäämisestä mikrohistorioitsijoita on yleisesti arvosteltu. Muutoin mikrohistoriallinen tutkimus on helppo nähdä vain paikallista väriä tarjoavana kuriositeettina tai varianttina isommassa prosessissa.²⁶ Alf Lüdtkenin mukaan tämä lähinnä korostaa historiaa vuorovaikutussuhteiden mosaiikista muodostuneena prosessina.²⁷ Näin ollen yleisemmän tason akateemisen keskustelun kannalta mikrohistoria jää helposti anniltaan köyhäksi. Brad Gregoryn mukaan mikrohistoriallinen analyysi yksin voikin olla riittämätöntä ja harhaanjohtavaa, eikä lähempi ja yksityiskohtaisempi tarkastelu aina tarjoa suurempaa selittävää voimaa. Haaste onkin käyttää oikeaa tarkastelutasoa ja tapaa suhteessa ongelmaan ja selitysmalliin.²⁸

24 Brewer 2010, 4. Myös perhehistoriassa on ollut tärkeää nähdä perhe nimenomaan aktiivisena toimijana. Hareven 1991, 111. Esimerkkinä suomalaisesta toimijan ja tämän ympäristön merkitystä korostavasta tutkimuksesta, katso Vilkuna 2009, erityisesti 322; Vilkuna 2010, 13.

25 Berger & Luckman 1967, 33.

26 Teräs 2000, 23. Teräs kirjoittaa arkipäivän historian erityiseksi ongelma-kohtaksi ihmisen oman subjektiivisen kokemuksen suhteen laajempiin yhteiskunnallisiin prosesseihin ja rakenteisiin. Alapuro 2012, 151. Alapuro valittelee todellisten vertailevien tutkimusten olevan mikrohistoriassa harvinaisia. Katso myös Magnússon 2001, 103–104.

27 Lüdtke 1995, 21.

28 Gregory 1999, 109.

Kun mikrohistoriaa lähestytään yllämainittuun tapaan nimenomaan näkökulmana, ei se sulje millään asteella pois ”suurten kysymysten” ja makrotason narratiivien, kuten teollistumisen tutkimusta.²⁹ William Sewell peräänkuuluttaa työkaluja ja keinoja, joilla historiantutkimus voi pureutua mikro- ja makrotason prosessien vuorovaikutukseen. Hänen mukaansa tähän tarvitaan kykyä tehdä perustutkimusta sellaisella käsitteellisellä tasolla, että se voi vastata myös laajempia rakenteita koskeviin kysymyksiin.³⁰ Tällöin esimerkiksi perhe ja sen arki voivat olla Pirjo Markkolan sanoin ”sekä tutkimuksen kohteita että välineitä, joiden avulla tutkitaan yhteiskuntaa.”³¹ Kysymys onkin siitä, kuinka kuvata suuria historiallisia prosesseja, jolloin yksi varteenotettava vaihtoehto on katsoa niitä jokapäiväisen elämän perspektiivistä.³² Aikalaisien kokemusten ja toiminnan tutkimuksen avulla voidaan lähestyä näitä prosesseja ja täydentää aikaisempaa tietämystä aiheesta.

Viime vuosikymmeninä tehdyn tutkimuksen myötä historia-käsityksemme suurista prosesseista on pirstaloitunut ja teollistumisen ja työväenluokan muodostumisen kaltaiset prosessit ovat osoittautuneet yhä heterogeenisemmiksi. Oman haasteensa aiheuttaa näiden prosessien limittäisyys ja eritahtisuus, joiden vuoksi niiden ymmärtämiseksi on tunnettava niin jokapäiväisen elämän rytmiä, kapitalismin dynamiikkaa, valtiollisia muutoksia, kun-

29 Katso Magnússon 2001, 102–103. Magnússon myöntää mikrohistorioitsijoiden joutuvan kohtaamaan metanarratiiviksi kutsumansa suuret kysymykset, mutta esittää myös kritiikkiä itsestäänselvyytenä otettua sidettä mikrohistorian ja käsitteiden välillä kohtaan.

30 Sewell 2005, 76, 316.

31 Markkola 1994, 10.

32 Brewer 2010, 8. Hyvän esimerkin viimeaikaisesta suomalaisesta tutkimuksesta tästä näkökulmasta tarjoaa Gia Virkkunen, joka on tutkinut köyhyyttä muistitietoaineistolla valottaen erityisesti, miten aikalaiset kokivat sen. Näin köyhyyden tutkimuksessa päästiin taloudellisten lukujen taakse ja köyhyys sai merkityksensä ihmisten kokemusten kautta. Virkkunen 2010. Katso myös Helsti, Stark & Tuomaala 2006. Hytönen 2014 puolestaan on tutkinut sukupuolen merkitystä työnteossa sekä työn ja sota-ajan muisteleminen monia tapoja nimenomaan muistitietoaineiston kautta.

kin ajan erityispiirteet sekä vaikkapa kiltakäytänteiden historiaa.³³ Tällöin on luontevaa tarttua heterogeenisyyden ymmärtämiseen ja kuvaamiseen paikallisyhteisöjen arjen tasolla. Carlo Ginzburgin mukaan juuri todellisuuden ja prosessien heterogeenisuus tarjoaa mikrohistorian suurimman mahdollisuuden ja samalla suurimman ongelman.³⁴ Esimerkkinä laajemmasta ilmiöstä, jota oman tutkimukseni kautta voi lähestyä, ovat teollistumisen dynamiikan havainnoinin lisäksi työväestön ja sen kulttuurin sisäiset erot, joita havainnoidaan ja selitetään paikallisella tasolla.

Se, miten mikrotason ja makrotason yhdistämisen haasteeseen mikrohistoriassa on vastattu, on riippunut pitkälti siitä, onko vastaaja edustanut mikrohistorian sosiaali-strukturalistisesti vai kulttuurisesti virittyntä linjaa.³⁵ Kulttuurisen lähestymistavan tutkijat ovat supistaneet mittakaavan aina yksittäisiin henkilöihin asti, mutta ovat pyrkinneet analysoimaan tulkintojensa kautta hyvinkin laajoja ilmiöitä kuten mentaliteetteja ja maailmankuvia.³⁶

33 Sewell 2005, 271–272, 280. Sewell itse tutkii vanhojen sosiaalisten rakenteiden uusintumista historiallisten muuttosten keskellä. Paikallisen ilmiön tutkimuksesta huolimatta Sewell korostaa myös niihin liittyviin laajempiin kysymyksiin vastaamisen vaativan mikrohistoriallista tutkimusotetta ja paikallisen kontekstin tarkkaa selvittämistä käsitteellisen tason vahvan hallinnan lisäksi.

34 Brewer 2010, 10; Ginzburg 1993, 27, 33. Myös työväenluokka on alettu nähdä sirpaleisempänä, katso esimerkiksi Haapala 1987, 188; Stearns 1975, 229, 342–343. Työväenluokan homogeneisyyden haastamisesta katso enemmän luvussa 2.

35 Mikrohistorian kahtiajaosta katso esimerkiksi Magnússon 2001, 96–101. Kahtiajaosta ja erityisesti sosiaalisesti suuntautuneen mikrohistorian ongelmakohdista Cerutti 2004. Cerutti kuvaa eroa karrikoiden siten, että osa tutkijoista on kiinnostunut erityisesti tutkimuskohteen sosiaalisesta kontekstualisoinnista ja toinen kohteen kuvaamisesta kulttuurisessa kontekstissa. Mikro- ja makrotason linkittymisestä eri tieteissä ja niiden suhteessa historian tapaan ymmärtää tämä linkki, katso Peltonen 2001.

36 Tätä suuntaa edustavat sellaiset mikrohistorian klassikot kuten Natalie Zemon Davisin *Martin Guerren paluu* (alkuteos 1983) ja Carlo Ginzburgin *Juusto ja madot* (alkuteos 1976). Suomessa viimeaikaisesta tutkimuksesta esimerkkinä ansioituneesti suomalaisen työväenliikkeen historiaa yksilön kautta tutkinut Suodenjoki (2010) sekä varhaismoderneja mentaliteetteja tutkinut Vilkuna (2009 ja 2010). Mikrohistoriallisin metodein yksilön,

Sosiaalistrukturalistit taas ovat pyrkineet selittämään laajempien verkostojen toimintaa etsimällä mikrotasolta tyypillisyyksiä, joista tehdä laajempia johtopäätöksiä. Toisaalta he ovat etsineet poikkeavia yksityiskohtia ja poikkeamia hyväksytyistä malleista, jolloin kuva niistä täydentyy – joskin usein pirstaleisemmaksi.³⁷ Taustalla on yhteiskuntatieteistä vaikutteita ottanut vertailun malli, jossa pyritään yleistämään mikrotason rakenteita ja niiden dynamiikkaa makrotasolle samalla kuitenkin säilyttäen mikrohistorian herkkyyks toimijuudelle ja historiallisen kontekstin ainutlaatuisuudelle.³⁸

Tämä tutkimus asettuu sosiaalisten rakenteiden tutkimusta edustavaan mikrohistorian linjaan.³⁹ Tässä tutkimuksessa mikrotasolla tutkitut ilmiöt nostetaan korkeammalle abstraktiotasolle seuraamalla muun muassa John Brewerin väitettä, että makrotason ymmärtämiselle tärkeää toimijan ja rakenteen suhdetta voidaan tarkastella ja ymmärtää vain siirtämällä tarkastelun näkökulma ja skaala mikrotasolle.⁴⁰ Siellä oleellista on ympäröivän maailman rakenteiden muutosten ilmeneminen ihmisten elämässä ja se, kuinka ihmisen toiminta näitä rakenteita muokkaa.⁴¹ Kun aktiivisen toimijan nähdään vaikuttavan rakenteisiin ja toisaalta rakenteen rajoittavan toimijuutta, voidaan toimija nähdä välittäjänä rakenteen (makrotason) ja mikrotason välillä.⁴² Kun arkielämään nähdään vaikuttavan sekä ihmisen oman toiminnan että yhteiskunnallisten rakenteiden ja suhteiden⁴³, on helppo nähdä, kuinka näiden vuorovaikutusta on syytä tutkia juuri täl-

vieläpä työläisen, kautta modernisaatiota on viime vuosina Skandinaviassa lähestynyt mm. Magnússon 2011.

37 Suomenjoki 2010, 17; Brewer 2010, 9–10; Ginzburg 1993, 33.

38 Alapuro 2012, 150; Sewell 2005, 80, 125, 131.

39 Esimerkkejä tästä linjasta ovat Le Roy Laduerien klassikko *Montaillou*, Suomessa tämän tutkimuksen aihepiiriä tai lähestymistapaa lähellä ovat esimerkiksi Alapuro 1994; Koivuniemi 2000 ja Ahvenisto 2008.

40 Brewer 2010, 7.

41 Salmi 1991a, 240–241.

42 MacRaild & Taylor 2004, 100; Alapuro 2012, 138; Stark 2006, 18–19.

43 Salmi 1991b, 32.

lä arjen tasolla. Näin päästään tutkimaan vääjäämättömän modernisaation ja teollistumisen suurten kertomusten herättämiä kysymyksiä toimijan roolista tämän muutoksen kohteena sekä aikaansaajana.⁴⁴

Kun tarkastelu tuodaan perheiden ja pienyhteisöjen tasolle, rakennetta ja toimijaa ei tarvitse erottaa analyttisistä tai käsitteellisistä syistä, vaan rakenteita voidaan lähestyä ihmisten toiminnan tuloksena, mikä Pertti Haapalan mukaan on historiallisen selittämisen kannalta hedelmällisempää.⁴⁵ Peltosen mukaan yhteiskunta on esineen sijaan suhteita, käytäntöä, muotoja sekä traditioita – saman voi hyvin ajatella pätevän muihinkin yhteisöihin – ja inhimillinen toiminta ilmenee tapahtumisena ilman esineellistyneitä rakenteita.⁴⁶ Tässä tutkimuksessa päästään näitä tutkimalle sellaisen arkielämässä merkittävien sosiaalisten rakenteiden kuin perheiden, niiden verkostojen, ryhmäidentiteettien ja sosiaalisten rajojen sekä näiden dynamiikan äärelle. Vaikka näitä ei usein nähdä perinteisinä institutionaalisina rakenteina, ovat ne inhimillisiä ja kuuluvat sellaisina meistä jokaisen kokemuspintaan. Ne ovat merkityksellisiä yksilöiden elämässä ja siten tärkeitä tutkimuskohteina näkökulmasta riippumatta, varsinkin, jos yhteiskunta ymmärretään Peltosen tapaan enemmän inhimillisenä toimintana kuin kiinteinä rakenteina.⁴⁷ Arkea on siis tutkittava, koska se on todellisuus, jossa ihmiset elävät. Yhteiskunnallisilla rakenteilla ja makrotason prosesseilla ei ole merkitystä, jos ne eivät välity jollain tavalla arkeen.⁴⁸ Juuri tuohon teollistumispro-

44 Brewer 2010, 7–8. Vrt. myös Peltonen 1999, 38–39. Hareven antaa tärkeän muistutuksen, että aktiivisen toimijan tapauksessa pitää muistaa puhua vuorovaikutuksesta, ei vain vaikutuksesta (suuntaan tai toiseen), mikä avaa mahdollisuuksia yhdistää makro ja mikro. Hareven 1991, 113.

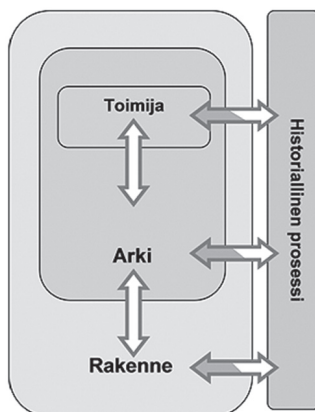
45 Haapala 2006, 105–106.

46 Peltonen 1990, 27–39. Toiminnan tapahtumina näkevä historian tutkimuksen ja sen rakenteina tulkitsevien yhteiskuntatieteiden suhteista, katso Sewell 2005, erityisesti 7–9.

47 Peltonen 1999, 38–39.

48 Tämänkaltainen julistus liittyy yleisemmin historian tutkimuksessa tapahtuneeseen muutokseen, jonka myötä kokemuksen käsite on vallannut alaa pelkiltä faktoilta tai positivistisesti tavoitellulta ”todellisuuden” esittelyltä.

Kuvio I: Tutkimuksen toimintakenttä

Tutkimuksessani nähdään arki (ja sen piirissä olevat sosiaaliset rakenteet) toimijan toimintakenttänä, johon vaikuttavat toimija itse sekä ympäröivät yhteiskunnalliset rakenteet. Teollistumisen kaltaisten historiallisten prosessien sanotaan usein ylimalkaisesti vaikuttavan kaikkien näiden tekijöiden kanssa. Vaikka toimijoiden sekä mikrotason epämuodollisten instituutioiden, kuten perheen ja sukupuoliroolien vaikutusta suuriin prosesseihin⁴⁹ on viime aikoina nostettu esiin, omassa tutkimuksessani ollaan kiinnostuneita nimenomaan siitä, miten ja miksi nämä prosessit vaikuttavat mikrotasolla – toisin sanoen mikä on tämän muutoksen dynamiikka.

Katso Scott 1991, 780–781. Tämä selittää osaltaan kokemusten tutkimuksen nostamista keskiöön tutkimuksessani. Tarkoitus ei kuitenkaan ole tutkia kokemuksia niiden itseisarvoisuuden tähden, vaan siksi, että niitä selittämällä voimme ymmärtää menneisyyttä paremmin. Vertaa Scott 1991, 797. Tämä on hyvin linjassa Sewellin positivistisia yhteiskuntatieteilijöitä kohtaan suuntaaman kritiikin kanssa. Kritiikistään huolimatta Sewell peräänkuuluttaa tarvetta käsitellä ihmisen toimintaa ja rakenteita käsitteellisesti. Sewell 2005, passim. Kokemusten kautta leikkauspinta arjen historiaan on myös luonteva, käyttäähän osa teoreetikoista arkielämän sijaan käsitettä kokemusmaailma ja on kiinnostunut näiden kokemusten suhteesta arkeen ja sen rakenteisiin. Katso Salmi 1991, 246.

49 Katso esimerkiksi Nunn 2012; Alesina *et al* 2013. Toimijan ja rakenteen vuorovaikutteisesta suhteesta katso Sewell 2005.

sessin välittymiseen ja erityisesti työn rooliin siinä etsitään väitöstutkimuksessani vastausta: miten ja miksi prosessit välittyivät juuri työn kautta?

Hans Medickin mukaan sosiaali- ja kulttuuriantropologisesti virittyneelle arjen historialle ei ole mielekästä lähteä makrotason historiallisista elementeistä (talous, valta, kulttuuri jne.) ja niiden prosessien sijoittamisesta arkeen. Tärkeämpää on yrittää löytää ne kulttuuriset ja sosiaaliset konstruktiot, rakenteet ja muutokset vallassa ja taloudessa, jotka näkyvät arjen tasolla.⁵⁰ Tässä tutkimuksessa muutoksia etsitään kuviossa 1 esitellyllä tavalla, *työn* toimiessa niiden välittäjänä. Mikrotasolla toimimisen lisäksi työn käsitteen käyttö ja tutkiminen on tässä tutkimuksessa tärkeä keino nostaa abstraktiotasoa, sillä työllä on laajalti tunnustettu ja tunnettu merkitys yhteiskunnassa, minkä lisäksi työ – tässä tutkimuksessa käytetyn määritelmänsä mukaisena – on universaali osa ihmiseloa kulttuurista riippumatta.

Klassisessa sosiologian oppikirjassaan Anthony Giddens kirjoittaa työn sosiaalisen merkityksen koostuvan kuudesta eri tekijästä:

1. työn tarjoamasta toimeentulosta ja elintasosta
2. työn tarjoamista mahdollisuuksista hankkia ja käyttää taitoja sekä kykyjään
3. työn tarjoamasta vaihtelusta ja vastapainosta kodille
4. työn määräävästä asemasta ihmisen elämänrytmin ja ajankäytön suhteen
5. työn tarjoamista sosiaalisista kontakteista
6. työn merkityksestä yksilön identiteetille⁵¹

Kun huomioidaan nämä tekijät ja se, kuinka työn tekeminen on hallinnut ihmisten elämästä suurempaa osaa kuin mikään

50 Medick 1995, 55.

51 Giddens 2009, 923–924.

toinen yksittäinen toiminta⁵², pitäisi olla selvää, kuinka kokonaisvaltaisesti muutokset työssä voivat vaikuttaa yhteiskuntiin, yhteisöihin ja yksilöön. Kun yhteiskunnallinen muutos tapahtuu toiminnan kautta ja toiminta vaatii toimijoita, on helppoa nähdä yhtenä muutosta aiheuttavana toimintana työ ja toimijana sekä työtä muuttavat päättäjät että ennen kaikkea työn tekijät.⁵³ Tämä käy hyvin yhteen jo aiemman, toimijuutta korostavan näkökulman kanssa. Kun työ on paikallistasolla elämää monin tavoin jäsentävä tekijä mutta muuttuu makrotason prosessien mukaisesti, saadaan mikron ja makron näkökulmat nivottua yhteen.

Vaikka historian ja työn sosiologian alalla työtä ja sen muutoksia on tutkittu sängen paljon, teollistumisen ja modernisaation arjen tasolle välittävänä rajapintana sitä on tarkasteltu yllättävän vähän. Tämä siitä huolimatta, että tutkimukseni avanneessa Stearnsin sitaatissa tärkeään rooliin nostetut teknologiset ja organisatoriset muutokset koskettivat nimenomaan työn tekoa.⁵⁴ Työn tutkimus onkin monesti pelkistynyt teknologian tai työn organisoinnin (organization of work) muutosten historiaksi ilman yhtymäkohtaa työtä tehneiden arkielämään. Toisaalta osassa työväen historiaa ei olla kiinnostuneita teknologioista, organisaatioista ja talouden rajoitteista. Tällöin dynamiikka rakenteellisten muutosten takana jää helposti tunnistamatta ja tutkimatta. Kuitenkin teknologiset tai liikkeenjohdolliset muutokset aiheuttavat muutoksia työssä, millä taas on aina laajempia vaikutuksia, joita voidaan tutkia esimerkiksi nais- ja lapsityövoiman roolin tai muutosten terveydellisten ja sosiaalisten vaikutusten kautta. Tästä huolimatta työtä tekevät on nähty liian usein vain teknologisen muutoksen ja teollistumisen vaikutusten vastaanottajina, vieläpä niin, että keskustelu on käyty yksiuolotteisesti elintason kautta.⁵⁵

52 Giddens 2009, 921.

53 Kekkonen 2011, 20.

54 Katso myös Mokyr 1990. Mokyrin teknologiahistorian tärkeimpiä kohtia on, ettei teknologialla ole merkitystä ennen kuin sitä käytetään. Teollistumisen yhteydessä tämä käyttö tapahtuu nimenomaan työprosessin osana.

55 Bruland 1989, 154–157. Tämä tendenssi on lähtöisin jo aikalaisten kiinnostuksesta työväestön asemaan. Näin huomio on aina Friedrich Engelsin Bri-

Osin kysymys on myös teollistumisen tutkimuksen painolastista, joka niin elintasotutkimuksissa kuin työväentutkimuksessa (labour history) on kohdannut työntekijän työläisenä, työväenluokan, -kulttuuriin ja -liikkeen osatekijänä, huomion keskittyessä laajempaan rakenteeseen tai instituutioon. Työväenhistorian ja sitä kautta työnteon historiankirjoituksen kenties tunnetuimmat edustajat, koko historiatieteenkin mittakaavassa tunnetut E. P. Thompson ja Erik Hobsbawm kirjoittivat ajoittain mikrohistoriallisesta otteestaan huolimatta nimenomaan kokonaisen työväenluokan synnyn historiaa selkeästi marxilaisesta näkökulmasta.⁵⁶ Operoidessaan taloushistorian ja uuden sosiaalishistorian välimaastossa he ovat innoittaneet arjen ja ylipäätään ”uuden historian” kirjoittajia, mutta heidän työnsä sekä niitä seurannut muu tutkimus ovat jättäneet vielä kentälle runsaasti tilaa kohdata työläinen yksilönä ja paikallisyhteisönsä jäsenenä. Pidän tämän tilan täyttämistä välttämättömänä, jotta voidaan täydentää ymmärrystämme teollistumisprosessista, jonka sangen lineaarisena kuvattua metanarratiivia on historian tutkimuksessa rakennettu tähän asti tutkimalla lähinnä kasvua, tuottavuutta, elintasoja, työväen järjestäytymistä sekä teollisen vallankumouksen syitä.⁵⁷ Tilan lisäksi tällaiselle tutkimukselle on myös selvä tilaus, kun muun muassa liiketoimintahistorian alalla on havahduttu 2000-luvun talouskriisien keskellä pohtimaan, miten yritykset vaikuttavat elämään ja sen edellytyksiin.⁵⁸

On lopulta myös selvää, että tämän kaltaisen tutkimuksen tulee olla luonnehdittavissa myös muutoin kuin mikrohistorian nimikkeellä. Se on mitä suurimmassa määrin sosiaalishistoriaa, kun tämä ymmärretään Haapalan ja vaikkapa Hobsbawmin tapaan tutkimustapana, jolla selitetään yhteiskunnan eri tasojen

tannian työväestön elinoloja käsitelleestä tutkimuksesta alkaen keskittynyt elintasokysymyksiin. Katso Engels 1887.

56 Hobsbawm 1984; Thompson 1963.

57 Vastaavalla tavalla teollistumisen narratiivia laajemman modernisaatiokehityksen lineaarisuuden ja homogeenisuuden Suomessa ovat haastaneet Helsti, Stark & Tuomaala 2006.

58 Colli & Amatori 2011, 3.

– esimerkiksi talouden, väestön, elintapojen, ajattelutapojen ja politiikan – vuorovaikutusta ja keskinäisiä riippuvuuksia. Tätä sosiaalishistoriaan linkittymistä tukee myös näkemys, jonka mukaan taloudellissosiaalisia tekijöitä tutkimuksessa korostamalla voidaan tavoittaa oleellisin esimerkiksi teollistumiskehityksestä.⁵⁹ Tähän liittyy myös yhteiskuntatieteistä ammentava juonne, ollaanhan tässä tutkimuksessa sosiologian tapaan kiinnostuneita siitä, miten eri tasojen muutokset välittyvät toisiinsa ja miten tätä voidaan historian tutkimuksen keinoin kuvata.⁶⁰ Kuten edellä olen arjen sosiaalisten rakenteiden merkityksestä selvittänyt, tämä taloudellissosiaalisten tekijöiden, eli työn vaikutuksen sosiaaliin rakenteisiin, ottaminen erityisen tarkastelun kohteeksi ei luo riskiä muuten hyvin humanistisen, toimijakeskeisen lähestymisen kanssa. Sosiaalishistorian ohella työn tarkastelu liittyy tutkimuksen työväentutkimuksen sekä soveltuvin osin myös talous- ja liiketoimintahistorian laajaan perinteeseen.

Menetelmiensä puolesta tutkimukseni on osin myös muistitietotutkimusta (oral history). Sen esitaistelijoista kenties tunnetuin, Paul Thompson, on ajanut näkökulmaa, jonka mukaan puhe lähdeaineistona välittää aidompaa ja inhimillisempää tietoa kuin muilla tavoin on saatavissa. Muistitiedolla on merkittävä rooli selvitettäessä, mitä työ ja sen muutokset merkitsivät aikalaisille.⁶¹ Tämä nostaa muistitietoaineiston tutkimuksessani erittäin merkittävään rooliin, vaikka tutkimukseni eroaa perinteisesti muistitietotutkimuksesta monin tavoin. Samalla tämä tutkimus erottautuu perinteisestä mikrohistoriallisesta tutkimus-*tekniikasta*, jossa on metsästetty johtolankoja ja fragmentteja lähteistä, jotka eivät välttämättä suoraan kerro tutkimusteemasta.

59 Haapala 1986, 14; Hobsbawm 1971. Klassisen sosiaalishistorian ja mikrohistorian keskinäisen vuorovaikutuksen tarpeesta katso Davis 1994, 15.

60 Katso esim. Kekkonen 2011, 17–18.

61 Peltonen 1992, 32; Thompson 2000; Hareven 1983, 371. Samalla tunnustetaan kuilu muistitiedon (ilmaistun ja tallennetun) ja todellisuuden välillä ja keskitytään merkityksiin ja kokemuksiin. Katso Bruner 1986a, 6–7; Bruner 1986b, 147–148. Nimenomaan kokemuksen tutkimus herätti kiinnostusta hyvin monella tieteenalalla ja nosti Thompsonin työn vaikuttavuutta. Katso esimerkiksi Sewell 2005, 31–32.

Harevenin tavoitteiltaan jossain määrin yhtenevän työn tapaan tämä tutkimus lainaa apuvälineitä niin antropologiasta, muistitietotutkimuksesta, väestötutkimuksesta, prosopografiasta kuin verkostotutkimuksestakin. Artikkelimuotoisuuden tähden tämä on luonnollista eri artikkeleiden osallistuessa itsenäisesti keskusteluun muun muassa työväentutkimuksen, yhteisötutkimuksen ja perhehistorian alueilla, jotka kaikki edellyttävät omanlaistaan lähestymistapaa.

Pohjimmiltaan tutkimukseni on siis monialainen, sillä siinä käytetään ne keinot, mitkä ovat tarpeen tutkimustehtävään vastaamiseksi. Kustaa H. J. Vilkunaa lainaten, yhdessäkään oppisuunnassa ei ole pitäydytty sellaisenaan tai itseisarvoisesti, vaan on käytetty niiden ”metodologisia oivalluksia tutkimuksellisina välineinä silloin, kun niillä on jotakin annettavaa.”⁶² Tämä eri tutkimusalojen rajapinnoilla toimiminen välittyy eritellymmin seuraavassa tutkimuskirjallisuutta yksityiskohtaisemmin käsittelevässä luvussa. Koska tutkimus liikkuu sekä kotimaisen että ulkomaisen keskustelun parissa, ja artikkelimuotoisuuden takia vieläpä usean eri historiatieteen alan reviiereillä, on seuraavassa pyritty esittelemään tutkimuskirjallisuudesta merkittävimpien kehityslinjojen ja näiden ikonisten edustajien lisäksi nimenomaan tämän työn kannalta keskeisimpiä auktoreita ja keskustelukumppaneita.

62 Vilkuna 2009, 306. Vilkunan kirjoituksessa voi kuulla kaikuja esimerkiksi Natalie Zemon Davisilta, joka on korostanut, kuinka ”historiantutkimuksen metodit eivät käsitä vain yhdenlaista kuuntelemista tai tulkintaa”. Davis 1994, 15. Vielä vanhempaa perua tälle eklektiselle lähestymistavalle tarjoaa C. Wright Mills. Hän piti välttämättömänä, ettei tutkimustaan saa rajoittaa tiettyjen metodien valinnalla tai niiden rajoitusten mukaan ja että jokaiselle tutkimukselle tulee löytää tai kehittää oma, siihen sopiva metodologian sa. Mills 2000, esimerkiksi 72, 136, 224.

2. Kirjallisuuskatsaus teollistumisen ja työn tutkimukseen

2.1 Tutkimuksen yleiset linjat

Tässä alaluvussa käyn lävitse muutamia suurempia linjoja teollistumista ja työtä koskevasta laajasta kirjallisuudesta ja positioiden tutkimukseni suhteessa niihin. Näistä traditioista nouseviin, tälle tutkimukselle erityisen tärkeisiin teoksiin tai oppisuuntiin palaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Työn kokonaisteeman lisäksi on paljon kirjallisuutta, joka liittyy lähinnä yksittäisten artikkeleiden alaan ja niitä esitellään siksi vain itse artikkeleissa.

Kun itse teollinen vallankumous on määritelty kahdella kriteerillä – korkeammalla kasvutahdilla ja talouden rakenteellisilla muutoksilla⁶³ – on luonnollista, että tutkimus on keskittynyt paljolti tutkimaan kasvua, tuottavuutta, näiden muutoksia sekä teollisen vallankumouksen syitä. Merkittävä rooli tutkimuksessa on ollut myös elintason muutoksilla. Yksi tunnetuimmista keskusteluista teollistumisen tutkimuksen historiassa onkin käyty nimenomaan työväenluokan elintasosta ja siinä tapahtuneista muutoksista.⁶⁴ Näiden lisäksi teollista vallankumousta on mitattu, tutkittu ja määritelty innovaatioiden leviämisen, työorganisaati-

63 Määritelmästä esimerkiksi, Mathias 1989, 3. Keskustelu on käyty usein niiden, jotka näkevät teollistumisen markkinavoimien tuotteena sekä taloudellisena ilmiönä ja niiden, joille se merkitsee luokkaperustaisen kapitalistisen yhteiskunnan kehitystä, välillä. Davis 1989, 45. Teollisen vallankumouksen kumouksellisesta tai kumouksettomasta luonteesta katso esimerkiksi Mokyr 1999; Crafts & Harley 1992.

64 Crafts 1989, 39–42. Suomalaisen työväntutkimuksesta huomioitava tässä yhteydessä erityisesti Haapala 1986.

on muutosten ja työn intensiteetin kasvun kautta. Näiden kaikkien tutkimusta ns. uuden taloushistorian piirissä 1970-luvulta alkaen on usein yhdistänyt kvantitatiivinen lähestymistapa ja pyrkimys rakentaa malleja yhteiskuntatieteiden metodeita käyttäen. D. McCloskeyn, Robert Allenin, N. F. R. Craftsin, Gregory Clarkin, Peter Lindertin, Robert Fogelin ja Joel Mokyrin kaltaiset taloushistorian tutkimuksen tunnetuimmat nimet ovat kaikki tehneet merkittävän uran juuri näiden aiheiden parissa rakentamisen aikasarjoja ja makrotason rakenteellisia selityksiä teollistumiskehityksestä.⁶⁵ Luonnollisesti teollistumisen sosiaaliin vaikutuksiin on kiinnitetty huomiota myös laajemmin, jolloin huomio on ollut muun muassa muuttoliikkeessä, itse työn muuttumisessa tehdastyöksi ja perheen kohtaamisissa muutoksissa sekä luokkayhteiskunnan syntyemisessä.⁶⁶

Mainittujen teollistumisen tutkimuksen klassikoiden kaltainen makroanalyysi on välttämätöntä teollistumiskehityksen ymmärtämiselle ja kokonaiskuvan saamiselle. Tätä kuvaa on kuitenkin pidetty vajaana sosiaali- ja taloushistorian keinotekoisien erottamisen vuoksi.⁶⁷ Tämä väitöstutkimus pyrkiikin osoittamaan tarpeen myös mikrotason tutkimukselle teollistumisesta. Näin se täydentää nykyistä makrotalouteen painottuvaa käsitystämme teollistumisesta, sen dynamiikasta ja vaikutuksista sekä lisää

65 Uudesta taloushistoriasta ja teollisen vallankumouksen tutkimuksesta katso esimerkiksi Crafts 1989. Katso esimerkiksi Crafts 1989; Crafts & Knick 1992; Mokyr 1985, 1999, 2002, 2009; Hjerppe 1988; Lindert & Williamson 1983; Floud & McCloskey 1981.

66 Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset vaikutukset yhteen kokoaa esimerkiksi Stearns 2007, 69–90. Suomessa Haapala 1986. Katso myös Amatori & Colli 2011, 53.

67 Katso esimerkiksi Berg 1994. Berg on sosiaali-, kulttuuri- ja taloushistoriaa yhdistelemällä osoittanut teollistumiskehityksen koskettaneen työn organisoinnin ja muiden innovaatioiden kautta myös aloja, joilla teknologiset muutokset eivät olleet pääroolissa. Berg on peräänkuuluttanut erityisesti tuottavuuden kasvun takana olleiden sosiaalisten realiteettien tutkimusta. Vaikka Berg asettaa tämän lisätutkimuksen tarpeen palvelemaan nimenomaan teollistumista ja jossain määrin kasvututkimusta, liittyvät tähän tavat, joilla työntekijät ja yhteisöt vastasivat esimerkiksi teknologisiin muutoksiin. Näin se tukee hyvin myös tämän tutkimuksen lähtökohtia.

ymmärrystämme elintason muutoksia syvemmällä olevista muutoksista ja vaikuttavista tekijöistä, jotka kohtasivat pienyhteisöjen arkea teollistumisen myötä. Tässä tärkeä on Natalie Zemon Davisin muistutus, että ”mikrohistorian sovittaminen laajempiin tapahtumiin ja tulkintoihin ei toimi yksisuuntaisesti. Makrohistorian on hyväksyttävä mikrohistorian löydöt.”⁶⁸

Kansantalouksien sekä erilaisten sektorianalyysien lisäksi teollistumista tutkittaessa keskipisteessä on ollut usein työläinen, erityisesti joukkona – työväenluokkana. Työväentutkimus (labour history) onkin ehkä laajin yksittäinen tutkimustraditio, joka koskettaa vahvasti tämän tutkimuksen teemoja. Kansainvälinen työväentutkimus oli alunalkujaan kiinnostunut työväen järjestäytymisestä ja työväenluokkaan liitettyjen instituutioiden historiaa.⁶⁹ Tähän traditioon väitökselläni on vain vähän kosketuspintaa, kenties lukuun ottamatta toisen artikkelin teemoja työväenliikkeen – tai oikeammin sen puuttumisen – merkityksestä paikallisten etujen säilyttämiselle. Tämän institutionaalisen työväenhistorian takaa on kuitenkin noussut jo 1960-luvulta alkaen suuntaus, joka on johtanut siirtymiseen kuvailevasta työväenliikkeen historiasta tarkastelemaan työväenluokkaa, jolla on oma elämäntapansa ja elämänkatsomuksensa. Tässä merkittävä rooli oli Eric Hobsbawmilla ja E. P. Thompsonilla, jotka näkivät työväenluokan syntyvän sosialistisen retoriikan mukaisesti yhteentörmäyksessä teollistumisen ja olemassa olevan yhteiskunnan välillä.⁷⁰ Näin pyrittiin kirjoittamaan työväenliikkeen historian asemasta kokonaisen työväenluokan sosiaalishistoriaa. Instituutioiden merkitystä korostanut tutkimuslinja puolestaan vastasi tähän näkemällä työväentutkimuksen keskeisimmän dynamiikan löytyvän

68 Davis 1994, 16. Samoin mikrohistorian on oltava valmis hyväksymään makrohistorian narratiivien antia. Katso Magnússon 2001, 102–103. Katso myös Scott 1991, 779. Joan Scott on kirjoittanut olevan mahdotonta ymmärtää kokemusten paljastamien seikkojen, kuten erojen, dynamiikkaa ilman laajempien historiallisten prosessien tarkastelua.

69 Esimerkiksi brittiäisen labour historyn vaiheista Neville 2010.

70 Hobsbawm 1984, 1-6; Zeitlin 1987, passim; Thompson 1963; Peltonen 1996, 10.

kamppailusta työprosessin hallinnasta työläisten ja työnantajan välillä.⁷¹ Oma tutkimukseni liikkuu sosiaalishistoriaa korostavalla työväentutkimuksen alueella (social history of labour), jopa siihen äärimmäisyyteen asti, ettei poliittiseen organisoitumiseen – sen puutetta lukuun ottamatta – kiinnitetä huomiota. Kun huomioidaan jo mainittujen Hobsbawmin ja Thompsonin rooli tälle tutkimukselle tärkeän ”uuden historian” ja ”historiaa alhaalta” -suuntausten taustavoimina tämä on enemmän kuin luonnollista. Tässä työläinen kohdataan ihmisenä ja työn tekijänä, jonka elämään työ vaikuttaa merkittävässä määrin.⁷² Kuten työn johdattuksesta kävi ilmi, tämä ei kuitenkaan tarkoita rakenteiden tason hylkäämistä, vaan kyse on rakenteiden ja mikrotason vuorovaikutuksesta, jota mm. Richard Price on työväentutkimuksen piirissä peräänkuuluttanut.⁷³

Työntekijöiden ja työn tutkimuksen lisäksi tässä väitöksessä kysymys on myös yritysten ja teollisuusyhteisöjen tutkimisesta, jolloin liiketoimintahistorian alaa ei voi sivuuttaa. Liiketoimintahistorioitsijat Franco Amatori ja Andrea Colli ovat kuvanneet liiketoiminnan ja sen tutkimuksen suhdetta teollistumiseen kolmen elementin yhteen kietoutumisena ja vuorovaikutuksena. Näitä ovat ensinnäkin teknologinen systeemi ja sen muutokset, toiseksi yritys organisaationa ja kolmantena paikallinen konteksti.⁷⁴ Liiketoimintahistoriassa tarkastelu usein on yritys- tai työnantajälähtöistä, paikallinen konteksti usein tarkoittaa hyvinkin suuria kokonaisuuksia ja työväestö nähdään lähinnä tuotannon tekijänä. Ei kuitenkaan ole mitään syytä, miksei näiden kolmen elementin tarkastelua voisi siirtää vielä paikallisemmalle tasolle. Liiketoimintahistoria antaa myös hyvän esimerkin, kuinka hy-

71 Zeitlin 1987, 159. Zeitlin esittelee artikkelissaan lisäksi kattavasti tätä kamppailua korostavan ns. industrial relations -koulukunnan keskeiset argumentit.

72 Vrt. Zeitlin 1987, 178. Zeitlin korostaa, ettei perhettä ja vastaavia instituutioita voi ymmärtää tai tutkia kuin muodollisten instituutioiden kontekstissa. Tässä tutkimuksessa osoitetaan, ettei tämä väite pidä paikkaansa.

73 Neville 2010, 166.

74 Amatori & Colli 2011, 252–253.

vinkin paikallisten ja yrityskohtaisten tutkimusten tuloksia kye-
tään yleistämään. Sen kentällä on toisaalta pyritty tutkimaan te-
ollistumisen vaikutuksia yksittäisten yritysten tasolla ja toisaalta
yritysten kehityksen kautta pyritty ymmärtämään teollistumista
laajempänä ilmiönä. Molemmat ovat jälleen hyvin lähellä myös
tämän tutkimuksen tavoitteita ja lähtökohtia.

Teollisuusyhteisöjä ja niiden asujaimistoa on tutkittu runsaas-
ti sekä maailmalla että Suomessa myös sellaisenaan. Paikallisten
tapahtumien ja rakenteiden kuvaamisesta on kuitenkin vielä
matkaa näiden arkikokemuksen tematisointiin ja analysointiin
laajemmassa kontekstissa.⁷⁵ Pelkistetyimmillään nämä ovatkin
valtaosaltaan jääneet paikallis- tai yrityshistorioiksi, jotka usein
tarkasti ja perusteellisesti tehdystä arkistotyöstä huolimatta eivät
ole onnistuneet nousemaan materiaalinsa ja kohteensa yläpuo-
lelle tieteellisen keskustelun näkökulmasta. Vasta aivan viime
vuosina on julkaistu tutkimuksia, jotka aktiivisesti ja laajem-
min pyrkivät tutkimaan globaalisti esiintynyttä teollisuusyhdy-
s-kuntailmiötä esimerkiksi tilan ja valtasuhteiden kautta.⁷⁶ Tähän
keskusteluun myös tämä tutkimus osallistuu ja käyttää sitä voi-
mavarana abstraktiotason nostossa. Tehdasyhdyskuntia sinänsä
tutkivan suuntauksen lisäksi parhaimmillaan nämä tutkimukset
ovat onnistuneet osoittamaan, kuinka pienten teollisuusyhteisö-
jen arkea tarkasti tutkimalla voidaan tuoda käsitteellisellä tasolla
merkittävä lisä teollistumisprosessin ja sitä kautta modernisaatio-
prosessin ymmärtämiseen. Muiden muassa Michael Andersonin
tutkimukset perhehistorian keskeisistä kysymyksistä teollistumi-
sen kontekstissa ja ennen kaikkea Tamara Harevenin tutkimuk-
set perhesuhteiden ja -strategioiden muutoksesta teollistumisen
myötä sekä perheen ja teollistumisen vuorovaikutuksesta tar-

75 Katso Samuel 1976. Vertaa Teräs 2000, 17. Teräs näkee saman ongelman
vaivaavan työväentutkimusta ja ammattiliikkeen historiaa ja kritisoi kent-
tää paikallisuuden yleisen merkityksen pohdinnan unohtamisesta.

76 Katso Borges & Torres 2012. Myös koko kaksikon kirjoittama kirja, jossa
viitattu artikkeli on, tulee huomioida systemaattisemman ja kansainvälisiin
vertailuihin pyrkivän tehdasyhdyskuntatutkimuksen edustajana. Suomesta
katso esimerkiksi Haapala 1986, Koivuniemi 2000.

joavat jo vuosikymmenten takaa rohkaisevan esimerkin.⁷⁷ Yksityiskohtaisella, mikrohistoriallisten tapaustutkimusten kautta yksilöiden ja perheiden tasolle menevällä tutkimuksella on annettavaa sille, miten ymmärrämme teollistumiskehitystä ja sen dynamiikkaa – miten, miksi ja millä mekanismeilla tuo kehitys muutti elämää.

2.2 Teollisuuden tutkimuksen ja arjen historian rajapinnoilla

Työväentutkimuksen kansainvälisistä klassikoista tälle tutkimukselle merkittävimpiä ovat jo mainitut E. P. Thompson ja Eric Hobsbawm. Heidän vaikutuksensa ja merkityksensä tälle tutkimukselle syntyvät erityisesti tutkimuksellisten lähtökohtien kautta. *Making of the English Working Class* -teoksessaan Thompson lähtee siitä, ettei pelkkä teollisuuden tai kapitalismin nousu voi selittää työväenluokan syntyä. Tämä on ollut merkittävä lähtökohta myös oman tutkimukseni kysymyksenasetteluissa. Kun Thompson päätyi selvittämään luokkaa esineen sijaan tapahtumana, prosessina, tunteina sekä toimintana, päästiin paljon aiempaa pidemmälle työväenluokan ymmärtämisessä. Vaikka Thompsonia on sittemmin kritisoitu teoriattomuudestaan, sukupuolinäkökulman puutteesta sekä työväenliikkeen pioneerien näkemisestä liian täydellisenä, on hänen merkityksensä yhtenä nk. ”uuden historian” ja historiaa alhaalta kirjoittavien uran uurtajana tunnustettava.⁷⁸ Samaan lähestymistapaan liittyvät myös Hobsbawmin teokset englantilaisen työväenluokan synnystä 1800-luvulla.⁷⁹ Vaikka sekä Hobsbawm että Thompson ovat lähestyneet työläisiä nimenomaan luokkana, ovat he osoittaneet mikrohistoriallisen ja työn arjesta lähtevän lähestymistavan he-

77 Anderson 1978; Hareven 1983. Katso myös Hareven 1991, 111.

78 Thompsonin kritiikistä, katso mm. Peltonen 1992, 41–43; Haapala 1986, 18; MacRaild & Taylor 2004, 110.

79 Eryityisesti esiin nousee tämän tutkimuksen kontekstissa Hobsbawm 1984.

delmällisyyden. Tämä on toiminut tärkeänä innoittajana ja suunnannäyttäjänä myös tälle tutkimukselle. Thompsonin töistä lisäksi hedelmällistä tälle tutkimukselle on ollut hänen tutkimuksensa aikakäsityksen ja ajan mittaamisen muutoksista teollisen kurin myötä.⁸⁰ Thompsonin havainnot auttavat hahmottamaan, miten perustavanlaatuisesti ja syvälle ihmisten arkeen teollistumisen muutokset vaikuttavat.

Kansainvälisestä työväentutkimuksesta täytyy vielä nostaa esiin Peter Stearns, jonka vuonna 1975 julkaistu *Lives of Labor* on ensimmäisiä kokonaisvaltaisia esityksiä työväenluokan synnystä vuosilta 1890–1914, jotka siis ajallisesti osuvat Thompsonin ja Hobsbawmin tutkimuksia paremmin oman tutkimukseni aikarajaukseen. Vaikka Stearns lähestyy aihettaan makrotasolla, on hänen pääargumenttinsa, ettei eurooppalainen työväenluokka ollut homogeeninen massa, vaan kokoelma hyvinkin erilaisia alaryhmiä, joiden työkokemusta ei voi kuvata yksittäisellä mallilla.⁸¹ Toisaalta tämä avaa jälleen tilaa mikrotason tutkimuksille, jotka kertovat näistä erilaisista työkokemuksista, toisaalta toimii tärkeänä muistutuksena ja johdatuksena myös paikallistasolta löytyvien ryhmien äärelle, joiden tarkastelu on tässä väitöskirjassa tärkeässä roolissa. Sekä Hobsbawm että Stearns ovat nähneet yhden merkitsevän jakolinjan käsityöläisten, tehdastyöläisten ja ammattitaidottoman työväen välillä ja ovat siten merkittävässä osassa myös keskustelukumppaneina, kun tässä tutkimuksessa pureudutaan ruukkien seppiä ja muun työvoiman sosiaalisiin suhteisiin.

Suomessa työväestöntutkimuksen sosiaalishistoriallisella suunnauksella on pitkät juuret aina 1900-luvun alusta. Ensimmäisinä tämän alueen edustajina on pidettävä Väinö Voionmaata ja Heikki Warista, jotka tutkivat työläisyhteiskunnan syntymistä Tampereella ja Helsingissä, Voionmaa tosin osana Tampereen kaupungin laajempaa historiaa. Erityisesti Heikki Wariksen merkitys on

80 Thompson 1967.

81 Stearns 1975, 229, 342–343. Suomessa saman on kirjoittanut eksplisiittisesti auki esimerkiksi Leminen 1994, 186. Yksityiskohtaisemmin mikrotasolla tämän haastaneista tutkimuksista myöhemmin tässä luvussa.

nähtävä suurena. Hän yhdisteli sosiologian ja historiantutkimuksen menetelmiä ja päätyi tarkastelemaan muutosta yhteisölähtöisesti.⁸² Wariksen jälkeen sosiaalishistoriallinen suuntaus kuitenkin lähes katosi, kunnes Pertti Haapalan teollistumisen kurjistumiskeskusteluun tarttunut *Tehtaan valossa* (1986) nosti sen uudelleen pinnalle Suomessa. Haapalan kokonaisvaltaisesti ja kvantitatiivisesti Tampereen teollisen työväestön muodostumista tarkastelevassa tutkimuksessa on jälleen nähtävissä tilaa arkikokemukselle, vaikka Haapala vielä teoksen ilmestyessä ajan suomalaiselle historiantutkimukselle tyypillisesti suhtautuikin varautuneesti sekä kokemukseen että muistitietoon, joka omassa tutkimuksessani on keskeisessä roolissa arkikokemuksen selvittämisessä. Haapalan selvityksen mukaan tärkeimpiä elinolojen muutoksia tapahtui työajassa, terveydessä, asumisessa ja koulutuksessa, jotka ovat myös omassa tutkimuksessani tärkeässä roolissa.⁸³ Samasta Tampereen työväestö -projektista Haapalan kanssa voidaan nostaa esiin Jouko Jaakkola, jonka tutkimus työläisten arkipäivän ongelmista kuvaa aikansa kvantitatiivisesti painottunutta sosiaalishistoriallista tutkimusta.⁸⁴ Vaikka Haapala ja Jaakkola edustavatkin työväestön olojen ja sitä kautta arjen perustutkimusta, on niiden lähtökohta ja tulokulma erilainen, kuin mitä tässä tutkimuksessa tavoitellaan.⁸⁵

82 Voionmaa 1903 ja 1910. Waris 1932–1934. Lisäksi sosiaalishistoriallista suuntausta käsiteltäessä usein esiin nostetaan O. K. Kilpi (1915). Suomalaisen työväentutkimuksen suuntauksista moni putoaa tämän tutkimuksen katsantokannalta ulkopuolelle. Näiden historiasta enemmän esimerkiksi Teräs 2000, 11–21. Työväkeä käsittelevän kirjallisuuden klassikoista voidaan mainita vielä Esko Aaltosen tutkimus Forssasta ja sen tehtaalaisista. Vahvasti muistitietoon nojannut kansantieteellinen ja kuvaileva ote tavoitti monia ilmiöitä, jotka näkyvät myös tämän tutkimuksen materiaaleista. Aaltonen 1984.

83 Haapala 1986, erityisesti 17, 19, 259, 351.

84 Jaakkola 1985.

85 Erityisesti verrattaessa Jaakkolan ja modernimpaa arkikokemuksen tulkintaa edustavan Virkkusen (2010) lähestymistä köyhyyteen ja niukkuuteen, tulee ero 1980-lukulaisen sosiaalishistorian ja sekä kulttuurisen että lingvistisen käänteen läpikäyneen 2000-luvun arjen historian välillä selvästi esille. Kun kvantitatiiviset menetelmät nähtiin muun muassa sosiaalishis-

Elinolojen lisäksi merkittävässä roolissa sekä suomalaisessa että ruotsalaisessa työväentutkimuksessa on ollut jo vuosisadan alussa kirjoittaneesta Eino Kuusesta alkaen huoli työläisen sosiaalistasista ja moraalistasista ongelmista ja niiden kontrolloinnista.⁸⁶ Kun työväen kontrollointi ja sivistäminen oli jo aikalaisille polttava kysymys, on myös tutkimuksen keskittyminen siihen luonnollista.⁸⁷ Esimerkiksi yhtenä ruotsalaisen työväenkulttuurin tutkimuksen tärkeimmistä teoksista pidetty Björn Horgbyn *Egensinne och Skötsamhet* tutkii nimenomaan paikallistasolla työväenkulttuurin muutosta itsepäisyyden ja kunnollisuuden käsitteiden kautta.⁸⁸ Horgby tutki antropologisella otteella työväenluokan sisäisiä eroja, jotka tutkimuksessanikin ovat tärkeässä roolissa. Horgbya on kritisoitu 1900-luvun kansankodin perspektiivin ja käsitteiden projisoinnista ideaalistasyyppinä menneeseen, minkä vaara tulee muistaa myös tämän tutkimuksen kysymyksenasettelussa.⁸⁹ Suomesta samankaltaiseen lähestymistasapaan voidaan liittää Pirjo Markkolan väitöstutkimus työläiskodin synnystä. Markkola kytkee tutkimuksessaan työläisperheen synnyn vuosisadan vaihteen yhteiskunnallistasiin muutoksiin sekä teollistumiseen mikrohistoriallillasella materiaalillasella tavalla, joka on esimerkkinä tutkimuksellenas. Markkolan tutkimuksessassa on kuitenkin selvästi nähtävissä sen työväenhistoriallinen lähtökohta. Kun Markkola tutki perheen ja kodin merkitystä työväestön elämässä, omassa tutkimuksessani

torian keinona tavoittaa väki, joka ei perinteisiä lähteitä jättänyt, yhdistetään omassa tutkimuksessani molempias. Kvantitatiivisen sosiaalistasihistorian noususta ja laskusta maailmallasella katso Sewell 2005, 30, 48–49.

86 Kuusi 1914.

87 Tämä ei rajoittunut vain työväenluokkaan, vaan koski jo sitä ennen tilatoman väestön ongelmias. Haapala 2006, 116–117. Osaltaan tämä traditio liittyy myös valtasuhteisiin ja industrial relations -tutkimussuuntaan ja jää niiltä osin tässä tutkimuksessassa pitkälti tarkastelun ulkopuolelle.

88 Horgby 1993. Katso myös Johansson 2006.

89 Kriittikistä katso Nyzell 2007, 86–87. Jo Horgbyä edeltäneessä ruotsalaisessassa työväentutkimuksessassa antropologisella otteella oli vahvas asemas. Katso mm. Magnusson 1986, 1988; Lindqvist 1987.

asetelma käännetään päällelleen ja katsotaan, miten perheen ja kodin piirissä voi nähdä työn vaikutuksia.⁹⁰

Työväentutkimuksen parista on nostettava esiin vielä Kari Teräksen ja Pauli Kettusen tutkimuksia. Teräs on kirjoittanut muun muassa suomalaisen työn historiaan liittyen teknologisen kehityksen aiheuttamista työn organisoinnin muutoksista, jotka osuvat lähelle tämänkin tutkimuksen teemoja.⁹¹ Vielä merkittävämmässä roolissa tämän tutkimuksen kannalta ovat Teräksen tutkimukset 1880–1920 -lukujen työelämäsuhteista verkostojen näkökulmasta. Vaikka tutkimuksen tulokset liittyvät paljolti keskusteluun työelämäsuhteista, on tutkimus tärkeä ja perusteellinen luotaus mikrohistorian ja arjen historian mahdollisuuksiin työväentutkimuksessa. Lisäksi tutkimuksessa lähtökohdaksi otettu verkostonäkökulma työväentutkimukseen ja sen tuomat mahdollisuudet uusiin löydöksiin paljon tutkitulla alalla ovat tärkeitä myös omalle tutkimukselleni.⁹² Yhtäältä tärkeitä ovat Teräksen löydökset työläiskollektiivin syntymisen ehdoista (työnteon samatahtisuus, etäisyys ja samankaltaisuus). Vaikka Teräksen näkökulma on työväestön suhteissa työnjohtoon, voi samoja tekijöitä soveltaa myös ammattiryhmien välisiin eroihin, jotka työn sosiaalisista vaikutuksista kertoessaan ovat tärkeässä roolissa väitöstutkimuksessani.⁹³ Kettunen puolestaan on lähestynyt työväentutkimusta yhdistämällä siihen teoreettista pohdintaa tavalla, joka on omalle tutkimukselleni esikuvana. Työsuojelua koskevassa tutkimuksessaan Kettunen käsittelee tutkimuskohteensa kautta hyvinkin laajoja työelämän ja yhteiskunnan muutoksia. Vaikka

90 Markkola 1994.

91 Teräs 1999. Ruotsista mainittava vastaavasta, ruukkien yhteyteen tuodusta tutkimuksesta Rydén 1998. Yleisemmin työn muutoksesta katso esimerkiksi Bruland 1989. Samasta kirjasta Teräksen artikkelin kanssa on nostettava myös esiin lisäksi Nurmi 1999.

92 Teräs 2000. Verkostonäkökulmasta työväentutkimuksessa katso myös Saaritsa & Teräs 2003. Verkostonäkökulmaan palaan myöhemmin tarkemmin menetelmiä käsittelevässä luvussa.

93 Teräs 2000, 61.

näkökulma on työsuojelussa, avaa tutkimus näkökulmia myös työläisarkeen tavalla, johon tässäkin tutkimuksessa pyritään.⁹⁴

Työväentutkimuksen ja tehdasyhteisötutkimuksen rajapinnoilla kulkee Jussi Koivuniemen väitöskirja Nokian tehdasyhdyskunnan sosiaalisesta järjestyksestä. Vaikka Teräksen tapaan myös Koivuniemi edustaa työelämän suhteiden ja niihin liittyvän valan tutkimusta, ovat hänen kuvaamansa sosiaalisen järjestyksen osatekijät (väestöryhmät ja niiden muodostuminen, hierarkia ja sosiaaliset suhteet, tehdasjärjestelmä, työolot ja -ehdot, elinolosuhteet, poliittinen toiminta, ulkoiset vaikutteet) samoja, joiden kautta voidaan lähestyä tehdasyhteisön arkea myös työn ja teollistumisen aiheuttamien muutosten näkökulmasta. Kun Koivuniemi päätyy korostamaan ulkoisten muutosten merkitystä, nousevat tutkimuksessani yhteisön sisäiset tekijät, erityisesti työ, suureen rooliin.⁹⁵ Koivuniemen työhön verrattavissa oleva tutkimus Ruotsista on Christer Ericssonin tutkimus Nybyn ruukista, jossa hän analysoi, miten paternalistinen yhteisö syntyy ja elää. Kiinnostavia ovat tasot, joilla Ericsson tutkimuksessaan liikkuu. Näistä erityisen valaisevaa omalle tutkimukselleni oli arkkitehtuurin ja tilan huomioiminen.⁹⁶ Suhteessa omaan tutkimukseeni Ericssonin tutkimus jää pinnalliseksi teoreettiselta lähestymistavaltaan, vaikka erottuikin teollisuusyhteisötutkimusten joukosta selvästi edukseen.

Yleisesti monella eri tieteenalalla tehtyjen teollisuusyhteisötutkimusten haasteena voidaan pitää korkeammalle abstraktiotalolle nousemista. Vanhemmat aluetutkimukset tehdasyhdyskunnista ovat olleet lähinnä deskriptiivisiä tai keskittyneet tehdasyhteisöihin liittyviin sosiaalisiin sekä taloudellisiin ongelmiin.⁹⁷

94 Esimerkiksi Kettunen 1994. Teräs luonnehtii Kettusen ansioksi nimenomaan sitä, ettei Kettunen keskity arkipäivän historiaan sinänsä, vaan aikaisten tapaan jäsentää ja muovata arkeaan. Katso Teräs 2001, 20. Näin tullaan lähelle tutkimuksessani tärkeää kokemuksellisuutta, jossa arkipäivän tapahtumilla sinänsä ei ole merkittävää tutkimuksellista arvoa.

95 Koivuniemi 2000. Erityisesti 18–21.

96 Ericsson 1997.

97 Kortelainen 1991, 18–19.

Suomessa on tehty lukuisia yritys- ja yhdyskuntahistorioita ja erityisesti Ilmari Talven johdolla työväenkulttuurin, työ- ja elinolojen yksityiskohtaisia selvityksiä.⁹⁸ Näistä useimpia leimaa perinpohjainen lähestymistapa runsaan arkisto- ja/tai haastattelu-materiaalin kautta, innostunut suhde aiheeseen ja pyrkimys kirjoittaa mahdollisimman kokonaisvaltainen esitys. Tämä nostaa ilahduttavan usein näiden yhdyskuntien arjen näyttille. Tällaiset tutkimukset on kuitenkin yleisesti tehty täysin paikallisista lähtökohdista. Voikin ajatella, että näissä on osin hukuttu laadukkaan perustutkimuksen ja aineiston massaan, eikä kysymyksenasettelua ole kehitetty käsitteellisesti tai tutkimuksen laajempi merkitys mielessä.⁹⁹ Luonnollisesti näissä tutkimuksissa lähtökohta on monesti erilainen ja ne edustivat kohdevalintansa ansiosta aikanaan modernia lähestymistapaa, vaikkeivät pyrkineet kunnianhimoisempaan abstraktiotasoon tai lausumaan ääneen suhdettaan teollistumisen kaltaisiin historian tutkimuksen metanarratiiveihin.¹⁰⁰ Omassa tutkimuksessani artikkelimuotoisuus on isossa roolissa tämän ongelman välttämiseksi, sillä se pakottaa pohtimaan yksittäisiä, yleisemmin kiinnostavia näkökulmia yhdyskunnan arkeen. Toisaalta rajattu ilmaisumuoto ei anna mahdollisuutta koko arjen kirjon yksityiskohtaiseen erotteluun.

Yhdyskuntatutkimuksista esiin nousevia seikkoja ovat yhdyskuntien organisoituminen, erityisesti paternalismin tai hyvinvointikapitalismin kautta. Tämä tuo käsitteellisesti yhteistä kos-

98 Talven ns. turkulaiseen tutkimussuuntaukseen liittyy paljon töitä eri teollisuusyhteisöistä. Siihen on laskettava myös Museoviraston 1970-luvulla aloitettu työväenkulttuuriprojekti, joka on poikunut useita julkaisuja. Katso esimerkiksi Leimu 1983; Yliaho 1984. Tästä traditiosta täytyy nostaa erityisesti esiin Nurmi 1989, joka lasinvalmistajia tutkiessaan on tekemisissä hyvin samankaltaisten työhön liittyvien sosiaalisten ilmiöiden kanssa kuin ruukkien työtekijät.

99 Yhdyskuntatutkimuksen kritiikistä katso Ahvenisto 2007, 32–37; Stenvall & Holmalahti 1987, 83–84, 90; Spoof 1997, 16–19. Kansainvälisesti katso Samuel 1976.

100 Modernimmasta muistitietoaineistoon pohjautuvasta työn kokemuksen tutkimuksesta, joka on vastaanottavaisempi myös käsitteellisemmälle tarkastelulle, katso Launis & Tikka 2009; Hytönen 2014.

ketuspintaa tehdasyhdyskuntia koskevalle tutkimukselle. Kysymys on osittain myös yhdyskunnan fyysisestä järjestäytymisestä ja tilan käytöstä, jotka tutkimuksessani ovat tärkeässä roolissa.¹⁰¹ Parhaimmillaan nämä tutkimukset ovat osoittaneet tehdasyhdyskuntien olleen moniulotteisia, sosiaalisten suhteiden verkostojen muodostamia kokonaisuuksia, jotka käsittivät monia päällekkäisiä yhteisöjä.¹⁰² Näin käsittely on saadaan pelkästä työväenliikkeen ja -luokan näkökulmasta laajemmaksi käsittämään koko yhteisö, mikä on arjen ymmärtämisen kannalta ensiarvoisen tärkeä lähtökohta ja paikkaa näin yhtä työväentutkimuksen merkittävimmistä heikkouksista.¹⁰³ On tärkeää tutkia teollisuusyhdyskuntien sisäistä ja niiden välistä diversiteettiä, koska yleinen, usein nostalginen tai jopa mystifioitu käsitys niistä kätkee yhteisön sisäiset, esimerkiksi sosioekonomiset tai etniset rajalinjat.¹⁰⁴

Inkeri Ahveniston Verlaa tutkinut väitöskirja pyrkii rakentamaan käsitteellisempää lähestymistapaa tehdasyhdyskuntaan yhteisön ja yhteisyyden käsitteiden kautta. Tutkiessaan yhteisön ihmisiä, näiden välisiä rajoja ja työn merkitystä rajoihin, Ahvenisto liikkuu oman väitöskirjani kannalta olennaisten tekijöiden äärellä.¹⁰⁵ Kun Ahvenisto katsoo laajan empiirisen aineiston ja sen tarakan erittelyn kautta yhteisyyttä ja erillisyyttä ja näkee työn ja yrityksen vaikuttavan niihin, otetaan omassa tutkimuksessani nämä vain yhdeksi niistä tekijöistä, joihin työ vaikutti. Perustekijöistä moni on kuitenkin hyvin samankaltainen ja löydöksemme vahvistavat toisiaan, vaikka niitä käytetään erilaisiin tutkimuskysy-

101 Erityisesti yhdyskunnan muodostumista tilan ja tehtaan siihen aiheuttamien vaikutusten kautta on käsitellyt Kortelainen 1991 sekä Spooft 1997. Spooft kutsuu tällaista tyypillistä tapaa rakentaa teollisuusyhdyskunta symboliseksi asemakaavaksi.

102 Leminen 1994, 186.

103 Katso esimerkiksi Spooft 1997, Leminen 1999.

104 Borges & Torres 2012, 20. Tehdasyhteisön muistamista on käsitellyt ja problematisoinut Suomessa Kortelainen 2008. Katso myös Ahvenisto 2007, 496–497. Nostalgiaista muistitiedon rakenteena katso Korkiakangas 1996, 37–38.

105 Ahvenisto 2007.

myksiin vastaamiseen. Ahvenisto pyrkii selvittämään paikallisen yhteisyyden ja tehtaalaisuuden kokemusten syntyä ja synnyttämistä, kun omassa tutkimuksessani näitä paikallisia ilmiöitä pyritään problematisoimaan pidemmälle. Esiin on nostettava myös Tarmo Koskisen tutkimus Tervakosken tehdasyhteisöstä, jossa hän lähestyy yhteisöä ja sen rakentumista yhdistäen teoriaa ja empiriaa rakentavasti, vaikka nostalginen suhtautuminen meneeseen yhteisöön asettaakin tälle rajoituksia.¹⁰⁶ Näiden lisäksi on mainittava Jarkko Keskinen väitöskirja, joka teollisuusyhteisön sijaan keskittyi Porin kaupunkiin ja sen kauppiaisiin, mutta on lähtökohdiltaan hyvinkin lähellä omaa tutkimustani. Hyvin samankaltaisten lähestymistapojen ja metodien avulla Keskinen pyrkii asettamaan tutkimansa ilmiön osaksi laajempaa taloudellista, kulttuurista ja poliittista jatkumoa.¹⁰⁷

Kansainvälisestä tehdasyhdyskuntatutkimuksesta merkittävimpänä tutkimukseni kannalta on Tamara Harevenin Amoskeagin tekstiilitehtaita käsittelevä tutkimus.¹⁰⁸ Harevenin abstraktio-
tasoa nousee perhehistorian keskeisiin kysymyksiin selvitettyään, miten teollistuminen vaikutti perheeseen. Tutkimusote on mikrohistoriallinen ja yhdistelee useita eri lähestymistapoja nostaten keskeiseen rooliin elämänkaarimallin. Tätä hän käsitteellistää vielä pidemmälle erilaisten aika-käsitteiden kautta (teollinen aika, yksilöllinen aika, perheen aika, historiallinen aika). Näin hän pääsee kiinni teollisuuden ja arjen rajapinnoille, joskin eri käsitteiden kautta kuin tässä tutkimuksessa. Ennen kaikkea Harevenin työ osoittaa, miten kekseliään kysymyksenasettelun avulla voidaan yhtä teollisuusyhteisöä tutkimalla vastata hyvinkin suuriin makrotason keskusteluihin liittyviin ongelmiin. Harevenin tutkimus liittyi myös niiden edelläkävijöiden aaltoon, jotka yhdistivät muistitietotutkimuksen menetelmiä työväentutkimukseen ja teos tarjoaakin myös metodologian kannalta merkittävää apua tutkimukselleni. Muistitiedon kautta työväkeä lähestyneiden joukosta

106 Koskinen 1989.

107 Keskinen 2012.

108 Hareven 1984.

on mainittava erityisesti Maurizio Gribaudin mikro- ja perhehistoriallinen muistitietotutkimus torinolaisten työläisten yhte-näiskulttuurista, joka osoittautui jälleen heterogeenisemmäksi kuin ennakkokäsitykset olivat antaneet olettaa.¹⁰⁹ Myös Jaquelyn Dowd Hallin et al. laaja muistitietotutkimus Pohjois-Carolinan tekstiilityöläisten arkikokemuksesta ja sen tavoittamisesta tulee huomioida. Siinä yhdistyvät muistitietoaineisto ja perinteisempi historiantutkimuksen aineisto omaa tutkimustani inspiroineella tavalla, vaikka korkeamman abstraktiotason tavoittelu jääkin yksityiskohtaisen kuvauksen jalkoihin.¹¹⁰ Tästä ”oral labor history”-ryhmästä on syytä mainita vielä varhaisemmista tekijöistä metodismin vaikutusta työväestön elämässä kartoittanut Robert Moore sekä muun muassa hiilikaivostyöläisten sosiaalisia suhteita ja työn vaikutusta niihin tutkinut George Evans.¹¹¹

Kun puhutaan teollisuusyhdyskuntatutkimuksista, muodostavat ruukkitutkimukset ryhmän, jota ei voida sivuuttaa – varsinkaan, kun tämän tutkimuksen kohteena ovat ruukkiyhteisöt. Vaikka ruukkitutkimuksessakin, erityisesti vanhemmassa, on paljon tilaustutkimuksena tehtyjä yrityshistorioita¹¹², monessa uudemmissa on päästy mielenkiintoisella tavalla laajempien, myös tässä tutkimuksessa kiinnostavien kysymysten äärelle. Muutoksen merkinä tässä suhteessa voi pitää Sigvard Monte-

109 Gribaudi 1987.

110 Dowd Hall et al. 2000.

111 Moore 1974; Evans 1976. Heidän kohdallaan on mainittava, että nämä eivät vielä olleet laajemman tieteellisen keskustelun kannalta yhtä kunnianhimoisia töitä kuin Gribaudi ja Hareven. Katso myös Thompson 2000, 87–93. Alan modernit klassikot Portelli 1991 sekä Passerini 1987 tarjoavat tutkimukselleni lähinnä metodologisia apuja, minkä tähden niitä käsitellään myöhemmin menetelmien yhteydessä. Suomalaisesta jo mainitusta tutkimuksesta muistitietoaineisto on ollut merkittävässä tai hallitsevassa roolissa Ahvenistolla (2007), Spoofilla (1997) ja Kortelaisella (2008). Katso myös Rahikainen 1996, Snellman 1996. Suomessa muistitietoon perustuneilla historiantutkimuksilla ongelmana on ollut jäädä vain muistitiedon kokoelmiksi, esimerkiksi Nirikko, Laaksonen & Rassi 1990.

112 Vanhemmasta ruukkitutkimuksesta erityisen ansioituneena perustutkimuksena tulee nostaa esiin Laine 1948.

liuksen töitä, joissa ensimmäistä kertaa kiinnitettiin huomiota ruukkipäkeen ja sen oloihin ruotsalaisessa Fagerstan ruukissa. Ruukkitutkimuksille harvinaisella tavalla Monteliuksen työt ulottuivat myös oman tutkimukseni aikajänteelle.¹¹³ Sitten useat mikrohistoriallisesti virittyneet ruukkitutkimukset ovat osoittaneet hedelmällisiksi keinoiksi tarkastella teollisuuden liittyviä historiallisia kysymyksiä, kuten uusien tekniikoiden ja teknologioiden tuomia sosiaalisia ja taloudellisia muutoksia tai rautaruukkien vaikutuksia paikalliseen väestöön, kotitalouksiin ja sosiaaliin instituutioihin.¹¹⁴ Esimerkiksi Jan Sundin tutki, miten ruukkien perhemuodot ja sosiaaliset rakenteet erosivat maaseudusta. Sundin näki ruukkien organisaation ja yritysten suhdannevaihtelun sekä patriarkaalisten traditioiden olleen tässä merkittävässä roolissa, jolloin tullaan lähelle tutkimukseni teemoja.¹¹⁵ Suomessa Kimmo Rentola kirjoitti 1990-luvun alussa Högforsin ruukinväestä, sen sosiaalisesta ja taloudellisesta asemasta sekä myös suhteesta proletarisoitumiseen sekä ympäröineeseen maaseutuun. Tärkeänä yksityiskohtana Rentola huomioi, kuinka ruukin väki oli työväenluokasta erillinen ryhmä, vaikka määrittikin itseään pitkälti työn kautta.¹¹⁶ Merkittävää työtä tämä uuden ruukkitutkimuksen aallon aikaan tehtiin Upsalassa Anders Florénin ja Göran Rydénin tutkimusten myötä. Florén tutki ruukkeja yhtäältä sukupuolen ja kotitalouksien, toisaalta tuottajan ja työntekijän välisten valtasuhteiden näkökulmasta nähden nousevan teollisuuskapitalismin noustessa proletarisoituvan alan.¹¹⁷ Vielä vahvemmin kotitalouksien ja työn suhteet pääsevät esiin Rydénin väitöstutkimuksessa, joka lainaa Harevenin linkaarimallia tutkiessaan, miten työ näkyi kotitalouksien linkaaren eri vaiheissa.

113 Montelius 1959, 1962.

114 Ågren 1998, 9–22.

115 Sundin 1989, erityisesti 266–267.

116 Aalto & Rentola 1992, erityisesti 338–340, 349–356.

117 Florén 1987; 1991. Florén on tutkinut myös valtioiden roolia varhaisessa teollisuudessa. Florén 1993a, 1993b.

Tämän lisäksi Rydén on tutkinut teknologisen muutoksen vaikutusta työn organisointiin ja sitä kautta laajemminkin.¹¹⁸

Suomalaisessa ruukkitutkimuksessa jossain määrin Florénin jalanjalkia on seurannut Georg Haggren tutkiessaan suurvalta-ajan rautaruukkien tuotannon organisaatiota vallan ja ruukkiyrityksen näkökulmasta sekä kuvaamalla ruukkiyhteisöjen työntekijöiden arkea ja ammattia.¹¹⁹ Patriarkalismia ja ruukkien arkea puolestaan on tutkinut jo ennen Haggrenia Kustaa H. J. Vilkkuna. Tärkeitä ovat erityisesti Vilkkunan selvitykset ruukkien hierarkiasta, mutta myös se, että tarkastelun kohteena on koko ruukki-ikä, eivät vain työläiset tai patruunat.¹²⁰ Näissä, kuten myös suurimmassa osassa ruotsalaisia ja suomalaisia tutkimuksia tarkastellaan aikajännettä 1600-luvulta 1860-luvulle ja vain muutamissa paikallishistoriallisemmin suuntautuneissa töissä tullaan 1900-luvulle.¹²¹ Tutkimuksessa onkin selvä aukko rautaruukkien viimeisistä vaiheista, sillä rautaruukkien hiipuminen, kuolemat tai modernisoituminen ajoittuvat 1800-luvun lopulle ja 1900-luvun alkuun.

Ruukkitutkimuksesta on vielä erikseen huomioitava suoraan tämän työn tapaustutkimuksia koskeva kirjallisuus. Olle Sirénin Strömforsin ruukin historia on perinteinen teollisuusyhdyskunnan tarkka kuvaus, joka huomioi esimerkillisen hyvin työntekijät ja heidän asemansa. Sirénin työ perustuu osin samoille lähteille oman tutkimukseni kanssa ja tarjoaa arvokkaan avun työni kontekstoinnissa.¹²² Barbro Bursellin kansantieteellinen väitöskirja

118 Rydén 1990; 1998. Katso myös Rydén & Golikova 1998.

119 Haggren 2001.

120 Vilkkuna 1996. Suomalaisten ruukkien varhaisvaiheista katso myös Vilkkuna 1994. Lisäksi patriarkalismista yleensä Karonen 2004, 139–145; Karonen 2002, 259.

121 Myöhäisempiin aikoihin yltävästä tutkimuksesta katso esimerkiksi Forssell & Carlander-Reuterfelt 2009. Erityisesti teos ansioituu ruukin arjen tavoittamisessa ja tarjoaa harvojen tutkimusten joukosta oman tutkimukseni havainnoille ajallisesti yhteneviä vertailukohtia.

122 Sirén 1971. Varsinaiseksi keskustelukumppaniksi Sirénin kirjasta ei ansiostaan huolimatta ole.

Ramnäsin ruukista keskittyy puolestaan laajan haastatteluaineiston kautta ruukin lancashire-seppien elämään sen monilla eri osa-alueilla.¹²³ Bursellin keräämä muistitietoaineisto muodostaa tutkimukseni Ramnäsiä käsittelevän empiirisen aineiston pääosan. Bursellin työ on monipuolinen ja yksityiskohtainen ja edustaa sellaisenaan positiivista esimerkkiä kansantieteellisestä ruukkitutkimuksesta. Kumpikaan tutkimuskohteena olevia ruukkeja tarkastelleista teoksista ei kuitenkaan pyri nousemaan paikallisen tasonsa yläpuolelle ja jättää näin ollen tutkimukselleni tilaa jatkaa eteenpäin siitä, mitä Bursell ja Sirén ovat jo kirjoittaneet.

Varsinaisen teollistumisen ja työväestön tutkimuksen ulkopuolelta on syytä mainita vielä muutamia lähestymistavaltaan lähelle tutkimustani tulevia tutkimuksia. Risto Alapuron mikrohistoriallisia tutkimuksia Suomen syntymisestä paikallistason kautta tarkasteltuna on mahdotonta ohittaa.¹²⁴ Näissä Alapuro kykenee osoittamaan, kuinka monella tasolla modernisaatio ja modernin suomalaisuuden synty todella tapahtui. Lähestymistavaltaan ja menetelmiltään Alapuron työt tarjoavat suuren avun tutkimukselleni. Modernisaatiotutkimuksista lähelle osuvat Laura Starkin, Hilkka Helstin ja Saara Tuomaalan tutkimus modernisaatiosta kansan kokemusten kautta. He osoittavat modernisaation olleen heterogeenisempi ja vähemmän lineaarinen prosessi kuin rakenteisiin keskittyvistä tutkimuksista käy ilmi.¹²⁵ Samaan on skandinaavisessa tutkimuksessa päätynyt esimerkiksi Sigurdur Gylfi Magnússon, joka on lähestynyt Islannin modernisaatiota yksittäisen työläisnaisen kokemusten kautta.¹²⁶ Tutkimukseni on osa tätä keskustelua ja täydentää sitä, vaikka näkökulma onkin työn kautta enemmän teollistumisessa kuin vielä sitä laajemmassa modernisaation käsitteessä.

123 Bursell 1974.

124 Alapuro 1994. Katso myös Alapuro 2004 ja Alapuro & Stenius 1987.

125 Helsti, Stark, Tuomaala 2006. Vertaa myös Sewell 2005, 8–9. Sewell kirjoittaa historioitsijoiden hahmottavan suuriakin prosesseja ehjien tapahtumakulkujen sijaan täynnä epäjatkuvuuskohtia oleviksi tapahtumasarjoiksi.

126 Magnússon 2011.

Esiin täytyy nostaa myös lähitieteenaloilta erityisesti työn sosiologia. Kun sosiologiasta ylipäätään lainataan kiinnostus sosiolisiin rakenteisiin ja prosesseihin, työn sosiologia tulee suoraan tutkimukseni alueelle. Kuten jo tutkimukseni johdatuksessa esitin, on sosiologiassa nähty monin eri tavoin elämään vaikuttava työ keskeisenä tutkimuskohteena. Huomattava osa tästä tutkimuksesta on keskittynyt työn organisointiin ja kamppailuun vallasta työpaikalla. Yleisesti esitettyyn taidon merkityksen vähenemiseen otan kantaa väitöskirjan toisessa artikkelissa.¹²⁷ Mikrotasolla työn sosiologiassa on lähestytty sellaisia työni kannalta merkittäviä teemoja kuin työntekijöiden identiteettikysymyksiä ja työn vaikutusta perheisiin. Monet näistä tutkimuksista ovat historiattomia ja niissä ei käsitellä moninaisia aikatasoja, jotka ovat historiantutkimuksessa välttämättömiä hallita.¹²⁸ Poikkeuksia toki löytyy. Suomesta esimerkiksi käy viime vuosilta Kari Kekkonen väitöskirja metsätyön modernisoitumisesta ja sen monialaisista syistä ja vaikutuksista metsätyön kanssa tekemisissä olleille.¹²⁹ Kekkonen erittelee teknologista, taloudellisia ja yhteiskunnallisia muutoksia sekä niiden välittymistä toisiinsa etsien tapoja kuvata näitä vuorovaikutussuhteita ja muutosprosesseja.

Kaiken kaikkiaan tässä tutkimuksessa liikutaan usean eri tutkimustradition rajapinnoilla etsien mahdollisimman kattavasti ja samalla käsitteellisesti tapaa tehdä arjen tavoitettavaa tutkimusta. Työväentutkimuksen rajoilla soveltuvin osin liikkeessaan tutkimukseni tuo uutta näkökulmaa työn ja työläisen tutkimukseen. Kuten edellä on usean tutkijan toimesta nostettu esiin työväenluokan ja tehdasyhdyskuntien sisäisen ja välisen diversiteetin tutkiminen tuo lisäarvoa sekä työväen että teollisuusyhdyskuntien tutkimukselle. Samalla tavoin toimitaan osin perhehistorian

127 Katso esimerkiksi Braverman 1974.

128 Sosiologian mahdollisuuksista ja kriittistä sekä yhdistämisestä historiatieteen kanssa katso Sewell 2005, passim.

129 Kekkonen 2011. Kekkonen edustaa Suomessa harvinaisempaa työn sosiologiaa, joka huomioi myös ajallisen perspektiivin. Katso esimerkiksi Stenvall & Holmalahti 1987, 91–96. Metsätyön muuttumisen alalta on mainittava myös Snellman 1996.

alueella. Historiantutkimus on sekä maailmalla että Suomessa kulkenut kvantitatiivisesti suuntautuneen sosiaalishistorian hege-
monian jälkeen lingvistisen ja kulttuurisen käänteen läpi kohti
mentaliteettien, kokemusten ja merkitysten historiaa. Silti tässä
tutkimuksessa nähdään Sewellin tapaan paljon hyvää kvantita-
tiivisemmin suuntautuneen sosiaalishistorian menetelmissä. Täs-
säkin tapauksessa työssäni liikutaan rajapinnoilla etsien Sewellin
peräänkuuluttamaa yhteensopivuutta rakenteellisen ajattelun ja
kulttuurin sekä toimijuuden painottamisen välillä.¹³⁰ Yhdistele-
mällä ammattiluokitteluihin perustuvaa verkostoanalyysia etno-
grafiseen aineistoon osoitan tällaisen monitieteellisen analyysin
mahdolliseksi.

130 Sewell 2005, 48–49, 78–80.

3. Tutkimusasetelma ja -menetelmät

3.1 Tutkimuskohteesta ja sen rajaamisesta

Tutkimukseni kattaa vuodet 1880–1950. Rajauksen ensisijaisena perusteluna on yleinen käsitys pohjoismaisten elämäntapojen murroksen ajoittumisesta 1800-luvun loppupuolelle ja sen viimeisille vuosikymmenille, kuten jo aivan tutkimuksen alussa olen todennut.¹³¹ Tässä kehityksessä merkittävässä roolissa oli 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ja erityisesti sen viimeisillä vuosikymmenillä vallalle tullut liberalistinen suuntaus sosiaali- ja talouspolitiikassa, jonka keskiössä olivat laillisen suojelun ja palveluspakon purkamisen sekä elinkeinovapauden säätäminen, joka rapautti ammattikuntien valtaa. Erityisesti palveluspakko ja laillinen suojelelu vaikuttivat merkittävästi työläisten ja heidän perheidensä mahdollisuuksiin sekä oikeuksiin. Yhdessä 1800-luvun loppupuolella kiihtyneen talouskasvun kanssa nämä institutionaaliset kehitysaskeleet avasivat ovet laajoille muutoksille niin yhteiskunnallisella kuin paikallisella tasolla.¹³² Pitkää aikarajausta tarvitaan puolestaan tavoittamaan pitkäkestoinen muutos, sillä kysymys ei ollut nopeasta mullistuksesta, vaikka työntekotapa

131 Katso esimerkiksi Karisto, Takala, Haapola 1998, 131; Hjerppe & Jalava 2006; Krantz 2001, erityisesti 44–51.

132 Laillisen suojelun historiaa ja sen merkitystä työläisperheille on selvittänyt Markkola 1994, 16–21. Käsityöläisen ammattikunta-järjestelmän kriisiytymisestä Suomessa ja Tampereella katso Haapala 1986, 75–79. Sekä Haapala että Markkola korostavat nimenomaan ajanjakson yhteiskunnallisten muutosten merkitystä työväenluokan ja palkkatyöläisruokakunnan synnyssä. Markkola 1994, 13; Haapala 1986, 259. Liberalisoitumisesta katso myös Koivuniemi 2000, 26–28.

tehtaisiin tai teolliseen tuotantoon siirtyessä muuttuikin merkittävästi.¹³³

Aikarajaus soveltuu myös tutkimuksen kohteena oleviin yhteisöihin, sillä molemmissa alkoi tapahtua 1800-luvun lopulla merkittäviä muutoksia perinteisen vuoriteollisuusalan kamppaillessa samaan aikaan ruukkikuolemien ajaksi nimettyjen haasteiden keskellä. 1800-luvulla englantilainen putlausmenetelmä pakotti ruotsalaiset vaihtamaan tuotantonsa nk. lancashire-menetelmällä tuotettuun laaturautaan. Tämä vaati kuitenkin suuria tuotantoyksiköitä, mikä johti lukuisten ruukkien lopettamiseen. Tähän vaikuttivat myös hankala markkinatilanne ja tuotannon painopisteen siirtymisen teräkseen.¹³⁴ Tarkastelujakson päätös on perusteltavissa myös paikalliselta tasolta, kun 1950-luvulle tultaessa molemmat yhteisöt olivat käyneet läpi muodonmuutoksen nykyaikaisiksi teollisuusyhteisöiksi, vaikka taonta jatkuikin Ramnäsissä aina 1960-luvulle.

Tapaustutkimuksiksi olen siis valinnut kaksi pohjoismaista rautaruukkia, suomalaisen Strömforsin ja ruotsalaisen Ramnäsin rautaruukit. Luonnollisesti valintaa ovat säädelleet tutkimuksen teon kannalta käytännölliset seikat, kuten tarve löytää koko tutkimusajanjakson ajan toimineet ruukit, joista on saatavilla riittävästi lähdemateriaalia. Esimerkkitapaukset edustavat viimeisiä perinteisin menetelmin rautaa valmistaneita laitoksia kotimaissaan ja molemmista on tarjolla kattavien kirkon ja ruukinarkeistojen lisäksi laajalti muistitietoaineistoa¹³⁵. Tärkeämpää on kuitenkin, että näiden tapaustutkimusten kautta voidaan kertoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ja ne ovat vertailun sekä yleistettävyyden kannalta edustavia.

Ruukit Suomessa ja Ruotsissa ovat keskenään luontevasti vertailtavissa. Niillä oli samankaltaisia teknisiä edellytyksiä, saman-

133 Haapala 1986, 341.

134 Florén, Isacson, Rydén & Ågren 1993, 36–39. Katso myös Rydén 2004.

135 Muistitietoaineistoa on säilynyt ruukeista hyvin eri syistä (ks. myöhempi luku menetelmistä ja aineistoista). Kiinnostus muistitiedon keräämiseen ruukeista virisi 1960-luvulla, jolloin sitä ei saatu talteen kuin harvoista varhaisemmin toimintansa lopettaneista ruukeista ajoissa.

kaltainen hallinnointitapa sekä institutionaalinen perusta aina varhaisia privilegioita myöten. Nämä olivat synnyttäneet yhteisen ruokkikulttuurin, joka ylitti vertailtavia ruukkeja nuoremman valtionrajan Suomen ja Ruotsin välissä.¹³⁶ Historiallisten prosessien vertailun eri valtioiden välillä on nähty tarjoavan merkittävää etua kansalliseen tutkimukseen verrattuna.¹³⁷ Tässäkin tutkimuksessa taustalta löytyvien yhteneväisyyksien lisäksi tapahtumakulku, lopputulema ja erityisesti muutosten tempo olivat Strömforsissa ja Ramnäsissa selvästi erilaisia, jolloin vertailu mahdollistaa merkitsevien tekijöiden ja eroavaisuuksien tunnistamisen. Yksittäisessä tapaustutkimuksessa tämä olisi mahdotonta.¹³⁸ Jürgen Kockan mukaan koko vertailun lähtökohta on löytää ja tunnistaa kysymyksiä ja ongelmia sekä niiden vastauksia, jotka yksittäistapausta tutkimalla jäisivät pimentoon.¹³⁹ Kun vertailevassa tutkimuksessa painopiste on siirtynyt makrovertailuista alemmaksi, Alapuron mukaan mekanismien ja vuorovaikutuksen logiikan tasolle¹⁴⁰, sopii vertaileva ote hyvin myös tähän tutkimukseen.

136 Katso esimerkiksi Bursell 1974, 252. Tämä helpottaa vertailua tekemällä mahdolliseksi oletukset samankaltaisista kausaalisista suhteista ruukeissa tapahtuvien muutosten suhteen. Katso Alapuro 2004, 57. Vertaillessa on tärkeää, että kohteiden kulttuuri on riittävän lähellä toisiaan, jotta niitä voidaan käsitellä samoilla käsitteillä ilman, että ne vääristyvät tai niiden tulkinnat ovat kokonaan vieraita toisillaan tutkimustapausten kontekstissa. Osinsky & Eloranta 2015.

137 Kocka 2003, 44. Katso myös Osinsky & Eloranta 2015. Osinsky & Eloranta 2012 tarjoaa konkreettisen viimeaikaisen esimerkin, kuinka vallankumousten luonteesta on saatu lisätietoa nostamalla ne kansallisen historiankirjoituksen tasolta vertailtavaksi.

138 Toisaalta mikäli vertailtavia kohteita olisi yhtään enempiä, vertailu kävisi vaikeammaksi ja tutkimuskirjallisuus valtaisi alaa alkuperäislähteiltä. Katso Kocka 2003, 41.

139 Kocka 2003, 40.

140 Alapuro 2004, 58. Myöhemmin alapuro on kiinnostavasti todennut kuitenkin todellisten vertailevien tutkimusten olevan mikrohistoriassa harvinaisia, kun mikrohistoriassa liian usein keskitytään nimenomaan yhden tapausten katsomiseen. Alapuro 2012, 151. Vertailusta mikrohistorian työkaluna ja tavoitteena katso esimerkiksi Rahikainen & Fellman 2012, 27–32. Vrt. Osinsky & Eloranta 2015 laajempien prosessien vertailusta.

Mikrohistoriassa tämä tarkoittaa suoraviivaisen kausaalisten tekijöiden etsimisen sijaan yleistämisen mahdollisuuksia, kuitenkin säilyttäen mielessä historiallisten tapahtumien ainutkertaisuus ja sitä myöten kontekstoinnin tärkeys.¹⁴¹

Vaikka ruukkeja vertailevassa tutkimuksessa on pyritty pääsemään käsiksi aikaan ennen teollista vallankumousta¹⁴², ne toimivat hyvin tutkimusalustana myös teollistumisen aikaisiin kysymyksiin. Usein on koettu hankalaksi verrata esiteollisia manufaktuuriyrityksiä myöhempiin, koska vanhoja manufaktuureita suojelivat monopoliasetukset ja itse asiassa iso osa niiden työntekijöistä työskenteli prototeolliselle tuotantojärjestelmälle tyypillisesti kotona.¹⁴³ Rautaruukit yrityksinä kuitenkin edustivat sekä Suomessa että Ruotsissa esiteollisena aikana merkittävää manufaktuuriuutannon alaa, joten vaikka ne tutkimusajanjaksolla olivat jo marginaalisia, on niillä ollut iso merkitys maiden teollistumisen historiassa. Pohjoismaisissa ruukeissa työ oli käsityön merkityksestä huolimatta tehdasmaista ja sekä käsityö- että manufaktuuripeirinteistä ammentanut seppäkulttuuri on nähty tärkeänä linkkinä esiteollisen ja teollisen ajan välillä.¹⁴⁴ Tämä on tärkeä tunnistaa erotuksena protoindustrialismiin ja sen yhteydessä usein esiin nostettuun järjestelmään, jossa työpanos ostettiin ympäröivältä väestöltä, joka teki työn kotonaan.¹⁴⁵ Väki ruukeissa oli suojelun

141 Alapuro 2012, 150. Vertailusta yleensä katso esimerkiksi Kocka 2003, Alapuro 2004; Cohen & O'Connor (eds.) 2004; Osinsky & Eloranta 2015.

142 Florén 1993, 4–5.

143 Amatori & Colli 2011, 36–37.

144 Sundin 1989, 288.

145 Amatori & Colli 2011, 36–37, 53; Mendels 1972. Prototeollisuudesta Skandinavian kontekstissa katso Isacson & Magnusson 1987. Prototeollistuminen on nähty usein välivaiheena agraarin järjestelmän ja teollisen vallankumouksen välissä. Paikoin sitä on pidetty edellytyksenä tai selittävänä tekijänä teollisuuden nousulle. Sen on nähty kasanneen tietotaitoa ja pääomia sekä rakentaneen kaupallista infrastruktuuria. Prototeollisten laitojen omistajista tuli usein myös isompien tehtaiden johtajia teollistumiskehityksen seuraavassa vaiheessa. Mathias 1989, 10–13. Vaikka rautaruukeilla on joitain selvästi prototeollisia piirteitä, ei niitä tämän tutkimuksen kontekstissa voi pitää prototeollisina tuotantolaitoksina.

alaista, ei ympäröineen maaseudun tilallisten tapaan itsenäistä. Ruukinväki oli jo satojen vuosien ajan työskennellyt tehdasmaisessa työssä ja elänyt tehdasyhdyskunnassa työn säätelämään elämänrytmiin. Teollistumisen tuomista mullistuksista valtaosa ei tullut uutuutena ruukkilaisille, vaikka osa muutoksista syvenikin ajan kanssa.¹⁴⁶ Kaiken kaikkiaan tutkimusajanjaksona rautaruukit muistuttivat yhteisinä pitkistä ja omaleimaisista perinteistään huolimatta paljon maaseudun muita patriarkalisesti johdettuja tehdasyhdyskuntia, joita esimerkiksi Haggrén on kuvannut jo suurvalta-ajalta alkaen teollisuuskapitalistisiksi.¹⁴⁷ Nämä maaseudun tehdasyhdyskunnat puolestaan muodostivat 1800-luvun loppupuolelta alkaen Suomen ja Ruotsin teollisuuden rungon ja olivat kansainvälisestikin tyypillinen osa teollistumista.¹⁴⁸

Niin maalla kuin kaupungeissa oli 1800-luvun lopulla tavanomaista, että työntekijät elivät tehdasyhteisöissä myös työajan ulkopuolella ja suuret työnantajat hallitsivat näiden yhteisöjen elämää.¹⁴⁹ Kun oli tavallista, että yhteisöt muodostuivat tehtaiden väen ympärille ja tarjosivat tehtaan väkeen kuulumisen kautta identiteetin,¹⁵⁰ on luonnollista samalla rajata tutkimus koskemaan vain näiden ruukkiyhteisöjen väkeä. Tämä määritelmä kattaa Kustaa H. J. Vilkun tapaan kaikki patruunan määräysvallassa eläneet ihmiset, niin ammattityöväen kuin lapset ja naiset. Patruunan laillisen suojelun purkamisen jälkeen tämä joukko kattaa ruukkia välittömästi ympäröivässä yhteisössä eläneen väen, jonka elämä oli kiinteästi työn, elatuksen ja asuinpaikan suhteen kytketty ruukkiyhteykseen.¹⁵¹ Näin rajattuina ruukkiyhteisöt muodostavat sopivan kokoiset tutkimuskohteet. Ne ovat tarpeeksi laajoja, että niissä voidaan tarkastella tutkittavana olevaa ilmi-

146 Amatori & Colli 2011, 51–53.

147 Haggrén 2001, 310–314.

148 Ruukkien, niihin rinnastettavien lasi- ja tiilitehtaiden ja modernimpien tehtaiden ja tehdasyhteisöjen sekä niiden välimuotojen vertailusta ja määrittelystä katso Spoof 1997, 275–278.

149 Koivuniemi 2000, 10; Haapala 1986, 60–63.

150 Haapala 1986, 65.

151 Vilkuna 1996, 9.

ötä, mutta tarpeeksi pieniä ja selvärajaisia, että niihin kyetään soveltamaan yhä koko yhteisön tavoittavaa mikrohistoriallista lähestymistapaa, joka esimerkiksi kaupunkien tapauksessa olisi haastavampaa.¹⁵² Vaikka koko tämä joukko on tutkimuksen kohteena, erityishuomiota kiinnitetään seppiin, sillä muita työnteekijöitä selvemmin he olivat vanhan ja uuden maailman välissä. Heidän työssään yhdistyivät käsityö ja manufaktuurituotanto ja juuri sepäntyössä muutokset näkyivät selvemmin ja suurempina kuin muissa ruukkien tuotantolaitoksissa, tässä tutkimuksessa Ramnäsin valssaamossa ja Strömforsin sahalla, jotka jo lähtökohdiltaan olivat modernimpia teollisuuslaitoksia. Tätä valintaa ottaa sepät fokukseen perustellaan enemmän väitöksen toisessa artikkelissa.

Työn artikkelimuotoisuus vaatii tutkimuskohteen lisäksi myös selkeää teemojen ja sitä kautta kysymysten rajausta. Artikkelimuoto ei mahdollista Ahveniston Verla-tutkimuksen kaltaista kokonaisvaltaista yhteisön esittelyä sen pienimpiä piirteitä myöten.¹⁵³ Toisaalta on tärkeää huomioida, että tutkimustehtävä ei myöskään tällaista vaadi. Kun tutkimuksen tarkoituksena on selvittää työn merkitystä näissä yhteisöissä ja sen roolia rakenteiden ja niiden muutosten välittymisessä mikrotasolle ihmisten arkielämään ja -kokemukseen, huomio tulee kiinnittää juuri tämän prosessin kannalta keskeisiin teemoihin. Kun ruukeissa oli jo satoja vuosia toimittu tehdasmaisessa ympäristössä, jossa teollistumisen mukanaan tuomat mullistukset eivät tulleet suinkaan uutuutena, on huomio mahdollista kiinnittää pienempiin yksityiskohtiin, jotka helposti jäävät metanarratiiveissa suurempien ja dramaattisempien muutosten jalkoihin. Tässä suhteessa ruukit edustavat teollistumisen tutkimuksessa harvinaisempaa jatkuvuutta ja pakottavat miettimään uudella tavalla, mikä teollistumisessa oli uutta ja mitä muutoksia se toi. Paljon teollisuusyhteisöjen tapauksessa tutkitut teemat, kuten patriarkalismin ja hyvinvointikapitalismin vaikutukset sekä työläisten elinolojen

152 Gregory 1999, 108–109.

153 Ahvenisto 2008.

muutokset, voidaan jättää tässä tutkimuksessa sivujuonteiksi ja lähinnä kontekstin kannalta merkittäviksi tekijöiksi. Samoin esimerkiksi maalaisen ja teollisen Suomen kohtaamisen kipupisteet voidaan näiden vanhojen (esi)teollisten yhteisöjen yhteydessä sivuuttaa.¹⁵⁴ Jotta päästäisiin tarkastelemaan näitä pienempiä nyansseja, etsitään tutkimuksessani syvemmälle ihmisten arkikokemukseen vaikuttavia seikkoja. Tällöin huomio kohdistuu näiden yhteisöjen asukkaiden omiin kokemuksiin omasta sosiaalisesta todellisuudestaan. Niitä tarkastelemalla työ nousee esiin merkittäväksi yhteisön arjen ja elämän muovaajaksi.

3.2 Aineistot ja menetelmät

Tämän tutkimuksen menetelmä- ja aineistovalintoja määrittävät ennen kaikkea tarkoituksenmukaisuus ja käytännöllisyys. Kuten jo johdatuksessa todettiin eri tieteenalojen suhteen, tässä tutkimuksessa otetaan käyttöön tarvittavat keinot tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Kontekstoinnissa luotan pitkälti jo tehtyyn työhön, erityisesti Bursellin ja Sirénin tutkimuksiin. Tässä tutkimukseni eroaa merkittävästi perinteisestä suomalaisesta tehdasyhteisötutkimuksesta, jossa on käyty läpi huomattava määrä yrityksen ja kunnan arkistoja esimerkiksi elintason, tulotietojen ja vastaavan selvittämiseksi. Mainittuihin arkistoihin on turvaututtu – lähinnä vain Strömforsin kohdalla¹⁵⁵ – vain, kun tietoa ei muuten ole ollut saatavilla ja se on ollut merkittävässä roolissa tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Tutkimuksen artikkelimuotoisuus on fokusoanut työtä muutamaan eri teemaan ja tarkastelukohteeseen, mikä on auttanut erottamaan tarkoituksenmukaisen tarpeettomasta. Ensisijaisesti työn merkitystä yhteisössä

154 Katso esimerkiksi Järvelä 1985; Parikka 1987, 123–128.

155 Bursellin väitöskirja on näiltä puoliltaan selvästi Sirénin tutkimusta kattavampi, minkä tähden Ramnäsin suhteen on ollut selvästi vähemmän tarvetta turvautua ”perinteiseen” arkistoaineistoon. Strömforsissa olen käyttänyt jonkin verran kunnanarkiston verotukseen liittyvää aineistoa sekä henkikirjoitusaineistoa.

ja sen muutoksissa lähestytään muistitietoaineiston, verkostanalyysin sekä siihen kytkeytyvän prosopografisen tietokannan kautta, joiden lähteet ja käytön esittelen seuraavassa.

Tutkimuksen artikkelimuoto tiivistää historian tutkimukselle tyypillistä lähdeosuutta ja korostaa saatuja tuloksia itse artikkeleissa. Tulokset on lähdeyöskentelyn näkymättömyydestä huolimatta johdettu samalla tavoin kuin historian tutkimuksessa perinteisesti tehdään. Koska tätä prosessia ei ole voitu artikkeleissa perinteisen laajasti raportoida, esitellään aineistoja ja menetelmiä johdannossa suhteellisen laajasti.

3.2.1 Muistitietotutkimus

Tässä tutkimuksessa kohteena siis ovat ruukkiyhteisön jäsenten kokemukset¹⁵⁶ arjestaan. Kun halutaan lähestyä arkikokemusta, on modernille historian tutkimukselle selvää muistitietoaineiston käyttäminen lähteenä. Clifford Geertziä mukailien: emme voi elää toisten ihmisten elämää, mutta voimme kuunnella, mitä he kertovat kokemastaan ja elämästään.¹⁵⁷ Vielä 1980- ja 1990-lukujen suomalaisessa historian tutkimuksessa muistitiedon käyttöä pidettiin joidenkin tutkijoiden mielestä vaarallisena, jopa kestävämmänä lähtökohtana, jonka pelättiin tulevan helposti väärinkäytetyksi.¹⁵⁸ Kansainvälisestikin muistitietotutkimuksen (oral history)¹⁵⁹ uranuurtajat joutuivat tuottamaan mittavia puo-

156 Kokemuksella tarkoitan ihmisten käsitystä tapahtuneesta, joka on syntynyt joko osallistumisen tai tarkkailun tai harkinnan ja reflektion kautta. Tämä kokemus sisältää mahdollisesti myös tunteita ja eroaa näin tiedosta sekä objektiivisesti havaittavasta tapahtumien kulusta. Kokemus on toimijan oma tulkinta, mutta samalla tutkimuskohde, joka tulee tulkita. Määrittelystä ja käsitteen käytöstä historian tutkimuksessa, katso Scott 1991, 781–790, 797.

157 Geertz 1986, 373.

158 Esimerkiksi Haapala 1987, 17, 351; Virrankoski 1994, 25–28. Katso myös Kortelainen 2008, 31.

159 Oral history -termi on suomennettu eri yhteyksissä usein eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käytän muistitietotutkimus-termiä. Vertaa Fingerroos &

lustuspuheita asemansa oikeuttamiseksi historiantutkimuksen kentällä.¹⁶⁰ Kysymys on ollut pohjimmiltaan muistitiedon roolista ”uuden historian” arkea koskevissa tutkimuksissa, joista ei ole säilynyt perinteisiä historiantutkimuksen käyttämiä lähteitä.¹⁶¹ Näissä muistitietoa on aiemmin pyritty käyttämään faktojen osoittamiseen, mihin tarkoitukseen perinteinen, samaan ongelmaan kvantitatiivisin menetelmin vastannut historiankirjoitus on pitänyt sitä epäluotettavana.¹⁶² Ennakkoluulojen taustalla on saattanut vaikuttaa myös muistitietohistorian vahva vasemmistolainen leima Ruotsissa ja sen käytön yleistyminen Suomessakin 1980-luvulla nimenomaan työväenhistorian parissa.¹⁶³ Itse muistitietotutkimuksen parissa on sen toisessa paradigmatvaiheessa 1980-luvun lopulta alkaen kiinnitetty enemmän huomiota muistin luonteeseen ja kyseenalaistettu objektiivisuuden arvo sinänsä.¹⁶⁴ Tässä vaiheessa keskeisiksi tutkijoiksi muistitietotutkimuk-

Peltonen 2006.

160 Tunnetuimpana näistä Thompson 2000.

161 Kortelainen 2008, 32. Katso myös Hareven 1991, 116. Hareven nosti esiin että itse asiassa tavalliset ihmiset jättivät harvoin päiväkirjoja, kirjeitä tai muuta muistitietoaineistoa jälkeensä, jolloin on jouduttu turvautumaan korvaaviin menetelmiin. Vertaa myös Sewell 2005, 30. Muistitietotutkimuksen suhdetta historiantutkimuksen kehityslinjoihin sekä esimerkiksi mikrohistoriaan esittelee laajemmin esimerkiksi Peltonen 1996, 31–37.

162 Katso esimerkiksi Ahvenisto 2007, 40; Kortelainen 2008, 30, 32.

163 Työväenhistorian puolella pioneerihankkeena on nostettava esiin Jorma Kalelan Paperiliiton historiahanke (Kalela 1981; 1986). Kalela kuvasi tätä historialiikkeeksi, mutta kyse oli tällöin hyvin kansanomaisesta, opintopiirimäisestä ja osallistujalähtöisestä aineiston keruusta ja käsittelystä, mikä puolestaan on hyvin kaukana tämän päivän akateemisesta muistitietoa käyttävästä tutkimuksesta. Kalela 1985, 156–159.

164 Muistitietotutkimuksen eri paradigmoista katso Thomson 2007. Totuuden ja sen etsimisen roolista ja paradigman muuttumisesta sen suhteen historiatieteissä katso Appleby, Hunt & Jacob 1995. Paradigmamuutosten vaikutuksesta muistitietotutkimukseen käytännön tutkimuksessa katso esimerkiksi Sangster 1994. Sangster erittelee käänteen vaikuttaneen muun muassa siihen, kuinka huomio on keskittynyt enemmän lingvistisiin rakenteisiin ja itse tiedon luonteeseen ja samalla on kyseenalaistettu suora suhde kokemuksen ja representaation välillä.

sen alalla nousseet torinolaiset Alessandro Portelli ja Luisa Passerini pudottivat jalustalta kysymyksen, oliko kertomus totta vai ei ja viemällä näin tarkastelun syvemmälle tasolle etsimään muistitiedosta teemoja ja rakenteita sekä tietoisia ja tiedostamattomia merkityksiä muistetuille kokemuksille.¹⁶⁵ Samat sympatiasta, läheisyydestä ja objektiivisuudesta nousevat haasteet kohtaavat muistitietotutkimuksen lisäksi koko mikrohistoriaa. Brewer on kuitenkin osuvasti todennut, etteivät nämä ole mitään ongelmia verrattuna siihen, että niiden tähden jätettäisiin kirjoittamatta, mikä aikalaisten kokemuksessa oli heille todellista.¹⁶⁶

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita muistitiedosta muistitietotutkimuksen toisen paradigmavaiheen tapaan. Kolmas, haastateltavan ja haastattelijan suhteeseen huomion siirtänyt käänne tai neljäs, digitaalistuvaan maailmaan ja sen vaikutuksiin muistitietotutkimukselle liittyvä murros eivät enää osu tämän tutkimuksen ytimeen, mikä kertoo muistitietotutkimuksen roolista tässä tutkimuksessa nimenomaan tutkimuksen välineenä. Kolmas ja neljäs käänne liittyvät selvästi enemmän muistitietotutkimuksen olemukseen ja tietoteoreettiseen pohjaan sinänsä, kun tässä tutkimuksessa muistitietotutkimuksesta poimitaan ne puolet, jotka ovat tarpeellisia tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Tämä on syytä pitää mielessä, erityisesti verrattaessa tutkimustani enemmän itse muistitiedon olemusta käsitteleviin tutkimuksiin.¹⁶⁷ Tässä tutkimuksessa kyse on historian tutkimuksesta, jossa etnografiaa käytetään menetelmänä, ei tutkimuskohteena.¹⁶⁸

165 Portelli 1991; 2003; Passerini 1987.

166 Brewer 2010, 14.

167 Vrt. Kortelainen 2008, 32. Toisaalta on tärkeää muistaa, ettei tämä tarkoita perinteisen lähdekritiikin hylkäämistä. Aineiston synty ja sen konteksti on edelleen tunnettava, jotta kestävä analyysi on mahdollista. Tämä tasoiittaa eroa muistitietotutkimuksen myöhempisiin vaiheisiin, joiden huolenaiheista monet ovat osa historian tutkimuksen tavanomaista lähdekritiikki-apparaattia. Yhteys tulee selväksi, kun katsoo esimerkiksi, miten Vilkuna esittelee isoa vihaa koskevien kerronnallisten lähteiden lähdekritiikkiä ja analyysia. Vilkuna 2005, 23–30.

168 Historiantutkimuksen välineenä on luonnollista, että konteksti saa suu-remman merkityksen kuin kertomus ja sen muoto. Katso esimerkiksi San-

Vaikka tutkimuksessani muistitietoaineistoa käytetään jonkin verran perinteisen yhteisötutkimuksen tapaan ilmiöiden faktuaaliseen taustoittamiseen¹⁶⁹, täytyy muistaa, ettei tutkimukseni tarkoitus ole vain yhtenäisen kuvaus ruukkiyhteisöstä. Tutkimustehtäväni huomioiden on muistitiedon käytön päällimmäinen tarkoitus mahdollistaa aikalaisten kokemusten tavoittaminen. Ulla-Maija Peltosta lainaten tutkimuksessani tärkeässä roolissa on ”tuottaa tietoa, miten ihmiset määrittävät historiaansa kokemusten kautta.”¹⁷⁰ Tämä selkeyttää tapahtumien ja niistä kertomisen suhdetta työssäni. Muistitiedon muodostava muistelukerronta¹⁷¹ on subjektiivinen, henkilökohtainen dokumentti, jonka syntyymiseen vaikuttavat menneiden kokemusten ja niiden muisteluun vaikuttavien haastatteluhetken seikkojen lisäksi myös haastattelija ja haastattelutilanne. Tämä tuo kerrontaan eri tasoja (menneisyys-nykyisyys, kerronta-todellisuus), jotka kaikki vaikuttavat kerrotun/muistellun ja menneisyyden tapahtumien suhteeseen ja siten muistitiedon todistusvoimaan faktojen osalta.¹⁷² Samalla se tarkoittaa muistelukerronnan kertovan itse asiassa enemmän kokemuksista ja tapahtumien merkityksestä – juuri niistä seikoista, joita tutkimuksessani selvitetään.¹⁷³ Muistitietotutkimuksessa tämä on tarkoittanut aineistonkeruuprosessiin, tutkijan itseref-

ger 1994, 22. Raja ei kuitenkaan ole aina selkeä vetää, esimerkkinä tällä rajapinnalla tasapainoilusta katso Korkiakangas 1996. Esimerkki modernista etnologian ja historiatieteen yhdistävästä muistitietotutkimuksesta, katso Hytönen 2014.

169 Kaisu Kortelaisen mukaan muistitietoa on työläis- ja teollisuusyhteisötutkimuksissa käytetty lähinnä kartoittavana ja kuvaavana lähteenä hyvin samoin tavoittein kuin perinteisiä arkistolähteitä. Tällainen käyttö on omassa tutkimuksessani sivuroolissa. Toisaalta esimerkiksi John Bodnar on tutkimuksessaan Studebakerin tehtaan työntekijöistä todennut muistitiedolla voitavan rekonstruoida perinteisen työväentutkimuksen tavoittelemia faktoja sekä tutkia itse muistin sosiaalista rakentumista. Katso Bodnar 1989.

170 Peltonen 2009, 23.

171 Katso Kortelainen 2008, 27.

172 Hareven 1982, 374; Kortelainen 2008, 29–33; Portelli 2003, 15; Hytönen 2014, 75–76.

173 Portelli 2006, 55; Korkiakangas 1996, 13–14.

lektioon ja itse muistitiedon luonteen tutkimukseen keskittymistä.¹⁷⁴ Tässä tutkimuksessa kuitenkin huomion täytyy olla kuitenkin juuri näissä merkityksissä ja kokemuksissa.¹⁷⁵ Esimerkiksi perhehistorian piirissä Harevenin mukaan muistitietotutkimus antaa korvaamattoman arvokasta tietoa sukulaisten ja perheenjäsenten välisten suhteiden luonteesta ja niiden merkityksestä aikalaisille.¹⁷⁶

Penttilän sahayhteisöä väitöskirjassaan tutkineen Kortelaisen tapaan lähtökohdaksi otetaan, että ”kertojien käsitykset menneisyydestään ja elämästään ovat heille todellisia”.¹⁷⁷ Sen sijaan, että yhteisöä pyrittäisiin lähestymään instituutioiden rakenteena, joka voidaan määritellä ja kuvata objektiivisesti, sitä lähestytään pyrkimällä tavoittamaan yhteisön jäsenten käsitys siitä.¹⁷⁸ Tässä suhteessa lähestymistapani aiheeseen ja sen tutkimusmenetelmiin on lähellä antropologiaa tai tiedonsosiologiaa. Pierre Bourdieun mukaan minkäänlaisen vakavasti otettavan sosiaalista todellisuutta koskevan teorian pitää sisältää se, miten toimijat kokevat ja näkevät tuon todellisuuden ja miten he osallistuvat tuon kuvan ja siten itse todellisuuden rakentumiseen.¹⁷⁹ Tämä on lähellä Bergerin ja Luckmannin jo aiemmin esiin nostettua näkemystä maailman rakentumisesta juuri näiden ihmisten toiminnasta ja ajatuksista sekä pysymisestä todellisena nimenomaan näissä.¹⁸⁰ Näin näkökulma siirtyy itse asiassa yhteisön ulkopuolelta tarkastelemaan, miten sen jäsenet näkivät sisältä päin yhteisönsä. Tämä nostaa muistitietoaineiston ensisijaiseksi keinoksi tutkia tällaista todellisuutta ja antropologi Anthon Cohenin mukaan tuo meidät tasolle, jolla voimme viimein tavoittaa yhteisön, joka todel-

174 Kortelainen 2008, 32–33.

175 Osin kysymys on myös käytettävissä olevan muistitiedon luonteesta. Kuten jatkossa käy ilmi, siitä vain murto-osa on itse keräämäni, mikä rajoittaa mahdollisuuksia ja menetelmiä sen suhteen, mitä sillä voidaan saavuttaa.

176 Hareven 1982, 371.

177 Kortelainen 2008, 33.

178 Vrt. Cohen 1985, 19–21.

179 Bourdieu 1987, 10.

180 Berger & Luckman 1967, 33.

lisuudessa on ollut ja on enemmän kuin pelkkä tutkijan luoma deskriptiivinen abstraktio. Tällä tasolla kyse on aikaisten sosiaalisesta todellisuudesta, johon kuuluivat määrittävinä tekijöinä sellaiset tekijät kuin sukulaisuus, ystävyys, naapurussuhteet, erimielisyydet ja kateus.¹⁸¹ Näitä tekijöitä voisi lähestyä perinteisen historian tutkimuksen tapaan esimerkiksi etsimällä tietoa riidoista institutionaalisista lähteistä, kuten tuomiokirjoista. Tutkimukseni kannalta oleellisempaa kuitenkin on, miten aikalaiset muistavat yllä esitetyt ja siihen muistitietoaineisto tarjoaa oivan lähteen.

*Muistitietoaineistot Strömforsista ja Ramnäsista*¹⁸²

Toisin kuin muistitietotutkimuksessa tai antropologian ja etnologian saralla on yleensä tapana, tässä tutkimuksessa käytetään muiden tekemiä haastatteluja. Muiden laatimaan aineistoon turvautumisessa perusteena on aikarajaus. Jotta kyettäisiin tavoittamaan 1900-luvun alun arkitodellisuutta, tuli löytää haastatteluja, jotka oli tehty aiemmin, jotta kuuluviin saataisiin myös 1800-luvulla syntyneiden ääni. Tämä korostaa muistitietoaineiston luonnetta historian tutkimuksen välineenä, ei itseisarvona sinänsä, kuten etnografiassa. Samalla se rajoittaa menetelmiä sekä mahdollisuuksia, mitä näillä aineistoilla voidaan tutkia ja saavuttaa. Tämä myös asettaa erilaisia lähdekriittisiä haasteita kuin yleensä muistitietotutkimuksessa on tapana. Kun yleensä muistitietotutkimuksessa merkittävä osuus on sekä haastattelijan itsereflektiolla ja vuorovaikutuksella tutkittavien kanssa sekä esimerkiksi haastateltavien reaktioiden ja elekielen seuraamisella, ei tässä

181 Cohen 1985, 12–13, 21–22. Katso myös Peltonen 1996, 18. Peltonen korostaa, kuinka tärkeää työväentutkimuksen yhteydessä on muistaa, että työläisen kotiympäristön ja sosiaalisen ympäristön lisäksi hänen tietoisuutensa ja sosiaaliseen todellisuuteensa vaikutti koko muu ympäristö, johon työläinen kuului. Nämä sisälsivät muun muassa työ- ja asuinpaikan sekä yhteiskunnan.

182 Luku perustuu osin pro gradu -työhöni. Marttila 2006, 8–9.

tutkimuksessa näihin ole mahdollisuuksia.¹⁸³ Tämä vaikuttaa siihen, mitä haastatteluista voidaan lopulta luotettavasti ja kohteelle oikeutta tehden tulkita. Perinteisen lähdekritiikin näkökulmasta tämä tuottaa ongelmaksi aiempien tutkijoiden tekemien kysymysten armoille jättäytymisen: aineisto ei välttämättä vastaa suoraan niihin kysymyksiin, joita itse haluaisin sille esittää. Tämä ei tosin ole uutta historiantutkimukselle, joka lähes aina joutuu turvautumaan epäsuoriin lähteisiin. Esimerkiksi Teräs on tutkimuksessaan paininut samojen ongelmien kanssa. Huolimatta siitä, ettei Teräksen käyttämä lähdeaineisto ollut tuotettu juuri hänen tutkimustaan varten ja että muistelun ääni oli puhtaaksikirjoituissa haastatteluissa hävinnyt, osoittautui aineisto antoisaksi.¹⁸⁴ Aineiston heikkous on myös suhteellista. Ero tavallisesti hyvinkin fragmentaarisiin lähteisiin turvautumaan joutuvaan mikrohistorialliseen tutkimukseen on merkittävä. Nyt kyseessä on kuitenkin tutkimuksellisia tarpeita varten kerätty, ammattimaisesti käsitelty aineisto, joka kuvaa laajalti elämänalueita, jotka jäävät asiakirja-aineistojen tavoittamattomiin.¹⁸⁵

Tärkeässä roolissa on Barbro Bursellin Ramnäsissä vuosina 1966–1973 tekemä systemaattinen elossa olleiden seppien sekä muutaman valssaamotyöntekijän haastattelututkimus, jonka materiaali on arkistoituna ja litteroituna Upsalasta Språk- och folkminnesinstitutetissa (SOFI)¹⁸⁶. Haastatteluja on kokonaisuudessaan kolmekymmentä, ja haastatteluista kaksikymmentäkaksi on miehiä ja kahdeksan naisia. Näistä kahdeksan työskenteli vals-

183 Katso esimerkiksi Ahvenisto 2007, 41; Kortelainen 2008, 32–33; Virkkunen 2010, 32–34. Erityisesti Portelli on kirjoittanut haastateltavien elekielen seuraamisesta sekä esimerkiksi tietyistä asioista vaikenemisen merkityksistä tulkinnalle. Portelli 2006. Vaikenemisesta, katso myös Peltonen 2009, 18–21.

184 Teräs 2000, 36.

185 Esimerkiksi Janken Myrdal on kirjoittanut ”source pluralism”-menetelmästä, johon mikrohistorioitsijat joutuvat usein turvautumaan lähteiden puuttuessa. Vaikka tässäkin tutkimuksessa eri lähdetyytit täydentävät toisiaan, on ero erityisesti kaukaisempia ajanjaksoja käsittelevään mikrohistoriaan merkittävä. Katso esimerkiksi Myrdal 2012.

186 ULMA 26380:1, 28855:1.

saamossa, kaksi kettinkipajassa ja viisitoista lancashire-pajassa. Yleisesti ottaen Bursell keskittyy lancashire-seppiä haastatteluihin, kun valssaamon sekä kettinkipajan työntekijät ovat aliedustettuina aineistossa. Haastattelukertomusten ongelmana on, ettei Bursell kirjannut kysymyksiään näkyviin, vaikka haastattelusta toiseen toistuvat rakenteet kertovat, etteivät haastattelut ole perustuneet vapaaseen assosiaatioon. Haastatteluista on tässä tutkimuksessa käytetty litteraatteja, joiden sisällön paikkansapitävyys on tarkastettu nauhoitusten avulla. Vaikka haastattelujen reaktiot, äänenpainot ja muut nyanssit loistavat poissaolollaan litteraateissa, eivät ne ole tutkimuksen kannalta merkittävässä roolissa, kuten jatkossa tulen esittämään. Haastattelut etenevät teemoittain ja niiden kronologinen taso on hajanainen. Näin tapahtumia sekä muutoksia on vaikea sijoittaa tarkasti aikajanelle edes eri haastattelujen tietoja yhdistelemällä. Haastattelut olivat työkeskeisiä ja keskittyivät paljolti työn kulkuun ja tekniikoihin, mikä toisaalta kertoo myös työn keskeisyydestä sepille, mutta näin vapaa-aika ja sen eri aspektit jäävät vähemmälle.¹⁸⁷ John Bodnar on nostanut esiin huolen, että työ on ohjannut tällaisessa ympäristössä muistojen syntymistä niin, että työn rooli ylikorostuu, mikä on syytä pitää mielessä materiaalia luettaessa.¹⁸⁸ Esimerkiksi Kirsi-Maria Hytönen on väitöstutkimuksessaan osoittanut työaiheisen keruun saavan osan vastaajista jättämään vapaa-ajan kokonaan sivuun kerronnasta.¹⁸⁹ Toisaalta työn merkitys muistojen ohjaajana vain kertoo sekin kuinka suuressa roolissa työ näissä yhteisöissä oli. Toisaalta esimerkiksi Harevenin tutkimuksessa työkokemus toimi yhteisenä kontekstina haastattelujen välillä ja näin ne palvelivat paremmin käsillä ollutta tutkimusta.¹⁹⁰

Haastattelujen lisäksi SOFI:sta löytyy myös laaja kokoelma Bursellin seppiä kanssa käymää kirjeenvaihtoa¹⁹¹, joka niin

187 Osin kysymys on Bursellin tutkimusasetelmasta ja haastattelujen tavoitteesta dokumentoida katoavaa ammattia.

188 Bodnar 1989, 1219.

189 Hytönen 2014, 246.

190 Hareven 1982, 380.

191 ULMA 26380:2, 28855:2.

ikään nousee tässä tutkimuksessa tärkeään osaan. Kirjeitä on 17 kappaletta. Tämän aineiston käyttöä helpottavat mukaan liitetyt kopiot myös Bursellin lähettämistä kirjeistä, joissa myös haastattelukysymykset ovat esillä. Osa kirjeenvaihdosta on systemaattista, kaikille hengissä olleille Ramnäsin sepille lähetettyjä identtisiä kyselyitä, osa henkilökohtaisempia kirjeitä, joissa Bursell pyrkii saamaan selvyyttä ruukin ja seppien oloista. Ensin mainittujen käytettävyyttä tässä tutkimuksessa rajoittavat kirjallisen muodon vaatimuksesta johtuen välillä lyhyiksi jääneet vastaukset. Toisaalta niiden arvoa lisää kyselyjen systemaattisuus, jolloin voidaan tehdä johtopäätöksiä jaetuista työkokemuksista.

Strömforsista tarjolla oleva muistitietoaineisto eroaa Ramnäsin materiaalista. Käytettävissä on useita seppien haastatteluja. Useimmat niistä olivat viimeisen, lyhyen aikaa pajassa palvelleen seppäpolven haastatteluja. Lisäksi ne oli usein tehty aivan erilaiset tarkoituserät mielessä useiden eri toimijoiden toimesta: asialla ovat olleet kansanperinteen kerääjät, ruukkia entisöinyt museovirasto sekä muutama itsenäinen toimija. Strömforsista on tarjolla myös laaja sahan työväkeä koskeva muistitietoaineisto. Kaiken kaikkiaan Strömforsista on tarjolla kolmekymmentäseitsemän haastattelua. Yhdessä Ramnäsin haastattelujen kanssa pelkkien haastatteluiden määrä nousee lähes seitsemääkymmeneen, jota voidaan pitää paikallisyhteisöihin keskittyvän tutkimuksen kontekstissa huomattavana ja tutkimukseni kannalta riittävänä.¹⁹²

Suurin henkilökohtaisen aineiston kokoelma Strömforsin sepistä löytyy Ruotsinpyhtään kunnanarkistoon¹⁹³ siirretystä Ruotsinpyhtään ruukkialue Oy:n arkistosta. Sinne on koottu laaja perinneaineisto niin paja- kuin sahatoiminnasta. Joukossa on lukuisia eri tarkoituksia varten tehtyjä haastatteluja, joista toiset antavat kuvan suoraan pajan oloista ja toiset taas auttavat taustoitamaan itse ruukin tilannetta ja kertovat laajalta ammattipohjalta kootun väen näkemyksiä ruukin elämästä ja työstä. Materiaalin

192 Muistitietotutkimuksen paradigmuutosten myötä on luonnollista, että tutkimus on keskittynyt yhä pienempiin aineistoihin.

193 Väitöskirjan johdannon kirjoitushetkellä Ruotsinpyhtään kunta on liitetty Loviisan kuntaan ja arkistot alistettu Loviisan kaupunginarkistolle.

joukossa olivat tiivistelmät vuonna 1968 tehdyistä perinnehaastatteluista¹⁹⁴, Tuulikki Kiilon vuosina 1994–1995 museovirastolle alueen entisöintiä varten tekemiä haastatteluja sekä muuta projektiin liittynyttä materiaalia¹⁹⁵, Åsa Juslinin laajat seppähaastattelut lähinnä seppien työkaluja ja -menetelmiä koskien¹⁹⁶ ja Nina Nybonnin sekä Strömforsin sahan toimintaa koskevat että Liihrin suvun sukututkimusta varten keräämät haastattelut¹⁹⁷. Ruukkialue Oy:n arkiston lähteistä on erityisesti mainittava Juslinin ja Nybonnin litteroidut haastattelut sekä niistä tallella olevat nauhat, jotka näin antavat hyvät avaimet niiden kriittiselle tutkimukselle. Kiilon haastattelut taas ovat tässä suhteessa selvästi ongelmallisempia tiivistelmiä, samoin kuin vuoden 1968 perinnehaastattelut, jotka kuitenkin vanhojen haastatteliavien takia nousevat suureen arvoon.

Ruukkialue Oy:n arkiston lisäksi aineistoa on Strömforsista saatavilla muutamista henkilökohtaisista arkistoista. Laajin näistä on Börje Broaksen henkilökohtainen arkisto, jonne hän on koonnut lukuisia perinnepiireissä tekemiään ruukkilaisten haastatteluja¹⁹⁸. Joukossa on myös muutama sepän tai sepän puolison haastattelu. Nauhoitteina nämä ovat luotettavia lähteitä siinä mielessä, että myös haastattelijan osuus keskusteluun ja sen kulkuun on todettavissa ja siten koko haastattelu äänenpainoja myöten helpommin arvioitavissa. Broas on koonnut arkistonsa myös museoviraston ja arkkitehtitoimiston lähinnä ruukin entisöintiä varten tekemistä haastatteluista kaksi¹⁹⁹. Näistä toinen puuttui Ruotsinpyhtään ruukkialue Oy:n arkistosta. Nämä ovat litteroituja ja käsiteltyjä tiivistelmiä, joista haastattelijan ja

194 RKA–RRA 5. Nämä ovat olleet muun muassa Sirén 1971:n tärkeä lähde-ryhmä.

195 RKA–RRA 2. Mielenkiintoista kyllä Museoviraston arkistoista näitä asiakirjoja ei löytynyt.

196 RKA–RRA 1.

197 RKA–RRA 3–4. Sahaan liittyvää muuta materiaalia tunnuksella RKA–RRA 6.

198 BBA P 1–5.

199 BBA M 1–2.

tiivistäjän osuutta ei voi todentaa, mikä täytyi huomioida niitä tulkittaessa. Ne on tehty toiseen tarkoitukseen ja täysin toisista näkökulmista kuin mihin tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota. Ne vaativat paljon enemmän rivien välistä lukemista kuin Bursellin aineisto ja ovat siten alttiimpia virhetulkinnoille ja liian pitkälle viedyille johtopäätöksille.

Uusimmat lähteet hankittiin nimenomaan tätä tutkimusta silmällä pitäen. Haastattelin syyskuun 2006 aikana kahta viimeistä elossa olevaa Strömforsissa seppänä työskennellyttä miestä ja heistä toisen puolisoa.²⁰⁰ Haastateltavat olivat viimeisen polven seppiä, joten 1940-lukua edeltävää ensikäden tietoa seppien oloista ei niistä saa. Kysymykset laadittiin vasta muuhun saatavilla olevaan aineistoon tutustumisen jälkeen; näin niiden vastaukset täydentävät tuon aineiston aukkoja. Niiden laadinnassa pyrittiin välttämään liikaa johdattelua, mutta sen vaara on huomioitava haastatteluja tulkitessa.

Muistitietoaineiston käyttö

Se, ettei tutkimuksessa käytettyä muistitietoaineistoa ole tuotettu alunperin tätä tarkoitusta varten, tulee huomioida aineiston käytössä, erityisesti silloin kun sitä pyritään käyttämään muutoin kuin deskriptiivisesti tai faktojen etsimiseksi. Kiinnostavia sinällään eivät ole yksityiskohdat elämästä ruukeissa, joka oli hyvin samanlaista kuin tutkimuksessa on jo todettu. Avainasemassa on tunnistaa hyvinkin erityyppisiin tarkoituksiin tuotetuista²⁰¹ muistitietoaineistoista keskeisiä, toistuvia teemoja, jotka paljastavat

200 JMA SH 1–2.

201 Anna Kirveenummi ja Riitta Räsänen ovat omilla kylätutkimuksissaan tunnistaneet viisi erilaista tapaa, joilla kyläyhteisöjä on haastatteluja tehdessä lähestytty. Näistä useimmat ovat tunnistettavissa myös tämän tutkimuksen aineistoista. Kirveenummi ja Räsänen toimivat myös hyvänä esimerkkinä tällaisten aineistojen yhdistämisestä. Kirveenummi & Räsänen 2005, erityisesti 92–93.

tapoja, joilla aikalaiset antoivat kokemuksilleen merkityksiä.²⁰² Muistitietoa käsitelläänkin tutkimuksessani jossain määrin *tiheän kirjauksen* menetelmien mukaisesti. Tällä niin ikään antropologiasta vaikutteita ottaneella²⁰³ metodilla pyritään tulkitsemaan sosiaalista vuorovaikutusta ihmisten siihen liittämien merkitysrakenteiden kautta. Näin ei tyydytä kuvaamaan kohdetta tutkijan muistitietoaineiston kautta näkemänä, vaan päästään syvemmälle aikalaisten kokemuksiin ja merkityksiin.²⁰⁴ Menetelmänä tiheä kirjaus on kiistanalainen ja erityisesti symbolisten merkitysten yhteisyyden itsestäänselvyys on kyseenalaistettu.²⁰⁵

Tässä tutkimuksessa huomion kohteeksi otetaan ruukkiyhteisöjen asukkaiden sosiaaliset suhteet ja erityisesti työn merkitys niissä. Bergerin ja Luckmanin mukaan sosiaaliset rakenteet ovat vuorovaikutussuhteisiin liittyvien tyyppittelyjen ja niiden kautta syntyvän vuorovaikutuksen summa.²⁰⁶ Sama toistuu sosiaalisen muistamisen teoriassa, jonka mukaan ryhmät jakamassaan muistelussa rakentavat identiteettiään sijoittamalla itsensä johonkin suhteessa ulkopuoliseen.²⁰⁷ Myös antropologian puolella yhteisöä lähestytään usein juuri sen rajojen kautta: yhteisö tarkoittaa yhteisyyttä ja samalla erillisyyttä jostain muusta.²⁰⁸ Tässä tutkimuksessa käytettävissä olevasta muistitiedosta voidaan löytää juuri näitä toistuvia ja jaettuja tyyppittelyjä ja sosiaalisia rajanvetoja, erityisesti ammatteihin liittyvinä.²⁰⁹ Kun tässä tutkimuksessa

202 Bodnar 1989, 1201; Sangster 1994, 23; Korhokangas 2005, 138.

203 Tässä yhteydessä tärkein vaikuttaja antropologian puolella on Clifford Geertz. Katso Geertz 1973, erityisesti 3–30.

204 Peltonen 1992, 27–28; Kortelainen 2008, 33–34. Katso myös Bodnar 1989, 1204. Bodnar osoittaa tutkimuksessaan, kuinka vain faktojen ja tapahtumahistorian selvittämiseksi kerättyä aineistoa voidaan käyttää tutkimaan muistin rakenteita ja rakentumista ja samalla paikallisia valtasuhteita.

205 Kritiikkiä on koonnut yhteen esimerkiksi Peltonen 1992, 28.

206 Berger & Luckman 1967, 48.

207 Miztal 2003, 137.

208 Cohen 1985, 12.

209 Pirjo Korhokangas kirjoittaa muistitietoaineiston määrällisen edustavuuden tärkeystä. Tällöin tiedot sekä kontrolloivat toisiaan ja ovat samalla

koetetaan välttää valmiita luokitteluja ja luomaan nämä ryhmät muistitietoaineistosta käsin, voidaan pitää oletettavana ryhmän sisällä merkitysten yhteisyyttä, mikä vastaa tiheän kirjauksen kohtaamaan, yllä esitettyyn metodologiseen haasteeseen. Vastavalla tavalla valmiiden kategorisointien ulkopuolelle mikrohistoriallisessa työväentutkimuksessa on astunut niin ikään Torinon työläisiä tutkinut Simone Cerutti. Tutkiessaan sosiaalisen kerrostumisen kriteereitä Cerutti lähti aikalaisten omista kokemuksista ja löysi sieltä ammatin määrääväksi tekijäksi ja osoitti näin lähestymistavan olevan hedelmällinen ja itse asiassa ainoa tutkimuskohteelle mikrotasolla oikeutta tekevä.²¹⁰ Myös Alapuro korostaa hedelmällisempänä ammatillisten luokittelujen ja vertailujen tutkimisen sijaan sitä, miten luokittelut syntyvät ja uusiintuvat.²¹¹

Kun yhteisöä ja sen sosiaalista kenttää lähestytään yllä esitettyyn tapaan erillisyyden ja yhteisyyden kautta, tulevat varsinaiseksi tutkimuskohteeksi ihmisten ilmaisemat ja kuvaamat rajat. Näitä puolestaan voidaan tarkastella, vaikkei aineistoa varsinaisesti ole kerätty sitä silmällä pitäen, sillä narratiivit eivät koskaan ole vain merkityksen rakenteita, vaan myös valtarakenteita.²¹² Tarkastelu on mahdollista kiinnittämällä huomio siihen, miten ihmiset puhuvat sosiaalisesta ryhmästä, johon sijoittavat itsensä ja miten he tekevät haastatteluissa eroa oman ryhmänsä ja

yhteisesti jaettuina. Korkiakangas 1996, 15. Tässä yhteydessä on syytä korostaa myös näkemystä, jonka mukaan muistitieto nähdään kollektiiviseksi, vain sosiaalisen ryhmän jäsenenä tuotettavaksi ja mahdottomaksi tuottaa ilman viitettä sosiaaliseen kontekstiin. Katso esimerkiksi Bodnar 1989, 1201–1203; Korkiakangas 1996, 12, 329; Korkiakangas 2005, 135–139; Peltonen 1996, 30–31.

210 Italiaksi tutkimuksensa tehneen Ceruttin lähestymistapaa esittelee englanniksi esimerkiksi Alapuro 2012, 138–139. Ceruttin sekä tämän tutkimuksen lähestymistapa saa tukea myös Bourdieun käsityksestä sosiaalisista luokista. Hänen mukaansa todellisuudessa teoreettisten luokkien täytyy kilpailla arkikokemuksesta kumpuavien muiden jakoperusteiden kanssa, joihin kuuluvat esimerkiksi paikalliset ja ammattienväliset vihamielisyydet ja kilpailutilanteet. Bourdieu 1987, 7.

211 Alapuro 2004, 59.

212 Bruner 1986b, 144. Katso myös Bodnar 1989, 1202; Sangster 1994, 14.

muiden välillä. Kaikkein selvimmin tätä voi tarkastella sellaisten teemojen yhteydessä, jotka käsittelevät hierarkioita, kilpailutilanteita, epätasa-arvoa ja ystävyyttä. Samalla ihmisten tutkiminen etnosentrisesti ryhminä ja näiden ryhmien dynamiikan tarkastelu helpottaa abstraktiotason nostoa verrattuna siihen, että teemaa koetettaisiin lähestyä puhtaasti yksilöiden kautta. Yksilöä ei kuitenkaan saa unohtaa. Metodologisesti on tärkeää muistaa yksilöiden arvo ja aktiivinen rooli sosiaalisten verkostojen rakentumisessa, jota muun muassa Cohen on korostanut. Ilman yksilön pitämistä jossain määrin keskiössä on mahdotonta tavoittaa arkikokemusta ja merkityksiä, joita rakenteilla yksilöiden arjessa oli.²¹³ On tärkeää myös huomata, ettei tässä tutkimuksessa voida tyytyä pelkästään toteamaan materiaalista löytyvien rajojen olemassaoloa, vaan tarkastelu pitää ulottaa niiden dynamiikkaan ja muutokseen tutkimusjaksolla.²¹⁴

Erityisen merkittävässä roolissa muistitietoaineisto on väitöskirjan kolmannessa artikkelissa, jossa yhteisöä lähestytään yllä esitettyjen rajojen ja niiden kokemuksen tutkimuksen kautta. Kahdessa aikaisemmassa artikkelissa muistitieto näkyy lähinnä kontekstoivassa roolissa, toisessa artikkelissa ensimmäistä merkittävämmässä osassa. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei tutkimusta ole laadittu artikkelien kirjoitusjärjestyksen mukaan, vaan muistitiedosta nousevat löydökset ovat olleet tiedossa jo ensimmäisiä artikkeleita kirjoittaessa sekä muita tutkimuksen lähteitä kootessa ja analysoitaessa ja ne ovat näin vaikuttaneet esimerkiksi propografisen tietokannan kokoamiseen.

213 Cohen 1994, 14, 79. Cohen kritisoi erityisesti sellaista antropologiaa, joka tutkii rakenteita sinänsä ja unohtaa, mikä merkitys niillä oli rakenteiden keskellä eläville ihmisille. Katso myös Salmi 1991, 247. Salmi nostaa esiin kuinka yksilön erityisyyden muistaminen auttaa välttämään sosiologiaa usein vaivaavan ihmisten objektivoinnin.

214 Katso myös Scott 1991, 777. Scott korostaa, ettei pidä tyytyä kokemusten dokumentoinnin kautta kertomaan erojen ja toiseuden olemassaolosta, vaan sen synnystä, toimintatavoista ja miten se vaikuttaa aikalaisiin. Scotin kokemuksen käsitteen kautta työtään rakentaa myös metodologisesti lähelle tutkimustani tuleva Virkkunen 2010.

3.2.2 Verkostotutkimus

Tämä työ on historiantutkimus, ei muistitietotutkimus. Tämän vuoksi olen katsonut tarpeelliseksi lähestyä yllämainittuja kokemuksia paikallisista sosiaalisista ryhmistä ja rajoista myös perinteisemmän historiantutkimuksen aineistojen kautta. Näin tarkoitus on haastaa, vahvistaa ja syventää haastatteluista saatua käsitystä tilanteesta. Tämä sopii hyvin myös yhteen muistitiedon käytön antropologisen lähestymistavan kanssa, sillä Cohenin mukaan rajoihinkin liitetyt symboliset aspektit ovat tärkeässä roolissa verkostoissa.²¹⁵ Verkostoja on talous- ja sosiaalishistoriassa tutkittu viime vuosikymmeninä laajalti niin yksilöiden – esimerkiksi kauppiaiden – kuin yhteisöjenkin tasolla. Lähestymistapoja on ollut lukuisia. Verkostot voivat olla joko kuvaava metafora tai teoreettis-metodologinen suuntaus, painopisteen viime vuosina ollessa edellä mainitussa.²¹⁶ Myös metodologisia lähestymistapoja on useita osan lähestyessä verkostoja muistitietoaineiston kautta, osan perheverkostoina ja osan Harevenin tapaan osana kokonaisvaltaista, lähdepohtaan monipuolista yhteisötutkimusta.²¹⁷

Tässä tutkimuksessa verkostotutkimuksen merkitys on teoreettis-metodologinen. Verkostonäkökulman avulla on Sakari Saaritsan ja Kari Teräksen mukaan pyritty ylittämään kuilu toimijan ja rakenteen sekä mikro- ja makronäkökulmien välillä. Verkostojen on nähty toimivan myös välittäjänä yhteiskunnassa tapahtuvien laajempien muutosten ja yksilöiden välillä.²¹⁸ Jo nämä seikat tekevät verkostoaalyysistä erityisen sopivan sekä tarpeellisen metodologisen välineen sekä inspiraation lähteen tutkimuk-

215 Cohen 1994. Niin ikään muistitietoa kokemusten jäljittämiseen käyttänyt Virkkunen tutkii niitä nimenomaan sosiaalisen kanssakäymisen yhteyksissä. Virkkunen 2010, 41.

216 Saaritsa & Teräs 2003, 7–8. Katso myös Aronsson, Fagerlund & Samuelson 1999.

217 Esimerkkejä verkostojen käytöstä esimerkiksi työväentutkimuksen piirissä ovat koonneet Saaritsa ja Teräs 2003, 21–28. Kansainvälisesti katso esimerkiksi Ericson 1997; Aronsson, Fagerlund & Samuelson 1999.

218 Hreisson & Nilsson 2003, 21.

selleni.²¹⁹ Toisaalta verkostotutkimuksen tärkeys kumpuaa jälleen koko tutkimuksen lähtökohtana olevasta arkikokemuksesta sekä siitä, miten yhteisöä sen avulla hahmotetaan. Verkostotutkijat 1990-luvulta alkaen alkoivat nähdä yhteisön henkilökohtaisena – toisin sanoen yksilön tai kotitalouden siteinä ystäviin, naapureihin, sukulaisiin ja työtovereihin.²²⁰ Peruslähtökohdaksi nostettiin yksilön ominaisuuksien tutkimuksen sijaan näiden siteiden tutkiminen Alan merkittäviin tutkijoihin kuuluvien Charles Wetherellin, Andrejs Plakansin ja Barry Wellmanin mukaan tässä suhteessa yhdeksi suurimmista kysymyksistä nousi yhteisön elämän luonne ja kuinka se muuttui modernisaation myötä.²²¹ Tämän tutkimuksen kysymyksen huomioiden on näin ollen selvää, että verkostoaanlyysin täytyy olla inspiroimassa ratkaisuun vaadittavia työkaluja valittaessa.

Verkostoaanlyysissa, erityisesti yhteisöjä tutkittaessa on perustavana jakona, lähestytäänkö verkostoja kokonaisvaltaisesti (etnosentrisesti) vai yksilölähtöisesti (egosentrisesti). Amerikkalaislähtöisessä etnosentrisessä mallissa yhteisöä lähestytään strukturalistisemmin ja pyritään selvittämään yhteisön (tai tutkimuskohteen) kokonaisverkostojen rakenne tilastollisilla ja matemaattisilla malleilla. Eurooppalaisempaan lähestymismallina pidetyssä yksilökeskeisessä suunnassa kohteena ovat yksittäisen toimijan suhteet, niiden laatu, dynamiikka sekä käyttö. Strukturalisteja on kritisoitu eurooppalaisessa tutkimuksessa 1990-luvulta lähtien voimakkaasti tutkimusta helposti harhaan ohjaavien – esimerkiksi statuksen kaltaisten – ennakko-oletusten käytöstä. Joukkoa tutkimalla on kyllä saatu kuvattua sosiaalinen kerrostuneisuus, mutta yksilölähtöisesti tutkimalla kuvauksen lisäksi sen syntyä ja toimintaa on voitu myös selittää.²²² Omassa tutkimuk-

219 Saaritsa ja Teräs kirjoittavat myös laajemmin verkostotutkimuksen tieteenfilosofisesta perustasta, mutta päätyvät korostamaan nimenomaan mikron ja makron yhdistämisen mahdollisuutta. Saaritsa & Teräs 2003, 19–20.

220 Wellman & Wetherell 1996, 102–103. Katso myös Ojala, Hakoluoto *et al* 2006.

221 Wetherell, Plakans, Wellman 1994, 639.

222 Plakans & Wetherell 2003, 56; Saaritsa & Teräs 2003, 9–11, 15.

sessani liikutaan näiden kahden lähestymistavan välimaastossa. Kartoitan koko yhteisön verkostoja ja niistä välittyviä klikkejä ja rajoja, mutta vertaan näissä löytyviä kategorisointeja muistitietoaineistosta nouseviin aikalaisten itse esittämiin kategorioihin. Samalla huomioin yksilöllisten suhteiden laadun ja tutkin tarvittaessa poikkeuksellisia yksilöitä hyvinkin tarkasti. Kuten jo muistitietoaineiston esittelyn kohdalla huomattiin, ryhmät ovat tärkeässä roolissa, mutta ne ja verkostojen kokonaiskuva eivät jää pelkiksi numeerisiksi muuttujiksi, kun näiden suhteiden käytölle ja toisaalta niiden kokemiselle saadaan sisältöä muiden menetelmien avulla. Samalla päästään yhtäältä analysoimaan näiden suhteiden resurssiluonnetta ja toisaalta suhteuttamaan se niiden sosiaaliseen merkitykseen. Näin vältän usein verkostotutkimuksia yhdistävää lähestymistapaa vaivaavan liiallisen resurssikeskeytyksen suhteiden tulkinnassa.²²³

Verkostotutkimuksen kohtaamista haasteista ehkä suurin ja eniten kritiikkiä kerännyt puute liittyy verkostotutkijoiden tapaan tyytyä kartoittamaan verkostotilanne ja verkostot, mutta välttää ottamasta kantaa syihin, mekanismeihin, dynamiikkaan ja muutosten vaikutuksiin.²²⁴ Usein tunnetaan rakenne, mutta ei toimintaa. Esimerkiksi perhehistoriaa verkostotutkimuksen kautta tutkittaessa ongelmaksi on noussut, että vaikka sukulaisuudesta olisi saatu runsaasti tietoa, sen merkityksestä arjessa ei välttämättä tiedetty mitään.²²⁵ Kuitenkin verkostonäkökulman suurimpia mahdollisuuksia on nimenomaan kuvata uudella tavalla esimerkiksi tiettyyn ammattiryhmään kuulumisen merkitystä sosiaalisten siteiden kannalta.²²⁶ Tässä tutkimuksessa pyritäänkin vastaamaan juuri tähän haasteeseen verkostoanalyysin keinoin tutkimalla

223 Van der Linden 1993a, Van der Linden 1993b. Suomessa suhteita resurssinäkökulmasta on tutkinut esimerkiksi Kari-Matti Piilahti väitöstitelmässään Valkealan kunnan perherakenteen ja sosiaalisten suhteiden muutoksista. Piilahti 2007. Katso myös Piilahti 2012a. Resurssina suhteet näkevistä tutkimuksesta katso myös esimerkiksi Ojala & Luoma-aho 2008.

224 Wellman & Wetherell 1996, 103.

225 Gregory 1999, 107; Plakans & Wetherell 2003, 59.

226 Saaritsa & Teräs 2003, 8.

ammatin vaikutusta sosiaalisiin siteisiin, toisaalta muistitietoaineiston ja perusteellisen kontekstoinnin avulla selvittämään itse näiden suhteiden merkitys aikalaisten arjessa. Kun nämä suhteet ja niiden dynamiikka perustuivat pitkälti työhön, palvelee tämä myös väitöskirjan laajempaa kysymyksenasettelua.

Omaa tutkimustani lähelle tulevaa verkostotutkimusta on tehty erityisesti perhehistorian piirissä, jossa keskustelu on keskittynyt yhtäältä sukulaisuussuhteiden käyttöön resurssina ja toisaalta sukulaisuuden ja suvun merkitykseen kotitalouksille. Samalla kysymys on tärkeästä keskustelusta perheen laajuudesta ja ylipääntään perhetyyppien ja sukulaisuuden käsitteistä.²²⁷ Mielenkiintoisesti tätä keskustelua on käyty usein teollisuusyhteisöjä tutkimalta, kuten jo aiemmissa luvuissa mainitut Anderssonin ja Harevenin tutkimukset osoittavat. Näissä päädyttiin pian laajentamaan tarkastelua ydinperheestä ja kotitaloudesta laajempiin sukuperkostoihin.²²⁸ Tätäkään ei kuitenkaan voi pitää vielä tyydyttävänä, sillä näiden verkostojen kuvaaminen ei tavoita ja kata koko yhteisöä. Lisäksi esimerkiksi Naomi Tadmor on osoittanut, etteivät aikalaisten käsitys ja kokemus perheestä rajoittuneet pelkkiin verisiteisiin.²²⁹ Edes kotiin ja kotitalouteen tai laajempaan sukuperkoston keskittyminen aikalaisnäkökulmasta ei riitä, sillä esimerkiksi Wellman ja Wetherell näkevät myös työpaikan kotiin rinnastettavana paikkana ja työtoverit etäisyydeltään läheisiksi kontakteiksi.²³⁰ Itse asiassa kaukaisempi suku (*extended kin*) saattoi olla resurssi, mutta vain harvoin käytettynä se ei yleensä ollut

227 Plakans & Wetherell 2003, 54; Wetherell, Plakans & Wellman 1994, 639–641.

228 Hareven 1991, 108. Usein käänntekeväksi tässä suhteessa nostetaan Harevenin jo Anderssonin tekemät havainnot vahvistava huomio, jonka mukaan parhaiten tehdassysteemissä toimimiseen sopivin ei ollut eristäytynyt ydinperhe, vaan perhe, joka käytti laajoja sukulaisuussuhteita edukseen. Hareven 1982, 364.

229 Tadmor 1996.

230 Wellman & Wetherell 1996, 108.

merkittävä osa niissä jokapäiväisissä yhteisön verkostoissa, jotka tarjosivat yksilöille sekä sosiaaliset kontaktin että tuen.²³¹

Onkin selvää, että tutkimukseni tulee koskea nimenomaan tätä laajempaa, koko yhteisön verkostoa, jossa perheet ja niiden jäsenet ovat mukana osatekijöinä. Keskinen kutsuu tätä määrällisen ja laadullisen verkostoanalyysin yhteiskäytöksi.²³² Tässä vaiheessa on kuitenkin kansainvälisessä tutkimuksessa ajauduttu ongelmiin sopivan menetelmän ja lähdeaineiston löytämiseksi edes laajemman sukuverkoston kartoittamiseksi ja analysoimiseksi, puhumattakaan koko yhteisön kattavista verkostoista.²³³ Tässä tutkimuksessa kyseinen ongelma on ratkaistu tutkimalla yhteisön kummissuhteita ja sukuverkostoja prosopografisen tietokannan avulla.

Kummitutkimus

Tutkimuksessani lähestyn paikallisia verkostoja kummissuhteiden kartoittamisen kautta, mikä osoittautui toimivaksi tavaksi jäsentää ja hahmottaa työn vaikutusta yhteisön sosiaalisiin verkostoihin. Väitöskirjan ensimmäisessä artikkelissani esittelen tätä

231 Plakans & Wetherell 2003, 62–63. Katso myös Granovetter 1973.

232 Keskinen nostaa esiin myös, kuinka harvinaista tällainen yhdistävä lähestymistapa on suomalaisessa historian tutkimuksessa ollut. Keskinen 2012, 17.

233 Esimerkiksi Plakansin ja Wetherellin mukaan kotitalous ja laajempi sukuryhmä on eroteltu usein siksi, että ensimmäinen on hyvin konkreettinen, kun jälkimmäinen taas lähteiden puutteessa usein kuviteltu. Plakans & Wetherell 2003, 62. Sukulaisuuden tutkimuksen rajoituksiin turhautuneet tutkijat ovat koettaneet laventaa tarkastelua monenlaisella aineistolla. Tutkijat ovat esimerkiksi turvautuneet perunkirjoitusaineistoon (katso esimerkiksi Bowdon 2004) ja patronymien tutkimukseen (esimerkiksi Neven 2002, lähteiden puutteesta erityisesti 407). Katso myös Baelen & Matthijs 2007. Katso myös Keskinen 2012, 18. Keskinen esittelee esimerkiksi laadulliseen aineistoon, kuten kirjeenvaihtoon perustuvan verkostotutkimuksen ongelmia.

lähestymistapaa tarkemmin suhteessa perhehistoriaan.²³⁴ Väitän, että kummiuden luomia kontakteja tutkimalla pääsee paremmin ja koko tutkittavan yhteisön kattavalla tavalla käsiksi paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin kuin avioliittoverkostoja tutkimalla. Tämä perustuu – usein runsaslukuisen – kummien joukon lähes säädöksistä vapaaseen valintaan myös sukulaiset sisältävästä joukosta. Lisäksi tämä valinta oli käytännössä pakollinen koko väestölle aina lapsen syntymän kohdalla ja siitä pidettiin systemaattista rekisteriä, josta ilmenevät sekä lapsen vanhempien että kummien ammatit ja kotipaikat. Kummisuhteen voi nähdä ilmentävän molemminpuolista luottamusta sekä suhdetta, joka on jo olemassa tai joka pyritään kummiuden kautta synnyttämään. Tutkimalla kummivalintoja ja niiden luomia sosiaalisia siteitä eri perheiden välillä on mahdollista luoda paikallisista verkostoista kattava kuva, joka nousee perinteisen perhehistorian sukulaisuutta ja perheen kokoa käsittelevän ongelma-asettelun yläpuolelle.²³⁵

Merkittävää on, että tämä kummiuteen perustuva verkostanalyysi voitiin tehdä vain Strömforsista. Ruotsin osalta Nils-Arvid Bringeus on todennut lähisukulaisten alkaneen 1800-luvulla muodostaa valtaosan kasteen todistajista.²³⁶ Tämä osoittautui paikkansapitäväksi erityisesti vuodesta 1885 eteenpäin myös Ramnäs in tapauksessa, missä osasyys löytyi vielä voimakas herätysliikkeiden nousu alueella, jolloin kastaminen ja erityisesti kummivalinta siirtyi niiden piiriin. Kun vain murto-osassa kasteita esiintyi todistajina enää muita kuin lasten vanhempia, ei ver-

234 Toiston välttämiseksi kehotan lukijaa tässä vaiheessa tutustumaan ensimmäisen artikkelini sivuihin 128–132.

235 Kummiudesta instituutioon katso Marttila 2009; Lempiäinen 1965; Marttila & Uotila 2014 sekä erityisesti perinpohjaisesti suomalaista kummi-instituutiota verkostotutkimuksen näkökulmasta esittelevä Keskinen 2012, 120–127. Katso myös Ericsson 2012. Katolisen kummisuhteen verkostoja edustavasta luonteesta ja sen perusteista, katso esimerkiksi Berteau, Gourdon, Robin-Romero 2012, 452–453. Huolimatta muodollisten instituutioiden eroista, löytyy myös katolisesta kummiudesta, erityisesti sen maanläheisistä käytännöistä paljon samaa luterilaisen kummisuhteen verkostoluonteen kanssa.

236 Bringeus 1971, 70.

kostoanalyysia tutkimusajanjakson Ramnäsistä tällä lähde pohjalla voitu tehdä. On myös huomioitava, ettei Strömforsinkaan analyysi kata koko tutkimusjaksoa, vaan päättyy vuoteen 1914. Tässä taustalla ovat demografiset tekijät, minkä vuoksi seppien lapsia ei enää esiinny kastettujen joukossa, jolloin artikkelissa tehdyn kaltainen analyysi ei ole mielekäästä. Tämän vaikutuksista laajempiin päätelmiin keskustelen lisää artikkelianalyysin yhteydessä.

Kuten artikkelistani käy ilmi, ei sen ilmestymiseen mennessä kummiutta vielä ollut tutkittu laajalti. Kummiuden tutkimus ja nimenomaan verkostonäkökulman soveltaminen siihen on ollut viimeisen reilun kymmenen vuoden ajan voimakkaassa nosteessa maailmalla ja myös Suomessa; artikkelini on osunut tämän ryhmän ensimmäisten julkaisujen joukkoon. Samoihin aikoihin artikkelini kanssa samankaltaisiin päätelmiin motiiveista tutkia kummiuden kautta perhesuhteita on päätynyt esimerkiksi Christine Fertig. Hän tekee työnsä vahvemmin tilastollisin menetelmin ja toteaa näissä olevan vaarana yksittäisten tapausten ja prosessien katoamisen tilastomassaan.²³⁷ Omassa tutkimuksessani lähestyn verkostoja kvantitatiivisen analyysin lisäksi yksittäistapausten lähemmän tarkastelun ja luokitteluiden kautta. Myös Suomessa on sittemmin tehty joukko tutkimuksia kummiudesta. Erityisesti esiin on nostettava Merja Uotilan työ Hollolan käsityöläisistä ja heidän sosiaalisista suhteistaan sekä Keskisen väitöskirja, jossa Porin kauppiasyhteisön kummivalintojen selvittäminen on merkittävässä roolissa.²³⁸ Molemmat lähestyvät kummiutta samoista lähtökohdista kuin tässä väitöstutkimuksessa, ja niiden voi katsoa

237 Fertig 2009, erityisesti 497–499, 155.

238 Uotila 2013, 2014; Keskinen 2012, 127–154. Lisäksi esiin on nostettava Pii-lahti 2012a ja 2012b. Niin ikään Sofia Kotilainen on lähestynyt tutkimussissaan viime vuosina kummiutta, mutta hieman eri näkökulmasta. Katso esimerkiksi Kotilainen 2012. Myös katolisen Euroopan piirissä kummitutkimusta on viime vuosina tehty kiihtyvällä tahdilla. Katso esimerkiksi Alfani, Gourdon & Vitali 2012; Alfani & Gourdon 2012a. Kokonaiskuvaa eurooppalaisesta kummiudesta ja sen tutkimuksen mahdollisuuksista on rakennettu teoksessa Alfani & Gourdon (eds.) 2012.

edustavan samaa nousevaa kiinnostusta kummitutkimusta kohtaan.

Seuratessaan avioliittotutkimusta ja pyrkiessään täydentämään sen tarjoamia malleja, kummitutkimuksissa on usein painotettu kummisuhteiden välineellistä resurssiluonnetta. Kirjallisuudessa onkin keskusteltu paljon kummistrategioista sekä kummisuhteiden tuomasta hyödystä.²³⁹ Vaikka näitä selviä strategioita on havaittavissa, olen omissa ja yhdessä Merja Uotilan kanssa tekemissäni tutkimuksissa todennut tämän näkökulman liian kapeaksi. Tutkiessani kummisuhteita ja niiden kautta paikallista sosiaalista rakennetta haluan korostaa niihin liittyneitä muita määrittäviä tekijöitä, joita olivat esimerkiksi sijainti, paikallisuus, sukulaisuus, ammatti (sekä siihen liittyvä status) sekä sukupuoli.²⁴⁰ Kummisuhteen kaltaisen rituaalisen suhteen voidaan nähdä sekä vahvistavan että tekevän näkyväksi jo olemassa olevia sosiaalisia suhteita, jotka ovat voineet niin ikään perustua yllä mainittuihin tekijöihin.²⁴¹ Tätä tutkimuksen kokonaisteemaa lähelle tulevista tutkijoista esimerkiksi Haapala näkee avioliitot hyvänä sosiaalisten rajojen mittarina ja tässä tutkimuksessa kummisuhteita käytetään samassa tarkoituksessa.²⁴²

239 Kummistrategioista katso Alfani 2009; kummi- ja avioliittostrategioista yhdessä, katso Alfani 2006; Piilahti, 2007 Alfani & Gourdon, 2012a; Alfani & Gourdon, 2012b; avioliittostrategioista, katso esimerkiksi Padget & Ansell 1993; Houston 1983; Jiménez & Valverde 2002.

240 Marttila & Uotila 2014. Perhestrategioista ja niihin akateemisessa keskustelussa liitetystä ongelmista katso Engelen, Knotter, Kok & Paping 2004. Vaikka monissa tutkimuksissa on nähty sekä lapsen että kummin sukupuoli hyvin merkittävässä roolissa, ei se tämän väitöstutkimuksen materiaalissa sellaiseksi nouse. Katso esimerkiksi Berteau, Gourdon & Robin-Romero 2012, 463; Keskinen 2012, 131–137; Fagerlund 1999.

241 Vertaa Fagerlund 2002, 32.

242 Haapala 1986, 285.

Prosopografinen tietokanta

Jotta edellä esitetty kummisuhteiden yksityiskohtainen analyysi sekä toisessa artikkelissa tehty seppäyhteisön alkuperän kartoitus olisi mahdollista, tarvitaan prosopografista tietokantaa yhteisöstä. Yksinkertaisimmillaan prosopografialla tarkoitetaan Laurence Stonen tekemän, klassiseksi muotoutuneen määritelmän mukaan tietyn ”menneisyyden toimijaryhmän yhteisten ominaisuuksien tutkimusta keräämällä kollektiivista tietoa heidän elämästään.”²⁴³ Koenraad Verbovenin, Myriam Carlierin ja Jan Dumolynin mukaan prosopografia edustaa pelkän metodin sijaan kokonaista lähestymistapaa, jossa pyritään keräämään systemaattisesti merkityksellistä biografista tietoa ennalta määritellystä joukosta. Kun niukkaa tietoa käsitellään näin systemaattisesti, sille saadaan yleensä lisää tutkimuksellista arvoa ja merkityksiä. Parhaimmillaan sen kautta päästään tutkimaan uusia yhteyksiä ja kaavoja, jotka vaikuttavat historiallisiin prosesseihin.²⁴⁴

Prosopografialla on nähty selkeä yhteys arkipäivän sosiaalisia rakenteita ymmärtävään pyrkivän mikrohistorian kanssa tarjoamalla keinon tehdä helposti näkymättömiin jäävät rakenteet näkyviksi. Lisäksi prosopografia Verboven et alin mukaan ”tekee mahdolliseksi sijoittaa jokapäiväisen elämän tapahtumat ja ilmiöt mielekkääseen kontekstiin sekä auttaa erottamaan, mikä oli erityistä ja yksittäinen ilmiö ja mikä yleistä.”²⁴⁵ Prosopografisen tutkimuksen edellyttämät tietokannat ovat usein laajoja, mikä helpottaa yleistysten tekemistä ja tasoittaa näin tietä mikron ja

243 Stone 1971, 46. Käännös Merja Uotila.

244 Verboven, Carlier & Dumolyn 2007, 37. Katso myös Fellman 2014, 6–7; Uotila 2014. Kattavin käsikirja prosopografiasta lienee Keats-Rohan (ed.) 2007. Prosopografian juurista katso Uotila 2014; Verboven *et al* 2007, 41–43. Usein eri nyansein eri yhteyksissä määritelty prosopografia jakaa samoja piirteitä monen lähelle tulevan menetelmän (esimerkiksi kollektiivibiografinen tutkimus ja sukututkimus) kanssa. Menetelmää ei myöskään aina ole osattu eksplisiittisesti nimetä, vaikka sitä on käytetty. Uotila 2014; Verboven *et al* 2007, 37–41.

245 Verboven *et al* 2007, 41. Myös Donald Broady on korostanut kohteena olevan yksilöiden sijaan heidän toimintakenttensä. Broady 2002, 381–382.

makron linkittämisen välillä.²⁴⁶ Tutkimukseeni hyvin sopien prosopografiassa tutkimuksen kohteena olevat yksilöt ovat kiinnostavia nimenomaan ryhmänsä jäsenenä. Merja Uotilan sanoin:

se, mitä yhteistä ryhmän jäsenten elämässä on ollut, on tärkeämpää kuin se, mitä ryhmän jäsenten henkilökohtaisessa elämässä on tapahtunut. Tarkoituksena on etsiä sellaisia toimintamalleja ja kaavamaisuuksia, jotka koskettavat koko ryhmää ja sitä ympäristöä, jossa yksilöt toimivat.²⁴⁷

Ryhmistä erityisen hyvin prosopografian on katsottu sopivan uran ja ammatin ja niihin liittyvien sosiaaliverkoston tutkimukseen.²⁴⁸ Vaikka tutkimuksessani yksilöt nousevat tavanomaista prosopografista tutkimusta voimakkaammin esiin sekä roolinsa että muun aineiston kautta, on yllä esitetyn valossa helppo nähdä prosopografian perusteiltaan sopivan erinomaisesti käsillä olevan tutkimuksen menetelmäksi ja asettuvan linjaan muiden menetelmien kanssa.²⁴⁹ Samalla se mahdollistaa työn tuottamien yhteisön sisäisten kytköksiä tutkimuksen.

Tässä tutkimuksessa prosopografia osuu saumattomasti myös lähestymistapaan, mutta sitä käytännössä käsitellään merkittävämmän menetelmänä. Ennen kaikkea se on ohjannut Strömforsia koskevan tietokannan rakentamista. Ramnäsistä vastaava tietokantaa ei rakennettu, ensisijaisesti koska osoittautui, ettei kummisuhteisiin perustuva verkostanalyysi onnistuisi Ramnäsissä kirkonarkistojen avulla. Tämä teki valtaosan tietokannan keruusta turhaksi ja tutkimus suunniteltiin niin, että sen prosopografinen osuus toteutettiin vain Strömforsin suhteen.

Lähdekritiikin kannalta on tärkeää kertoa avoimesti, miten dataa on kerätty ja käytetty ja miten siitä on päädytty tulkintoihin ja

246 Katso Fellman 2014, 7.

247 Uotila 2014.

248 Verboven *et al* 2007, 46–47.

249 Prosopografian harjoittajat itse suhtautuvat hyvin avoimesti metodologiaan ja sen kanssa suorastaan suositellaan käytettäväksi muita, tarkoitusta tukevia menetelmiä. Verboven *et al* 2007, 47.

niiden muotoiluihin.²⁵⁰ Erityisen tärkeäksi juuri prosopografian kohdalla tämän on vastikään nostanut Susanna Fellman. Hänen mukaansa tietokantojen ja niiden ohessa olevien kategorisointien ja luokittelujen kanssa toimittaessa nämä lähdekritiikille tärkeät huomiot unohtuvat helposti vakuuttavan näköisten taulukoiden tieltä, minkä jälkeen onkin mahdotonta sanoa, mistä nämä kuviot ja taulukot todella kertovat.²⁵¹ Strömforsissa tietokantaan on kerätty kirkonkirjoista tiedot kaikista ruukkiyhteisöissä tehdyistä kastetoimituksista vuosilta 1880–1940. Tiedot sisältävät lapsen ja vanhempien henkilötietojen lisäksi tiedot isän (tai naimattoman äidin tapauksessa äidin) ammatista sekä tiedot kummeista ammatteineen ja kotipaikkoineen. Tietoja on täydennetty lisätiedoilla mahdollisista sukulaisuus- tai muista tiedossa olleista suhteista. Lisäksi tietokantaan on kerätty rippikirjoista – tarvittaessa henkikirjoilla täydentäen ja tarkastaen – erityisen kiinnostavaksi ammattiryhmäksi nousseiden seppien henkilötietoja sukulaisuus- ja perhesuhteineen. Näihin tietoihin on liitetty jonkin verran kunnanarkiston verokirjoista kerättyjä tulotietoja ja samalla tarkastettu ristiin lähteiden luotettavuutta sen suhteen, ketä henkilöitä yhteisössä on todella ollut paikalla. Muusta väestöstä lukumäärätietoja on kerätty perheen päiden osalta ensimmäisen artikkelin verkostoanalyysistä saatavien lukujen suhteuttamista varten.

Kirkonkirjoja on perinteisesti pidetty henkikirjoihin verrattuna luotettavina lähteinä. Vaikka erojen lähteiden välillä on nähty tasoittuneen 1800-luvulla, on paikalliselle tarkastelulle selvästi tarvetta.²⁵² Myös Strömforsissa havaittiin selviä eroja henkikirjojen ja rippikirjojen väestötietojen välillä. Erot ovat ongelmalli-

250 Esimerkiksi Levi 2012, 124–125.

251 Fellman 2014, 19. Merkittävä osa Fellmanin esittämistä huolenaiheista liittyy itse asiassa tavanomaisiin lähdekriittisiin kysymyksiin siitä, miksi tietoa on koottu alkuperäislähteisiin sekä onko se kattavasti ja oikein kerättyä.

252 1800-luvulla erojen on nähty tasoittuneen, vaikka molemmissa lähteissä on ollut omat ongelmansa. Katso Waris 1999, 44–47; Happonen 2009, 126–129. Vrt. Sirén 1999, 175–179. Sirén pitää henkikirjoja puolestaan luotettavampana lähteenä. Yleisesti näitä asiakirjoja itsessään tutkimuskohteina ovat analysoineet viime vuosina Happonen 2009 sekä Miettinen 2012.

sempia perherakenne- ja väestötutkimuksessa²⁵³, käsillä olevassa tutkimuksessani niitä ei juuri kohtaa. Siinä missä perhehistorian perinteiset lähdeaineistot on vain harvoin laadittu kuvaamaan suoraan perheitä tai funktionaalisia kotitalouksia²⁵⁴, on tälle tutkimukselle tärkeät kummissuhteet kuvattu nimenomaan niiden kirjaamiseksi tarkoitettuihin kastettujen kirjoihin. Kasteluettelolle ei edes ole vaihtoehtoista lähdettä ja sitä pitää muutenkin pitää luotettavana, kun sinne kirjattiin kaikki yhteisössä syntyneet uskontokunnasta riippumatta. Vaikka tutkimus kohdistuukin koko yhteisöön, eivät yksittäiset mahdollisesti lähteistä puuttuvat yksilöt vaikuta tuloksiin merkittävästi, kunhan tämä pidetään mielessä analyysiä tehdessä. Lisäksi prosopografinen, useista eri lähteistä tietoja samaan tietokantaan yhdistävä tutkimustapa auttaa hallitsemaan näitä haasteita. Lähdekriittiset huomiot liittyvätkin enemmän paikallisiin, erityisesti kirkonmiehien käytäntöihin kirjaamisessa ja toimituksissa. Kastekirjojen kanssa toimiessa on haasteena nähty esimerkiksi kummeina esiintyvien henkilöiden identifointi annettujen tietojen perusteella²⁵⁵ tai esimerkiksi kummien määrän tai heidän tietojensa kirjaamisen tarkkuuden riippuminen virassa olleesta kirkonmiehestä – kenties tämän suosituksista tai mieltymyksistä johtuen.²⁵⁶ Ongelmat ovat keskittyneet varhaisemmista ajanjaksoista kiinnostuneisiin tutkimuksiin. Strömforsissa kumpikaan ei noussut missään määrin merkittäväksi ongelmaksi. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla kirkonkirjat oli täytetty tunnollisesti ja yhteisö oli pieni, jolloin henkilöt oli helppo tunnistaa nimen ja kylän perusteella.

Lähteiden lisäksi prosopografiassa on koettu usein ongelmallisenä tarkastelukategorioiden laatiminen tutkijalähtöisesti, jolloin riskinä on ollut, etteivät ne vastaa todellista, aikalaisten arjessa

253 Suomalaisista ja eurooppalaisista asiakirjoista, joita perheestä on tuotettu ja sittemmin perhetutkimuksessa käytetty, katso Miettinen 2012, 28–41.

254 Miettinen 2012, 263. Kotitalous sellaisenaan, kuin aikalaiset sen ymmärsivät, saattoi erota merkittävästi esimerkiksi henkikirjoissa verotusyksikkönä käytetystä taloudesta. Katso myös Tadmor 1996.

255 Katso esimerkiksi Piilahti 2007, 43–44.

256 Uotila 2013, 251–252, 254; Kotilainen 2012, 309.

merkityksellistä ryhmää. Samoin tutkijan ennakko-oletukset saattavat vaarallisella tavalla vaikuttaa tietokannan keräämiseen ja vääristää sitä. Tutkijan on helppo luoda ennalta hypoteesi tai narratiivi ja valikoida kerättäväksi sitä tukevaa tietoa.²⁵⁷ Toisaalta esimerkiksi Sewell muistuttaa, että myös osalla kvantitatiivista historiantutkimusta on haasteita päästä sinuiksi aineistonsa kanssa. Sewell tarkoittaa tällä muun muassa erilaisten kategorisointien kokeilua, poikkeamien löytämistä ja sitä seuraavaa kategorioiden säätämistä. Näitä kategorisointeja tehdään usein hermeneuttisesti jonkin soveltuvan kvalitatiivisen aineiston pohjalta.²⁵⁸ Näin myös omassa tutkimuksessani yhdistetään sekä tutkimusproses- sissa että tulosten tulkinnassa prosopografinen aineisto muisti- tietoa-aineiston kanssa. Kun kategoriat ja narratiivit nousevat ai- kalaisilta itseltään ja auttavat ohjaamaan tutkimuksen valintoja, ollaan kestävämmällä pohjalla kuin pelkkien tutkijan valintojen kanssa toimittaessa. Prosopografiassa tavallinen edustavuuden ongelma²⁵⁹ on ratkaistu sillä, ettei kyseessä – erityisesti kastetoi- mitusten osalta – ole otos, vaan tietokanta sisältää kaikki yhtei- sössä tietokantaan kerätyn jakson aikana syntyneet lapset.

Vaikka prosopografiaa pidetään menetelmänä sinänsä, ei se itse asiassa sisällä mitään valmista järjestelmällistä lähestymistä- paa itse tietokannan analyysiin.²⁶⁰ Esimerkiksi Fellman on kirjoit- tanut prosopografian typistyvän helposti vain taulukoiden tuot- tamiseksi ilman niiden sisällön tarkastelua suhteessa laajempiin

257 Verboven et al 2007, 36–40, 63, 66–67; Fellman 2014, 7; Uotila 2014. Verboven et al kirjoittavat laajalti prosopografian moninaisista teknisistä on- gelmakohdista tässä mainittujen lisäksi. Näistä suurin osa kuitenkin kohtaa lähinnä antiikin tutkijoita erilaisen lähdepohjan tähden, eivätkä ne muo- dosta omassa tutkimuksessani ongelmaa.

258 Sewell 2005, 371–372.

259 Verboven et al 2007, 58–59.

260 Verboven et al toteavat esimerkiksi analyysimenetelmien riippuvan kysy- myksistä ja lähteistä. Verboven et al 2007, 59. Uotila on kuvannut analyysi- työkalujen olevan ”vapaat”. Uotila 2014.

kysymyksiin.²⁶¹ Tässä tutkimuksessa yhdeksi analyysityökaluksi²⁶² otetaan verkostanalyysi, jota sovelletaan väitöskirjan ensimmäisessä artikkelissa. Toisessa artikkelissa tietokantaa käytetään rakentamaan kuvaa sepän ammatin monopolisoinnista tiettyjen sukujen toimesta ja sen avulla antamaan enemmän – niin ikään työhön liittyviä – merkityksiä ensimmäisessä artikkelissa löydetyille ammattiin perustuville verkostoille. Tämä on tärkeää, sillä avioliittoverkostoja tutkinut R. A. Houston on esimerkiksi huomauttanut, että pelkkä ammattinimike kategorisointina voi sisältää hyvinkin erilaisessa elämäntilanteessa – niin statuksen kuin vaikkapa elintason kannalta – olevia yksilöitä.²⁶³ Sewell on kritisoinut kvantitatiivisesti sosiaalihistoriaa lähestyvien tutkijoiden esineellistävän laskemansa asiat ja oletavan näiden olevan sosiaalisen todellisuuden peruspilareita. Tämän välttämiseen tarvitaan laajaa prosopografista aineistoa yhdistettynä muistitietoaineistoon. Juuri yhteydestä muistitietoaineistoon ja siitä nousevaan työn merkitykseen sekä kokemukseen prosopografinen tietokanta saa mahdollisuuden verkostanalyysia syvällisempään analyysiin ja mahdollistaa tilastollisen aineiston tulkinnan. Näin prosopografia toimii antoisana tapana lähestyä koko väitöstutkimuksen tutkimusongelmaa. Sama toimii myös toisinpäin: mikrohistorian lähteitä, tässä tapauksessa muistitietoaineistoa tulee täydentää ja kontrolloida prosopografisen tietokannan avulla.²⁶⁴

* * * * *

Edellä on esitelty useita erilaisia tutkimusmenetelmiä ja niiden haasteita. Yhdessä ne muodostavat toisiaan täydentävän paletin tutkijan työkaluiksi, joita ei ole valittu mielivaltaisesti. Hareven

261 Fellman 2014, 7. Katso myös Verboven et al 2007, 59.

262 Verkostanalyysi erotetaan kirjallisuudessa erilliseksi metodikseen, mutta tässä työssä se on yksi tapa muiden joukossa käyttää prosopografisen tietokannan aineistoja. Vrt. Verboven et al 2007, 59.

263 Houston 1983, 218–219.

264 Vertaa Sewell 2005, 50–51, 281, 346–351, 370–371.

on kirjoittanut, kuinka yleensä alempia kansankerroksia tutkiessa ongelmana on ollut muistitietomateriaalin puute, jota on paikat-
tu sitten esimerkiksi erilaisin perhestrategiatutkimuksin.²⁶⁵ Näitä
taas tehdään virallisten arkistoaineistojen avulla. Nämä kuiten-
kin tuottavat hyvin samankaltaista materiaalia eri paikoista, mikä
uhkaa hävittää paikalliset erityispiirteet alleen.²⁶⁶ Piilahti on to-
dennut rahvasta koskevassa verkostanalyysissä lähestymistavan
olevan helposti kvantitatiivinen subjektiivisesti tuotetun lähde-
aineiston puuttuessa.²⁶⁷ Tässä työssä lähteet ja menetelmät eivät
korvaa toisiaan tai toisen puuttumista. Ne kyetään yhdistämään
vieläpä niin, että yhteisöt ovat laajasti, elleivät kokonaan, edustet-
tuina molemmissa aineistotyypeissä, jotka täydentävät toisiaan.²⁶⁸

Tutkimusmenetelmät liittyvät johdonmukaisesti toisiinsa sekä
tutkimuksen lähestymistapaan. Sekä mikrohistorian että arjen
historian taustalta löytyvät antropologian alueelta nousevat vi-
rikkeet erilaisten kulttuuristen ja sosiaalisten konstruktioiden
tutkimisesta arjen tasolla.²⁶⁹ Lisäksi erityisesti modernin muisti-

265 Hareven 1991, 116. Samanlaisista lähtökohdista verkostotutkimusta, ni-
menomaan aiemmin viitattua Andersonin perhehistoriallista tutkimusta,
kritisoi Paul Thompson. Henkilökohtaisen aineiston puuttuessa Thomp-
son kutsuu Andersonin kokoamia verkostoja tyhjiksi kuoriksi. Thompson
2000, 8. Katso myös Sewell 2005, 30.

266 Samuel 1976, passim. Samuel tarjoaa ratkaisuksi tässä nimenomaan muis-
titietotutkimusta.

267 Piilahti 2007, 17. Tässä yhteydessä kvantitatiivista täytyy pitää pejoratiivi-
sena ilmaisuna, kun Piilahti vertaa sitä muisti- ja perinnetietoon perustu-
vaan kontaktitutkimukseen.

268 Esimerkiksi Korkiakangas kirjoittaa, kuinka tärkeää eri lähteiden vertailu
on muistitiedon todistusarvoa pohdittaessa. Korkiakangas 1996, 12. Myös
Sewell esittää, että on tärkeää välillä täydentää mikrohistorian lähteitä
kvantitatiivisella analyysillä. Sewell 2005, 281.

269 Medick 1995, 55; Peltonen 1992, 26, 61. Myös Jaques Le Goff katsoo ant-
ropologiaa tarvittavan historiallisten todellisuuksien syvien rakenteiden ja
tasojen tavoittamiseen. Le Goff korostaa sekä muistiaineiston tärkeyttä että
sen yhdistämistä muuhun tutkimukselliseen käsittelyyn. Le Goff 1992, xi-
xiv. On muistettava, ettei kaikkea mikrohistoriaa voi niputtaa tähän sym-
bolisesta antropologiasta ammentavaan traditioon. Vertaa Peltonen 1999,
37.

tietotutkimuksen nousu liittyy alkujaan nimenomaan ”historiaa alhaalta”-suuntaukseen, kun se nähtiin luonnollisena lähteenä vähän dokumentoitujen työläisten, naisten tai etnisten ryhmien historian tutkimukseen.²⁷⁰ Kun sekä verkostanalyysin että tiheään kirjaukseen perustuva muistitietoaineiston tulkinta ammentavat nekin antropologiasta, ovat ne luonnollisia valintoja menetelmiksi lähtökohtiensa puolesta.²⁷¹ Antropologiset lähtökohdat näkyvät muistitietoaineiston käsittelyssä myös rajoihin keskittyvän tematiikan kautta. Vaikka esimerkiksi kolmannessa artikkelissa on nostettu esiin lähinnä Cohen, on tutkimusotteeni velkaa laajemmalle joukolle antropologeja sekä suoraan että heidän vaikutuksensa uuteen sosiaali- ja mentaliteettien historiaan kautta. Menetelmiä yhdistää myös jossain määrin Bourdieun tutkimusryhmän ote, joka on nähtävissä sekä prosopografian lähtökohdissa²⁷² että kolmannen artikkelin muistitiedon tutkimisen menetelmällisissä lähtökohdissa. Menetelmät sopivat hyvin myös yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneeseen korkeamman abstraktiotason käsittelyyn – erityisesti vertailu ja verkostanalyysi kuuluvat historiallisen sosiologian työkaluihin.²⁷³

Koska kysymys on kuitenkin historian tutkimuksesta, eivät pelkät yhteiset ja luontevat lähtökohdat riitä. Niiden tulee sekä toimia yhteen että tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Kun huomio on yhteisöissä ja työn merkityksessä niissä, voidaan pysähtyä miettimään yhteisön määritelmää. Yhteisön voi määritellä Heikki Lehtosen tapaan alueellisesti rajattavissa oleviksi, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai yhteenkuuluvuuden tunteiden yksiköksi

270 Thomson 2007, 52.

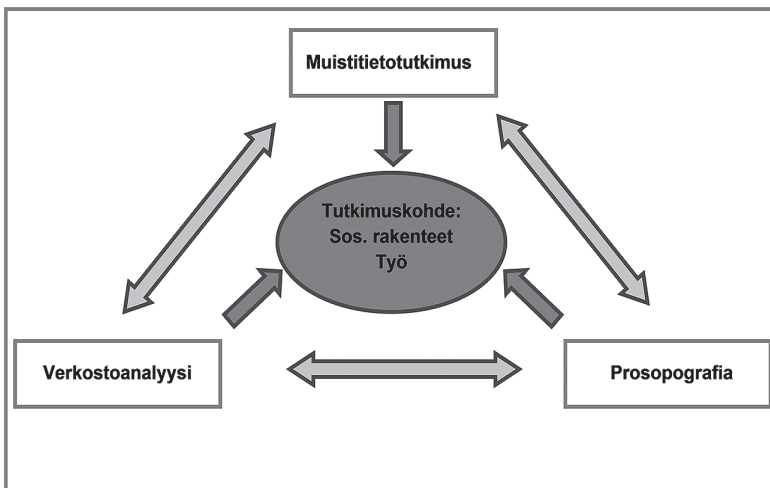
271 Peltonen 1992, 26–27; Saaritsa & Teräs 2003, 9. Korkiakankaan mukaan antropologiaa ja historian tutkimusta erottaa vain se, että historioitsijalle vierasta, ja siten tutkimuksen kohteena on toinen aika, antropologille toinen paikka. Korkiakangas 1996, 25.

272 Broady 2002.

273 Katso esimerkiksi Alapuro 2004, 53. Katso myös Sewell 2005, 14–15. Sewell ylipäätään esittää kattavasti, kuinka historiatieteen tulisi ammentaa enemmän vaikutteita, tutkimusintressejä ja käsitteellisiä sekä metodologisia työkaluja yhteiskuntatieteiden, erityisesti historiallisen sosiologian, mutta myös antropologian, puolelta.

tai Jon Stobartin tapaan instituutioiden, esineiden ja verkostojen tiivistymiksi.²⁷⁴ Edellä esitellyillä menetelmillä päästään pureutumaan juuri näihin seikkoihin vieläpä niin, että menetelmät tukevat tässä toisiaan rakentavalla tavalla. Kun verkostanalyysi saa esiin paikalliset verkostot, sopii muistitietoaineisto merkitysten löytämiseen näille verkostoille.²⁷⁵

Kuvio 2: Tutkimuksen menetelmät

Tutkimuksessa tutkimuskohdetta tarkastellaan kolmella eri menetelmällä, jotka vuorovaikuttavat myös keskenään sekä lähtökohtiensa kautta että paikkaamalla toistensa heikkouksia.

274 Lehtonen 1990, 17–20; Stobart 2001, 1306. Suomessa Lehtosen määritelmää on toistettu historian tutkimuksessa usein. Katso esimerkiksi Piilahti 2007, 29; Ahvenisto 2008, 17–19.

275 Muistitietoaineistoa voidaan pitää ”perinteisen” historian tutkimuksen aineistona sopivampana tällaiseen tarkoitukseen. Katso esimerkiksi Gregory 1999, 107. Myös Hareven on tarjonnut ratkaisuksi muistitietotutkimuksen ongelmiin sillä kerätyn tiedon vertailemista muista lähteistä hankitun tiedon kanssa. Hareven 1983, 371. Tapaus esimerkkinä tällaisesta katso Rahikainen 1994.

Kuten yllä on esitetty menetelmät auttavat yhdessä vastaamaan myös yksittäin käytettynä menetelmille esitettyihin haasteisiin ja ongelmakehtiin. Samalla muistitietoaineistosta välittyvät kokemukset ovat alusta lähtien ohjanneet metodivalintaa osoittamalla seikkoja, joiden tarkempaan analyysiin on syytä löytää menetelmiä ja työkaluja.

Edellä esitetyt menetelmät tarjoavat työkaluja rakentaa uudella tavalla monipuolinen, kattava ja monessa suhteessa tuore kuva paikallisista sosiaalisista rakenteista, työn roolista ja teollistumisen aiheuttamista muutoksista niissä. Verkostoanalyysi erityisesti kummikenttää tutkimalla paljastaa paikalliset sosiaaliset rakenteet ja niiden suhteen ammattiin sellaisella kattavuudella ja tarkkuudella, johon aiemmassa tutkimuksessa vain harvoin on päästy.²⁷⁶ Muistitietoaineiston avulla näille verkostoille saadaan merkityksiä ja niiden syntymisen, säilymisen ja muutoksen dynamiikkaa pystytään avaamaan aikalaisten kokemuksista käsin. Näin saadaan kattava kuva siitä, miten työ vaikutti paikallisiin sosiaalisiin rakenteisiin ja esimerkiksi identiteetteihin. Tällaiset menetelmät ovat tarpeen mikrotason ja siellä eletyn arjen tavoittamiselle. Lähestymällä laajaa muistitietoaineistoa historiantutkimuksen menetelmin ja yhdistämällä se perinteiseen, joskin maailman mittakaavassa harvinaisen hyvin koko yhteisön kattavalla aineistolla toteutettuun verkostoanalyysiin päästään lähestymään hyvinkin suuria, tavallisesti makrotasolla tutkittuja ilmiöitä mikrotasolta käsin.²⁷⁷

276 Vertaa esimerkiksi Clark 2014. Clark tutkii eliitin sosiaalisen aseman periytymistä jäljittämällä sukunimiä. Oma tutkimukseni osoittaa, että samaa voi tutkia esittelemilläni menetelmillä myös alempien kansankerrosten osalta ja paikallisessa kontekstissa. Samalla päästään tarkemmin käsiksi aseman periytymisen dynamiikkaan, jonka yksinkertaistamisesta Clarkia voi kritiikoida.

277 Vertaa Salmi 1991, 247–248. Salmi nostaa esiin kulttuurintutkija Højgaardin, jonka mukaan nimenomaan arkielämän näkökulma tekee mahdolliseksi analysoida jokapäiväisen elämän ja arjen suhdetta taloudellisiin ja kulttuurisiin kehyksiin sortumatta pelkistämään ihmisten toimintaa näiden rakenteiden tuotteiksi.

4.1 Strömforsin ruukki

Strömforsin rautaruukin perusti Kymijoen läntisimmän haaran koskeen Petjärven tiluksille nykyiseen Ruotsinpyhtään kirkonkylään vuonna 1695 kreivi Johan Creutz, koko suurvalta-ajan Suomen ruukkihistorian keskeisimmän hahmon, vuorikollegion varapresidentti Lorentz Creutzin veli²⁷⁹. Monien vaiheiden jälkeen vuoteen 1784 mennessä Strömfors kulkeutui vuorineuvos Henrik Johan af Foresellesille, jonka suku omisti ja hallinnoi Strömforsin ruukkia vielä 1850-luvulla ja aloitti tuolloin teknisten uudistusten ja uusien investointien kauden. Tuotantoa laajennettiin ja ajanmukaistettiin, mikä tosin tarkoitti vain aavistuksen tehokkaamman *franche-comté*-taonnan käyttöönottoa yhteensä manufaktuurin neljässä ahjossa 1870-luvun alussa²⁸⁰. Tärkeää on myös huomata, ettei ruukin tuotanto rajoittunut vain rautatuotteisiin, vaan jo tuolloin ruukki käytti kosken vesivoimaa myös sahan ja myllyn pyörittämiseen. Lisäksi ruukki tuotti tiiliä, viinaa sekä pyöritti kahta suurtilaa.²⁸¹

Yhdeksänentoista vuosisadan loppupuoli merkitsi suurta murrosaikaa Strömforsin ruukissa. Tuolloin rautateollisuuden suhteellinen osuus pieneni tuntuvasti ja ruukki myös siirtyi vuonna 1876 yksityisomistuksesta yhtiömuotoiseen hallintoon. Yksityisen ja pienen osakeyhtiön aika jäi kuitenkin lyhyeksi, kun vuonna 1886 kauppaneuvos Antti Ahlström osti Strömforsin tehtaan²⁸². Näin Strömforsista tuli vain pieni osa suuremmasta kokonaisuudesta, kun se aiemmin oli ollut omistajansa tärkein

279 Creutzeista enemmän: Lappalainen 2005.

280 Sirén 1971, 2–19, 26–27, 74. Samaan aikaan ruotsissa *franche-comté* oli todettu auttamattoman vanhanaikaiseksi ja siellä siirryttiin kovaa vauhtia *lancashire*-taontaan. Esimerkiksi Larsson 1986, 23–24.

281 Sirén 1971, 29–40.

282 Ruukista oli tässä vaiheessa siirrytty käyttämään laajempaa nimitystä ”tehdas”, joka sulki sisäänsä kaikki tuotantomuodot, joita alueella entisen ruukin johdon omistuksessa oli harjoitettu. Tässä tutkimuksessa käytetään kuitenkin nimitystä ruukki erotuksena varsinaisesta 1940-luvulla perustetusta muovitarviketehtaasta. Ahlström oy:n vaiheista enemmän Schybergson 1992.

teollisuuslaitos ja tulojen lähde. Ahlströmin päähuomio olikin sahatuotannossa rautateollisuuden jäädessä lapsipuolen asemaan. Paljon oli silti vielä itse Antti Ahlströmin henkilökohtaisen panoksen varassa, kunnes hänen kuolemansa myötä hänen yrityksensä vähitellen muuttui tavanomaisemmaksi osakeyhtiöksi, jonka yhteydessä Strömforsin ruukki alistettiin hallinnollisesti Ahlströmin Karhulan tehtaille. Paljon kertoo edelleen vanhojen johtamistapojen säilymisestä, että Strömforsin tehtaan johtajia kutsuttiin yhä isännöitsijöiksi, jonka määräysvallasta ei mielellään tingitty.²⁸³ Tämä voi olla hyvin merkityksellistä aikana, jona vanhojen rakenteiden muokkaaminen yritysjohtajille paremmin sovellettavaan muotoon oli jo helpompaa kuin aiemmin ja vahva johtaja saattoi saada paljon aikaan.²⁸⁴

Raudantuotannon edellytykset vaihtelivat ennen ensimmäistä maailmansotaa ja riippuivat paljolti suhdanteista. Ensimmäinen maailmansota merkitsi kysynnän lievää nousua. Pajojen tuotantomäärä kuitenkin laski 1930–1940-luvuilla, rautaruukin tuotannon jäätyä kokonaan kotimaisen kysynnän varaan. Raudanjalostukseen käytetty tekniikka oli yksinkertaisesti vanhentunutta, eikä vesipyöräkäyttöisellä vasaralla kyetty kilpailemaan uudempien terästehtaiden kanssa, olkoonkin että käsin taotut rautatuotteet olivat korkealaatuisia. Erikoistuminen käsitaontana tehtyihin metsänhoito- ja uittovälineisiin piti yllä tuotantoa kohtuullisen pitkään. Niinpä vielä vuonna 1938 sepillä riitti työtä 40 tonnin vuosituotannon takomisessa. Sota-aikana ja sodanjälkeisenä pulaaikana tarjottu mahdollisuus saada taottuja työkaluja mukana tuodusta rautaromusta johtivat vielä viimeiseen vanhakantaisen raudanjalostuksen kukoistukseen ennen pajojen sulkemista vuonna 1950.²⁸⁵

Raudanvalmistuksen viimeisenä viitenäkymmenenä vuotena sepät jatkoivat työskentelyään yhä perinteisen jaon mukaan. Kankirautapajassa kolmen miehen työkunnat takoivat jatkoja-

283 Sirén 1971, 66–71, 95. Patruunoista, yritysjohtajista ja johtamistavoista Suomessa katso Karonen 2004.

284 Vertaa Karonen 2004, 285.

285 Sirén 1971, 67, 70–81.

lostusta varten raakarautaa kankiraudaksi, joka sitten prässättiin hevosenkengiksi tai taottiin manufaktuuri tuotteiksi – lapioiksi, nauloiksi, kuokiksi, kirveiksi ja muiksi taloustarpeiksi. Eniten seppiä työllistivät juuri manufaktuuri tuotteiden taonta: naulasseppiä oli kaksi sekä heidän oppipoikansa, manufaktuuriseppiä enemmän. 1870-luvulla oli ruukissa työskennellyt vielä täysipäiväisesti 20 seppiä lukuisine oppipoikineen, mutta 1930-luvulla ahjojen ääressä takoi enää yhteensä kymmenen seppiä. Määrä oli pieni, kun sitä vertaa sahan 40–80 työntekijään samana aikana. Paljon kertoo myös, että 1920-luvun puolessa välissä pajatoiminta muodosti reilusti alle kymmenen prosenttia koko Strömforsin tehtaan vuotuisesta kokonaislaskutuksesta.²⁸⁶

Seppiä työlöt säilyivät pitkälle entisellä, vuoden 1766 vasaraseppiäasetuksen sanelemalla pohjalla. He työskentelivät edelleen kellonajoista piittaamatta urakkapalkalla. Eläkeikää ei edelleenkään ollut määrätty vanhoille sepille, joten he saivat työskennellä – ja kenties pitää näin yllä erityisasemaansa – niin pitkään kuin halusivat ja jaksoivat. Palkka maksettiin 1940-luvulle asti joko rahan ja luontaisetujen yhdistelmänä tai pelkässä rahassa, johon sepät eivät juuri turvautuneet.²⁸⁷ Sirén kertoo kuitenkin erään vähäisen muutoksen tapahtuneen 1900-luvulla, mikä tämän tutkimuksen kontekstissa voi olla sangen merkittävä. 1900-luvulla ruukki nimittäin otti huolehtiakseen oppipoikien palkkauksen²⁸⁸, joka aiemmin oli seppämestarien vastuulla. Tämä on saattanut vaikuttaa huomattavasti ulkopuolisten mahdollisuuksiin päästä sepänoppiin, vaikka Sirén mainitsee, ettei tungosta sepänoppiin päässyt syntymään²⁸⁹.

Ruotsinpyhtään kirkonkylän sosiaaliset ja kulttuuriset olot muuttuivat 1900-luvun aikana radikaalisti. Näkyvin oli kielikysymys. Kun 1800-luvulla ruukin palveluksessa oli yksinomaan ruotsinkielisiä, oli vuonna 1905 töissä jo 235 suomenkielistä. Te-

286 Sirén 1971 73, 76–81, 88.

287 Ibid., 76–81, 94.

288 Ibid., 76.

289 Ibid., 81.

ollistumisen eteneminen toi enenevässä määrin suomenkielisiä asukkaita kuntaan. Samoihin aikoihin alkoi erilaisen kulttuuritoiminnan viriäminen kunnassa, kun ruukin dominoimaan kirkonkylään perustettiin vuonna 1906 työväenyhdistys ja 1910-luvulla kaksi urheiluseuraa sekä musiikkitoimintaa. Kaikissa näissä oli tehtaan osuus avustajana ja toiminnan keskipisteenä keskeinen.²⁹⁰

Seppiä lopetettua työnsä vuonna 1950 ja sahan sulkeuduttua vuonna 1953, olisi Strömforsin, siis Ruotsinpyhtään kirkonkylän kohtalo ollut sängen karu, ellei paikkakunnan työllisyyttä olisi päätetty turvata. Tämä tapahtui siirtämällä Ruotsinpyhtäälle laajenemistilaa tarvitseva Ahlström Oy:n muoviosasto, joka aloitti toimintansa vuonna 1947. Suurimman osan henkilöstöstään tehdas sai ruukin entisestä työntekijäkunnasta. Vaikka Sirén kutsui tässä tapahtunutta muutosta patriarkaalisen järjestelmän purkamiseksi, on jatkuvuuttakin nähtävissä. Teollisuuslaitos otti nimitäin huolekseen niin eläkeläisasunnot, terveyshuollon kuin myös oppikoululaisten kuljetusten hoitamisen. Lisäksi tehdas tuki monella tavoin vapaa-ajan virkistystoimintaa.²⁹¹

4.2 Ramnäsin ruukki

Ramnäsin rautaruukin historia ulottuu vielä perinteikästä Strömforsiakin pidemmälle. Vuonna 1590 annettiin lupa perustaa tankorautavasara Ramnäsin pitäjän vesistön varrelle 130 kilometriä Tukholmasta länsiluoteeseen. Seuraavien vuosisatojen kuluessa toiminta laajeni vähitellen hyvien luonnonedellytysten – vesivoima, malmin saatavuus, puuhiilen saatavuus, liikenneyhteydet – edesauttaessa tuotannon kehitystä.²⁹²

Paroni Wilhelm Tersmedenin ammattitaitoisessa ohjauksessa 1850-luvulla Ramnäissä otettiin Ruotsin mittakaavassa varhaisessa vaiheessa käyttöön lancashire-taonta vanhan saksalaistaon-

290 Sirén 1971, 96–98.

291 Ibid., 100–110.

292 Bursell 1974, 24–27.

nan tilalle. Lisäksi tuotantoa kehitettiin valssauslaitoksen, vaikkakin ruukista erillisen, perustamisen myötä 1860-luvulla. Lisäksi Tersmedenit hankkivat läheisen Seglingsbergin ruukin, jonka masuunista tuli Ramnäsin takkiraudan tärkein toimittaja. Tersmedeneillä oli myös muita laajoja omistuksia rauta- ja kaivosalalla ja he muuttivat omistuksensa osakeyhtiön muotoon vuonna 1874. Näin Ramnäs oli osa suurempaa raudantuotantokonsernia ja oli itsessäänkin huomattavassa asemassa. Tankorautaa Ramnäs tuotti 1870-luvun lopulla eniten koko maassa.²⁹³

Ramnäsin teollisista mittasuhteista huolimatta vielä vuonna 1877 Ramnäsin johtoon noussut paroni Adolf Tersmeden edusti vanhaa ruukinpatruunapolvea. Vielä oli siis mahdollista puhua esiteollisesta tuotannosta. Tuotantoa kuitenkin laajennettiin kettinkitaontaan ryhtymisen myötä ja rauta-ahjojen määrä nousi seitsemästä kahdeksaan vuonna 1899, kun 1890-luvulla vaivaneesta alhaisesta lancashire-raudan hinnasta selvittiin. Kokonaisuudessaan vuosisadan vaihteen lähestyessä Ramnäs työllisti noin 200 henkeä ja oli teollisuusyhteisönä samaa kokoluokkaa Strömforsin kanssa. Tosin Ramnäsissä suurin osa työntekijöistä keskittyi nimenomaan raudan valmistukseen niin tankoraudan tuotannossa ja käsittelyssä valssaamossa kuin kettinki- ja manufaktuuripajoissa, vaikka tuotantoa tapahtui jossain määrin myös sahalla ja myllyssä sekä ruukin omistamilla maatiloilla samaan tapaan kuin Strömforsissa.²⁹⁴

Ramnäsissä suuri muutos ajoittui vuoteen 1907, jolloin Tersmedit luopuivat yhtiöstään ja myivät koko Ramnäsin ruukin sekä valssaamon Garpenberg AB:lle. Tämä johti suuriin muutoksiin laitoksen johtamistavoissa ja aiemmin ruukkia palvelleita oheistuotantolaitoksia myytiin pois. Muutostahti ei hiljentynyt, vaikka omistajat vaihtuivat seuranneina vuosina tiheään tahtiin. Taonta siirrettiin valssaamon katon alle neljään ahjoon ja vesivoiman hyödyntämisestä siirryttiin käyttämään höyryvoimaa. Vielä 1930-luvulla otettiin tuotantoon uusia tuotteita, kuten

293 Bursell 1974, 27.

294 Ibid., 29, 33.

ruostumaton pelti. Rautaruukkien aika alkoi kuitenkin olla ohitse ja vuonna 1947 lancashire-pajassa oli töissä enää kymmenen henkeä²⁹⁵. Kokonaan lancashire-raudan taonta paikkakunnalla lakkasi vuonna 1964. Metallityöt kuitenkin jatkuivat uuden omistajan alla ja 1970-luvulla muun muassa peltituotteita ja kettinkejä valmistava tehdas työllisti noin 460 henkilöä. Käsityöllä ja sepillä käsityöläisinä ei kuitenkaan ollut enää osuutta lopullisesti valmistusprosessissa.²⁹⁶

Vuoden 1907 siirtyminen yhtiöomistukseen merkitsi myös loppua vanhalle johtamistavalle, joka oli painottanut työntekijöiden tarpeista huolehtimista ja pyrkinyt ruukin täydelliseen omavaraisuuteen. Tähän asti olivat hierarkkiseen järjestykseen tottuneet työntekijät saaneet palkkansa suurilta osin luontaisetuina. Vuodesta 1907 alkaen tämä oli kuitenkin mennyttä ja jopa sepät joutuivat solmimaan työsuhteensa uudelta pohjalta. Työaika- ja palkkakysymyksiä alettiin säädellä etujärjestöjen kautta ja vanhasta epätasa-arvoisesta etuisuusjärjestelmästä luovuttiin. Työnantajan kontrolli työntekijöihinsä heikkeni ja voidaan puhua ruukkiyhdistyksen muuttumisesta persoonattommaksi tehdasyhdyskunnaksi, jossa luokkatietoisuus alkoi herätä ammattiyhdistystoiminnan viriämisen, agitaation sekä taloudellisten vastoinkäymisten myötä.²⁹⁷ Juuri tämän muutoksen tapahtuminen selvästi Strömforsia aiemmin tekee vertailusta näiden ruukkien välillä erityisen mielenkiintoisen. Osa paikallisen järjestyksen perusteista muuttui radikaalisti toisten taas säilyessä entisellään ja uusi tilanne muodostaa herkullisen asetelman tutkimukseni tutkimustehtävään tarttumiselle.

295 ULMA 28855:2, 19. Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 6.2.1969.

296 Bursell 1974, 29–32.

297 Ibid., 32–39.

4.3 Perinteinen ruukkiyhteisö

Ruukkiyhteisöt olivat vanhastaan usein eristäytyneitä ja muuhun yhteiskuntaan verrattuna erilaisia yhteisöjä. Jotta 1800-luvun lopulta hitaasti alkanutta ja 1900-luvulla kiihtynyttä ruukkiyhteisön muutosta voisi ymmärtää, on syytä luoda katsaus, millaisia perinteiset ruukkiyhteisöt olivat ennen 1800-luvun loppupuolta.

Luonnollisesti ruukkiyhteisöt rakentuivat lähes yksinomaan teollisuuden ympärille, vaikka niiden omistajilla oli usein alueella myös laajoja maaomaisuuksia ja elintarviketuotantoa. Maanomistus keskittyi usein metsiin puuhiilen saatavuuden turvaamiseksi ja myös sekä viljely että karjanhoito palvelivat usein ruukin tarpeita. Ne saattoivat olla myös itsenäistä, voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa ja jopa itse raudantuotantoa tärkeämpää, kuten oli asian laita Strömforsin perustaneille Creutzseille. Sekä Strömforsissa että Ramnäsissa harjoitettiin maataloutta, kalastusta sekä metsätaloutta laajalti teollisen toiminnan lisäksi.²⁹⁸

Vaikka omistajien näkökulmasta maanomistus ja maatalous saattoivat siis olla olennainen ja erottamaton osa liiketoimintaa, jää se lähes tyystin tämän tutkimuksen ulkopuolelle ja ruukkiyhteisöstä puhuttaessa tarkoitetaan vain teollisen toiminnan ympärille keskittynyttä väkeä, joka asui tai työskenteli itse ruukissa. Toisaalta moni seudun maanviljelijä saattoi tehdä kausitöitä ruukissa tai osallistua miilunpolttoon ja hiilenkuljetukseen²⁹⁹. Nämä muodostavat harmaan ja vaikeasti tulkittavan alueen ruukkiyhteisössä, minkä yhteydessä tulkintoja on tehtävä tapauskohtaisesti. Muuten itse Ramnäs ja Strömforsin ruukkien harjoittama maatalous huomioidaan vain siinä määrin, missä se saattoi tarjota pajatyön ulkopuolisia enemmän tai vähemmän tilapäisiä töitä seppäyhteisön jäsenille.

Raudantuotanto ei myöskään ollut ainoa teollisen toiminnan muoto edes rautaruukkien teollisessa ytimessä. Strömforsissa toiminta alkoi etenkin 1800-luvulla keskittyä yhä enemmän sahan

298 Bursell 1974, 28–29; Sirén 1971, 38–40, 90–91; Vilkuna 1994, 152, 261–267.

299 Vilkuna 1994, 146.

ympärille. Lisäksi ruukin yhteydessä toimivat jauho- ja luumylly sekä tiilitehdas.³⁰⁰ Ramnäsissä päähuomion perinteiseltä pajatoiminnalta veivät sen sijaan muut raudantuotannon osa-alueet, kuten masuunitoiminta, valssaamo ja kettinkipaja³⁰¹. Itse asiassa varsinainen pajatyö saattoi usein olla vain murto-osa ruukin toimintaa. Näin ruukeista muodostui hyvin moniulotteisia ja monenlaisen työväen kansoittamia yhteisöjä. Muun muassa työn organisointi ruukin teollisessa toiminnassa pienemmiksi yksiköiksi loi linkkejä ruukin sisällä eri talouksien välille³⁰², mikä varmasti vahvisti vielä yhteisöllisyyttä ja auttoi erottamaan selvemmin ruukin ulkopuoliset taloudet ruukkiyhteisöstä. Tämä tukee aiemmin esitettyä rajausta ruukinväestä.

Ruukkiyhteisöä vahvisti myös sille tunnusomainen asuminen tiiviisti ruukin ydinteollisuuden ympärillä. Asunnot olivat lähes poikkeuksetta ruukinraitin varrella ja tiivis asuminen johti tiiviiseen yhteisöllisyyteen ja rajasi entistä selvemmin ruukkiyhteisön omaksi erilliseksi kokonaisuudekseen.³⁰³ Käytännössä kaikki asuinrakennukset Strömforsin kirkonkylän ytimessä kuuluivat ruukille. Samalla tavoin koko Ramnäsän ruukin alue on täytetty ruukin teollisuus- tai asuinrakennuksilla ja harvat julkiset rakennukset olivat aivan ruukin laidalla.³⁰⁴ Tietenkään aivan kaikki eivät asuneet ruukin tarjoamissa asunnoissa teollisuuden äärellä, vaan joskus jopa sepät saattoivat asua kauempana ruukista.³⁰⁵

Myös ruukeille tyypillinen asumismuoto, suuret monen huoneiston asunnot, vaikutti yhteisöllisyyteen ja sukulinkkien syntyymiseen, kun saman katon alla saattoi asua kahdeksankin perhettä pienissä hellahuoneissa.³⁰⁶ Samalla tällainen asuminen teki van-

300 Sirén 1971, 81, 88–90.

301 Bursell 1974, 30–34.

302 Rydén 1990, 288.

303 Bursell 1974, 178. Esimerkkejä asumisesta Rydén 1990, 233–236.

304 STA, kuvakokoelma, Strömforsin ruukin alueen vanha palovakuutuskartta; Bursell 1974, 161. Strömforsin ruukin asemakaava **Liitteessä 1**, Ramnäsän ruukin asemakaava **Liitteessä 2**.

305 Montelius 1962, 223.

306 Rydén 1990, 289. Tyypillisen työläisasunnon pohjapiirros **Liitteessä 3**.

hasta ruukkiyhteisöstä vielä omaleimaisemman, kun vertaa sitä maaseudun tai pienten kaupunkien normaaleihin asuinoloihin. Näissä väki asui omissa tuvissa tai torpissaan ja, vaikka näissäkin saattoi olla ahdasta, poikkesi asumistapa tyystin ruukeista. Yleinen asumisen muuttuminen, niin ruukeissa kuin myös muualla, on varmasti myös vaikuttanut ruukkiyhteisön perinteiseen toimintaan.

Teollisen toiminnan laajentuessa ja tuotantoyksikköjen kasvaessa 1800-luvun jälkipuoliskolla myös ruukit alkoivat muuttua yhä tehdasmaisemmiksi joidenkin omistajien ajaessa uudistuksia ja kehitystä yhä voimallisemmin myös vanhakantaisen manufaktuuriteollisuuden piirissä. Tällöin myös siteet agraariin ympäristöön heikentyivät ja pistivät yhteisön koetukselle. Esimerkiksi ruotsalaisessa Skebon ruukissa teollistuminen 1870-luvulla tarkoitti hierarkkisen työorganisaation poistamista, joka yhdessä uusien ulkopuolelta saapuneiden työläisten kanssa johti työporukoiden ja niihin perustuneiden suhteiden rikkoutumiseen.³⁰⁷ Perinteinen ruukkiyhteisö ei tällaista kestänyt vaan muuttui teollisuusyhteisöksi. Osa ruukkiyhteisöistä taas vastasi tähän ilmeiseen uudenaikaisen teollisuuskulttuurin uhkaan kulttuurisella eristäytymisellä ja sulkeutumisella, jotka sittemmin on nähty monen ruukkiyhteisön leimallisina piirteinä. Näin yhteisöt halusivat säilyttää jo tuolloin ainakin jollain tavalla käsitteellistetyn ja nostalgisoidun ”ruukkihengen” erilaisuuden suhteessa uuteen teollisuusyhteisöön. Perinteisessä ruukkiyhteisössä ei katsottu olevan tilaa uudenaikaiselle teollisuudelle ja vielä vähemmän proletarisoitumiselle.³⁰⁸

Perinteisen ruukkiyhteisön luonne oli joka suhteessa hierarkkinen, mikä taas on nykyaikaiselle teollisuusyhteisölle vieraampaa, vaikka vielä sääty-yhteiskunnan aikaan myös muissa teollisuusyhteisöissä tähän ”luonnostaan” tulevaan epätasa-arvoon oli totuttu.³⁰⁹ Hierarkia ei koostunut kuitenkaan pelkästään erilais-

307 Morger 1985, 264–265.

308 Florén & Rydén 1992, 85–86.

309 Haapala 1986, 88.

ta palkkatyöläisistä, vaan arvojärjestyksen huipulla valtaa käytti kartanossaan ruukin keskipisteessä elävä patruuna, jolla oli tukku privilegioita kruunulta. Patruuna ja hänen perheensä olivat ruukin ehdottomia johtohenkilöitä, joita seurasivat arvoasteikossa kirjanpitäjät ja muu konttorin väki sekä ruukinpastori³¹⁰. Vanhastaan arvojärjestyksessä seuraavina tulivat raudan valmistusta palvelevat ammattikunnat, heitä seurasivat muut ammattilaiset, joiden jälkeen tulivat sydänvalmistajat sekä metsätyövoima. Vaimot, kausityövoima, alustalaistalonpojat ja sotilaat perheineen tulivat arvojärjestyksessä viimeisenä. Tärkeää on, että myös näiden ryhmien sisältä löytyi oma hierarkiansa, joka noudatti karkeasti kaavaa: mestari, renki, muu työhön liittyvä apuväki.³¹¹ Leimallista hierarkkiselle yhteisölle oli myös sen vakaus – sosiaalista liikettä ylös- tai alaspäin tapahtui ennen tutkimusajanjaksoa huomattavan vähän. Tuolloin sosiaalinen nousu tapahtui usein varsinaisen ruukkiyhteisön ulkopuolella, kun ruukkilaissukujen, esimerkiksi tässäkin tutkimuksessa tavattujen Lihrien, lapsia ilmestyy eri koulujen ja akatemian oppilasluetteloihin sekä upseereiksi armeijan listoihin.³¹²

Ruukkiyhteisöt olivat voimakkaasti sukupuolittuneita tiloja, mikä oli tyypillistä ajan teollisuusyhteisöille. Niissä oli usein joko epätavanomainen sukupuolijakauma tuotannon organisaation vaatimusten mukaisesti tai sitten työ oli vahvasti sukupuolittunut. Vaikka kotitalouden kannalta sekä yhteisön jäsenenä naisilla oli usein tärkeä rooli, työn suhteen he olivat usein ulkopuolisia.³¹³

310 Vaikka Ruotsinpyhtään seurakunta oli itsenäinen ruukinvallasta, lasken kuitenkin Ruotsinpyhtään seurakunnan kirkonkylässä vaikuttaneet työntekijät ruukinväkeen, sillä seurakunnan pääkirkko sijaitsee aivan rautaruukkialueen sydämessä ja se ja sen työntekijät olivat näin olennainen osa ruukin ja sen väen elämää. Allardt 1988, 40–41.

311 Vilkuna 1996, 42–46. Tarkempi hierarkiajärjestys Vilkuna 1996, 46, kaavio 2.

312 Dahlström & Dahlström 1984, passim; Vilkuna 1996, 52–58.

313 Borges & Torres 2012, 21–22; Johansson 2006, 113. Sukupuolen tutkimuksesta teollistumisen yhteydessä katso esimerkiksi MacRaild & Taylor 2004, 110–116. Skandinaviassa katso esimerkiksi Hagemann 1994; Johansson 2006.

Ruukeissa naisten asema on nähty huonommaksi kuin maalla, koska he eivät pystyneet osallistumaan tasa-arvoisesti töihin.³¹⁴ Tältä osin Ramnäs ja Strömfors erosivat merkittävästi toisistaan, sillä Strömforsissa saha työllisti merkittävästi myös naisia, toki miehiä pienemmällä palkalla. Vaikka vahva sukupuolittunut tilanne kertoo selvästi, kuinka työ vaikutti yhteisöön myös tältä kannalta, ei tämä nouse kuitenkaan merkittävään rooliin tutkimuksessani. Vaikka miehet, erityisesti sepät ovat merkittävässä roolissa tutkimuksessa, muistitietoaineistossa kuuluu myös naisten ääni ja naisten erityinen rooli tulee huomioida. Lisäksi, kuten kolmas artikkeli osoittaa, aikalaisten kokemuksissa raja ei kulkenut miesten ja naisten vaan eri työn parissa toimivien perheryhmien välillä.

4.4 Työ ruukeissa

Ramnäsissä varsinaisia seppiä työskenteli tutkimusajanjaksolla sekä sulatto- että kettinkipajassa. Näistä perinteisempi ja ruukin taloudellisen toiminnan sydän oli sulatto- eli lancashire-paja. Alun perin kaikki muut toiminnot vain tukivat tätä. Itse asiassa lancashire-taonta menetelmänä oli tutkimusajanjaksolla sangen uusi menetelmä, mutta vanhemman saksalaistaannon³¹⁵ korvaajana se jatkoi ruukin toiminnan tärkeintä aspektia, tankoraudan tuotantoa. Sen aseman ruukkitoiminnan ytimenä ymmärtää, kun huomioi 80–90 prosentin laadukkaana pidetystä lancashire-raudasta menneen vielä ennen 1880-lukua vientiin. Kotimaiset markkinat tankoraudan jalostukselle muiksi hienotaetuotteiksi kehittyivät vasta tämän jälkeen merkittäväksi tekijäksi.³¹⁶

314 Vilkuna 1996, 71. Katso myös Rydén 1990; Ericsson 1997. Muualla Suomessa naisia alkoi päästä töihin myös konepajoihin ja metallialalle ylipäänsä 1910-luvulta lähtien. Lähteenmäki 1995, 54–56.

315 Käytännössä kaikki tutkimuksen lähteissä esiintyvät ramnäsiläiset sulattosepät ovat lancashire-seppiä, minkä tähden saksalaistaonta tässä yhteydessä jää selvästi vähemmälle huomiolle.

316 Bursell 1974, 47; Florén, Isacson, Rydén & Ågren 1993, 24.

Lancashire-raudan tuotanto vaati suuria yksikköjä, mikä johti teollisuuden keskittymiseen ja pienten ruukkien kuolemaan. Samalla valssaustekniikka kehittyi ja valssaamoja perustettiin ruukki-kuolemien kaudesta selvinneiden suurten rautaruukkien yhteyteen. Ne sopivat kuitenkin paremmin lancashire-menetelmän myötä levinneiden jalostavampien ahjojen kuin vanhempien vasarapajojen yhteyteen³¹⁷, mikä johti lancashire-sepät kauemmas perinteisen rautaesineitä valmistaneen sepän roolista. Lancashire-sepät olivatkin sulattoseppiä, jotka sulattivat ja siten jalostivat takkirautaa ja muovasivat siitä oikean kokoisia paloja, usein tankoja, mistä nimitys tankorauta.³¹⁸

Työhön sulattopajassa osallistui myös niin kutsuttu *hopslagare*³¹⁹, jonka tehtävä oli poistaa virheellinen rauta ja toimia eräänlaisena esimiehenä. Siten tämä edusti työorganisaation muutosta enemmän työnjakoa sisältävään malliin vanhasta työkuntamallista. *Hopslagare* oli aina ennen uutta vakanssiaan toiminut sulattoseppänä, jotta tuntisi raudan käyttäytymisen, joten eroa ei voida kuitenkaan korostaa liikaa.³²⁰ Lisäksi sulattopajassa oli työssä apupoika tai pari, jotka samalla usein olivat sepän opissa ja todennäköisesti jonain päivänä päätyivät myös itse lancashire-sepäksi³²¹. Näiden lisäksi pajassa työskenteli hiilirenkejä ja muuta apuväkeä, joka ei suoraan käsitellyt itse metallia.

Ramnäsin kettinkipajassa taottiin taas nimensä mukaisesti kettinkiä, mutta hieman myös muita hienotaetöitä.³²² Kysymys oli eräänlaisesta kettinkimanufaktuurin ja hienotaepajan yhdis-

317 Florén, Isacson, Rydén & Ågren 1993, 37.

318 Tarkempi kuvaus lancashire-prosessista: Bursell 1974, 62–64.

319 Tälle nimikkeelle ei ole suomennosta, joten käytän tässä tutkimuksessa alkuperäistä termiä.

320 Esimerkiksi ULMA 26380:1, 163–164, Karl Gustaf Göranssonin haastattelu 1966.

321 Esimerkki tällaisesta urakehityksestä ULMA 26380:1, 137–138, Ernst Henning Ramströmin haastattelu 1966. Lancashire-pajan oloista esimerkiksi ULMA 28855:1, 11–12, Anna ja Henning Jernbergin haastattelu 13.4.1969.

322 ULMA 26380:2, 19. Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 7.8.1966; ULMA 26380:1, 198. Erland Fridolf Sundkvistin haastattelu 1966.

telmästä, josta löytyi useita eri sepännimikkeillä työskennelleitä henkilöitä³²³. Lisäksi siellä työskenteli lukuisia muita ammattihenkilöitä, joita olivat muun muassa hitsaaja, koneenhoitaja ja vasaroija. Varsinaisten seppiä tapaamaan heidän menetelmänsä olivat vielä käsityöpohjaisia ja he kuuluivat siten vanhaan seppätraditioon. Lisäksi myös kettinkiseppäksi edettiin juuri kyseisten alempien työtehtävien kautta³²⁴, joten tilanne on varsin hyvin rinnastettavissa lancashire-pajan käytäntöihin. Poikkeuksiakin toki oli ja väkeä siirtyi niin sulattopajasta aputehtävistä kettinkipajaan sepiksi ja toisin päin.³²⁵ Kun Ramnäsin kettinkipajan väki toimenkuvansa on niin lähellä perinteistä seppää ja paikallisetkin puhuivat kettinkiseppistä³²⁶, on olemassa mielestäni riittävästi perusteluja laskea myös heidät tässä tutkimuksessa sepiksi, vaikka kaikkien lancashire-pajassa työskennelleiden ramnäsiläisten mielestä kettinkipajan väki ei aina ollutkaan varsinaisia seppiä, kuten he asian käsittivät³²⁷. Lisäksi Strömforsin ruukin seppiä

323 Nimitykset ovat aineistossa hyvin sekavia kettinkipajan seppiä osalta. Lähteissä esiintyvät ainakin selvästi erillisiä toimenkuvia tarkoittavina ainakin käsisepä (handsmed), hienotaeseppä (klemsmed) ja kettinkiseppä (kättningsmed). ULMA 2855:2, 19, Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 7.8.1966; ULMA 26380:1, 109, Karl Anton Lundbergin haastattelu 1966.

324 ULMA 28855:1, 142. Emil Högbergin haastattelu 1969; ULMA 26380:1, 1, Karl Emanuel Norlingin haastattelu 1966.

325 ULMA 26380:1, 109, Karl Anton Lundbergin haastattelu 1966; ULMA 28855:1, 57, Karl Göranssonin haastattelu 21.4.1969; ULMA 28855:1 121, August Fröbergin haastattelu 28.4.1969; ULMA 26380:1, 162, Karl Gustaf Göranssonin haastattelu 1966.

326 Kettinkipajasta käytettiin nimitystä kättningsmidet ja -sepästä kättningsmed. Esimerkiksi ULMA 26380:1, 1, Karl Emanuel Norlingin haastattelu 1966. Toisaalta toisissa lähteissä sulattopaja oli *smedjan* ja kettinkipaja *kättningsverkstaden*, siis kettinkiverstas. ULMA 28855:1, 4, August Normanin haastattelu 14.4.1969.

327 ULMA 26380:1, 109, Karl Anton Lundbergin haastattelu 1966. Lisäksi Bursell 1974 on keskittynyt tutkimuksessaan ilmeisesti samankaltaiseen erotteiluun pohjautuen vain nimenomaan lancashire-seppiin ja kutsuu juuri heitä puukenkäatteleiksi. Bursell 1974, passim. Parhaiten haastatteluista välittävää tunnelmaa voisi kuvaila niin, että lancashire-seppä oli Seppä ja muut vain seppiä.

valtaosa oli selvästi lähempänä tätä monipuolisemman takojan toimenkuvaa kuin vain pelkkää lancashire-rautaa takovat ramnäsiläiset sepät. Näiden kahden ramnäsiläisen pajan keskinäinen statusero on kuitenkin syytä pitää mielessä tutkimuksen edetessä. Samaten täytyy muistaa, että kysymys oli tyystin eri ammateista, vaikka molemmista puhutaan tässä tutkimuksessa seppinä.

Strömforsissa pajatoiminta ja siten sepäntyö oli selvästi Ramnäsiä monipuolisempaa. Siellä takominen jakautui vilkkaimmiltaan neljään eri pajaan, nippu-, naula-, kanki- ja kenkäpajaan. Näistä kankipaja oli nimensä mukaisesti kankirautaa tuottava sulattopaja, jossa saksalaistaonnalla puhdistettiin ja taottiin kotimaisesta romuraudasta laadukasta kankirautaa. Tuotanto kuitenkin keskittyi 1900-luvulla enää oman ruukin muiden pajojen tarpeisiin ja viimein väheni lähes olemattomiin, kun omistajanvaihdosten myötä Ahlström toimitti lopulta kaiken tarvittun kankiraudan suoraan Karhulan tehtailta.³²⁸

Muissa pajoissa taottiin runsaasti erilaisia hienotaet tuotteita.³²⁹ Näiden valmistus vaati monipuolista osaamista, varsinkin kun töitä tehtiin vaihtelevasti. Pajaan tullessaan kasööri³³⁰ saattoi vain kysyä, kenellä oli aikaa tehdä juuri tullut tilaus ja sen mukaan siten toimittiin. Joskus saatettiin tietysti tehdä pitkäkin aika samaa työtä ja jotkut sepät erikoistuivat tiettyihin tuotteisiin.³³¹ Vanhankantaista ja vielä 1800-luvun puoliväliin voimissaan ollutta varasaseppä–nippuseppä–naulaseppä erottelua tai varsinaisia mestarin arvonimiä ei kuitenkaan tutkimusaikana käytännössä enää

328 JMA SH1, Aarne Seppälän haastattelu 13.9.2006.

329 Strömforsin ruukin takomisen yksityiskohdista ja tekniikoista enemmän erityisesti Åsa Juslinin tekemissä haastatteluissa, RKA–RRA 1, sekä RKA–RRA 2, 7–10, Aarne Seppälän haastattelu 27.–28.9, 4.10, 24.10, 26.10.1994 ja 9.5.1995.

330 Kasööri oli korkealla tehtaan arvoasteikossa ollut virkailija, joka oli samalla muun muassa seppien esimies tutkimusjaksolla.

331 JMA SH1, Aarne Seppälän haastattelu 13.9.2006; JMA SH2, Salli ja Erkki Markkasen haastattelu 13.9.2006; RKA – RRA 5, Gunnar Toivosen haastattelu 1968.

esiintynyt.³³² Vanhan tavan ja työn organisoinnin vaatimusten mukaan myös Strömforsissa pajatyöhön osallistui sepänsällejä³³³, jäänteitä ammattikunta-ajan oppipoika- ja kisällijärjestelmästä³³⁴, jotka usein pääsivät myöhemmin varsinaisiksi sepiksi. Samaan tapaan kuin Ramnäsissä, pajatyötä tukivat hiilikuskit, esimiehet ja muut, jotka enemmän tai vähemmän satunnaisesti liittyivät työhön pajassa, mutteivät käsitelleet varsinaisesti itse metallia.

Työ pajoissa muistutti monilta osa-alueiltaan perinteistä käsityötä. Tämä näkyi sekä työn organisoinnissa mestareineen (tutkimusjakson alkupuolella) ja oppipoikineen sekä työn itsenäisyydessä ja vapaudessa. Työ oli myös lainsäädännöllisesti järjestetty käsityöläisten ammattikuntien tapaan. Nämä vaikuttivat vahvan käsityöläisen identiteetin syntymiseen ja pysymiseen seppiä keskuudessa. Tosin ruukkiseppiä vapaudessa ei kyse ollut euroopalaisittain käsitetystä käsityöläismestarin vapaudesta.³³⁵ Vaikka sepät saattoivat vaikuttaa työtahtiinsa, eikä heillä ollut varsinaisia työtä sääteleviä esimiehiä, eivät he voineet esimerkiksi säädellä työpäivänsä pituutta, eivätkä omistaneet tuotantovälineitä. Vapaus oli lähinnä rekrytoinnin ja työnteon piirissä ja esimerkiksi Haggrénin mukaan tuloksena olikin muuttuminen suhteellisen itsenäisistä suurvalta-ajan käsityöläismestareista ruukkityöläisiksi. Kun ruukeissa tapahtui näin monia teollistumiselle tuttuja

332 Kirkonkirjoissa vanhat sepät säilyttävät arvonimensä – esimerkiksi vasaraseppämestari – kuolemaansa asti, mutta 1880-luvun jälkeen syntyneet sepät saavat enää pelkän ammattinimikkeen ”seppä”. RSA, rippikirjat vuosilta 1848–1959. Vanhastaan eroja eri pajojen väliltä statuksen suhteen ei Strömforsista tunneta. Sirén 1971, passim.

333 BBA M 2, Ahti Rikbergin haastattelu 27.10 ja 9.11.1994; JMA SH1, Aarne Seppälän haastattelu 13.9.2006.

334 Nimitys ei ole kuitenkaan täysin verrattavissa oppipoikajärjestelmään, joka johti lähes väistämättä ylempiin arvoihin. Työt pajassa aloitettiin sepän sällinä. Jotkut sälleistä pääsivät sepiksi, toiset taas pysyivät sällinä tai lähtivät pajasta sällinä. RKA–RRA 1, Timo Forsténin haastattelu 26.11.1997. Käsityön mestarijärjestelmän kriisistä Haapala 1986, 75–79; 110–111.

335 Tämä nousee erityisen tärkeäksi toisen artikkelin yhteydessä, jossa suoritetaan vertailua käsityön ja käsityöläisten rooliin teollistumisessa sekä ammattiliikkeen synnyssä laajemmassa perspektiivissä.

muutoksia ilman teknologista muutosta, päästään mielenkiintoisella tavalla kaikkein ilmiselvimmän muutoksen ohi tutkimaan syvemmällä olevia prosesseja, kuten työn merkitystä ylipäänsä.³³⁶

Työ Strömforsin sahalla ja Ramnäsin teräsvalssaamossa erosi merkittävästi työstä pajoissa. Tuotantolaitokset sijaitsivat eri laidalla yhteisöä – joskin silti lähellä – kuin pajat, samoin työläisten asunnot. Työ oli yksipuolisempaa, prosessin yhtenä osana toimimista, jossa työtahdin määritti usein sahan raami tai muu kone. Työn niissä ei muutamaa esimiesluonteista erityistehtävää lukuun ottamatta katsottu vaativan juuri minkäänlaista koulututtautumista. Esimerkiksi vei viikon opetella valssaamon toiseksi parhaiten palkattuun *vällaren* pestiin, jossa työnä oli sulattaa rauta juoksevaksi. Paljon kertovana voi pitää tarinaa Ramnäsisistä, jossa tarkastajan tullessa tiukkaamaan virhettä tuotteessa, vain yksi valssaamossa osasi sanoa sen. Pajassa näin ei olisi voinut tapahtua. Sekä sahatyötä että valssaamotyötä pidettiin kevyempänä kuin (sulatto)seppiin työtä, vaikka niihin saatettiin liittää modernien koneiden käyttöön liittyvää ylpeyttä. Työ näissä ei edes haastatte- luissa vaikuttanut saavan aivan yhtä suurta roolia kuin sepillä.³³⁷

336 Bruland 1989, 159; Haggrén 2001, 295–310. Katso myös Haydy 1991.

337 RKA – RRA 4, Armi Lehdon haastattelu 24.7.1998; Reijo Johanssonin haastattelu 28.7.1998; ULMA 28855:1, 70–71, August Normanin haastattelu 21.4.1969; ULMA 28855:1, 142, Emil Högbergin haastattelu 1969; ULMA 28855:1, 44–46, Signe ja John Rundbergin haastattelu 2.6.1969. ULMA 26380:1, 18, Karl Emanuel Norlingin haastattelu 1966; ULMA 26380:1, 40, Karl August Normanin haastattelu 1966.

5. Artikkelianalyysi

5.1 Artikkeleiden esittely

“Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks.” Julkaisussa *Journal of Family History*, 35 (2010). 128–146.

Väitöskirjan ensimmäisessä artikkelissa tarkastelen Strömforsin sosiaalisia verkostoja ja esittelen kummissuhteiden tutkimiseen perustuvan tavan tehdä verkostoaalyysia. Artikkelin pääväite on, että Strömforsissa ammatti ja sukulaisuus – erityisesti yhteen kietoutuneena – muodostivat paikallisten sosiaalisten verkostojen kokoonpanoa määräävän perustan. Vaikka tutkimusta tehdessä tiedossa olivat jo haastatteluista nousseet kategorisoinnit, ei tässä lähdetty tutkimaan vain ammatin merkitystä, vaan työn määrävään asemaan päädyttiin tutkimuksen lopputulemana. Tulokulma on perhehistoriallinen ja rakentuu perinteiseen keskusteluun perheen ja sukulaisuuden laajuudesta sekä merkityksestä. Yhtäältä tämä näkökulma määrittyy julkaisufoorumien perusteella, toisaalta se on relevantti artikkelin metodologisen annin tähden, mikä nostaa artikkelin itsenäistä merkitystä myös väitöskirjani kontekstin ulkopuolella.³³⁸ Artikkelit auttaa tekemään näkyväksi merkitsevät sosiaaliset rakenteet, joiden erottaminen sosiaalisten

338 Tässä yhteydessä relevanssia nostavat myöhempien artikkeleiden linjassa olevat tulokset, jotka osoittavat kummissuhteisiin perustuvan tutkimusmenetelmän vahvuutta.

ryhmien jäsenistä sinänsä on työväen arjen tutkimukselle tuttu haaste.³³⁹

Artikkelissa tärkeänä näyttäytyy, kuinka ammatti liittyy läheisesti sosiaaliseen statukseen – teema, joka toistuu myös myöhemmissä artikkeleissa. Vaikka tämä tekee ammatin vaikutusten tarkasta yksilöinnistä analyttisesti hankalampaa, kertoo se silti työn kokonaisvaltaisesta merkityksestä yhteisöissä. Mielenkiintoista on myös ammatin ja sukulaisuuden yhteen kietoutuminen sekä kuinka ammatti vaikutti suhteiden määrän lisäksi niiden laatuun. Esimerkiksi kouluttamattoman työvoiman kontaktit ylempiinsä olivat yksisuuntaisia. Ammatin merkitys suhteiden määrittäjänä väheni, kunhan jonkinlainen kontakti oli ensimmäisen kerran luotu. Esimerkiksi aiempi kummisuhde tai vielä vahvempana avioliittokytös teki mahdolliseksi ylittää ammattiraja helpommin jatkossa. Kun tämä tapahtui pääasiassa avioliittojen kautta, kertoo se myös kuinka arkisten asioiden kanssa tässä ollaan tekemisissä. Samalla nähdään kuinka modernisoituvat avioliittokäytänteet³⁴⁰ vaikuttivat vähitellen ajan kanssa. Vaimot toivat omat sukulaisensa mukaan perheidensä verkostoon, mikä sekoitti vähitellen verkostoja. Valitettavasti jo menetelmien yhteydessä mainittu kummimateriaalin rajoittuneisuus aikaan ennen vuotta 1914 estää tarkasti arvioimasta tämän merkitystä, mutta yleisesti sukulaisuus voitti alaa ammatilta määräävänä tekijänä 1900-luvulta eteenpäin. Toinen ammatin merkitystä vähitellen murentanut tekijä oli seppien jälkeläisten aleneva säätykierto³⁴¹, jolloin rajojen ehdottomuus vähenee jälleen vanhojen kontaktien säilyessä. Toisaalta tässäkin muutosta säätelevät työssä ja sen tarjonnassa tapahtuneet muutokset.

Artikkelissa ei haeta ehdottomia rajoja ja tulkintoja. On päivänselvää, ettei työ yksin määrittänyt näitä verkostoja, vaikka

339 Dehne 1995, 121.

340 Tällä tarkoitetaan yhä useammin tapahtuvaa ammatti- tai luokkarajan ylitystä avioliittoa solmittaessa.

341 Marttila 2012 osoittaa tämän olleen erittäin rajallista. Kuitenkin näin pienistä väkimääristä puhuttaessa jo muutama tavalliseksi työläiseksi päätyneen sepän poika näkyy selvästi analyysissa.

kummianalyysi niin saattaisi äkkiseltään osoittaa. Joukossa oli paljon myös muita kontakteja.³⁴² Yllä mainitut muutokset työssä marginalisoivat työn mahdollisuuksia vaikuttaa sosiaalisten verkostojen muodostumiseen. Samalla myös tavanomaisesta poikkeavien tapausten lähempi tutkimus nousee tärkeään rooliin. Ilman niiden tarkempaa analyysia tilastoja voisi tulkita väärin. Tämä toistuu myös myöhemmissä artikkeleissa, erityisesti analysoitaessa vanhojen seppädynastioiden ulkopuolelta pajoihin saapuneita viimeisten vuosien seppiä.³⁴³ Tutkimukseni osoittaa, kuinka näiden tutkiminen saattaa paljastaa suhteiden dynamiikasta paljon näennäisiä säännönmukaisuuksia enemmän.

Artikkelissa käsiteltyihin ryhmien rajoihin ja niiden perusteisiin palataan tarkemmin kahdessa seuraavassa artikkelissa. Ensimmäisessä artikkelissa oli kuitenkin jo tarpeen luonnehtia verkostoja lyhyesti. Jälkimmäiset artikkelit keskittyvät tutkimuskysymystensä vuoksi selkeämmin verkostojen ominaisuuksien kartoittamiseen ja niiden painoarvoa tässä suhteessa tulee korostaa väitöstutkimuksen kokonaisuutta arvioitaessa. Ensimmäisen artikkelin tavoitteet ovat ennen muuta metodologian kehittämässä sekä paikallisten verkostojen ja työn kytköksen todentamisessa.

* * * * *

342 Esimerkiksi Tom Ericsson (1989) on muistuttanut, että luokkarajan ylittäviä kontakteja syntyi luonnollisesti jokapäiväiseen elämään kuuluvasta kanssakäymisestä. Esimerkiksi sepän pajaa saatettiin pitää luonnollisena jutustelupaikkana ja kauppiat tapasivat asiakkaitaan solmien myös muilla tavoin, esimerkiksi kummisuhteissa, manifestoituneita suhteita.

343 Tämän ryhmän kohdalla voidaan puhua jollain tasolla suorastaan sukupolvien välisestä erosta, jolloin tulee kiinnittää huomio, miten eri tavoin he ovat sosiaalistuneet tai miten erilainen heidän elinkaarensa on muotoutunut. Myös konteksti on ollut tuolloin jo toisenlainen. Sukupolvitutkimuksesta selittämisen mallina työväentutkimuksen saralla katso esimerkiksi Haapala 1990, erityisesti 400.

“Monopolizing the Property of Skill: A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community.” Julkaisussa *International Review of Social History*, 57 (2012). 417–446.

Väitöskirjan toisessa artikkelissa tarkastelen käsityömaisten työn ja työläisrakenteiden säilymistä sekä käsityöläisille tyypillistä käsitystä taidosta ja inhimillisestä pääomasta omaisuutena³⁴⁴ sekä sen säilymistä tilanteessa, jossa kiltaa tai ammattiliittoa ei ollut niitä suojelemissa. Tämän ammattitaidon suojelussa perinteisesti merkittävässä roolissa pidettyjen instituutioiden puuttuessa löydän selittävät tekijät paikallisista työhön liittyvistä ilmiöistä. Vaikka käsityöläisten osuus työväenliikkeen alkuvaiheessa on nähty merkittävänä myös Suomessa ja Ruotsissa³⁴⁵, voi artikkelin kysymyksenasettelu instituutioiden ja niiden roolin kautta tuntua vieraalta väitöksen kokonaisuuteen nähden. Angloamerikkalaisessa tutkimuksessa ilmiö ja siihen liittyvät kysymykset ovat kuitenkin olleet laajalti esillä, mikä selittää artikkelin suuntaamista juuri tämän kysymyksen äärelle. Kun ruukit sinällään ovat olleet paljon tutkittuja, eikä artikkelissa keskeisessä roolissa oleva ammatin periytyminenkin sinällään ole uutta tietoa, löytyy relevanssi kansainväliseen keskusteluun institutionaalisen suojelun puuttumisesta. Samalla päästään tarkastelemaan periytyksen

344 Määritelmä on käännönsä käsitteestä ”property of skill”, jota ovat käyttäneet käsityöläisiä ja työväenliikettä tutkineet John Rule ja Hobsbawm. Tällä tarkoitetaan käsityöläisten käsitystä taidostaan hallitsemana omaisuutena ja sijoituksena, josta on asianmukaista saada tuottoa ja joka on merkittävänä osana rakentamassa heidän identiteettiään.

345 Käsityöläisten on nähty käyttäneen ammattiliittoja nimenomaan kiltojen toimintojen korvaajina ja huolehtimaan käsityöläisten eduista suhteessa ei vain työnantajaan, vaan myös muihin työläisiin. Katso Edgren 1987, 403; Johansson 2006, 122; Teräs 2001, 184. Kehitys liittyy käsityöläisen mestarijärjestelmän romahtamiseen ja käsityöläismestarien huoleen sosiaalisesta asemastaan. Katso esimerkiksi Hjerpe & Mauranen 1990, 164; Haapala 1986, 75–79, 110–11. Toisaalta on huomioitava ammattiyhdistysten toisaalla pyrkinen myös lopettamaan vanhoja aineellisia ja sosiaalisia siteitä, jotka olivat liittyneet käsityöläiseen tuotantojärjestelmään. Katso Teräs 2001, 185.

dynamiikkaa, joka tällä hetkellä on suuren mielenkiinnon kohteena sosiaalisen liikkuvuuden tutkimuksen piirissä.³⁴⁶ Koska tässä ympäristössä nimenomaan taito on merkitsevässä roolissa sekä itse työnteossa että identiteetin rakentumisessa, on sen kohtalo teollistumisen myötä kiinnostavaa. Samalla artikkeli perustelee seppien nousemisen koko tutkimuksen keskeisimmäksi kohteeksi.

Artikkelin mukaan vaihtoehto formaaleille instituutioille olivat perheen suhdeverkostot, joiden edellisessä artikkelissa osoitettiin perustuvan ammattiin. Näitä suhteita käyttäen ja paikallisten olosuhteiden sen salliessa sepät saivat Strömforsissa monopolisoitua sepän ammatin käytännössä aivan sen viimeisiin vuosiin asti. Artikkelin korostaa perheen merkitystä myös työväentutkimuksessa ja osoittaa, että kokonaiskuvan saamiseksi ja työhön liittyvien monimutkaisten suhteiden ymmärtämiseksi tulee olla valmis tekemään tutkimusta myös irrallaan instituutioista. Työväentutkimuksessa on perinteisesti nähty perhe tärkeäksi, mutta korostettu sen ymmärtämistä ja tutkimista vain formaalien instituutioiden kontekstissa, mikä tässä artikkelissa asetetaan kyseenalaiseksi.³⁴⁷ Vaikkei itse artikkelissa yhdistetä suoraan ilmiötä perhehistorian kentälle, löytyy myös siihen yhteyksiä. Esimerkiksi Hareven on nähnyt perheen estäneen tai vähintään hidastaneen työväen kollektiivisen toiminnan syntymistä. Samoin Hareven on nähnyt perheiden arjen kannalta tärkeänä tutkimuskohteena nimenomaan perheiden kyvyn ja keinot hallita ympäristöään ja muutokset niissä.³⁴⁸ Myös nämä seikat auttavat paremmin asettamaan artikkelin väitöskokonaisuuden osaksi.

Oma roolinsa paikallistasolla oli etuoikeuksien niukkuudella ja tarpeella syrjäyttää muut kilpaillessa niistä. Väitöskirjan teemojen pariin tämä ohjautuu sitä kautta, että professiotutkimus on Esa Konttisen mukaan osoittanut tällaista sulkemista varten tarvittavan ”kriteereitä määrittelemään itseään, joihin vedoten kil-

346 Katso esimerkiksi Clark 2014.

347 Zeitlin 1987, 178.

348 Hareven 1983, 4, 364.

pailijat voidaan suistaa osattomaksi näistä etuoikeuksista.³⁴⁹ Näin tullaan lähelle sekä sosiaalisten verkostojen rakentumista että identiteettikysymyksiä, jotka ovat koko väitöksen teeman kannalta keskeisessä roolissa. Inhimillinen pääoma ja kyky monopolisoida se tekivät paikallisista sepistä koherentin ja eksklusiivisen sosiaalisen ryhmän.³⁵⁰ Samalla tuohon ryhmään kuuluminen – tai kuulumattomuus – määrittivät koko elinkaaren mahdollisuuksia, jos tahtoi pysyä ruukin piirissä. Sanonta ”kukaan ei ole seppä syntyessään” ei voisi tällaisessa ympäristössä kääntyä perusteellisemmin pääläelleen. Tämä on tärkeää väitöksessä merkittävän toimijanäkökulman kannalta, kun rakenteiden nähdään rajoittavan toimijan mahdollisuuksia ja toisaalta nähdään toimijan vaikuttavan rakenteisiin.³⁵¹

Artikkelin perusteella ammatti ja sukulaisuus olivat erottamattomia tämän kaltaisessa ympäristössä ja antoivat merkityksiä ensimmäisessä artikkelissa löydetuille verkostoille. Artikkelissa tutkitaan, kuinka paljon paikalliset olosuhteet todella vaikuttivat verrattuna ulkopuolisiin tekijöihin, kuten kiltoihin tai työväenliikkeeseen. Ulkopuolisten instituutioiden puuttuessa merkitsevät tekijät löytyivät kaikki paikallistasolta. Ilman mikrohistoriallista tutkimusta nämä jäisivät selvittämättä. Näistä paikallistason tekijöistä, jotka tarjosivat sekä mahdollisuudet että motivaation sosiaalisen sulkeuman ylläpitoon monet liittyivät suoraan työhön. Tämän työn organisointiin ja rakenteiden sekä niiden vaikutusten tunteminen on välttämätöntä väitöskirjan laajempaan tutkimustehtävään vastaamiseksi. Vaikka artikkeli käsittelee periaatteessa vain Strömforsia, nousee Ramnäs mukaan vertailuun kirjallisuuden kautta kun artikkeli esittelee työhön kohdistuvia teknisiä ja organisatorisia muutoksia, jotka kohtasivat muita rautaruukkeja ja haastoivat seppiä monopolin.

349 Konttinen 1993, 8-9.

350 Vertaa myös Teräs 2001, 169. Teräksen mukaan rekrytointiin liittyi epämuodollisia suosituskäytäntöjä, jotka vahvistivat työntekijöiden välisiä lojaalisuussiteitä.

351 Vertaa Macrauld & Taylor 2004, 100; Alapuro 2012, 138. Katso myös Sewell 2005, 143–145.

* * * * *

“Social Structures Defined by Occupation: Contemporaries’ experiences of social boundaries in 20th century ironworks in Finland and Sweden.” Hyväksytty julkaistavaksi julkaisussa *Scandinavian Journal of History*. Ennakkojulkaistu verkossa osoitteessa <http://dx.doi.org/10.1080/03468755.2014.954610>.

Kolmannessa artikkelissa analysoin tarkemmin muistitietoaineiston kautta aikalaisten käsityksiä yhteisön sisällä kulkeneista rajoista sekä Strömforsissa että Ramnäsissä. Artikkelin jatkumo edellisille, joissa mikro- ja arjen historian näkökulmaa on käsitelty selvemmin tutkimusprosessin edetessä. Jo ensimmäisessä artikkelissa puhutaan arjesta ja sen verkostoista, toisessa lähde-tään vielä selvemmin toimija-tason analyysiin. Vain toimijata-solla voidaan subjektiiviset arjen motiivit ja kokemukset saada näkyviin ja yhdistettyä instituutioiden historiaan.

Artikkelin tavoitteena on edellisten tavoin empiiristen tulosten lisäksi etsiä uusia teoreettis-metodologisia keinoja teollistumisen tutkimukseen. Artikkelin antropologiasta inspiraationsa hakeva näkökulma yhteisöön sen rajojen kautta sekä näiden jäljittäminen materiaalista, jota ei ole aikanaan kerätty kyseistä tarkoitusta varten. Empiiriset löydökset tukevat väitöskirjan keskeisintä väitettä, että ammatti ja työ olivat yhteisön arkea määrittäneitä tekijöitä. Vaikka tulokset eivät sinällään ole yllättäviä tai uusia, on huolellisella analyysillä päästy tutkimaan näiden tekijöiden dynamiikkaa uudella tavalla. Kun nämä tulokset asetetaan yhteyteen muun väitöskirjan kokonaisuuteen, nousee niiden merkitys. Ne kertovat, kuinka todellisia aiemmissa artikkeleissa esitetyt kategorisoinnit olivat elävässä arjessa, ja antavat niille sisältöä.

Tärkeä havainto artikkelissa on, kuinka kouriintuntuviin, todellisiin ja helposti jokapäiväisessä elämässä havaittaviin seikkoihin perustuen sosiaaliset rajat muodostuivat. Ne tulivat todelliseksi erityisesti puhuttaessa elintasosta, manifestoituivat tilaan liittyvissä kysymyksissä sekä nousivat esiin yleisesti identiteetin ympärille kietoutuvista aiheista puhuttaessa. Ne näyttäytyivät

vaikkapa pukeutumisen, elintapojen eron tai kielen kautta. Vaikka monet näistä esiin nousseista seikoista eivät sinällään vaikuta isoilta, niin muutokset – joita oli erityisesti havaittavissa Ramnäsissä – niissä johtivat merkittäviin kerrannaisvaikutuksiin yhteisöjen sosiaalisissa rakenteissa. Kun artikkelin pohjalta on mahdollista tarkastella muutoksien eroja Strömforsissa ja Ramnäsissa, on silmiinpistävä, kuinka vähän ympäröivän yhteiskunnan modernisoituminen näkyy muutoksissa. Kenties ensimmäisen artikkelin yhteydessä spekuloitua avioliittokäytänteiden muuttamista lukuun ottamatta näistäkin modernisoitumisen tuomista muutoksista ne, jotka osoittautuivat relevanteiksi ja tuntuviksi, koskivat työtä. Ratkaisevaan rooliin nousee Ramnäsissa tapahtuvien muutosten intensiteetti ja tempo. Strömforsissa muutoksia on vähemmän ja ne tapahtuvat pidemmällä aikavälillä, jolloin muutokset sosiaalisessa järjestelmässä eivät ole yhtä huomattavia.

Artikkeli osoittaa, etteivät yhteisön sisäiset rajat syntyneet ylhäältä päin annettuina luokkarajoina, vaan olivat tulosta paikallisista olosuhteista. Tässä suhteessa mielenkiintoista on, missä määrin alkuperäinen ruukkiyhteisön hierarkia tuli ylhäältä, aina lainsäädännöstä asti. Ennen teollistumisesta vallinneessa sääty-yhteiskunnassa väki tiesi paikkansa hierarkiassa. Paikallisesti hierarkia oli kuitenkin osoittautunut funktionaaliseksi, toisin sanoen toimintaan ja nimenomaan työhön perustuvaksi, ja kykeni siten uusintamaan itseään ja muuttumaan osaksi arkea. Näin se eli itse sääty-yhteiskuntaa pidemmälle ja muuttui vasta työhön liittyvien tekijöiden muuttuessa, ei minkään varsinaisen luokkatietoisuuden herätessä.

* * * * *

Taulukko 1: Tutkimuksen artikkelit

Artikkeli	Kohde	Metodi	Keskustelun kenttä	Tulokset	Muita huomioita
Marttila 2010	Paikalliset verkostot	Verkostoanalyysi (kummitutkimus)	Perhehistoria	Paikallisten verkostojen kartoittaminen Ammatin ja verkostojen rakenteen välinen yhteys	Kansainvälisesti ainutlaatuinen lähde-materiaali ja sen kautta tuore tulokulma verkostoanalyysiin
Marttila 2012	Ammatin periytyminen Työn organisointi ja rakenteet	Prosopografinen analyysi Muistitietotutkimus	Käsityön, teollistumisen ja työväen tutkimus.	Työ määrittä-mässä elinkaa-ren valintoja Työn organisoinnin vaikutukset paikallisesti Sisältää paikallisille verkostoille	Kansainvälisesti kiinnostava ammatillisen järjestäytymisen ja institutionaalisen suojelun puuttuminen
Marttila 2014	Sosiaaliset rajat ja muutokset niissä	Muistitietotutkimus	Teollistumisen tutkimus Yhteisötutkimus	Työn määräävä asema näissä rakenteissa. Muutosten dynamiikka	Rajojen tarkastelu aikalaisten kokemusten kautta avaa uusia näkökulmia teollistumisen tutkimukseen

5.2 Johtopäätöksiä

Tämän väitöstutkimuksen lähtökohtana oli tutkia, miten työ jäsensi elämää teollistuvissa pienyhteisöissä aikalaisten arkikokemuksen tasolla ja miten muutokset työssä muuttivat koko yhteisöä, erityisesti sen sosiaalisia rakenteita. Jo aiemman, toisessa luvussa esitellyn tutkimuksen pohjalta tiedetään työn vaikuttaneen moneen seikkaan teollisuusyhteisöissä elävien arjessa.³⁵² Se vaikutti jo pinnallisesti tarkasteluna suoraan elintasoon, sukupuolirooleihin ja kotitalouksien rakenteisiin. Se yhdisti yhteisöä, jossa pohjimmiltaan oletettiin jokaisen jäsenen ponnistelevan tehtaan johtajan, tässä tapauksessa ruukin isännän, hyödyksi. Näistä seikoista tiedetään seuranneen ammatillisia hierarkioita, ammatillista endogamiaa sekä ammattidynastioita, joissa ammatti ja siihen liittyvä asema sekä status kulkivat isältä pojalle joskus useidenkin sukupolvien ajan. Työ määrittä yhteisöjen arjen päivärutiinit, jotka tapahtuivat tehtaan kellon ja pillin tahtiin. Ruukkien tapauksessa se tehtiin vielä läpi koko alueen kantaneessa pajavasaroitten kumussa. Vaikka nämä tekijät ja niiden merkitys sellaisenaan huomioidaan ja vahvistetaan tässä tutkimuksessa, tavoitteena on ollut näyttää, kuinka perustavanlaatuisesti ne vaikuttavat aikalaisten kokemaan arkeen sosiaalisten rakenteiden tasolla. Tätä on työväentutkimuksen piirissä tutkittu sangen vähän, vaikka juuri sosiaalisissa rakenteissa työn vaikutus ja sen dynamiikka tulevat näkyviksi.

Väitöstutkimukseen liitetyt kolme artikkelia osoittavat selvästi, kuinka kouriintuntuvasti työ ja ammatti vaikuttivat paikallisiin sosiaalisiin rakenteisiin ja määrittivät ihmisten tapaa hahmottaa niitä. Näennäisesti ruukkiyhteisö vastaa Heikki Lehtosen määritelmää ”täydellisestä” yhteisöstä, jossa yhdistyvät alueellinen yksikkö, yhteenkuuluvuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tasot. Tarkemmin tarkasteltuna yhteisön sisältä löytyy useita erilaisia,

352 Artikkelit sinänsä sisältävät jo yhteenvedot löydöksistä, ja niiden suhdetta koko väitöskirjaan on lyhyesti esitelty edellä. Keskityn seuraavassa suhteuttamaan nämä olemassa olevaan tutkimukseen ja esittämään näiden yhdistämisestä vedettävissä olevia johtopäätöksiä.

työn perusteella jakautuvia yhteisyyden saarekkeita, jotka ovat jossain näistä kolmesta suhteesta erillisiä toisiinsa verrattuna.³⁵³ Tämä sopii yhteen Teräksen havainnon kanssa, jonka mukaan työpaikoilla syntyi verkostoitumista, jota kirjoittamattomat sosiaaliset normit ja moraalikoodit ylläpitivät.³⁵⁴ Näiden verkostojen olemassaoloa sinänsä ei voi pitää uutena löydöksenä ja tutkimukseni voi nähdä tältä osin lähinnä vahvistavan olemassa olevaa tutkimusta. Teräs näkee ammatin sosiaalisena konstruktiona, joka antaa pohjan myös laajentaa näkökulmaa. Osoitankin näiden verkostojen vaikuttaneen suurissa määrin myös työpaikkojen ulkopuolella laajentaessani tarkastelun työntekijän ja työnantajan välisestä suhteesta koko yhteisön tasolle. Näin saattoi olla ainakin tiiviissä teollisuusyhteisöissä, joissa myös työnantajan ja työntekijän välinen suhde oli usein välittömämpi ja näkyi selvemmin arjessa³⁵⁵. Teräs on nähnyt työntekijäkollektiivin syntymisen kolmena ehtona työnteon samantahtisuuden, etäisyyden ja samankaltaisuuden. Vaikka puhe on nimenomaan työntekijäkollektiivista, toimivat ehdot myös laajemman, ammattiin perustuneen sosiaalisen rakentumisen perustana. Näiden tekijöiden vaikutus nousee selvästi esille erityisesti kolmannen artikkelin löydöksissä ja osoittaa, kuinka nämä työhön ja erityisesti tuotantoprosessin organisoitumiseen liittyvät tekijät säätelivät sosiaalista rakennetta myös työpaikkojen ulkopuolella.³⁵⁶ Aikalaisille rajat eri ammattiryhmien välillä olivat hyvin kouriintuntuvia ja helposti tarkasteltavia – siis todellisia.

353 Lehtonen 1990, 18.

354 Teräs 2001, 368. Myös Ahvenisto tunnistaa työn ja siihen liittyvien arkisten käytäntöjen voiman yhteisyyksien ja erillisyyksien synnyttämisessä. Ahvenisto tosin näkee tämän enemmän yhteisyyttä tuovana tekijänä, koska Verlassa väki kiersi urallaan useissa eri tehtävissä, mitä ei tutkimusruukkien staattisemmassa ja hierarkkisemmassa tilanteessa juurikaan tapahtunut. Ahvenisto 2007, 497–500.

355 Vertaa Koivuniemi 2000, 228.

356 Teräs kirjoittaa ammattiyhdistysten kokeneen 1900-luvun alussa nimenomaan astuneensa perinteisen ammattiin liittyvän sosiaalisen yhteisöllisyyden tilalle. Teräs 2001, 61, 66, 221, 368.

Mielenkiintoisia ovat tapaukset, joissa ammattien väliset raja-aidat ylitettiin sosiaalisissa verkostoissa. Haapalan mukaan tällainen liikkuvuus on hyvä raja-aitojen mittari, koska se yhdistää sekä ihmisten mahdollisuudet että heidän itse luomansa ja kokemansa kulttuuriset rajat.³⁵⁷ Kun Strömforsissa vanhojen käytänteiden vallitessa ammattiraja ylitettiin, oli useimmiten kysymys sukulaisuuden luomasta kontaktista. Tarmo Koskinen on katsonut sukulaisuuden ja työtoveruuden olleen keskeisiä edellytyksiä tehdasyhteisön syntymiselle, minkä oman tutkimukseni tulokset vahvistavat. Kun Koskinen näkee sukulaisuuden nousevan tärkeäksi edellytykseksi vanhoissa yhteisöissä, osoittavat tulokset ruukeista tämän oikeaksi. Myös Koskisen muiksi reunaehdoiksi nostamista harrastuksista ja naapuruudesta erityisesti naapuruus nousee esiin tutkimuksessani. Koskinen lähtee tarpeesta ylittää näiden tekijöiden uusintama työn- ja vallanjako – muutoin hän näkee syntyvän useita työläisyhteisöjä yhden tehdasyhteisön sijaan. Tämä nousee selvästi näkyviin ruukkien sosiaalisissa hierarkioissa ja verkostoissa.³⁵⁸ Erityisen tärkeää on nähdä, kuinka sekä Koskisen että Teräksen kuin myös Ahveniston³⁵⁹ esittämät vaikuttavat tekijät kietoutuvat erottamattomasti sekä toisiinsa että sosiaalisiin rakenteisiin. Syynä tähän voi pitää niiden kaikkien määrittymistä työn kautta joko suoraan tai tehtaan välityksellä.

Kiinnostavaksi johtopäätösten osalta nousevat muutokset, jotka koskettivat erityisesti Ramnäsiä ja siten auttavat ymmärtämään paremmin syitä työn dominoivalle asemalle. Samalla ne avaavat dynamiikkaa, jolla muutokset välittyivät paikallisyhteisön asukkaiden arkeen. Kolmannen artikkelin pohjalta on selvää,

357 Haapala 1986, 282–283. Vaikka Haapala katsookin ryhmien välisen sosiaalisen liikkuvuuden edustavan luokkarajaa ja näkee sellaisen muodostuvan selvästi työväen ja muiden tamperelaisten välille, haluan korostaa tällaisten rajojen voivan syntyä myös perinteisen luokkayhteiskuntatutkimuksen luokkien sisällä.

358 Koskinen 1989, 55–56.

359 Ahvenisto toistaa pitkälti Teräksen ja Koskisen esittämiä tekijöitä ja lisää niihin yhtiön rekrytointitoimet, työsuhteen jatkuvuuden luoman eriarvoisuuden sekä palkkauksen. Ahvenisto 2007, 497–500. Katso myös Spooft 1997, 285.

että muutokset työn organisoinnissa, työtiloissa ja muissa työhön liittyvissä tekijöissä³⁶⁰ tekivät lopulta mahdolliseksi unohtaa – tai oikeammin siirtää historiaan, sillä muistot tästä elivät kertomuksissa vielä 1960-luvulla – työntekijöiden vanhat keskinäiset rajat. Näin Ramnäs muuttui selvästi yhtenäisemmäksi tehdasyhteisöksi Koskisen tarkoittamassa mielessä. Muutokset myös vaikuttivat jo aiemmin työn pohjalta muovautuneeseen (ryhmä)identiteettiin ja elämänkaaren mittaisiin mahdollisuuksiin³⁶¹, jotka vaikuttivat suoraan myös paikallisiin verkostoihin. Oleellista ovat jo mainitut Ramnäsiä kohdanneiden muutosten intensiteetti ja tempo, joissa paikallisiin, esimerkiksi johtamistavoissa tapahtuneisiin muutoksiin yhdistyi suuria ulkopuolelta tulleita muutoksia, kuten suhdannevaihteluita.³⁶² Jeffrey Haydyn mukaan nimenomaan tällaisessa tilanteessa, jossa käsityöläiset ja käsityöperinteet ovat vielä vahvoja, mutta kohtaavat äkillisiä ja kattavia muutoksia, ammattitaitoinen työväki kaikkein todennäköisimmin tunnistaa perinteisten vaikutuskeinojen riittämättömyyden ja järjestäytyy.³⁶³ Tämä sopii yhteen myös Sewellin havaintojen kanssa siitä. Hänen mukaansa työläiset säilyvät usein konservatiivisina suurtenkin mullistusten edessä, mikäli heidän asiansa ovat hyvin, mutta radikalisoituvat olojensa heikentyessä.³⁶⁴ Näin kävi myös Ramnäsissa, mikä korostaa Koivuniemen ja Teräksen havaintoja suurten lakkojen hierarkioita vähentävistä tai näihin liittyviä paikallisia käytänteitä muuten muuttavista vaikutuksista.³⁶⁵ Toisaalta on tär-

360 Manufaktuuriuutantoa tutkinut Berg korostaa nimenomaan työn organisoinnin muutoksia ja muistuttaa, etteivät muutokset aina tarkoittaneet koneellistumista. Berg 1994, 281.

361 Tämä nähtiin esimerkiksi Strömforsissa seppäsukujen monopolin purkauksessa 1940-luvulla.

362 Karrikoiden voidaan sanoa, että Ramnäsissä realisoituivat monet teollisen vallankumouksen tunnusmerkeiksi katsotut piirteet. Strömforsissa monet näistä jäivät uupumaan tai realisoituivat hitaammassa tahdissa. Teollisen vallankumouksen tyyppi-piirteistä, jotka toistuivat Ramnäsissä, katso esimerkiksi Amatori & Colli 2011, 253.

363 Haydy 1991, 213.

364 Sewell 2005, 271–317.

365 Teräs 2001, 67, 199; Koivuniemi 2000, 229–231.

keää huomata, ettei kyse silti välttämättä ole yksinkertaistetusta proletarisoitumisesta, vaan monimutkaisemmasta kehityksestä, jota on tarkasteltava lähempää ja jonka tulkitsemiseksi on tärkeää tunnistaa erilaisia tilanteissa vuorovaikuttavia historiallisia prosesseja.³⁶⁶ Nämä nousevat selvemmin esiin, kun Ramnäsin kehitystä verrataan eri tavalla muutoksia kohdanneeseen Strömforsiin.

Strömforsin esimerkki osoittaa perinteiden voimaa ja työelämän inhimillisen, epävirallisen puolen muutosten hitautta, joita esimerkiksi Nurmi korostaa.³⁶⁷ Se kertoo siitä, ettei teollistuminen, kuten Haapala asian esittää, aiheuttanut äkillistä mullistusta yhteiskuntaan, vaikka työntekotapa ja työn organisointi muuttuivat.³⁶⁸ Strömforsissa vuosisataiset privilegit olivat muuttuneet rutiininomaisiksi käytänteiksi, joita niiden ylläpitämiselle suotuisat taloudelliset suhdanteet osaltaan suojelivat ja jotka edelleen toimivat mielekkäästi sekä työntekijöiden että työnantajan kannalta.³⁶⁹ Strömforsissa teollistuminen ja muutos ottivat useiden sukupolvien ajan, ja sukupolvien välinen kokemusten ero oli sielläkin merkittävä. Näin erityisesti, kun katsotaan viimeistä, ulkopuolisena pajaan saapunutta seppäpolvea.³⁷⁰ Tämä näyttäytyy eräänlaisena kulttuurisena viiveenä, jota on havaittu esimerkiksi sosiaalisen rakennemuutoksen ja perherakenteiden siihen reagoimisen välillä. Tätä tutkinut Angelique Janssens onkin valittanut, ettei tiedetä, millä mekanismeilla perhe lopulta muuttuu,

366 Sewell 2005, 309.

367 Nurmi 1989, 159.

368 Haapala 1986, 341.

369 Vertaa Sewell 2005, 285, 294–299. Sewellin esimerkkinä käyttämässä Marsailien satamatyöläisten tapauksessa on tosin huomioitava, että siellä privilegioita suojeli noususuhdanne, Strömforsissa taas rekrytointitarvetta hidastanut maltillinen laskusuhdanne.

370 Tämä vastaa hyvin Kortelaisen havaitsemaa sukupolvien välistä eroa tehdasyhteisön kokemisessa. Katso Kortelainen 2008, 215. Tässä täytyy korostaa, että myös dynastioiden ulkopuolisten seppiä puheessa kuuluu lähinnä työ, mutta sen saamat merkitykset ovat erilaisia. Vertaa Karisto, Takola & Haapola 1998, 179–180.

koska muutos tapahtuu viiveellä.³⁷¹ Tässä tutkimuksessa tähän haasteeseen kyetään vastaamaan.

Ramnäs osoittaa, että paikallisesti muutos saattoi olla hyvinkin nopea ja koko yhteisön kattava, jos muutoksia oli paljon ja ne osuivat työntekotapaan, joka oli yhteisön vanhojen sosiaalisten rakenteiden perusta. Samalla johtamistapa ja siihen liittyen esimerkiksi etuoikeuksien jakoperusteet muuttuivat ja muokkasivat hyvinkin nopeasti yhteisöä. Mielenkiintoisesti vaikuttaa siltä, että Strömforsissa kysymys oli paljon enemmän paikallisista oloista kuin ulkopuolisista muutoksista, joita esimerkiksi Nokian tapauksessa Koivuniemi pitää ensisijaisen tärkeinä. Tässä suhteessa tulokset ovat paljon lähempänä Kortelaisen havaintoja, joissa makrotason muutokset eivät pahemmin näy.³⁷² Ramnäsiä ja Strömforsia vertaamalla voidaan tässä suhteessa havainnoida selvästi, kuinka teollistuminen muokkasi ihmisten arkea nimenomaan työntekotapojen, työn organisoinnin ja johtamistapojen muuttumisen kautta.

Toisaalta tutkimukseni myös osoittaa, ettei paikallisella tasolla riitä, että maailma tehdasyhteisön ympärillä muuttuu, jos sen jokapäiväistä arkea määrittävä työ – tai sen painoarvo arjen määrittäjänä – ei muutu.³⁷³ Ramnäsisä muutokset työntekotavoissa murensivat vähitellen ennen niin ylpeiden seppien ammatti-identiteettiä. Samoin Strömforsissa kyky ja taito sepäntyöhön erottivat kaksi viimeistä seppäsukupolvea toisistaan kuin kahteen eri maailmaan tai maailmanaikaan. Vaikka yhteiskunta ympärillä yritti puuttua esimerkiksi luontaispalkkauksen kaltaisiin järjestyihin, eivät nämä yleiset tendenssit vaikuttaneet paikallistasolla niin kauan kuin niiden täytäntöönpanosta kieltäydyttiin. Toki muuttuva yhteiskunta tarjosi enemmän tilaisuuksia ruukkien ulkopuolella, mutta tämänkaltaiset esimerkit tutkimuksestani

371 Janssens 1986, 26, 38.

372 Koivuniemi 2000, 229–231; vertaa Kortelainen 2008, 215–216.

373 Vrt. Nurmi 1989, 159. Katso myös Sewell 2005, 271. Sewell tutkii, kuinka hallitsevat sosiaaliset rakenteet voivat uusintua hyvinkin pitkään, jopa silloin, kun ympärillä velloo suuria historiallisia muutoksia.

osoittavat selkeästi, kuinka merkittävässä roolissa työ oli välittä-mässä laajempia muutoksia paikallistasolle.

Kun tätä muutosta ja sen välittymistä tarkastellaan lähemmin, nousee toimijanäkökulma kiinnostavaksi. Kuka todella on toimi-ja tässä prosessissa? Yleisesti tutkimuksessa merkitseväksi toimi-jaksi tässä yhteydessä nostetaan helposti persoonaton tehdas tai joissain tapauksessa myös korkeamman tason instituutiot kuten järjestöt tai valtio, jotka Teräksen mukaan pyrkivät puuttumaan työntekijöiden arkeen lakien, neuvojen, tarkastusten, sopimus-ten ja järjestöpäätösten kautta.³⁷⁴ Myös Ahvenisto vaikuttaa nä-kevän tehdasyhtiön aktiivisena toimijana ja vaikuttajana, joka pyrki kohti jollain tapaa suorastaan mystifioitua tehdasyhteisöä. Vaikka osalla tehtaanjohdosta saattoi olla pyrkimyksiä vaikuttaa suoraan teollisuusyhteisöön ja sen arkeen³⁷⁵, täytyy muistaa, ett-eivät tehtaanjohtajat suinkaan aina nähneet vanhoja käytänteitä epätarkoituksenmukaisina.³⁷⁶ Itse asiassa jo patriarkaliskin ajalta on Kettusen mukaan vaikea erottaa tehtaiden toimista, kuinka paljon kysymys oli tietoisista pyrkimyksistä ja kuinka paljon ta-pakulttuurista ja ideologiasta.³⁷⁷ Myös Maxine Berg on korosta-nut paikallisten sosiaalisten suhteiden ja traditioiden merkitystä selittäessään teollisten työn organisoimismuotojen käyttöönottoa tai soveltuvaksi osoittautumista.³⁷⁸ Haluan korostaa, että kysymys oli nimenomaan työhön liittyvistä seikoista, joihin yhtiö kykeni vaikuttamaan ja usein vaikuttikin välittämällä makrotason muu-toksia paikallisyhteisöön. Vaikka yhtiöillä saattoi olla kurinpito-ja määräysvaltaa yhteisössä laajemminkin, tutkimukseni osoittaa, että ruukkien tapauksessa kysymys oli käytännössä aina nimen-

374 Teräs 2001, 368.

375 Eryityisesti sosiaaliset, kurinpidolliset ja valistukselliset toimet nousevat tässä mielessä luontevasti esiin.

376 Esimerkiksi Spooft kertoo sekä käsityöläisten että johtajien toivoneen ammatin periytyvän Jokelan tiilitehtaalla. Spooft 1997, 285. Myös joidenkin käytänteiden vuosisatoja jatkunut käyttö kertoo niiden olleen varsin käytökelpoisia ja tarkoituksenmukaisia näissä toimintaympäristöissä.

377 Kettunen 1994, 249.

378 Berg 1994, 76.

omaan työntekoon tai siitä siitä palkitsemiseen liittyvistä seikoista. Näin näkökulma muutosten ytimeen on suurempi, eikä ylikorosta persoonattomien tehtaiden ja niiden johdon roolia.

Toimijuuden suhteen Teräs muistuttaa myös, ettei työntekijä ollut teollistumiskehityksessä vain kohde, vaan myös aktiivinen toimija.³⁷⁹ Samaa korostaa Hareven muistuttaessaan perheen olleen aktiivinen toimija, johon teollistuminen vaikutti, mutta joka vaikutti myös teolliseen systeemiin. Onkin tärkeää muistaa puhua vaikutuksen sijaan vuorovaikutuksesta.³⁸⁰ Työ ei sellaisenaan muokannut paikallisia sosiaalisia rakenteita, vaan ne syntyivät työntekijöiden kokemusten ja toiminnan kautta. Kuten jo aiemmin mainittiin, osa rakenteista oli alunperin ruukeissa saatettu antaa ylhäältäpäin, mutta ne olivat muuttuneet tarkoituksenmukaisiksi toiminnan ja sosiaalisten rajojen perustaksi. Juuri tällaista toimijaa voidaan pitää välittäjänä rakenteen (makrotason) ja mikrotason välillä³⁸¹ ja vieläpä niin, että arkinen työ on se, mikä tekee tässä yhteydessä toimijasta merkittävän välittäjän. Toimijan ja hänen arkensa kautta voidaan tarkastella näin hyvinkin merkittäviä makrotason ilmiöitä.

Makrotasolla tässä väitöstutkimuksessa on pohjimmiltaan kysymys viime vuosina jälleen pinnalle nousseesta, alun perin Karl Polanyin esittämästä markkinasuhteiden sisään rakentumisesta sosiaaliin, poliittisiin ja uskonnollisiin suhteisiin aikaisemmissa yhteiskunnissa.³⁸² Vaikka tätä suhdetta on viime vuosikymmeninä käytetty lähinnä verkostojen ja markkinoiden tehokkuuden tutkimuksessa, on myös historian tutkimuksen piirissä noussut kiinnostus tutkia taloudellisen järjestelmän vaikutuksia yhteiskuntaan ja yhteisöihin ylipäätään. Onkin pidetty välttämättömänä markkinoiden ja yhteisöjen keskinäisen suhteen käsittämiseksi

379 Teräs 2001, 366.

380 Hareven 1991, 111, 113.

381 Vertaa MacRaild & Taylor 2004, 100.

382 Polanyi 1977, 51–55; Polanyi 2001, 272. Katso myös Ojala & Luoma-aho 2008, 750.

ymmärtää, kuinka modernisaatioprosessi toimii ja vaikuttaa.³⁸³ Samalla on tunnustettu, esimerkiksi Stobartin mukaan, että näiden erottaminen tutkimuksessa on keinotekoisia ja uhkaa tehdä mahdottomaksi tutkia jokapäiväistä elämää ja suurten historiallisten prosessien kulkua ja vaikutusta niiden kontekstissa.³⁸⁴ Lars Edgren on tunnistanut ruotsalaisia käsityöläisiä tutkiessaan yhden merkittävimmistä modernisoitumisen ja teollistumisen tuomista muutoksista tapahtuneen juuri tässä suhteessa. Edgrenin mukaan muutos tapahtui nimenomaan markkinasuhteiden erottautumisessa sosiaalisesta järjestyksestä, mikä näin rikkoi esimodernissa yhteiskunnassa normina olleen sosiaalisten ja taloudellisten seikkojen voimakkaan yhteen kietoutumisen.³⁸⁵ Siitä, miten tämän suhteen rikkoutuminen todella tapahtui, tiedetään kuitenkin hyvin vähän. Tässä tutkimuksessa osoitetaan, kuinka työ menetti siinä itsessään tapahtuneiden muutosten kautta merkitystä sosiaalisten rakenteiden säätelijänä ja osoitetaan hyvinkin yksityiskohtaisia ja kouriintuntuvia seikkoja, joissa nämä muutokset tapahtuivat. Tärkeää on myös, ettei muutos ole kaikkialla samantahtinen tai yhtä läpitukenä. Osoitan Strömforsin esimerkin kautta, että tällaiset esimodernit rakenteet saattoivat selvitä pitkälle 1900-luvulle, jos olosuhteet olivat niille otolliset. Juuri tämä antaa olettaa työn roolin sosiaalisten suhteiden säätelijänä olleen erityisen suuren näissä muutoksissa. Teollistuminen ei merkinnyt vain koneiden tuloa, vaan koski työtä ja sen organisointia kauttaaltaan ja muutokset sen eri tekijöissä heijastuivat eri tavoin paikallisyhteisössä riippuen miten kukin yhteisö ne sai kohdata.³⁸⁶

383 Tämän yhteenkietoutumisen (embeddedness) tutkimuksen pelkistymisen taustalla on osittain Mark Granovetterin suorittama vaikutusvaltainen käsitteellistäminen. Katso Granovetter 1985. Käsitteen laajemman ymmärtämisen puolesta on viime vuosina kirjoittanut esimerkiksi Beckert 2009, erityisesti 50–51, 55.

384 Stobart 2005, 304.

385 Edgren 1987, 397.

386 Vertaa Berg 1994, 281.

Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty historiallisen sosiologian tapaan kertomaan tapaustutkimusten kautta uudella tavalla koko suurta metanarratiivia³⁸⁷, vaan analysoimaan sen osatekijöitä uudesta näkökulmasta. Näin täydennetään kuvaa teollistumisesta, jota ovat hallinneet pitkään uuden taloushistorian kansantalouksien tunnuslukujen vertailut ja työväentutkimuksen kuvaukset työväenluokan synnystä. Muutokset paikallisyhteisöissä olivat yhtä todellisia kuin vaihtelut kansantalouksien tileissä ja auttavat ymmärtämään paremmin yhteyttä teollistumisen, laajemman modernisaation sekä yhteisöjen rakenteiden ja käytänteiden muutoksen välillä. Kun ymmärretään paremmin kuinka määräävässä roolissa työ paikallisyhteisöjen rakenteiden kannalta oli, voidaan mikrotason yksityiskohtaisen tutkimuksen kautta paremmin nähdä myös sen rooli näitä muutoksia välittävänä rajapintana.

Vaikka tässä tutkimuksessa on luodattu jännitettä makron ja mikron välillä, se mitä jää lopulta käteen osoittaa, ettei tätä jännitettä varsinaisesti ole olemassa, tai vähintään sitä voi usein pitää keinotekoisena. Kyse on tutkimusteknisistä ja metodologisista haasteista, jotka ovat täysin ratkaistavissa, usein sopivien käsitteiden käytön avulla. Perinteisen historian tutkimuksen yhdistäminen muistitietoaineistojen käyttöön auttaa yhdessä tarkastelu-kohteen tarkan valinnan – tässä tapauksessa hyvin universaalien ilmiön, työn – kanssa löytämään keinot, joilla mikro- ja makrotaso kohtaavat toisensa. Näin tutkittuna voidaan tarkastella, kuinka ne vuorovaikuttavat keskenään ja tulevat toistensa mielekkään tutkimuksen kannalta välttämättömiksi tarkastella yhdessä. Tässä ei tehdä Magnússonin pelkäämää vääryyttä mikrotason tapahtumille³⁸⁸, vaan huolellisesti ne kontekstissaan tutkimalla löydetään se dynamiikka, joka yhdistää mikrotason arjen suuriin, yhteiskunnallisia muutoksia selittäviin metanarratiiveihin. Todellisuudessa nämä tapahtuvat niissä yhteisöissä, joissa elämme

387 Vertaa Kekkonen 2011, 330.

388 Magnússon 2001, 102–103.

arkeamme, ja ilman tuon arjen tuntemusta jää ymmärrys noista narratiiveista vajaaksi.

Kyse ei kuitenkaan ole itsetarkoituksellisesta arkikokemuksen tutkimuksesta, johon mikrohistoriassa helposti syyllistytään. Kyse ei myöskään ole arjen tutkimisesta elämän kehyksenä tai ehtona, vaan arkielämän näkemisestä toiminnan tuloksena, jota voidaan tutkimuksen keinoin eritellä.³⁸⁹ Kuten Joan Scott on kirjoittanut, pelkkä kokemuksen näkyväksi tekeminen ei riitä sen analysoimiseen tai sen dynamiikan ymmärtämiseen. Vaikka kokemus on aina aikalaisten valmis tulkinta, on se jotakin, jota myös tutkijan tarvitsee tulkita. Näitä tutkiakseen huomio on kiinnitettävä myös historiallisiin prosesseihin, jotka tuottavat näitä kokemuksia.³⁹⁰ Tämä tutkimus osoittaa olevan löydettävissä konkreettisia työkaluja ja menetelmiä, jolla näiden yhdistäminen samassa tutkimuksessa on mahdollista toteuttaa. Näillä kyettiin selittämään sekä kokemuksia että ilmiötä, joihin nämä kokemukset liittyivät.

389 Salmi 1991, 248.

390 Scott 1991, 779, 797. Scott ajaa erityisesti kokemusten synnyn tietoteoreettista pohtimista hyvin muistitietotutkimuksen myöhempien paradigmojen mukaan, mutta hänen huomionsa sopii erinomaisesti myös tässä tutkimuksessa saavutettujen tulosten kontekstiin.

6. Summary

The importance of work in communities and the transference of industrialization into their everyday life - A case study of two Nordic ironworks communities, Ramnäs and Strömfors, 1880-1950.

The premise of this study has been to examine the role of work in everyday life in small industrializing communities at the level of everyday experience. As Peter N. Stearns has written, “The industrial revolution was an intensely human experience. Its technological and organizational core had ramifications reaching into almost every facet of society.” However, we know surprisingly little about why it was so at the local level or how these ramifications came into effect. My study aims to shed light on this by examining two pre-industrial ironworks societies (Ramnäs in Sweden and Strömfors in Finland) that went through the industrializing process in the years 1880–1950. As both of these communities were already manufacturing mills before “industrialization proper”, it is easier to distinguish the more subtle dynamics of the process when its narrative is not dominated by total changes in ways of life.

The approach of my study is micro-historical, although my aim is to combine my findings with the grand narrative of industrialization. The communities concerned are examined using both traditional social history sources (church and communal archives) and ethnographical material (interviews, letters, and questionnaires). These are combined in order to analyze the experiences of the inhabitants. These experiences are given great weight in this study. The methods combine seamlessly with each other and

with the approach of the whole study. Both micro-history and the history of everyday life share an interest in cultural and social constructions. They draw their inspiration from the field of anthropology, which also inspires the way that the ethnographical material is used in this study. Network analysis and a prosopographic approach are well suited to these methods.

The methods are also applicable to studying local communities, which are seen as combinations of institutions, objects and networks. Within them there exist different units of togetherness and social interaction which can be revealed using these tools of research. The use of these tools makes it possible to extensively depict local social structures and to ascertain how changes in work influenced them. A study of godparentage comprehensively reveals local networks and their relation to occupation. The ethnographic material attaches significances to these networks, and the dynamics of their emergence, reproduction and change can be approached using the experiences of the people of the time. By applying the methods of historical research to the ethnographical material and combining it with a more traditional network analysis, this micro-historical study supplements the grand narrative of industrialization, which is usually approached at the macro-level.

“Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks.” In *Journal of Family History*, 35 (2010). 128–146.

The first article in the dissertation concentrates on the social networks of Strömfors and introduces a new way of conducting a network analysis using unique Finnish records of godparentage. It argues that occupation and kinship were the major cornerstones of these networks and further that they were inseparable. The article operates in the field of family history and is built around a discussion concerning the extent of family and kinship relations and their significances.

The article shows how closely knit occupation was with social status – a claim that is also repeated in later articles. Even if this makes it harder to single out the importance of occupation alone, it bears witness to the general significance of work in these kinds of communities. It is interesting to note how occupation and kinship were entwined and how occupation affected the quality of the connections in these networks. For example, the contacts that unskilled workers had with their superiors were notably unilateral. The importance of occupation diminished somewhat after the first contact was created, for example by marriage, and it was later on easier to cross occupational boundaries. When the selection of a spouse outside one's own occupational group became more common in the 20th century, kinship began to win ground from occupation as the determining factor of these networks. Moreover, the downward class mobility of the smiths' descendants made these social boundaries easier to cross.

“Monopolizing the Property of Skill: A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community.” In *International Review of Social History*, 57 (2012). 417–446.

The second article examines the survival of artisan labour structures and their proprietorship of skill in a case where neither a guild nor a union was present. By using a prosopographic analysis of a Finnish ironworks community, this article follows a locally monopolized proprietorship of skill from 1880 to 1950. This monopoly was based on an informal apprenticeship system and the control of human capital and was tightly tied to a closed network of smiths and their families. Membership – or the absence of it – of this privileged group of workers determined the possibilities available to the inhabitants of these communities. The monopoly was able to function with full force without the backing of any formal institutions as long as favourable local circumstances and the means and motivation to maintain it existed. The

family relationships and social networks of smiths, together with the acceptance of patronage, functioned as an alternative to trade unions and guilds as primary strategic resources resorted to by the households of smiths.

The article show how inseparable occupation and kinship were in this kind of environment and how they loaned significance to the networks described in the first article. It is important to note that local-level factors outweighed any wider societal changes concerning, for example, guilds and the labour movement. This strengthens the argument that work at the local level determined people's life in many ways, and therefore broader processes of change (such as industrialization) were transmitted to the local level through the changes that they caused in work. Without a micro-historical study such factors, directly related to work and occupation, could not be observed.

“Social Structures Defined by Occupation: Contemporaries’ experiences of social boundaries in 20th-century ironworks in Finland and Sweden.” Published online ahead of publication in *Scandinavian Journal of History*. (in address: <http://dx.doi.org/10.1080/03468755.2014.954610>)

In the third article of the dissertation, I analyze the experiences and perceptions of boundaries of the people of the time within Strömfors and Ramnäs. In addition to describing the phenomenon itself, my aim is to find new ways to approach industrialization. The methods used in the article draw their inspiration from anthropology. They are used to trace the internal social borders of the studied communities from ethnographic material, which was not originally collected for this purpose. Consequently, the attention is on how people speak about themselves and others and how they distinguish themselves and their own social group from the rest. Empirical findings support the central argument of the dissertation: work and occupation determined everyday life

in these communities in the experiences of the people of the time as well. Even if the results as such are not groundbreaking, they allow us to study the dynamics of these factors more thoroughly than has usually been the case.

The most important observation in the article concerns how the social borders were based on tangible factors experienced in everyday life. They became especially real when people talked about standards of living. They were manifested in issues related to space (both the work space and abode), and they came up in talking about issues revolving around identity. They could be observed in a person's general way of life, details of his/her attire or even the language he/she spoke. Even if many of these factors do not seem to have been absolutely determinant, changes in them (especially observable in Ramnäs) had considerable ramifications in the whole community. It is important to note broad changes in society at large possibly only became visible after some delay at the local level, where social reproduction continued. Only changes in things related directly to work and its organization and to occupation really mattered.

This study clearly demonstrates how thoroughly work and occupation affected local social structures and how the people of the time perceived them. Even when the studied ironworks communities appear to have been ideal, homogenous industrial communities, on closer inspection they turn out to have been made up of smaller social spheres. It is easy to see how occupation indeed is a social construction. This corroborates previous findings on how networks were born on the workplace, but it also indicates how these networks extended outside the workshop. For the people of the time, these borders were tangible and easily observable – in other words: real.

Especially interesting are the changes that left Ramnäs utterly changed and shocked, and which thus help us to understand why work had such a dominating place in these communities.

The third article makes it clear that only changes in work-related factors (the workspace, organization, wages, etc.) made it possible to do away with borders between different occupation-based social groups within the community. These changes homogenized Ramnäs as a community and made it something more like the ideal type of industrial community. The changes also affected (group) identities and the choices (related to life course) available to the people of the times. It is also noteworthy that both the intensity and the tempo of the changes were important in Ramnäs, where the community underwent big shifts in leadership and swings in business cycles within a brief space of time.

The case of Strömfors, on the other hand, demonstrates strength of tradition and the slow rate of change in the human, unofficial side of industrial work. It demonstrates how industrializing indeed did not cause a sudden upheaval in the whole society. In Strömfors, centuries-old privileges and traditions had been transformed into routine norms which seemed rational to both the employer and the employees and were also secured by a favourable economic situation. Here the changes took several generations to happen before the difference between the two last generations of smiths became distinct. This can be seen as a kind of cultural lag between structural changes in society and in the family.

The comparison between Ramnäs and Strömfors gives us a chance offers us an opportunity to observe how industrialization transformed everyday life at the local level. The key mechanism was the changes in the methods and organization of work brought about by industrialization (via advancements in technology and managerial customs). In Ramnäs, the de-skilling of work, in particular, eroded the occupational identity of the once proud smiths. In Strömfors, too, skills in forge-work separated the last generations from each other so that they came almost literally from two different ages, if not from entirely different worlds. As already emphasized above, this happened only when these changes were implemented at the local level – the general advancement

of society outside these communities was not enough to change the situation in them.

All this emphasizes the fact that the workers and their families were actors in this process, not just recipients of change. It was they who reproduced or dismantled the social structures after the changes in work made it possible. Work as such did not alone build social structures, which were rather born from the experiences of the people of the time. Examining these actors and their everyday life also reveals much about macro-level phenomena.

On the macro-level, this dissertation basically deals with the embedded nature of social and political factors in market relations, as suggested by the newly resurgent ideas of Karl Polanyi. Even if this has been mostly studied in connection with networks and market efficiency, there also is rising trend in history to investigate how economic systems in general affect society and communities. Although it is claimed that one of the greatest consequences of the modernization process was the separation of market and social relations, little is known about how this happened. My study shows in detail how changes in work diminished its importance as the cornerstone of local social structures.

The aim of this study has not been to re-write the grand narrative of industrialization, but to analyze parts of it from a new perspective. This makes for a more vivid and detailed picture. Even if the epistemological section of this study surveys the tension between the micro- and macro- level in historical research, the end result is that this tension is artificial. Combining traditional historical research with ethnographical material helps us to find a space where the micro- and macro-levels converge and allows us to observe the interaction between these two levels. Industrialization also happened in the very reality of everyday life, not just in the diagrams of macro-economists.

7. Lähteet

A. Ahlström Oy:n arkisto, Noormarkku (AAA)

Kuvakokoelma

Kuvia Strömforsin ruukista

Börje Broaksen henkilökohtainen arkisto (BBA)

Perinneaastattelut

BBA P 1 : Lauri Leo Klingbergin haastattelu 15.9.2000, haastattelijana Börje Broas

BBA P 2 : Ernst Backmanin, Arne Björkqvistin ja Jenny Klingbergin haastattelu 4.4.1975, haastattelijana Gunnar Toivonen

BBA P 3 : Armi ja Kalevi Lehdon, Elina Sinivaaran, Aarne Seppälän ja Olavi Tepposen haastattelu 29.9.1999, haastattelijana Börje Broas

BBA P 4 : Emil Laineen haastattelu, tuntematon ajankohta, haastattelijana Börje Broas

BBA P 5 : Fanny Klingbergin haastattelu, tuntematon ajankohta, haastattelijana Börje Broas

Muut haastattelut

BBA M 1 : Gösta Backmanin, Lauri Klingbergin, Aarne Seppälän, Erkki Markkasen ja Ahti Rikbergin haastattelu 14.6.1991, haastattelijoina Merja Härö, Lasse T. Minkkinen ja Sami Roos

BBA M 2 : Ahti Rikbergin haastattelu 27.10 ja 9.11.1994, haastattelijana Tuulikki Kiilo

Juuso Marttilan henkilökohtainen arkisto (JMA)

SH 1 : Aarne Seppälän haastattelu 13.9.2006, haastattelijana Juuso Marttila

SH 2: Erkki ja Salli Markkasen haastattelu 13.9.2006, haastattelijana Juuso Marttila

Jyväskylän maakunta-arkisto

Ruotsinpyhtään henkikirjat 1880-1910. (U:86, U:101, U:117a, U:142, U:173, U:213, U:253)

Museoviraston arkisto (NBA)

Piirustusarkisto

701.3.0016, pohjapiirustus Strömforsin ruukin asuinrakennuksesta vuodelta 1945, piirtäjä Th. Lindquist

Ruotsinpyhtään kunnanarkisto (RKA)

Taksoituslautakunta

III 10, Bb:10 Taksoituskortit, Petjärvi ja Vähä-ahvenkoski vuosilta 1946–1948

Ruotsinpyhtään ruukkialue osakeyhtiön arkisto (RKA – RRA)

Åsa Juslinin seppähaastattelut (RKA – RRA 1)

Aarne Seppälän haastattelu 25.11.1997

Gösta Backmanin haastattelu 3.12.1997

Sauli Ekin haastattelu 26.11.1997

Timo Forsténin haastattelu 26.11.1997

Lauri Klingbergin haastattelu 25.11.1997

Erkki Markkasen haastattelu 27.11.1997

Tuulikki Kiilon seppähaastattelut (RKA – RRA 2)

Aarne Seppälän haastattelu 27.-28.9, 4.10, 24.10, 26.10.1994 ja 9.5.1995

Erkki Markkasen haastattelu 5.10.1994

Sauli Ekin haastattelu 6.10.1994

Lauri Klingbergin haastattelu, tuntematon aika.

Timo Forsténin haastattelu, tuntematon aika.

Nina Nybonnin haastattelut Liihrin suvusta (RKA – RRA 3)

Hedda Saxbäckin haastattelu 16.10.2001

Nina Nybonnin haastattelut Strömforsin sahasta (RKA – RRA 4)

Armi Lehdon haastattelu 24.7.1998.

Reijo Johanssonin haastattelu 28.7.1998

Alf Nykäsen haastattelu 24.7.1998

Gösta Backmanin haastattelu 29.7.1998

Kalevi Sinivaaran haastattelu 27.7.1998

Keijo Salojärven haastattelu 14.8.1998

Kaarin Seppälän haastattelu 28.7.1998

Tiivistelmät perinnenauhoista 1968. (RKA – RRA 5)

Fanni Lindqvistin haastattelu 13.8.1968

Johan Penttilän haastattelu 12.8.1968

Hilma Klingbergin haastattelu 14.8.1968

Emil Virran haastattelu 10.8.1968

Jussi Forsbergin haastattelu 11.8.1968. (Huomautus: Vanhemmissa lähteissä Jussi Forsberg esiintyy nimellä Johan Vilhelm Forsberg)

Gunnar Toivoisen haastattelu 1968

Eero Forsténin haastattelu 14.8.1968

Materiaalia koskien sahatoimintaa ruukissa (RKA – RRA 6)

”Miltä näytti ruukki...”, tuntemattoman kirjoittajan muistelmia Strömforsin ruukista 1900-luvun alussa

”Työläisten elämästä Strömforsin tehtaalla tämän vuosisadan alussa” –otsikon alla olevia sekalaisia muistiinpanoja, tekijä mahdollisesti Väinö Aalto

Ruotsinpyhtään seurakunnan arkisto (RSA)

Rippikirjat vuosilta 1848–1959 (Petjärvi ja Strömfors Bruk osiot)

Kastettujen kirjat vuosilta 1848–1959

Spårk- och Folkminnesinstitutets arkiv/Uppsala Landsmålarkiv (ULMA)

ULMA 26380:1 Barbro Bursellin vuonna 1966 tekemien haastattelujen yhteenvedot

Karl Emanuel Norlingin haastattelu 1966
Karl August Normanin haastattelu 1966
Gustaf Åkerbergin haastattelu 1966
Axel Karlssonin haastattelu 1966
Axel Emil Åkerbergin haastattelu 1966
Karl Anton Lundbergin haastattelu 1966
Ernst Henning Ramströmin haastattelu 1966
Ernst Henning ja Anna Josefina Jernbergin haastattelu 1966
Karl Gustaf Göranssonin haastattelu 1966
Karl Gideon ja Julia Sofia Sjöbergin haastattelu 1966
Erland Fridolf Sundkvistin haastattelu 1966
Adolf Helge Wallströmin haastattelu 1966

ULMA 26380:2 Barbro Bursellin kirjeenvaihtoa vuodelta 1966.

Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 7.8.1966
Kirje nro 1 Emil Åkerbergiltä B. Bursellille
Kirje nro 2 Fridolf Lundkvistilta B. Bursellille
Kirje nro 3 Gustaf Åkerbergilta B. Bursellille
Kirje nro 4 August Normanilta B. Bursellille
Kirje nro 5 Karl Göranssonilta B. Bursellille
Kirje nro 6 tuntemattomalta sepältä B. Bursellille
Kirje nro 7 Helge Wallströmiltä B. Bursellille
Kirje nro 8 Karl Gustaf Norlingilta B. Bursellille
Kirje nro 9 Henning Jernbergiltä B. Bursellille
Kirje nro 10 tuntemattomalta sepältä B. Bursellille

ULMA 28855:1 Barbro Bursellin vuonna 1969 tekemien haastattelu-
jen yhteenvedot

August Normanin haastattelu 14.4.1969 ja 21.4.1969
Anna ja Henning Jernbergin haastattelu 13.4.1969
Märta Rundbergin haastattelu 20.4.1969
Julia ja Karl Sjöbergin haastattelu 21.4.1969
Jenny ja Filip Nordströmin haastattelu 4.5.1969
Signe ja John Rundbergin haastattelu 2.6.1969

Arvid Lundbergin haastattelu 21.4.1969
Karl Göranssonin haastattelu 21.4.1969
Anton Lundbergin haastattelu 27.4.1969
Olga Larssonin haastattelu 28.4.1969
Erik Öbergin haastattelu 5.5.1969
August Fröbergin haastattelu 28.4.1969
Henrik Öhrbergin haastattelu 28.4.1969
Emil Högbergin haastattelu 1969
Ebba Hedbergin haastattelu 2.6.1969
Lars Hillin haastattelu 1.6.1969
Hanna, Sanna, Manne ja Helmer Rundbergin haastattelu
1.6.1969

ULMA 28855:2 Barbro Bursellin kirjeenvaihtoa vuosilta 1966–1973

Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 19.11.1966
Kirje Johan August Hahnelta B. Bursellille 3.12.1968
Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 6.2.1969
Kirje Henrik Öhrbergiltä B. Bursellille 16.2.1970
Kirje Helge Wallströmiltä B. Bursellille 21.11.1972
Kirje Arvid Lundbergilta B. Bursellille 1969.

PAINETUT LÄHDEJULKAISUT

SVT IV B 15: Suomen virallinen tilasto IV. Varallisuustilastoa, B, Tulo-
ja omaisuusverotilastoa 15 vuodelta 1948. Helsinki 1952.
Kongl. Maj:ts Förnyade Hammar-Smeds Ordning, 26 June 1766.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

- Aalto, Seppo & Rentola, Kimmo. *Karkkilan eli Höforsin ja Pyhjärven entisen Pahajärven ihmisten historia*. Jyväskylä 1992.
- Aaltonen, Esko. *Entisajan Forssaa ja sen väkeä. I-II*. Forssa 1984. 3. painos (1. painos 1932).
- Accampo, Elinor. *Industrialization, Family Life and Class Relations. Saint Chamond, 1815–1914*. Berkeley - Los Angeles - Oxford 1989.
- Ahvenisto, Inkeri. *Tehdas yhdistää ja erottaa Verlassa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki 2008.
- Alesina, Alberto; Giuliano, Paola & Nunn, Nathan. "On the Origins of Gender Roles: Women and the Plough." Julkaisussa *The Quarterly Journal of Economics*, 128 (2013). 469-530.
- Alfani, Guido. *Padri, padrini, patroni. La parentela spirituale nella storia*. Venezia 2006.
- Alfani, Guido. "Spiritual kinship and the others. Ivrea, XVIth-XVIIth Centuries." Julkaisussa *Popolazione e Storia*, 1/2006. 57-81.
- Alfani, Guido. *Fathers and godfathers. Spiritual kinship in early-modern Italy*. Aldershot, 2009.
- Alfani, Guido; Gourdon, Vincent & Vitali, Agnese. "Social Customs and Demographic Change: The Case of Godparenthood in Catholic Europe". Julkaisussa *Journal for the Scientific Study of Religion*, 51 (2012), 482-504.
- Alfani, Guido & Gourdon, Vincent. "Entrepreneurs, formalization of social ties, and trustbuilding in Europe (fourteenth to twentieth centuries)". Julkaisussa *Economic History Review* 65 (2012) (2012a). 1005-1028.
- Alfani, Guido & Gourdon, Vincent. "Spiritual kinship and godparenthood: Introduction." Teoksessa *Spiritual kinship in Europe 1500–1900*, eds. Guido Alfani ja Vincent Gourdon. London 2012 (2012b). 1-43.
- Alfani, Guido & Gourdon, Vincent (eds.). *Spiritual kinship in Europe 1500–1900*. London 2012.
- Alapuro, Risto. "Revisiting Microhistory from the Perspective of Comparisons." Teoksessa *Historical Knowledge: In quest of Theory, Method and Evidence*, eds. Susanna Fellman and Marjatta Rahikainen. Cambridge 2012. 133–154.

- Alapuro, Risto. "Historiallisia vertailuja." Teoksessa *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*, toim. Risto Alapuro & Ilkka Arminen. Porvoo 2004. 53-66.
- Alapuro, Risto. "The Finnish Civil War, Politics, and Microhistory". Teoksessa *Between Sociology and History: Essays on Microhistory, Collective Action, and Nation-Building*, ed. by Anna-Maija Castrén, Markku Lonkila & Matti Peltonen. Helsinki 2004. 130-147
- Alapuro, Risto. *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*. Helsinki 1994.
- Alapuro, Risto & Stenius, Henrik. "Kansanliikkeet loivat kansakunnan." Teoksessa *Kansa liikkeessä*, toim. Risto Alapuro, Ilkka Liikanne, Kerstin Smeds & Henrik Stenius. Helsinki 1987. 8-49.
- Allardt, Anders. "Strömfors Socken." Lovisa 1988. (1. painos 1923)
- Allardt, Erik & Starck, Christian. *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta. Suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta*. Porvoo 1981.
- Amatori, Franco & Colli, Andrea. *Business history: complexities and comparisons*. London 2011.
- Anderson, Michael. *Family Structure in Nineteenth Century Lancashire*. Cambridge 1978.
- Appleby, Joyce; Hunt, Lynn; Jacob, Margaret. *Telling the Truth about History*. New York 1995.
- Aronsson, Peter; Fagerlund, Solveig & Samuelson, Jan (red.). *Nätverk I historisk forskning: metaphor, metod eller teori*. Växjö 1999.
- Baelen, Hanne Van & Matthijs, Koen. "Comparing Two Methods to Reconstruct the Kin Network Outside the Household with Nineteenth-Century Antwerp Data." Julkaisussa *Journal of Family History*, 32 (2007). 149-160.
- Beckert, Jens. "The great transformation of embeddedness: Karl Polanyi and the new economic sociology." Teoksessa *Market and Society. The Great Transformation Today*. Eds. Chris Hann and Keith Hart. Cambridge 2009. 38-55.
- Berg, Maxine. *The Age of Manufactures, 1700-1820. Industry, Innovation and Work in Britain*. London 1994.
- Berger, Peter L. and Luckmann, Thomas. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York 1967.
- Berteau, Camille; Gourdon, Vincent & Robin-Romero, Isabelle. "Godparenthood: driving local solidarity in Northern France in the Early

- Modern Era. The example of Aubervilliers families in the sixteenth–eighteenth centuries.” Julkaisussa *History of the Family*, 17 (2012). 452-467.
- Bodnar, John. “Power and Memory in Oral History: Workers and Managers at Studebaker.” Julkaisussa *The Journal of American History*, 75 (1989). 1201-1221.
- Borges, Marcelo and Torres, Susana. “Company Towns: Concepts, Historiography, and Approaches.” Teoksessa *Company Towns. Labor, Space and Power Relations across Time and Continents*. Edited by Marcelo J. Borges and Susana B. Torres. New York 2012. 1-40.
- Bourdieu, Pierre. “What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of Groups.” In *Berkeley Journal of Sociology*, 32 (1987). 1-17.
- Bowdon, Lynne. “Redefining Kinship: Exploring Boundaries of Relatedness in Late Medieval New Romney.” Julkaisussa *Journal of Family History*, 29 (2004). 407-420.
- Braverman, Harry. *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century*. New York 1974.
- Brewer, John. “Microhistory and the Histories of Everyday Life.” Julkaisussa CAS^{LMU} eSeries, 5/2010. Julkaistu myös julkaisussa *Cultural and Social History*, 7 (2010). 87-109.
- Bringéus, Nils-Arvid. “Svenska dopseder.” Julkaisussa *Fataburen Nordiska museets och Skansens årsbok*, 1971. 63-84.
- Broadly, Donald. “French prosopography: definition and suggested readings.” Julkaisussa *Poetics* 30 (2002). 381-385.
- Bruland, Kristine. “The Transformation of Work in European Industrialization.” Teoksessa *The First Industrial Revolutions*, edited by Peter Mathias and John A. Davis. Oxford 1989, 154-169.
- Bruner, Edward M. “Experience and Its Expressions.” Teoksessa *The Anthropology of Experience*. Edited by Victor W. Turner and Edward M. Bruner. Chicago 1986. 3-32. (1986a)
- Bruner, Edward M. “Ethnography as Narrative.” Teoksessa *The Anthropology of Experience*. Edited by Victor W. Turner and Edward M. Bruner. Chicago 1986. 139-158. (1986b)
- Bursell, Barbro. *Träskoadel. En etnologisk undersökning av lancashire-smedernas arbets- och levnadsförhållanden på Ramnäs bruk vid tiden kring sekelskiftet 1900*. Lund 1974.

- Cerutti, Simona. "Microhistory. Social Relations versus Cultural Models." Teoksessa *Between Sociology and History. Essays on Microhistory, Collective Action, and Nation-Building*. Edited by Anna-Maija Castrén, Markku Lonkila and Matti Peltonen. Helsinki 2004. 17–40.
- Cerutti, Simona. "Processus et expérience: individus, groups et identités à Turin, au XVIIe siècle." In *Jeux d'échelles: La micro-analyse à l'expérience*, edited by Jacques Revel. Paris: Seuil/Gallimard, 1996.
- Clark, Gregory. *The Son Also Rises: Surnames and the History of Social Mobility*. Princeton 2014.
- Cohen, Anthony P. *The Symbolic Construction of Community*. London 1985.
- Cohen, Anthony P. *Self-Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*. London 1994.
- Cohen, Deborah & O'Connor, Maura (eds.). *Comparison and History. Europe in Cross-National Perspective*. New York 2004.
- Cohen, Isaac. "Workers'Control in the Cotton Industry: A Comparative Study of British and American Mule Spinning." Julkaisussa *Labor History*, 26 (1985). 53–85
- Crafts, N.F.R. "The New Economic History and the Industrial Revolution." Teoksessa *The First Industrial Revolutions*, edited by Peter Mathias and John A. Davis. Oxford 1989, 25–43.
- Crafts, Nicholas FR. *British economic growth during the industrial revolution*. Oxford 1985.
- Crafts, Nicholas FR, & C. Knick Harley. "Output growth and the British industrial revolution: a restatement of the Crafts-Harley view1." Julkaisussa *The Economic History Review*, 45 (1992). 703-730.
- Crossick, Geoffrey. *An Artisan Elite in Victorian Society: Kentish London 1840–1880*. London 1978.
- Dahlström, Ebba & Dahlström, Olle, "Släkten Lihr under 350 år". Julkaisussa *Uppsatser : Skrifter utgivna av Helsingfors släktforskare*, 6 (1984).
- Dambruyne, Johan. "Guilds, Social Mobility and Status in Sixteenth-Century Ghent." Julkaisussa *International Review of Social History*, 43 (1998). 31–78.
- Davis, Natalie Zemon. "Sosiaalishistorian haasteet." Teoksessa *Matkoja moderniin.Lähikuvia suomalaisten elämästä*. Toim. Marjatta Rahikainen. Helsinki 1996. 9-18.

- Davis, Natalie Zemon. *Martin Guerren paluu*. Helsinki 2001. (Alkuperäisen teoksen ilmestynyt 1983)
- Davis, John A. "Industrialization in Britain and Europe before 1850. New Perspectives and Old Problems." Teoksessa *The First Industrial Revolutions*, edited by Peter Mathias and John A. Davis. Oxford 1989, 44-68.
- Dehne, Harald. "Have We Come Any Closer to *Alltag*? Everyday Reality and Workers' Lives as an Object of Historical Research in the German Democratic Republic." Teoksessa *The History of Everyday Life. Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, ed. Alf Lüdtke. New Jersey 1995. 116-148.
- Dowd Hall, Jacquelyn; Murphy, Mary; Leloudis, James; Korstad, Robert; Jones, Lu Ann; Daly, Christopher B., *Like a Family. The Making of a Southern Cotton Mill World*. 2.p. Chapel Hill 2000 (1.p. 1987).
- Dribe, Martin & Svensson, Patrick. "Social Mobility in Nineteenth Century Rural Sweden – A Micro Level Analysis." Julkaisussa *Scandinavian Economic History Review*, 56 (2008). 122-141.
- Edgren, Lars. *Lärling, gesäll, mästare: hantverk och hantverkare i Malmö 1750-1847*. Lund 1987.
- Eisenberg, Christiane. "Artisans' Socialization at Work: Workshop Life in Early Nineteenth-Century England and Germany." Julkaisussa *Journal of Social History*, 24 (1991). 507-520.
- Eloranta, Jari & Kauppila, Jari. "Maanpuolustuksesta hyvinvointivaltioon – valtion menot Suomessa itsenäisyydestä 1990-luvun lamaan." Teoksessa *Muutoksen merkit. Kvantitatiivisia perspektiivejä Suomen taloushistoriaan*. Toim. Jukka Jalava, Jari Eloranta ja Jari Ojala. Helsinki 2007. 178-198.
- Engelen, Theo; Knotter, Ad; Kok, Jan & Paping, Richard. "Labor strategies of families: An introduction." Julkaisussa *History of the Family*, 9 (2004). 123-135.
- Engels, Friedrich. *The Condition of the Working Class in England*. New York 1887. (alkuperäinen teos julkaistu saksaksi 1845)
- Ericsson, Christer. "*Vi är alla delar av samma familj*." *Patronen, makten och folket vid Nyby bruk 1880-1940*. Stockholm 1997.
- Ericson, Bonnie H. "Social Networks and History. A Review Essay." Julkaisussa *Historical Methods*, 30 (1997). 149-157.

- Ericsson, Tom. "Kinship and Sociability: Urban Shopkeepers in Nineteenth-Century Sweden." Julkaisussa *Journal of Family History*, 14 (1989). 229–239.
- Ericsson, Tom. "Godparents, witnesses, and social class in mid-nineteenth century Sweden." Julkaisussa *History of the Family*, 5 (2000). 273–286.
- Ericsson, Tom. "Who wants to be godparent? Baptisms in a Lutheran Church in Paris, 1755-1804." Teoksessa *Spiritual kinship in Europe 1500–1900*, eds. Guido Alfani ja Vincent Gourdon. London 2012. 227–243.
- Fagerlund, Solveig. *Handel och Vandel. Vardagslivets sociala struktur ur ett kvinnoperspektiv Helsingborg ca 1680-2709*. Lund 2002.
- Fagerlund, Solveig. "Vad säger dopböckerna om kvinnors sociala nätverk?" Teoksessa *Nätverk I historisk forskning – metafor, metod eller teori*. Red. Peter Aronsson, Solveig Fagerlund och Jan Samuelson. Växjö 1999. 218–231.
- Farr, James R. *Artisans in Europe, 1300–1914*. Cambridge 2000.
- Fellman, Susanna. "Prosopographic studies of business leaders for understanding industrial and corporate change." Julkaisussa *Business History*, 56 (2014). 5–21.
- Fertig, Christine. "Rural Society and Social Networks in Nineteenth-Century Westphalia. The Role of Godparenting in Social Mobility." Julkaisussa *Journal of Interdisciplinary History*, 39 (2009). 497–522.
- Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija. "Muistitieto ja tutkimus." Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen. Helsinki 2006.
- Florén, Anders. *Disciplinering och konflikt. Den sociala organiseringen av arbetet. Jäders bruk 1640–1750*. Uppsala 1987.
- Florén, Anders. *Genus och producentroll. Kvinnoarbete inom svensk bergshantering, exemplet Jäders bruk 1640–1840*. Uppsala 1991.
- Florén, Anders. "Introduction: The Swedish and Russian Iron Industry in a Comparative Perspective 1600-1900." Teoksessa *Ironmaking in Sweden and Russia. A survey of the social organisation of iron production before 1900*. Eds. Göran Rydén, Maria Ågren. Uppsala 1993 (1993a).

- Florén, Anders. "Some Comparative Remarks." Teoksessa *Ironmaking in Sweden and Russia. A survey of the social organisation of iron production before 1900*. Eds. Göran Rydén, Maria Ågren. Uppsala 1993 (1993b).
- Florén, Anders. "Social Organization of Work and Labour Conflicts in Proto-Industrial Iron Production in Sweden, Belgium and Russia." Julkaisussa *International Review of Social History*, 39 (1994). 83–113.
- Florén, Anders & Rydén, Göran. "Arbete, hushåll och region. Tankar om industrialiseringsprocesser och den svenska järnhanteringen." Uppsala 1992.
- Florén, Anders; Isacson, Maths; Rydén, Göran; Ågren, Maria. "Swedish Iron Before 1900." Teoksessa *Ironmaking in Sweden and Russia. A survey of the social organisation of iron production before 1900*. Eds. Göran Rydén, Maria Ågren. Uppsala 1993.
- Floud, R.C & D. N. McCloskey. *The Economic History of Britain since 1700*. vol 1. Cambridge 1981.
- Forssell, Hanna & Carlander-Reuterfelt, Gunilla. *Ruukin elämää. Patruunoita ja työläisiä Kellokoskella*. Helsinki 2009.
- Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. New York 1973.
- Geertz, Clifford. "Making Experience, Authoring Selves." Teoksessa *The Anthropology of Experience*. Edited by Victor W. Turner and Edward M. Bruner. Chicago 1986. 373–380.
- Giddens, Anthony. *Sociology*. (6. ed). Cambridge 2009.
- Ginzburg, Carlo. "Microhistory. two or Three Things That I Know about It." Julkaisussa *Critical Inquiry*, 20 (1993). 10–35.
- Ginzburg, Carlo. "Latitude, Slaves and the Bible. An Experiment in Microhistory." Julkaisussa *Critical Inquiry*, 31 (2005), 665–683.
- Ginzburg, Carlo. *Juusto ja madot. 1500-luvun myllärin maailmankuva*. Helsinki 2001. (alkup. teos ilmestynyt 1976)
- Granovetter, Mark. "Economic action and social structure: The problem of embeddedness." Julkaisussa *American Journal of Sociology*, 91 (1985). 481–510.
- Granovetter, Mark. "The Strength of weak ties." Julkaisussa *American Journal of Sociology*. 32 (1973). 1360-1380.
- Greene, Anne-Marie; Ackers, Peter; Black, John. "Going Against the Historical Grain: Perspectives on Gendered Occupational Identity and Resistance to the Breakdown of Occupational Segregation in

- Two Manufacturing Firms.” Julkaisussa *Gender, Work & Organization*, 9 (2002). 266–285.
- Gregory, Brad. ”Is Small Beautiful? Microhistory and the History of Everyday Life.” Julkaisussa *History and Theory*, 38 (1999). 100–110.
- Gribaudo, Maurizio. *Itinéraires ouvriers. Espaces et groupes sociaux à Turin au début du XXe siècle*. Paris 1987.
- Grieco, Margaret. ”Family Networks and the Closure of Employment.” Teoksessa *The Manufacture of Disadvantage*. Eds. Gloria Lee and Ray Loveridge. Philadelphia 1987. 33–44.
- Haapala, Pertti. ”How was the Working Class Formed? The Case of Finland, 1850–1920”. Julkaisussa *Scandinavian Journal of History*, 12 (1987). 179–197
- Haapala, Pertti. ”Suomalainen rakennemuutos.” Teoksessa *Historiallinen käänne*, toim. Juho Saari. Gaudeamus 2006, 91–124.
- Haapala, Pertti. *Tehtaan valossa. Teollistuminen ja työväestön muodostuminen Tampereella 1820–1920*. Tampere 1986.
- Haapala, Pertti. ”Arki, politiikka ja työväestön sukupolvet. Kuvaus Tampereesta 1850–1920.” Teoksessa *Arki ja murros. Tutkielmia keisariajan lopun Suomesta*. Toim. Matti Peltonen. Jyväskylä 1990. 399–426.
- Hagemann, Gro. *Kjønn og industrialisering*. Oslo 1994.
- Haggrén, Georg. *Hammarsmeder, masugnsfolk och kolare. Tidigindustriella yrkesarbetare vid provinsbruk I 1600-talets Sverige*. Stockholm 2001.
- Happonen, Päivi. *Kaksi todellisuutta? Kirkonkirjat ja henkikirjat Sortavalan kaupungin väestöllisen profiilin kuvaajina 1800-luvun alusta vuoteen 1940*. Joensuu 2009.
- Hareven, Tamara. *Family Time and Industrial Time*. New York 1983.
- Hareven, Tamara. ”The History of the Family and the Complexity of Social Change.” Julkaisussa *American Historical Review*, 96 (1991). 95–124.
- Haydy, Jeffrey. *Between Craft and Class: Skilled Workers and Factory Politics in the United States and Britain, 1890-1922*. Berkeley 1991.
- Helsti, Hilikka; Stark, Laura; Tuomaala Saara (toim.) *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*. Helsinki 2006.
- Hjerppe, Riitta. *Suomen talous 1860–1985. Kasvu ja rakennemuutos*. Helsinki 1988.

- Hjerppe, Riitta. *The Finnish Economy 1860–1985: Growth and Structural Change*. Helsinki 1989.
- Hjerppe, Riitta. *Suurimmat yritykset Suomen teollisuudessa 1844–1975*. Helsinki, 1979.
- Hjerppe, Riitta & Jalava, Jukka. ”Economic Growth and Structural Change- A Century and Half of Catching Up.” Teoksessa *The Road to Prosperity – An Economic History of Finland*. Toim. Jari Ojala, Jari Eloranta ja Jukka Jalava. Helsinki 2006.
- Hjerppe, Riitta & Mauranen, Tapani. ”Kilpailun kourissa? Pienyritykset Suomessa 1860–1938.” Teoksessa *Sitä kuusta kuuleminen. Jorma Ahvenaiselle omistettu juhlakirja*. Jyväskylä 1990. 159–174.
- Hobsbawm, Erik. *Workers. Worlds of Labor*. New York 1984.
- Hobsbawm, Erik. ”From Social History to the History of Society.” Julkaisussa *Daedalus*, 100 (1971). 20–45.
- Hobsbawm, Erik. ”The Labor Aristocracy of Nineteenth-Century Britain.” Teoksessa *Workers in the Industrial Revolution*. Eds. Peter N. Stearns and Daniel J. Walkowitz. New Brunswick, 1974. 138–176.
- Horgby, Björn. *Egensinne och skötsamhet. Arbetarkulturen i Norrköping 1850-1940*. Stockholm 1993.
- Houston, R.A. ”Marriage Formation and Domestic Industry: Occupational Endogamy in Kilmarnock, Ayrshire, 1697-1764.” Julkaisussa *Journal of Family History*, 8 (1983). 215–229.
- Hreisson, Einar & Nilson, Tomas (red.). *Nätverk som social resurs. Historiska exempel*. Lund 2003.
- Hynninen, Sanna-Mari, Ojala Jari and Pehkonen, Jaakko. ”Technological change and wage premiums: Historical evidence from linked employer-employee data.” Julkaisussa *Labour Economics*, 24 (2013): 1–11.
- Hytönen, Kirsi-Maria. *Ei elämäni lomaa mahtunut. Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana*. Joensuu 2014.
- Häggman, Kai. *Perheen vuosisata: perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*. Helsinki 1994.
- Isacson, Maths & Magnusson, Lars. *Protoindustrialisation in Scandinavia. Craft Skills in the Industrial Revolution*. New York 1987.
- Jaakkola, Jouko. ”Työläisten arkipäivän ongelmat Tampereella teollistumisen alkuvaiheessa.” Teoksessa *Työväen historiaa ja perinnettä. Väki*

- Voimakas 1*. Toim. Jouko Jaakkola ja Olli Vehviläinen Tampere 1985. 71–88.
- Janssens, Angélique. "Industrialization without family change? The Extended Family and the Life Cycle in an Dutch Industrial Town, 1880–1920." Julkaisussa *Journal of Family History*, 11 (1986), 25–42.
- Jiménez, Francisco Chacón & Valverde, Joaquín Recaño. "Marriage, work, and social reproduction in one area of southern Europe at the end of the 18th century: Lorca (1797)." Julkaisussa *The History of the Family*, 7 (2002). 397–421.
- Johansson, Ella. "Arbetare." Teoksessa *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840–1940*, red. Jørgen Lorentzen och Claes Ekenstam. Riga 2006, 112–132.
- Järvelä, Marja. "Elämäntavan muutos työläisyhteisön ja yksilöiden kehityshaasteena." Teoksessa *Työväen historiaa ja perinnettä. Väki Voimakas 1*. Toim. Jouko Jaakkola ja Olli Vehviläinen Tampere 1985. 119–147
- Kalela, Jorma. "Työväenjärjestöjen ja työläisten oman historiantutkimuksen perinteet ja näköalat Suomessa." Teoksessa *Työväen historiaa ja perinnettä. Väki Voimakas 1*. Toim. Jouko Jaakkola ja Olli Vehviläinen Tampere 1985. 147–159.
- Kalela, Jorma. *Taistojen taipaleelta. Paperityöläiset ja heidän liittonsa 1906–1981*. Helsinki 1981.
- Kalela, Jorma. *Näkökulmia tulevaisuuteen. Paperiliiton historia 1944–1986*. Helsinki 1986.
- Karisto, Antti; Takala, Pentti; Haapola, Ilkka. *Matkalla nykyaikaan. Elin- tason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*. Porvoo - Helsinki - Juva 1998.
- Karonen, Petri, "Patriarkaalisien järjestyksen monet todellisuudet" Teoksessa *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkaalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450–1860)*. toim. Petri Karonen ja Piia Einonen. Helsinki 2002.
- Karonen, Petri, "Patruunat ja poliitikot. Yritysjohdajat taloudellisina ja poliittisina toimijoina Suomessa 1600–1920." Tampere 2004.
- Keats-Rohan, K.S.P. (ed.). *Prosopography. Approaches and Applications. A Handbook*. Oxford 2007.
- Kekkonen, Kari. *Hyvää vauhtia metsätöille. Puunkorjuu ja Suomi muu- toksessa*. Tampere 2011.

- Kekkonen, Sanna. ”Isällistä oikeutta Sysmän Hovilan kartanon patriarkaalin järjestys 1800-luvun alkupuolella.” Teoksessa *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkaalin järjestys myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450–1860)*. Toim. Pia Einonen & Petri Karonen. Helsinki 2002.
- Kettunen, Pauli. *Suojelu, suoritus, subjekti. Työsuojelu teollistuvan Suomen yhteiskunnallisissa ajattelu- ja toimintatavoissa*. Helsinki 1994.
- Keskinen, Jarkko. *Oma ja yhteinen etu. Kauppiaiden keskinäinen kilpailu ja yhteistyö Porin paikallisyhteisössä 1765–1845*. Turku 2012.
- Kilpi, O.K. *Suomen ammatissa toimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815–1875, I Kaupungit, III Koko maa*. Helsinki 1915.
- Kirveenummi, Anna & Räsänen, Riitta. ”Muisteltu ja kuvattu suomalainen kylä – toimintasuunnitelma moniaineistosen ja monimetodisen tutkimustekstin luomiseksi.” Teoksessa *Polkuja etnologian menetelmiin*. Toim. Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsalainen. Helsinki 2005. 89–103.
- Kocka, Jürgen. ”Comparison and Beyond.” Julkaisussa *History and Theory*, 42 (2003). 39–44.
- Koivuniemi, Jussi. *Tehtaan pillin tahdissa. Nokian tehdasyhdyskunnan sosiaalinen järjestys 1870–1939*. Helsinki 2000.
- Konttinen, Esa. ”Professionäkökulman lupaus.” Teoksessa *Ammattikunnat, yhteiskunta ja valtio. Suomalaisen professioiden kehityskuva*. Toim. Esa Konttinen. Jyväskylä 1993. 7–15.
- Korkeakangas, Pirjo. *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Helsinki 1996.
- Korkeakangas, Pirjo. ”Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa.” Teoksessa *Polkuja etnologian menetelmiin*. Toim. Pirjo Korkeakangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsalainen. Helsinki 2005. 129–147.
- Kortelainen, Jarmo. *Vanerin varassa. tutkimus Vuohijärven tehdasyhdyskunnan elinkaaresta*. Joensuu 1991.
- Kortelainen, Kaisu. *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus*. Helsinki 2008.
- Koskinen, Tarmo. *Tehdasyhteisö. Tutkimus tehtaan ja kylän kutoutumisesta tehdasyhteisöksi, kudelman säilymisestä ja purkautumisesta*. 2.p. Vaasa 1989.

- Kotilainen, Sofia. ”Förtroende och andra former av symboliskt kapital i fadderskaps-strategier.” Julkaisussa *Historisk Tidskrift för Finland*. 97 (2012). 295–326.
- Kotilainen, Sofia. *Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Helsinki 2008.
- Krantz, Olle. ”Industrialisation in three nordic countries: a long-term quantitative view.” Teoksessa *Convergence? Aspects on the Industrialisation of Denmark, Finland and Sweden 1870-1940*. Edited by Hans Kryger Larsen. Helsinki 2001. 23–66.
- Kuusi, Eino. *Talvityöttömyys, sen esiintyminen, syyt ja ehkäisytoimenpiteet Suomen suurimmissa kaupungeissa*. Tampere 1914.
- Ladurie, Le Roy. *Montaillou. Ranskalainen kylä 1294–1324*. Helsinki 1984. (alkup. teos julkaistu 1975)
- Laine, Eevert. *Suomen vuoritoimi 1809–1884. Osa 2*. Helsinki 1948.
- Lazonick, William. ”Industrial Relations and Technical Change: The Case of the Self-acting Mule.” Julkaisussa *Cambridge Journal of Economics*, 3 (1979). 231–262.
- Lappalainen, Mirkka, ” Suku, valta, suurvalta : Creutzit 1600-luvun Ruotsissa ja Suomessa.” Helsinki 2005.
- Larsson, Mats. *Arbete och lön vid Bredsjö bruk. En studie av löneprinciper och lönenivåer för olika yrkeskategorier vid Bredsjö bruk 1828–1905*. Uppsala 1986.
- Launis, Kati & Tikka, Marko (toim.). *Työväki ja kokemus. Väki voimakas 22*. Vammala 2009.
- Le Goff, Jaques. *History and memory*. New York 1992.
- Leeson, Robert. *Travelling Brothers: The Six Centuries’ Road from Craft Fellowship to Trade Unionism*. London 1979.
- Lehtonen, Heikki. *Yhteisö*. Tampere 1990.
- Leimu, Pekka. *Forssa – elämä tehtaan pillin mukaan*. Helsinki 1983.
- Leminen, Pia. ”Kohtaamisia ja väistöjä. Rajankäyntiä 1930-luvun tehdasyhdyskunnassa.” Teoksessa *Matkoja moderniin. Lähikuvia suomalaisten elämästä*. Toim. Marjatta Rahikainen. Helsinki 1996. 167–186.
- Leminen, Pia. *Näkymättömät kädet. Naiset ja sukupuolijärjestelmä peritehdasyhdyskunnassa*. Julkaisematon lisensiaatintyö. Tampereen yliopisto 1999.

- Lempiäinen, Pentti. *Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla*. Helsinki 1965.
- Lenger, Friedrich. "Beyond Exceptionalism: Notes on the Artisanal Phase of the Labour Movement in France, England, Germany and the United States." Julkaisussa *International Review of Social History*, 36 (1991). 1–23.
- Levi, Giovanni. "On Microhistory." Teoksessa *New Perspectives on Historical Writing*, ed. Peter Burke. Cambridge 1991.
- Levi, Giovanni. "Micro History and the Recovery of Complexity." Teoksessa *Historical Knowledge. In Quest of Theory, Method and Evidence*, edited by S. Fellman, and M. Rahikainen. Cambridge 2012. , 121–132.
- Leunig, Tim; Minns, Chris; Wallis, Patrick. "Networks in the Premodern Economy: The Market for London Apprenticeships, 1600–1749. *CEP Discussion Paper*, no. 956 (2009).
- Lindert, P. H. & Williamson, J. G. "English workers' living standards during the industrial revolution: a new look." Julkaisussa *Economic History Review*, 36 (1983). 1-25.
- Lindqvist, Mats. *Klasskamrater. Om industriellt arbete och kulturell formation 1880-1920*. Eslöv 1987.
- Lindström, Åke. *Bruksarbetarfackföreningar. Metalls avdelningar vid bruken i östra Västmanlands län före 1911*. Uppsala 1979.
- Lipp, Carola. "Kinship Networks, Local Government, and Elections in a Town in Southwest Germany, 1800–1850." Julkaisussa *Journal of Family History*, 30 (2005). 347–365.
- Lundin, Johan A. *Näten på Limhamn: Sociala relationer i ett lokalsamhälle 1870–1914*. Lund 2006.
- Lüdtke, Alf. "Introduction. What Is History of Everyday Life and Who Are Its Practitioners?" Teoksessa *The History of Everyday Life. Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, ed. Alf Lüdtke. New Jersey 1995. 116–148. 3–40.
- Lynch, Katherine A. "The European Marriage Pattern in the Cities: Variations on a Theme by Hajnal." Julkaisussa *Journal of Family History*, 16 (1991). 79–96.
- Lähteenmäki, Maria, "Mahdollisuuksien aika. Työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1910–30-luvun Suomessa." Helsinki 1995.

- MacRaild, Donald M.; Taylor, Avram. *Social Theory and Social History*. New York 2004.
- Maddison, Ben. "Labour Commodification and Skilled Selves in Late Nineteenth-Century Australia." Julkaisussa *International Review of Social History*, 43 (1998). 265–286.
- Magnússon, Sigurdur Gylfi. "The Contours of Social History. Micro-history, Postmodernism and Historical Sources." Teoksessa *Mod nye historier. Rapporter til Det 24. Nordiske Historikemøde 3*, red. Carsten Tage Nielsen, Dorthe Gert Simonsen og Lene Wul. Århus 2001. 83–107.
- Magnússon, Sigurdur Gylfi. "The life of a working-class woman. Selective modernization and microhistory in early 20th-century Iceland." Julkaisussa *Scandinavian Journal of History*, 26 (2011).
- Magnusson, Lars. *Den bråkiga kulturen. Förläggare och smideshantverkare i Eskilstuna 1800-1850*. Vänersborg 1988.
- Magnusson, Lars. "Historisk antropologi kulturkod i förändring." Julkaisussa *Häftan för kritiska studier*, 1986.
- Markkola, Pirjo. *Työläiskodin synty. Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle*. Helsinki 1994.
- Marttila, Juuso. *Pääomienleikkauspisteessä. Seppäyhteisön erityisasema ja sen kohtalo Strömforsin ja Ramnäsin rautaruukeissa vuosina 1880-1970*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2006.
- Marttila, Juuso. "Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks." Julkaisussa *Journal of Family History*, 35 (2010). 128–146.
- Marttila, Juuso. "Monopolizing the Property of Skill: A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community." Julkaisussa *International Review of Social History*, 57 (2012). 417–446.
- Marttila, Juuso. "Social Structures Defined by Occupation: Contemporaries' experiences of social boundaries in 20th century ironworks in Finland and Sweden." Julkaisussa *Scandinavian Journal of History*, julkaistu verkossa osoitteessa <http://dx.doi.org/10.1080/03468755.2014.954610>.
- Marttila, Juuso & Uotila, Merja. "Godparenthood defined by location, occupation, social class, kinship and strategy in the Finnish countryside in the period 1810-1914." Teoksessa *Le parrainage en Europe et en Amérique. Pratiques de longue durée, XVIe-XXIe siècle*. Eds. Vin-

- cent Gourdon, Guido Alfani et Isabelle Robin-Romero. Paris 2014 (odottaa julkaisua, artikkeli ilmestyy teoksessa ranskaksi).
- Mathias, Peter. "The Industrial Revolution: Concept and Reality." Teoksessa *The First Industrial Revolutions*, edited by Peter Mathias and John A. Davis. Oxford 1989, 1–24.
- Medick, Hans. "Missionaries in the Rowboat? Ethnological Ways of Knowing as a Challenge to Social History." Teoksessa *The History of Everyday Life. Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*, ed. Alf Lüdtke. New Jersey 1995. 41–71.
- Mendels, Franklin. "Proto-industrialization: the first phase of the industrialization process." Julkaisussa *Journal of Economic History*, 32 (1972). 241–261.
- Miettinen, Tiina. *Ihanteista irrallaan. Hämeen maaseudun nainen osana perhettä ja asiakirjoja 1600-luvun alusta 1800-luvun alkuun*. Tampere 2012.
- Mills, C. Wright. *The Sociological Imagination*. New York 2000. 1. painos 1959.
- Misztal, Barbara. *Theories of Social Remembering*. Berkshire 2003.
- Mokyr, Joel (ed). *The British Industrial Revolution: An Economic Perspective 2* (1999): 1-127.
- Mokyr, Joel. *The Enlightened Economy: An Economic History of Britain 1700-1850*. Yale 2009.
- Mokyr, Joel, ed. *The economics of the industrial revolution*. Government Institutes 1985.
- Mokyr, Joel. *The lever of riches: Technological creativity and economic progress*. Oxford 1990.
- Mokyr, Joel. *The Gifts of Athena. Historical Origins of the Knowledge Economy*. Princeton and Oxford 2002.
- Mokyr, Joel & Voth, Hans-Joachim. "Understanding Growth in Europe, 1700–1870: Theory and Evidence." Teoksessa *The Cambridge Economic History of Modern Europe, I: 1700–1870*. Eds. Stephen Broadberry and Kevin H. O'Rourke. Cambridge 2010. 7–42.
- Montelius, Sigvard, Utterström Gustaff and Söderlund Erns. *Fagersta brukens historia Bd V. Arbetare och arbetsförhållanden 1600-1815*. Uppsala 1959.
- Montelius, Sigvard. *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning 1600-1865. Studier i en mellansvensk bruksbygd*. Falun 1962.

- Montgomery, David. *Workers' Control in America: Studies in the History of Work, Technology, and Labor Struggles*. London 1979.
- Morger, Kersti. *Skebo bruk. Teknisk och social förändring vid ett järnbruk under 1870-talet*. Stockholm 1985.
- Myrdal, Janken. "Source Pluralism as a Method of Historical Research." Teoksessa *Historical Knowledge: In quest of Theory, Method and Evidence*, eds. Susanna Fellman and Marjatta Rahikainen. Cambridge 2012. 155–190.
- Neven, Muriel. "The Influence of the Wider Kin Group on Individual Life-Course Transitions. Results from the Pays de Herve (Belgium), 1846-1900." Julkaisussa *Continuity and Change*, 17 (2002). 405–435.
- Neville, Kirk. "Challenge, crisis, and Renewal? Themes in the Labour History of Britain, 1960–2010." Julkaisussa *Labour History Review*, 75 (2010). 162-180.
- Nirkko, Juha; Laaksonen, Pekka; Rassi, Antti (toim.) *Se oli rautaa. Kerromuksia masuuneista ja sulatoista*. Helsinki 1990.
- Nunn, Nathan. "Culture and the Historical Process." Julkaisussa *Economic History of Developing Regions*, 27 (2012), supplement 1. 108–126.
- Nurmi, Virpi. *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus Suomessa 1900-luvun alkupuolella*. Helsinki 1989.
- Nurmi, Virpi. "Työväkeä vai käsityömestareita? Lasinvalmistusta 1900-luvun alkupuolella." Teoksessa *Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin*. Toim. Raimo Parikka. Helsinki 1999.
- Nygård, Toivo. *Erilaisten historiaa. Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa*. Jyväskylä 1998.
- Nyzell, Stefan. "Arbetarkultur i brytningstid. Reflektioner kring kulturhistorien, den nya kulturhistorien och historien bortom den nya kulturhistorien i den svenska arbetarhistoriska forskningen." Julkaisussa *Scandia*, 73 (2007). 79–94.
- Ojala, Jari & Luoma-aho, Vilma. "Stakeholder relations as social capital in early modern international trade." Julkaisussa *Business History*, 50 (2008). 749–764.
- Ojala, Jari; Hakoluoto, Tanja; Hjorth, Anna & Luoma-aho, Vilma. "Hyvä paha sosiaalinen pääoma." Teoksessa *Työelämän taitekohtia*. Toim. Pertti Jokivuori, Raija Latva–Karjanmaa ja Arja Ropo. Helsinki 2006.

- Osinsky, Pavel & Eloranta, Jari. "The Sociopolitical Dynamics of the Revolutionary Processes in Russia and Finland." Julkaisussa *Vestnik BGU*, 14 (2012). 127–137.
- Osinsky, Pavel & Eloranta, Jari. "Longitudinal Comparative Historical Analysis: Challenges and Possibilities." Teoksessa *Comparing Post War Japanese and Finnish Economies and Societies*. Edited by Yasushi Tanaka, Toshiaki Tamaki, Jari Ojala and Jari Eloranta. Routledge 2015 (odottaa julkaisua).
- Padgett, John F. & Ansell, Christopher K. "Robust Action and the Rise of the Medici, 1400-1434." Julkaisussa *American Journal of Sociology*, 98 (1993). 1259-1319.
- Parikka, Raimo (toim.) *Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin*. Helsinki 1999.
- Parikka, Raimo. "Paikallinen työläisyhteisö, työväenkulttuuri ja työväenliike." Teoksessa *Näkökulmia työväen ammatilliseen ja paikalliseen historiaan*. Väki Vomakas 3. Toim. Markku Hyrkkänen, Olli Vehviläinen ja Juha Hannikainen. Tampere 1987. 119–152.
- Passerini, Luisa. *Fascism in Popular Memory. The Cultural Experience of the Turin Working Class*. Cambridge 1987.
- Peltonen, Ulla-Maija. *Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Helsinki 1996.
- Peltonen, Ulla-Maija. "Rajaton kokemus – näkökulmia toiseen tietoon?" Teoksessa *Työväki ja kokemus*. Väki Voimakas 22. Toim. Kati Launis ja Marko Tikka. Sastamala 2009. 11–26.
- Peltonen, Matti. *Matala Katse - Kirjoituksia mentaliteettien historiasta*. Tampere 1992.
- Peltonen, Matti. "E. P. Thompson historiantutkijana: esipuhe teokseen E. P. Thompson: Herrojen valta ja rahvaan kulttuuri." Teoksessa *Herrojen valta ja rahvaan kulttuuri*. Helsinki 1996. 7–17.
- Peltonen, Matti. *Mikrohistoriasta*. Helsinki 1999.
- Peltonen, Matti. "Arki murroksessa. Toimittajan alkusana". Teoksessa *Arki ja murros. Tutkielmia keisariajan Suomesta*. Jyväskylä 1990, 25–29.
- Peltonen, Matti. "Clues, Margins, and Monads: The Micro-Macro Link in Historical Research." Julkaisussa *History and Theory*, 40 (2001). 347–359.

- Peltonen, Matti. *Lukkari Saxbergin rikos ja herännäispappilan etiikka*. Helsinki 2006.
- Piilahti, Kari-Matti. *Aineellista ja aineetonta turvaa. Ruokakunnat, ekologis-taloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750*. Helsinki 2007.
- Piilahti, Kari-Matti. “Climbing up the social ladder: godparental patterns among new entrants into the business elite in Finland in the nineteenth century.” Julkaisussa *The History of the Family*, 17 (2012) (2012b). 51–76.
- Piilahti, Kari-Matti. “Kin, neighbours or prominent persons? Godparenthood in a Finnish rural community in the first half of the eighteenth century.” Teoksessa *Spiritual kinship in Europe 1500–1900*, eds. Guido Alfani ja Vincent Gourdon. London 2012 (2012a). 207–226.
- Plakans, Andrejs & Wetherell, Charles. “Households and Kinship Networks: The Cost and Benefits of Contextualization,” Julkaisussa *Continuity and Change*, 18 (2003). 49–76.
- Polanyi, Karl. *The Livelihood of Man*. New York 1977.
- Polanyi, Karl. *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*. Boston 2001. Alkuperäisteos 1944.
- Portelli, Alessandro. *The death of Luigi Trastulli and other stories. Form and meaning in oral history*. New York 1991.
- Portelli, Alessandro. *The Order Has Been Carried Out. History, Memory and Meaning of a Nazi Massacre in Rome*. New York 2003.
- Portelli, Alessandro. ”Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?” Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen. Helsinki 2006. (alkuperäinen artikkeli julkaistu 1998).
- Price, Richard. “Structures of Subordination in Nineteenth-Century British Industry.” Teoksessa *The Power of the Past: Essays for Eric Hobsbawm*. Eds. Pat Thane, Geoffrey Crossick, and R.C. Floud. Cambridge 1984. 119–142.
- Rahikainen, Marjatta. ”Miesten maailma. Ariman lasitehdas muistitiedon ja historiankirjoituksen valossa.” Teoksessa *Matkoja moderniin. Lähikuvia suomalaisten elämästä*. Toim. Marjatta Rahikainen. Helsinki 1996. 139–166.
- Rahikainen, Marjatta & Fellman, Susanna. ”On Historical Writing and Evidence.” Teoksessa *Historical Knowledge: In quest of Theory, Meth-*

- od and Evidence*, eds. Susanna Fellman and Marjatta Rahikainen. Cambridge 2012. 5–44.
- Riello, Giorgio. “The Shaping of a Family Trade: The Cordwainers’ Company in Eighteenth-Century London.” Teoksessa *Guilds, Society & Economy in London 1450-1800*. Eds. Ian Anders Gadd and Patrick Wallis. London 2002. 141–159.
- Rule, John. “The Property of skill in the period of manufacture.” Teoksessa *The Historical Meanings of Work*, ed. Patrick Joyce. Cambridge 1989.
- Rutman, Darret & Rutman, Anita. *A Place in Time: Middlesex County, Virginia 1650-1750*. New York 1984.
- Rydén, Göran. *Hammarlag och hushåll. Om relationen mellan smidesarbetet och smedshushållen vid Tore Petrés brukskomplex 1830-1850*. Stockholm 1990.
- Rydén, Göran. “Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860”, julkaisussa *Technology and Culture*, 39 (1998). 383–407.
- Rydén, Göran. ”Responses to Coal Technology without Coal. Swedish Iron Making in the Nineteenth Century.” Teoksessa *The Industrial Revolution in Iron. The Impact of British Coal Technology in Nineteenth-Century Europe*. Eds. Chris Evans and Göran Rydén. Aldershot 2004. 111–128.
- Rydén, Göran. “Iron Production and the Household as a Production Unit in Nineteenth-Century Sweden.” Julkaisussa *Continuity and Change*, 10 (1995). 69–104.
- Rydén, Göran & Svetlana Golikova. “Households, Families and Iron-making”. In *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600-1900*. Ed. Maria Ågren. Oxford 1998. 218–246.
- Saaritsa, Sakari & Teräs, Kari. ”Verkostot työväenhistoriassa.” Julkaisussa *Väki voimakas*, 16 (2003). 7–35.
- Sabeian, David. *Property, Production, and Family in Neckarhausen, 1700-1870*. Cambridge 1990.
- Salmi, Minna. “Ajatteletko arkena? Arkielämä ja tietoisien toiminnan mahdollisuus.” Julkaisussa *Sosiologia*, 28 (1991). 237–249. (1991a)
- Salmi, Minna. *Ansiotyö kotona – toiveuni vai painajainen? Kotiansiotyö Suomessa työntekijän arkipäivän kannalta*. Helsinki 1991. (1991b)

- Samuel, Raphael. "Local History and Oral History." Julkaisussa *History Workshop Journal*, 1 (1976). 191–208.
- Samuel, Raphael. "The Workshop of the World: Steam Power and Hand Technology in Mid-Victorian Britain." Julkaisussa *History Workshop Journal*, 3 (1977). 6–72.
- Sangster, Joan. "Telling our stories: feminist debates and the use of oral history." Julkaisussa *Women's History Review*, 3 (1994). 5–28.
- Scott, Joan. "The Evidence of Experience." Julkaisussa *Critical Inquiry*, 17 (1991). 773–797.
- Schybergson, Per, "Työt ja päivät. Ahlströmin historia 1851–1981." Vammala 1992.
- Sewell, William H. *Logics of History. Social Theory and Social Transformation*. Chicago 2005.
- Sirén, Olle, *Strömfors. Tehdas ja tehdasyhdyskunta 1695–1970*. Helsinki 1971.
- Sirén, Kirsi. *Suuresta suvusta pieneen perheeseen. Itäsuomalainen perhe 1700-luvulla*. Helsinki 1999.
- Smail, John. "Manufacturer or Artisan? The Relationship between Economic and Cultural Change in the Early Stages of the Eighteenth-Century Industrialization." Julkaisussa *Journal of Social History*, 25 (1992). 791–814.
- Snellman, Hanna. *Tukkilaisen tulo ja lähtö*. Oulu 1996.
- Spoof, Sanna Kaisa. *Savikkojen valtias. Jokelan Tiilitehtaan sosiaalinen ja fyysinen miljö*. Helsinki 1997.
- Stark, Laura. "Johdanto. Pitkospuita modernisaation suolle." Teoksessa *Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960*. Helsinki 2006. 9–46.
- Stearns, Peter N. *Lives of Labor: Work in a Maturing Industrial Society*. New York 1975.
- Stearns, Peter N. *The Industrial Revolution in World History*. 3rd ed. New York 2007.
- Steege, Paul; Bergerson, Andrew Stuart; Healy, Maureen; Swett, Pamela E. "The History of Everyday Life: A Second Chapter." Julkaisussa *The Journal of Modern History*, 80 (2008). 358–378.
- Stenvall, Kirsti & Holmalahti, Timo. *Tutkimus ja työväenkulttuuri*. Väki voimakas 2. Tampere 1987.

- Stobart, Jon. "Regions, localities, and industrialization: evidence from the East Midlands circa 1780-1840." Julkaisussa *Environment and Planning*, 33 (2001). 1305–1325.
- Stobart, Jon. 'Information, trust and reputation: Shaping a merchant elite in early 18th-century England'. Julkaisussa *Scandinavian Journal of History*, 30 (2005). 298–307.
- Stobart, Jon. 'A settled little society of trading people? The eighteenth-century retail community of an English county town.' Teoksessa *Retailers and consumers in Medieval and Early Modern Europe*, edited by B. Blondé and N. Coquery. Tours 2005. 189–212.
- Stone, Laurence. "Prosopography." Julkaisussa *Daedalus* 100 (1971). 46–71.
- Sundin, Jan, "Family Building in Paternalistic Proto-Industries: A Cohort Study from Nineteenth-Century Swedish Iron Foundries." Julkaisussa *Journal of Family History*, 14 (1989). 265–289.
- Suondenjoki, Sami. *Kuriton suutari ja kiistämisen rajat. Työväenliikkeen läpimurto hämäläisessä maalaisyhteisössä 1899–1909*. Helsinki 2010.
- Tadmor, Naomi. "The Concept of the Household Family in Eighteenth-Century England." Julkaisussa *Past and Present*, 151 (1996). 111–140.
- Teräs, Kari. "Rankkaa käsityötä. Tarkkaa Konetyötä." Teoksessa *Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin*. Toim. Raimo Parikka. Helsinki 1999.
- Teräs, Kari. *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituviiin työelämän suhteisiin 1880–1920*. Helsinki 2001.
- Thompson, E. P. "Time, Work-Discipline and Industrial Capitalism." Julkaisussa *Past and Present*, 38 (1967), 56–97.
- Thompson, E. P. *Making of the English Working Class*. New York 1963.
- Thompson, Paul. *The Voice of the Past. Oral History*. 3rd edition. Oxford 2000 (1. painos 1978).
- Thomson, Alistair. "Four Paradigm Transformations in Oral History." Julkaisussa *The Oral History Review*, 34 (2007). 49–71.
- Torstendahl, Rolf; Dashkevich, Ludmila; Ustiantsev, Sergei. "Knowledge: Its Transfer and Reproduction in Occupations." Teoksessa *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600-1900*. Ed. Maria Ågren. Oxford 1998. 276–306.

- Turunen, Mirja (ed.) *Ruukkien retki. Historic Ironworks of Finland*. Tampere 1998.
- Uotila, Merja. "Tavallisuuden tavoittelua. Prosopografia elämäkerrallisen tutkimuksen välineenä." Teoksessa *Historiallinen elämä. Biografia ja historiantutkimus*. Toim. Seija Jalagin, Heini Hakosalo, Heidi Kurvinen ja Marianne Junila. Odottaa julkaisua.
- Uotila, Merja. "Kylän kummit. Käsityöläisten kummiverkostot maaseutuyhteisön sosiaalisten suhteiden heijastajana 1800-luvun alkupuolella." Teoksessa *Yhteisöllisyyden perintö. Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla*. Toim. Jari Eilola ja Laura-Kristiina Moilanen. Helsinki 2013. 247–277.
- Uotila, Merja, "Ammatti käsityöläisten identiteetin rakentajana 1800-luvun alun maaseudulla." Teoksessa *Aika ja identiteetti. Katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle*. Toim. Laura-Kristiina Moilanen & Susanna Sulkunen. Helsinki 2006.
- Van Zanden, Jan Luiten. *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000–1800*. Leiden 2009.
- Van der Linden, Marcel. "Connecting Household history and Labour History." julkaisussa *International Review of Social history*, 38 (1993), Supplement 1, 163–173.
- Van der Linden, Marcel. "Editorial." julkaisussa *International Review of Social history*, 38 (1993), Supplement 1. 1–3.
- Van der Linden, Marcel. *Workers of the World: Essays Toward a Global Labor History*. Leiden 2008.
- Verboven, Koenraad, Carlier, Myriam & Dumolyn, Jan. "A Short Manual to the Art of Prosopography." Teoksessa *Prosopography. Approaches and Applications. A Handbook*. Ed. K. S. B. Keats-Rohan. Oxford 2007. 36–69.
- Vilkuna, Kustaa H. J. *Valtakunnan eduksi, isänmaan kunniaksi, ruukinpatruunalle hyödyksi. Suomen rautateollisuus suurvalta-ajalla*. Helsinki 1994.
- Vilkuna, Kustaa H. J. *Arkielämää patriarkalisessa työmiesyhteisössä. Rautaruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa*. Helsinki 1996.
- Vilkuna, Kustaa H. J. *Viha. Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta*. Helsinki 2005.
- Vilkuna, Kustaa H. J. *Katse menneisyyden ihmiseen. Valta ja aineettomat elinot 1500–1850*. Helsinki 2010.

- Vilkuna, Kustaa H. J. *Neljä Ruumista*. Helsinki 2009.
- Virrankoski, Pentti. *Haastattelumenetelmän käyttö historiantutkimuksessa*. Turku 1994.
- Virkkunen, Gia. "Köyhyydestä ei puhuttu, sitä vaan elettiin." *Köyhyyden kokemus ja selviytyminen 1930-luvun pulan oloissa Suomen maaseudulla*. Helsinki 2010.
- Voionmaa, Väinö. *Tampereen kaupungin historia II*. Tampere 1903.
- Voionmaa, Väinö. *Tampereen kaupungin historia III*. Tampere 1910.
- Wallis, Patrick. "Apprenticeship and Training in Premodern England." Julkaisussa *Journal of Economic History*, 68 (2008). 832–861.
- Waris, Heikki. *Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkänsillan pohjoispuolelle I-II*. Helsinki 1932–1934.
- Waris, Elina. *Yksissä leivissä. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750–1850*. Helsinki 1999.
- Wellman, Barry. "The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers." Julkaisussa *American Journal of Sociology*, 84 (1979). 1201–1231.
- Wellman, Barry & Wetherell, Charles. "Social Network Analysis of Historical Communities: Some Questions from the Present for the Past." Julkaisussa *The History of the Family*, 1 (1996). 97–121.
- Wetherell, Charles & Plakans, Andrejs & Wellman, Barry. "Social Networks, Kinship and Community in Eastern Europe." Julkaisussa *Journal of Interdisciplinary History*, 24 (1994). 639–663.
- Yliaho, Timo. *Tehtaalainen lounaisessa Hämeessä. Jokioisten nauulatehtaan työntekijän muotokuva n. 1900–1940*. Helsinki 1984.
- Zeitlin, Jonathan. "From labour history to the history of industrial relations." Julkaisussa *Economic History Review*, 2 (1987), 159–184.
- Ågren, Maria. 'Introduction: Swedish and Russian Iron-Making as Forms of Early Industry'. Teoksessa *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600–1900*. Ed. Maria Ågren. Oxford 1998. 3–32.

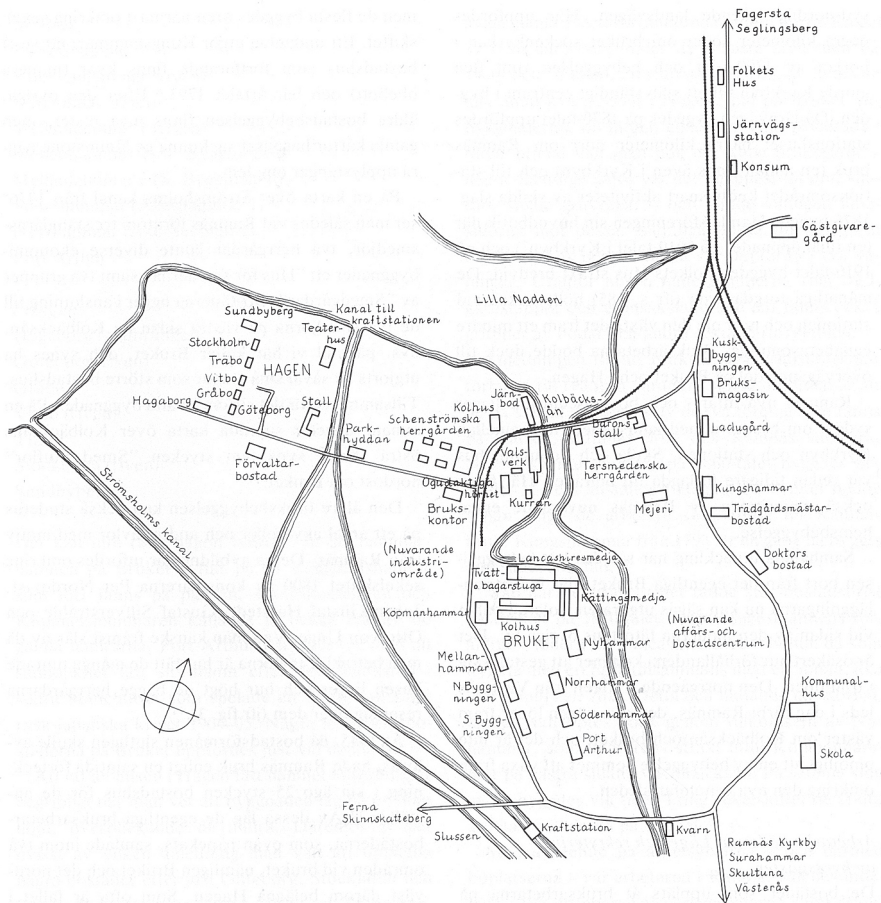
8. Liitteet

LIITE 1: Strömforsin ruukin asemakaava vuodelta 1930 palovakuutuskartan mukaan

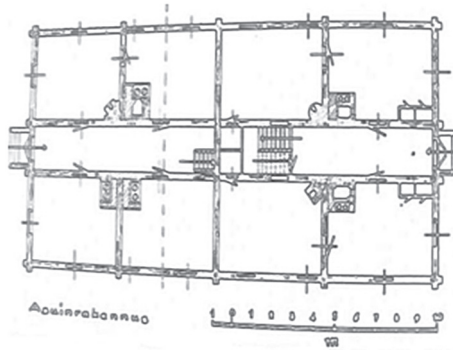
Lähde: AAA, kuvakokoelma.

LIITE 2: Ramnäsin ruukin asemakaava 1800–1900 – lukujen taitteessa

Lähde: Bursell 1974, 161.

LIITE 3: Tyypillinen työläisasunto Strömforsin ruukista

Huomautus: Rakennus Liitteessä 1 numerolla 9.

Lähde: NBA piirustusarkisto, 701.3.0016 pohjapiirustus Strömforsin ruukin asuinrakennuksesta vuodelta 1945, piirtäjä Th. Lindquist. Kuvaa käsitelty selkeämmäksi tässä julkaisemista varten.

Huomautus: Rakennukset numeroilla 11 (etualalla) ja 9 (taka-alalla) Liitteessä 1.

Lähde: AAA, kuvakokoelma, kuvia Strömforsin ruukista, kuvaaja tuntematon

Articles

I

“Beyond the Family and the Household:
Occupational Family Networks.”
In *Journal of Family History*, 35 (2010). 128–146.
DOI: 10.1177/0363199009353562
<http://jfh.sagepub.com>

Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks

Introduction

In the academic debate on family history, considerable emphasis has been given to questions concerning on the one hand how extensive kinship was (family demography) and on the other how people have utilized existing kinship ties (family history).¹ Both stem from the natural assumption that families are highly important factors in the microhistorical social reality. This has sometimes led to an exaggeration of their role. Even though academics have traditionally seen kinship as a cornerstone of the solidarity of the (premodern) community, surprisingly few extensive and tightly knit kinship networks have been found, and the scope of kinship has usually remained unknown.² This arouses suspicions about how contemporaries perceived their immediate social surroundings and the role of kinship in it.³ The role of kinship often becomes blurred when connected to other factors influencing the formation of the social environment, like friendship, neighborhood, and work relations.⁴ This is a result of kinship being studied separately and sometimes out of its proper context, which should be the microhistorical community consisting of objects, institutions and, most importantly, networks of personal connections.⁵ This article argues that by setting kinship in the context of local family networks and by reviewing these networks, it is possible to examine the role of kinship in comparison with other factors influencing the formation of the social environment. In the case of a closed industrial community, this means that, in addition to

kinship, occupation was a key factor determining the composition of these networks.

The role of kinship and other factors can be considered only after the structure of the personal connections forming the community is known as extensively as possible. First, this requires a sufficiently small community to enable detailed microhistorical study. Second, enough information about local institutions must be available as this provides the means for both research and generalization. Third, to facilitate the research, the community should be clearly defined and have a fairly well-established social structure.⁶ Fourth, and most problematically for family historians, there must be sufficient commensurable source material available to map local connections extensively.⁷ This article responds to these challenges by taking a well-defined Finnish ironworks community called Strömfors during the period 1880–1914 as a case study and uses unique Finnish records on the institution of godparenthood to map local connections and networks.

The Search for Local Family Networks

The starting point for researching family history and networks is to establish what kind of connections would enable the researcher to reconstruct the social reality and to analyze the factors that formed it.⁸ These connections would have to manifest an existing interaction between persons before it can be claimed that they constituted networks at all.⁹ They should also be at least to some degree commensurable and extend over the whole of the society studied. A frequently used method to recreate local networks has been the mapping of marriages, as marriage records are generally well preserved. Marriage networks have often been linked directly to questions of social status or class (and hence to occupation) and marriage strategies.¹⁰ However, some severe problems have arisen, for example when the occupation of the bride's father has been compared with that of the bridegroom; in other words, comparisons have been made between people at very different stages

in their lives. Moreover, occupational titles are problematic because they may include people who varied widely in both wealth and social status.¹¹ In addition, getting married was governed by certain legal, economic, social, and other conditions, depending on the context,¹² and this limits the usefulness of marriage networks. For example, marriages between close relatives were prohibited by law, and even intermarriage between cousins was discouraged.¹³ The problem is emphasized in small communities, where first- to third-degree relations constituted a considerable proportion of an individual's social environment. Thus, it is obvious that marriage networks alone cannot answer the questions raised in this article.

To counter the problems of marriage mapping, this article makes use of records on the Lutheran godparent system. There were few regulations that limited the choice of godparents: a godparent had to be Lutheran, over the age of consent, respectable, and pious.¹⁴ As virtually the whole population of Finland was Lutheran,¹⁵ this enabled an almost free choice among the adult population, including kinsfolk.¹⁶ Godparent networks also yield more data than marriage networks because the numbers of children and godparents were not limited. Because the christening of children was required by law, the connections created by godparent ties constituted multiple social contacts for a single family. The value of these connections as tools of research is emphasized by the fact, established in previous research, that a request to be a godparent was rarely refused as it was considered to be a token of trust.¹⁷ The people of the time also saw godparent connections as economic safeguards for the children,¹⁸ and a means to create new and maintain existing contacts between families, and to bring the children themselves into these contact networks.¹⁹ These aspects of Lutheran godparentage should be borne in mind when comparing it to the Catholic practice, which places more emphasis on guidance in the "the spiritual kinship" connection, limits the number of godparents and excludes relatives.²⁰

Studies of the social connections stemming from marriage or godparenthood often emphasize the instrumental value of these

ties and the conscious strategies behind them. However, it is a moot point whether families actually had such strategies, even though they are easily understandable in economic activities, and proof of their existence in microhistorical studies of social relations demands at least intensive contextualization.²¹ Although it must be acknowledged that there existed a possibility of both conscious and unconscious social reproduction and advancement as motives in certain cases in Strömfors,²² in general the networks formed by godparent connections are seen in this article to represent more general social contacts between people. These contacts arose out of different reasons and were manifested in the ceremony of baptism. They might have represented conscious social strategies for seeking social advancement, but more important factors could be friendship, work, neighborhood, existing social status, and kinship, all individually present in the same networks on fairly equal terms. Thus the concept of “network” in this study is a wider social construction than, for example, “class” as used in some family historical studies. The network approach in family history advocated by Charles Wetherell, Barry Wellman, and Andrej Plakans, among others, brings the community and its social relations to the fore instead of concentrating on matters that have traditionally been dealt with in the history of labor. The mapping of these networks and the detailed analysis of their composition can reveal the social reality of the community of the time, the rationale behind the social connections in it, and their relative importance. This article considers that in this context it is safe to assume that at least the spouse and coresident children belonged to the same network as the head of the family, which enables us to speak of family networks.²³

In the Nordic countries, godparent networks have been studied from the perspective of family history by Solveig Fagerlund, Kari-Matti Piilahti, and Tom Ericsson.²⁴ In her study of the Swedish town of Helsingborg in the period 1680–1709, Fagerlund uses godparent connections to recreate the town’s social structure. It is a pioneering work in the new up-and-coming wave of research on godparenthood, but its gender perspective, time frame,

and quite different environment limit its value for the subject of this article. Piilahti makes an important contribution in placing godparent connections and networks in their context as a part in larger group of social connections and seeing them as resources of households. Although the time frame of Piilahti's research (1630–1750) differs from that of this article, he makes an important point by noting that even if there was certain orderliness in establishing contacts, it is misleading to see local connections almost entirely as a game of strategy.²⁵

Closest to the subject of this article come Tom Ericsson's studies examining godparent connections in the light of occupation. He has used godparent connections to study mid-nineteenth-century Swedish urban families from the perspective of class relations. He offers important insights on methodology and analysis techniques, noting, for example, that by bundling people together into broader occupational categories it is possible to investigate what kind of networks existed. He also discovered that certain groups were more inward-looking and others more open. He demonstrated that his method was able to challenge traditional explanations of the social hierarchy as godparent connections showed that the social relations between different social groups were complex.²⁶ However, his study could have offered a lot more to family history if he had taken kinship as a factor into his analysis. By operating with a frame of reference provided by class theories, Ericsson also set artificial limitations on his work. This can be clearly seen, for example, in the fact that he has to exclude the whole female population because the registers often only record the civil status of women but not their occupation.²⁷ By using instead a concept of network that was not based solely on occupation, a more in-depth analysis of the social reality of past communities, including the role of occupation, could have been achieved.

Sources and Database

To support the argument of this article and to answer the above-mentioned concerns about previous research on godparent networks, I have made an extensive study of baptismal registers. In addition to genealogical information on both children and parents, they give the names, places of residence, and occupations of the godparents who were present at the baptism. The baptismal records in Strömfors can be seen as an extensive source for the present study up till 1914. In the early part of the period studied, Strömfors was still a substantially traditional ironworks community, but around the turn of the century it faced a number of sweeping changes, as described in the next section. These changes would challenge the continuity of its social structures and their dynamics. Later on, the demographic bias became excessively oriented toward unskilled labor, and children from other occupational categories no longer appear in the records in numbers sufficient for analysis. This would hinder our analysis, as highly important factors in the ironworks environment like occupation and work-related economic position can no longer be reliably ascertained. Legislation on privacy also makes it harder to report the results for a later period reliably, and it would also prevent the publication of the complete database used in the present study. Even so, the period dealt with in this article is one of the most modern that has been studied using baptismal records. A study of some other key factors could have been continued into even more recent times. This highlights the possibilities that the available Finnish source material presents to family historians, for the Finnish baptismal ceremony and institution seem to have remained essentially the same right down to very recent times. In view of its possibilities as extensive, nationwide, and commensurable source material, it is therefore surprising that baptismal records have been largely neglected.

I have also gathered supporting material from state registers on taxation and from communion records in church archives to reconstruct the kinship ties and population figures of Ström-

fors during the period studied. Even though these sources are far more uncertain and variable according to the time they were recorded than the systematic baptismal records, some kind of population figures can be calculated by combining data from them.²⁸ The population figures are used to calculate the expected distributions of godparents in different occupational groups.²⁹ Data concerning marriages, the selection of a spouse, and family lineages have also been collected and are compared to the information compiled about godparent networks.³⁰ Although the godparent database is still the main source of this article, these auxiliary sources are needed to analyze the role of kinship in the godparent networks.

Available data on all baptisms in Strömfors in the years 1880–1914, including information about kinship gathered from supporting sources, have been compiled into a Godparent Connection Database (GCD).³¹ This includes virtually every child born in the period studied and their godparents: altogether 411 children and 797 godparents or godparent couples.³² The figures include some parents and godparents whose occupations are unknown, but they are needed to calculate the average number of godparents. The number of people in this complete census is enough for quantitative analysis as the total population of births is represented, while it still is manageable enough for more qualitative research enabling us to discern and explain exceptions and turn them into resources rather than obstacles for this study. The annual numbers for each occupational category are still low, and considerable deviation and exceptions may occur in the quantitative analysis as a result of a single baptism in which numerous godparents were involved. This factor, together with the microhistorical approach, makes it necessary to refrain from using more sophisticated quantitative methods even if the database would otherwise permit it. Quantitative and qualitative analyses have been combined to reconstruct the connections of the whole community, and even the exceptions found in them, when examined more closely, provide important information about its social relations.

In addition to offering the basic data on baptisms in a digitalized form, the GCD also contains quantified data concerning different occupational groups and relationships across occupational borders. The classification of occupations into three major categories (smiths, unskilled laborers,³³ and “superiors”³⁴) and three minor ones (miscellaneous tradesmen, e.g., craftsmen and millers; miscellaneous workers; and persons involved in agriculture) is based on both earlier research on the importance of work in ironworks communities (see next section) and the godparent data, as three clear major groups could be found showing considerable differences in the structure of their godparent networks in terms of both quality and quantity. By focusing on these categories, it is also easier to discern significant exceptions to the predominating godparent patterns within the categories. These exceptions support my decision not to rely too much on quantitative analysis. Of these groups, the most interesting network is formed around various kinds of smiths. However, this study is not purely exclusive as the two other main groups, superiors and unskilled laborers, are also included in the analysis. Moreover, it is not a pure social network analysis as it is also interested in certain attributes of both individuals and networks.³⁵ Interestingly, the GCD indicates that the sex of the child had no notable effect on the results, and it is accordingly omitted as a variable in the tables.

A Brief Review of Ironworks Communities and Strömfors

Ironworks were traditionally stable hierarchical communities characterized by clear occupation-based social and economic segregation, which had been long maintained by the old guild institution and patriarchal management.³⁶ They were also isolated and notably different from the agrarian society surrounding them. The unique nature of the work in forges or other industrial workshops was a major life-shaping factor that strongly influ-

enced even such institutions as households and gender roles in the ironworks. Both profession and status were usually transmitted from father to son and occupational endogamy flourished, which together with the guild institution led to the monopolization of skilled occupations by certain families.³⁷ Family historical studies of the social environment of communities of this kind have found that many artisan networks were at least socially doubly knit as both a guild (occupation) and kinship (inheritance of occupation and intermarriage) were involved.³⁸ This kind of environment, together with the plethora of source material that ironworks and studies on them have produced, enables detailed research on the social reality of the Strömfors Ironworks community.

Strömfors Ironworks was established in 1695. Its core industries (excluding a broad range of agricultural activities) employed from ten to twenty smiths in forges and a few other tradesmen in a mill, a lumber mill, and charcoal production. There were also from twenty to thirty various unskilled laborers, most of them employed in the lumber mill. In the 1870s, the ironworks' ownership basis changed from a single paternalistic owner to a corporation, but even so the new leadership maintained the old patriarchal customs. At the turn of the century, the lumber mill became the focus of the management's attention and at the same time the production of iron goods declined, although not linearly as both World Wars brought about an increase in demand. This also changed the social environment of the Strömfors Ironworks community considerably as the number of laborers in the sawmill increased from a few employees in the 1870s to eighty in the 1920s, thus exceeding the declining number of smiths, who had previously dominated the population of the ironworks society.³⁹

Networks of the Community

The networks of the ironworks inhabitants were indeed local, as can be clearly seen in Table 1. Of the 797 connections examined in Strömfors in the period 1880–1914, only 6.4 percent involved

members of both the ironworks and rural societies, although the spatial distance between them was by no means insuperable. This meant that even contacts with the rest of the workforce of the ironworks' owner in his nearby rural holdings played only a minor part, and the central community of the ironworks was indeed separate from the countryside and even from other possessions of the owner. It is noteworthy that the figure remained the same throughout the period examined here even though people's mobility increased. We find a similar situation in other ironworks of the same era. There are even records of regular fights between the ironworks population and people from the immediate countryside.⁴⁰ Research has also shown that spouse selection and the destination areas of immigrant workers (especially smiths from other ironworks) into the district reflected the existence of a boundary between the ironworks and the surrounding countryside.⁴¹ This inward-looking nature of the community turns out in fact to be a great methodological asset. It enables one to compare godparent connections to the population figures of the ironworks and thus to calculate the expected distribution of godparents from different occupations if they were chosen randomly without the influence of any factors like kinship, friendship, or work relationship.

Table 1. Godparent Connections between Occupational Groups 1880–1914

	Superi- ors	Smiths	Unskil- led Labo- rers	Misc. Tra- des- men	Misc. Wor- kers	People Invol- ved in Agri- culture	Unk- nown	Total
Superiors	50	31	36	8	9	8	12	154
Smiths	31	98	78	31	12	5	15	270
Unsk. laborers	36	78	228	35	37	29	52	495
Misc. tradesmen	8	31	35	6	2	3	4	89
Misc. workers	9	12	37	2	3	6	3	72

Note: The figures give the total number of godparent connections between the cross-referenced groups and include both a person from group A being a godparent of a child of parents in group B and vice-versa. The agrarian population was for all practical purposes extraneous to the central community, and therefore, because the GCD contains only baptisms in the ironworks community, this table shows only those relationships of people involved in agriculture where they were godparents of children in the ironworks community. Moreover, the figures for the agrarian population are not accurate as connections with hired hands (piga, dreng) have not been counted as necessarily agrarian here. Even though these were common occupational designations in agriculture, they were also used when speaking of maids, menservants or just laborers in the ironworks.

Source: GCD.

Table 2. Baptismal Data for Occupational Groups 1880-1914

	Superiors	Smiths	Unskilled Laborers	Misc. Tradesmen	Misc. Workers
Number of children	45	77	232	26	12
Average number of godparents	2.47	2.23	1.83	2.12	1.92

Note: The proportion of children seems to reflect fairly closely each group's share of the population of the time as indicated in the parish census lists (see also Table 4).^{*} Exact population figures are hard to ascertain, and the number of children can be regarded as indicative.

Source: GCD.

^{*}Jyväskylä Provincial Archive, Census lists: U86, U101, U117a, U142, U173, U213, and U253.

The classification by occupation as in Table 1 and Table 2 also revealed distinctive godparent patterns that clearly confirm the fact that occupation mattered in the formation of local networks. First, the number of godparents varied clearly according to occupation and seems to have been linked to status in the community's hierarchy. The situation becomes even clearer when baptisms in which the number of godparents differed considerably

from the group average are analyzed more closely. For example, among the superiors, a foreman called Matti Mattson, who had a common laborer background, held four baptisms with only one godparent present; in this he may have been maintaining the traditions of his lower background. Of the three other superiors who had only one godparent present at a baptism, all were from the lower end of the group. This presents some problems of classification as the average number of godparents at baptisms held by higher ranked superiors was closer to three. The case of unskilled laborers is more complicated as there are many more of them. However, even among them, a considerable number of baptisms with three or more godparents are linked to persons who were descended from higher occupational categories or were otherwise exceptional individuals.⁴²

There was also a clear tendency to choose godparents from the same occupational group (Table 1). This was especially true in the higher tiers of the hierarchy, notably among the superiors and the smiths, and it is striking in the light of their proportion of the population. As many as 32.5 percent of the superiors' connections were between two members of their own group although their proportion of the total population was only about 10 percent. Among the smiths, who accounted for clearly less than 20 percent of the population, the connections within their occupational group comprised 35.3 percent. On the other hand, people belonging to lower-status occupational categories were generally clearly underrepresented in the connections of these groups. Only unskilled laborers run counter to this tendency, and even this is partly explained by the fact that they had by the largest number of contacts with unknown occupations. Even then, their contacts with other known groups were underrepresented when compared with the population figures. The three minor groups were too small to be analyzed from this perspective. Even so, this gives a clear picture of social circles in which occupation – albeit strongly connected to status – was a major shaping factor.

Interestingly, the superiors constituted a rather heterogeneous category, as a more detailed look at the data presented in Table

1 shows. They comprised on the one hand clerks and different kinds of overseers and on the other hand people who could be described as professionals (teachers, priests, inspectors, etc.). Thus it was occupationally a fairly heterogeneous group, but its members all enjoyed a far higher than average social status, which in an ironworks community was created mostly by one's occupation and the prestige attached to it. However, as noted above, there was some differentiation in godparent patterns correlating with status and standing among the superiors. Those whose occupations brought them into close contact with the local industry also had sporadic relationships with the workforce, especially with smiths considering the proportion of smiths to other employees. Although some overseers and clerks invited smiths and laborers to act as godparents, it must be stressed that the superiors' godparent connections with other workers were notably one-sided: of all the connections between superiors and laborers, 64 percent consisted of cases where superiors were invited to be the godparents of laborers' children.⁴³ This can be seen as a clear indication of the social exclusion of laborers as godparenthood has usually been seen as a reciprocal and two-way institution.⁴⁴

The reciprocal nature of godparenthood can be clearly seen in connections within a single occupational group and, in the case of superiors, particularly in the connections of the higher-ranking professions. Interestingly, and in contradistinction to the other categories, this group was geographically a fairly open network. Many of their connections involved outsiders who came from the higher circles of Finnish and Swedish society generally, many of them living at a considerable distance from Strömfors. This fits with the origins of the group, as no education was available in Strömfors, and thus clerks and managers were seldom locals but had moved there from elsewhere. In line with previous studies, the godparent institution in the superiors' case can be seen as a clear and conscious effort to either expand or reinforce their network.⁴⁵ The children of higher-ranking superiors almost invariably had at least four different godparents of respectable standing compared to the normal one to three godparents of the children

of ironworks employees.⁴⁶ This can be seen as a way of maintaining old contacts, possibly gaining new ones, and also enhancing social status. The case may be similar in other godparent cultures or practices among the upper strata of society in general.

Just as clear as the network formation practices of the upper layers of the community was the formation of laborers' networks at the other end of the hierarchy. As the number of unskilled laborers in Strömfors increased from 1890s onward, their networks became more visible and "self-sustaining," and the proportion of godparent connections with people of different occupational backgrounds diminished sharply. Of their connections (excluding godparents with unknown occupations), only 26.5 percent were with other laborers in the period 1880–1889, but in the years 1910–1914 the figure rose to 58.5 percent. One striking feature of their network was the low number of godparents, which may indicate a general lack of internal cohesion, more limited and weaker networks, or a very different approach to the institution of godparenthood than in the case of other local networks. Laborers also seem to have actively sought godparents from higher groups in the community, and this seeking of social ascent might explain the fact that many of the connections extended outside their own group.⁴⁷ Their other contacts with higher groups – especially those where a laborer was invited to be the godparent of a child of a higher social class – could also be explained by earlier blood or marital ties. This matter will be addressed in the following section, which will take a more detailed look at the network of the smiths, who represented the majority of non-laborer godparents of laborers' children. In fact, it is not obvious that the laborers formed just one network – if they did, at least it was far less coherent than those of the other groups. The development of the laborers' network also has affinities with the process of proletarianization and the formation of a working class in some respects, but before making such claims its "spirit" must be examined more closely elsewhere, an endeavor that falls outside the scope of this article. Nevertheless, the laborers' social networking seems to

have been limited by their occupation, although the reasons for this remain unknown.

The importance of a trade as a determining factor can be seen clearly in the group of other tradesmen.⁴⁸ As too small a group to be socially self-sustaining, they had a unique godparent pattern in the community as their connections with both smiths and laborers were almost equal in number. As tradesmen and artisans, their trade was an important component of their identity, and the same was true in the case of the smiths.⁴⁹ Both drew on a common heritage of guilds, or at least the monopolization of a trade, which produced on the one hand a mutual unity between them and on the other differentiation from the rest of the workforce. A clear majority of the other tradesmen who had contacts with the smiths had a common employer as they were millers and charcoal burners in the ironworks company. In this situation, it is perhaps doubtful whether other tradesmen and smiths should be regarded as having separate networks. This is further emphasized by the finding that there were also a relatively numerous marital ties solidifying relationships between the two groups.⁵⁰ However, the smiths enjoyed an economic position and social standing beyond the reach of most of the other tradesmen. This is also revealed by the fact that only in a quarter of the thirty-one godparent connections between smiths and other tradesmen did a smith ask another tradesman to be a godparent of his child. This would tend to indicate the existence of distinct networks in view of the fact that asking someone to act as a godparent was a token of trust and that the request was usually made to someone from the same or a higher social stratum.⁵¹

Partly because of their lower social status, other tradesmen also had a relatively high number of relationships with laborers. In their case, their occupations determined their social position and role and clearly made them some kind of intermediaries between laborers and smiths. Their occupations were not prestigious enough to allow them full access to the higher strata of society and placed them closer to the laborers. Even so, it is clear that

other tradesmen's contacts with the smiths' network were a result of the fact that their trades offered a similar occupational identity.

The Network of the Smiths

The most interesting network was formed around the smiths and their families. They were “only” wage laborers, but as skilled craftsmen they had been clearly set apart from unskilled laborers for hundreds of years. They also had extensive fringe benefits and other perquisites that contributed to the general inequality and further distinguished them socially and economically from other employees. Because of their unique position, they were traditionally known as “clog nobility” (*träskoadel*) by the lower groups of the community and they were regarded as skilled craftsmen and the factory owner's most valuable asset by the higher classes. It has also been found in previous studies that they formed an exclusive group.⁵² Because of their strong artisan heritage, the smiths were perhaps the local group that was most alien to a modern industrial society. Because of this they experienced drastic changes and had considerable difficulties in adapting to them. Their group was also the most clearly defined and homogeneous, and its size was limited enough to enable further analysis of both its nature as a social network and of the significance of a trade.

The importance of locality mentioned in the previous section can also be seen in this network, for example in cases where smiths came to Strömfors from elsewhere for a short time and apparently failed to be adopted into the local smith network. This can be seen from their inability to get local smiths to act as godparents and their having to resort to godparents from the lower social strata – a practice that local smiths usually avoided. Occupational solidarity was available only for those who were going to settle more or less permanently in the ironworks community. The contrast with the group of temporary residents is clear from the fact that they, despite their considerable numbers, are not found as godparents of local smiths' children in the GCD. This leads to

the conclusion that the Strömfors smith network was also a rather exclusively local institution despite the still strong custom of smiths migrating between Finnish and Swedish ironworks. This migration became emphasized as a result of a period of ironworks closures at the turn of the century, when jobless smiths sought out the last ironworks where the old trade of the forge was still carried on.⁵³

Table 3. Percentage Distribution of Godparent Connections of Smiths and Their Family Members in Strömfors

Years	Connections to Smiths	Connections to Laborers	Connections to Superiors	Connections to Misc. Tradesmen	Total Number of Connections
1880-1884	53.4	22.4	5.2	19.0	58
1885-1889	42.9	28.6	10.7	17.9	28
1890-1894	34.8	34.8	4.3	26.1	23
1895-1899	39.2	30.2	18.6	11.6	43
1900-1904	39.1	41.3	15.2	4.3	46
1905-1909	31.4	45.7	17.1	5.7	35
1910-1914	5.9	76.5	17.6	0.0	17
In average	39.2	36.0	12.4	12.4	

Note 1: Only people with known occupations are represented in this table. The categories of laborers and miscellaneous workers have been merged as their connections with smiths exhibited few differences.

Note 2: The period from 1910 to 1914 is an exception that can mostly be explained by its having the lowest number of smiths' children (seven) in the period covered by this study. Of these, three were children of a new smith with an exceptional background: he did not have smith ancestors but was from a family of charcoal burners, a group that had traditionally had a large number of connections with laborers. These contacts were maintained even after he became a smith.

Source: GCD

Table 4. Percentage Distribution of the Population by Occupation

Years	Smiths	Laborers	Superiors	Misc. Wor- kers	n
1880	39.1	45.7	8.7	6.5	46
1885	19.7	47.0	19.7	13.6	66
1890	18.1	53.0	19.3	9.6	83
1895	21.0	56.8	11.1	11.1	81
1900	17.6	56.5	17.6	8.2	85
1905	18.6	58.5	13.6	9.3	118
1910	13.6	66.7	10.9	8.8	147
Average	19.2	57.0	14.2	9.6	

Note: The population figures include only heads of families from the census lists. The large variations in figures concerning superiors and miscellaneous workers are probably because of mistakes or changes in census practices. Connections with the agrarian population are excluded as they are not represented in the population figures either. Persons with unknown occupations have been excluded from the population figures to calculate the occupational distribution. Even so, the population figures must be regarded at best as indicative as differences with the parish communion records are notable, although these they may be partly explained by differences in the areas covered.

Source: Jyväskylä Provincial Archives, Census Lists, Province of Uusimaa, U86, U101, U117a, U142, U173, U213, U253; Ruotsinpyhtää Church Archives, communion records 1879-1880, 1890-1899.

The smiths' godparent structures were considerably endogenous, and they also manifested the smiths' position above the laborers (Table 3 and Table 4). During the period of intense demographical change in the Strömfors ironworks community, the size of the smiths' population was clearly overrepresented in their baptisms. In 1880, the number of smiths and laborers was around twenty each and that of other tradesmen around ten. In addition, there were around ten hired hands working in the lumber mill. The exact estimates for the numbers of people in the various categories depend on the source used, but the ratios generally remain approximately the same. By the 1900s, the number of laborers had almost quadrupled, but the numbers of smiths and crafts-

men had stayed at the same level and were subsequently to decline. Moreover, the smiths' connections with other tradesmen, discussed in the previous section, were overrepresented, which again recalls the importance of occupation in the formation of local social networks.

Another notable fact is the number of connections among the upper strata of the ironworks society. Although the superiors are underrepresented in their contacts with the smiths in proportion to their numbers in society, the figure for them was still nearly double that of the laborers.⁵⁴ More importantly, smiths' contacts with superiors were also considerably more reciprocal in nature. Smiths appear as godparents to children of superiors in seventeen of the thirty-one connections. This shows that smiths still held a relatively high position in the hierarchy of the ironworks community. Smiths were also able to get superiors to be their children's godparents, often without any previous ties visible in the GCD or the marriage records. Even if this does not clearly indicate that the multiple professions of the heterogeneous group of superiors were directly determining factors in these internetwork relationships, it does remind us how a trade or profession and status could be deeply intertwined. Upward connections could be considered a merit, while connections too far downwards could endanger one's position in the hierarchy. The smiths also followed the superiors in the custom of having a large number of godparents as 53.2 percent of smiths' children had three or more godparents and only 28 percent had only one godparent, the overall average being 2.23 godparents. This suggests that the smiths in Strömfors had adapted godparent structures usually associated with the higher echelons of society. It also seems possible that they used godparent connections as a conscious strategy for reinforcing their social standing. As none of the smiths seem to have achieved a higher position in the ironworks community, this also serves as a good reminder of the strongly conservative aspect of local connections (both marital and godparent), which runs contrary to the general claim that they were motivated by attempts to seek social advancement.⁵⁵

With regard to other connections outside the smiths' network, there are also a large number of connections with laborers, and these increased with each passing year. Even though they were proportionally underrepresented, their sheer number still perhaps suggests a decline in status or the opening up of the smiths' network. This requires a closer examination of what these connections meant for the smiths' network and of the possible role of occupation in them. It must be borne in mind that it was the general custom to ask people from one's own social class or a higher one to act as (status) godparents. Thus connections in which a smith was asked to act as a godparent to a laborer's child cannot be regarded as definite signs of real, everyday social networks, at least when no preceding relationship can be found from the church registers. To overcome this deficiency, all connections between laborers and smiths have been divided into four categories in Table 5.

Table 5. Smith-Laborer Godparent Connections 1880–1914

Years	A	B	C	D	Total
1880-1884	0	0	5	4	9
1885-1889	1	1	0	4	6
1890-1894	0	1	2	4	7
1895-1899	4	3	1	4	12
1900-1904	2	3	3	7	15
1905-1909	5	0	7	4	16
1910-1914	4	5	1	3	13
Total	16	13	19	30	78

A = Laborers who were godparents of Smiths' children (previous relationship)

B = Laborers who were godparents of Smiths' children (no previous relationship)

C = Smiths who were godparents of laborers' children (previous relationship)

D = Smiths who were godparents of laborers' children (no previous relationship) Source: GCD; Ruotsinpyhtää Church Archives, communion records 1880-1914.

Only 37 percent of all godparent connections between smiths and laborers were due a smith asking a workman to act as a godparent. Moreover, at least 39 percent of these godparent contacts could be interpreted as involving “status godparents” according to Piilahi’s definition.⁵⁶

Also, in a clear minority were contacts in which a smith invited a laborer to act as a godparent when the workman had no previous contacts with the smiths’ network. These data should confirm the fact that the networks of the smiths and the laborers were apparently different in composition and that this was mainly because of differences in their occupational backgrounds. Table 5 also indicates that this segregation was stronger before 1895 and remained fairly clear even after that. It is also interesting to note that in the period 1905–1914 there was a steep rise in godparent connections between smiths and laborers in which there existed a previous blood or marital relationship between the families involved. This phenomenon seems to cover the most of the previously mentioned increase in contacts between these groups. Some of these new contacts, especially in the years 1910–1914, are explained by the case of a new smith with a charcoal burner background, who maintained his previous numerous connections with laborers. Here, a change in the work environment, namely the relaxation of the existing craft monopoly, seems to have resulted in changes in the relationship between the social milieu and occupation.

Even so, the number of connections between laborers and smiths is considerable and needs some qualitative research. In fact, in at least twenty-five of these contacts only three laborers were involved. These three were admitted for some unknown reasons to a higher local social network mostly consisting of smiths and overseers. The ties between smiths and these three exceptional laborers were strengthened with numerous bilateral godparent connections and marital links. This small group could be described as consisting of “able individuals” who, despite their low occupational position, could create and maintain numerous bilateral contacts with locals of a higher social position. This, to-

gether with nearly equal figures of contacts in situations where a previously existing relationship between networks was involved, suggests that the importance of a trade or profession in the choice of godparent was considerably lower after a first contact was created. The extent to which different professions and trades hindered this initial border-crossing is unfortunately impossible to tell. However, it can be estimated to have had some effect as the number of the above-mentioned individuals who succeeded in crossing the border was fairly low. One of the main ways by which a contact preceding a godparent relationship between two families from different networks was created was through marriage. Interestingly, the wives in these marriages seem to explain a clear majority of border-crossing godparent connections as they appear to have regularly brought the new in-laws into the circle of potential godparents. Even if status and prosperity were determined by the head of the family's occupation, this kind of kinship across occupational borders was significant and can be clearly seen in the data. Laborers' wives coming from smith families did not lose their previous contacts with their close kin or even with other members of the smiths' network. On the other hand, this indicates the solidity of the old smith network and the solidarity that existed between its members. In a couple of cases in the GCD, women who could claim some kind of connection with the smiths' network had illegitimate children who had unrelated smiths as godparents – a position of questionable credit.

An in-depth analysis reveals that, apart from these able individuals, the old smith network in fact remained almost impervious with regard to its membership, but an ever-increasing number of smiths were becoming ordinary laborers.⁵⁷ The general trend in the trade indicated a decline in a number of jobs available in the forges, and the number of top-ranking master smiths diminished. This meant that more and more descendants of smiths had either to move elsewhere to acquire specialized and well-paid jobs or to settle for lower positions in the ironworks to earn a living.⁵⁸ Those who accepted lower jobs still maintained their contacts both with other smiths and with their immediate kin. This meant some

kind of decline in the importance of occupation in determining a social group. It can be said that as the opportunities for practicing the monopolized trade of smith dwindled, kinship took on a more visible role as a determining factor for networks, or at least that kinship and occupation became more separate from each other.

Now that the connections outside the network of the smiths have been dealt with and some evidence of the importance of trade has been offered, the network itself must be studied to be able to say something about the relationship between kinship and occupation in it. In fact, in this case the connections between the smiths cannot be divided according to whether a previous relationship was involved or not as virtually all members of the local network of smiths were at least to some degree related by either blood or marriage. It was the usual custom among smiths to marry another smith's daughter.⁵⁹ Although this practice had disappeared by the turn of the century,⁶⁰ it was strong enough to make it impossible to disentangle the influence of kinship and trade from each other for a long time thereafter. This well illustrates the interconnection between occupation and kinship/family, and thereby it further emphasizes the significance of occupation.

The entanglement of occupation and kinship is confirmed by another, more persistent, artisan tradition: that of keeping the trade in the family. In ironworks generally, work was traditionally performed by work crews consisting of a few smiths who were usually members of the same family. This was because the master smith leading the crew was allowed to choose his men and apprentices, and it was only natural that he should uphold and defend the position of his own household. This had led to birth of a hereditary elite – the above-mentioned “clog nobility.”⁶¹

Persons from outside the master's kin were taken on as apprentices only until his own offspring were ready to take up the posts, and even then they were often from other smiths' families. Usually only master smiths could afford the extra burden brought by apprentices, which meant that outsiders had insuperable difficulties in getting into the smith's trade. Keeping the tradition in

the family together with the organization of work resulted in the smiths having a guild-like awareness of their own profession and status, and this produced stronger connections with other smiths than was possible with the practitioners of other occupations in the ironworks. This craft solidarity even outlived the official guilds, which were disbanded in the Nordic countries in the latter half of the nineteenth century.⁶² In Strömfors, it lived on into the 1940s – well beyond the time frame of the research described in this article. Until the 1930s, no outsider got into the trade of a smith.⁶³ Even if a few smiths with fathers who were laborers can be found in the church records, the fathers themselves were descendants of smiths and had usually only temporarily resorted to doing lower jobs.

Conclusions

It is certainly possible to study kinship and the other criteria determining social interaction (e.g., friendship, neighborhood, and work) and their relations in some detail, but it requires systematic data covering the whole community under examination. The key is to find a network of connections where different rationales are present on fairly equal terms. This study shows that the method of reconstructing local networks by mapping godparent connections can be applied to describe a small local community and how the different criteria determining social interaction worked in it. The findings are well in line with those of other studies of ironworks. A qualitative analysis proved to be a necessary supplement to the quantitative data obtained from baptismal records. This approach should create interesting openings at least for Nordic family historians as both the spatial and the social extent of local networks along with other aspects can be examined by refining and adapting this method to local circumstances and institutions.

The analysis of the social connections manifested by godparentage has shown that there existed local networks with different structures in the remote industrial community of Strömfors.

An analysis of kinship alone would not have sufficed to reveal the everyday social reality as solidarity and trust were shared between larger groups of people than just the household or the family. In a community dominated by a single enterprise and work of a particular character, occupation proved to be a rallying point in these networks either directly or through the social and economic status it offered. These networks were relatively closed, especially from below, which is well in line with what we know of the Scandinavian society of the estates and the obligation to mingle only with one's peers that it imposed. The network constructed around a local elite was closed to common laborers, who mostly mingled with their own kind, although geographically it was fairly open as it often reached beyond the local community to gain and maintain a sufficient number of suitable contacts. The laborers, on the other hand, generally had only a small number of godparents per child, and their contacts with the superiors were usually cases of "status godparenthood," by means of which they tried to climb the social ladder.

Especially striking was the network of local smiths. Their network proved to be clearly endogenous in terms of its godparent – and before turn of the century also marital – choices. Hundreds of years of regular intermarriage and reciprocal godparenthood within the network, together with the custom of keeping the trade in the family, had resulted in a closely knit network where occupation and kinship were intimately entangled. A common occupation upheld the solidarity of certain groups and on the other hand estranged them from others who did not share the same occupation. People with different occupations lacked a unifying workplace, family ties, standard of living, and area of domicile, all of which in the ironworks community were more or less based on occupation. Interestingly, the smiths do not seem to have sought to obtain "status godparents" as their contacts with the superiors were bilateral. They were apparently satisfied with their relatively well-off position and concentrated on maintaining it. On the other hand, the proportion of laborers in the smiths' godparent structures increased over time. This result was partly explained

by a couple of able individual laborers who succeeded in penetrating into higher local circles, the networks of both the smiths and the superiors. A more comprehensive explanation is provided by the fact that some smiths' descendants resorted to taking lower jobs as forge work continuously declined. The effect of this change in local working circumstances can also be interpreted as causing a transition from an occupation-based to a more purely kinship-based network. Even then, most members of the network shared common roots in the trade of smith.

It is obvious that occupation alone was not enough to determine the formation of a social network and produce social exclusion, as a superficial review of the case of godparent networks in the Strömfors Ironworks community seems to suggest. In the ironworks environment, occupation was tied to the many formal and informal institutions that regulated it, and some of which the occupation itself affected. The organization of work, institutionalized inequality, long hierarchical traditions, the monopolization of a trade, the local factors determining status and the Nordic social order based on a division into different estates were all entangled in this particular case and contributed to the results. When these institutions changed along with the decline in need for certain specific skills, occupation began to slowly wane as a determining factor in the local everyday social reality. In Strömfors, this change came relatively late, and a different course of events might have led to considerably different outcomes. Certainly, more research is needed to ascertain the significance and interaction of individual institutions in this social puzzle. However, the entanglement of these institutions alone would be sufficient to enable us to claim that occupation really mattered and the local social landscape was for a long time dominated by occupational family networks.

Notes

1. Academics see family history as converging mainly on these issues. See Carola Lipp, "Kinship Networks, Local Government, and Elections in a Town in Southwest Germany, 1800–1850," *Journal of Family History* 30 (2005): 347; Muriel Neven, "The Influence of the Wider Kin Group on Individual Life-Course Transitions: Results from the Pays de Herve (Belgium), 1846–1900," *Continuity and Change* 17 (2002): 405; Andrejs Plakans and Charles Wetherell, "Households and Kinship Networks: The Cost and Benefits of Contextualization," *Continuity and Change* 18 (2003): 55; Barry Wellman and Charles Wetherell, "Social Network Analysis of Historical Communities: Some Questions from the Present for the Past," *The History of the Family* 1 (1996): 105.
2. Wellman and Wetherell, "Social Network Analysis of Historical Communities," 106; Plakans and Wetherell, "Households and Kinship Networks," 59.
3. The rationale follows Tadmor's questioning of traditional kinship-based concepts of the family and her argument based on a microhistorical context that there existed a different and significant concept of the family emanating from relationships of coresidence and authority as opposed to a family based purely on blood ties. Naomi Tadmor, "The Concept of the Household-Family in Eighteenth-Century England," *Past and Present* 151 (1996), 111–40.
4. These have been given more and more importance over kinship, for example in Wellman and Wetherell, "Social Network Analysis of Historical Communities," 102–03. See also Barry Wellman, "The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers," *American Journal of Sociology* 84 (1979); Darret Rutman and Anita Rutman, *A Place in Time: Middlesex County, Virginia 1650–1750* (New York: Norton, 1984), 120.
5. On the discussion concerning family history, see Wellman and Wetherell, "Social Network Analysis of Historical Communities," 102–03; Charles Wetherell, Andrejs Plakans, and Barry Wellman, "Social Networks, Kinship and Community in Eastern Europe," *Journal of Interdisciplinary History* 24 (1994): 663. See also, for example, Jon Stobart, "Regions, Localities and Industrialization: Evidence from the East Midlands, c. 1780–1830," *Environment and Planning* 33 (2001): 1305–25.
6. On the limitations of microhistory in using large quantities of source material and more complex and diverse social interactions, see, for example, Brad Gregory, "Is Small Beautiful? Microhistory and the History of Everyday Life," *History and Theory* 38 (1999): 109.
7. In family history there has often been great difficulty in obtaining sufficient data for a genealogical (prosopographical) approach, which has prevented researchers from gaining more in-depth knowledge of the significance of kinship and family. This has also forced researchers to resort to dubious round-about methods like the patronymic indicator. See, for example,

- Neven, "The Influence of the Wider Kin Group on Individual Life-Course Transitions"; Hanne Van Baelen and Koen Matthijs, "Comparing Two Methods to Reconstruct the Kin Network Outside the Household with Nineteenth-Century Antwerp Data," *Journal of Family History* 32 (2007): 149–60.
8. See Gregory, "Is Small Beautiful?" 107.
 9. Neven gives us a sound reminder that a network only exists if it works. Even kinship itself does not oblige members of the kin to interact with one another. See Neven, "The Influence of the Wider Kin Group on Individual Life-Course Transitions," 412.
 10. For example, Lipp, "Kinship Networks, Local Government, and Elections," 347, 354; Katherine Lynch, "The European Marriage Pattern in the Cities: Variations on a Theme by Hajnal," *Journal of Family History* 16 (1991): 79–80. As status is seen as a vital element in these strategies and sources are often most extensive in the case of elites, marriage network studies have dealt with the upper classes. Of these studies, the bestknown is perhaps John Padgett and Christopher Ansell, "Robust Action and the Rise of the Medici, 1400–1434," *American Journal of Sociology* 98 (1993): 1259–319. For studies with an occupational perspective, see among others R. A. Houston, "Marriage Formation and Domestic Industry: Occupational Endogamy in Kilmarnock, Ayrshire, 1697–1764," *Journal of Family History* 8 (1983): 215–29; Jan Sundin, "Family Building in Paternalistic Proto-Industries: A Cohort Study from Nineteenth-Century Swedish Iron Foundries," *Journal of Family History* 14 (1989): 265–89.
 11. Houston, "Marriage Formation and Domestic Industry," 218–19.
 12. In Finnish context, see Kai Häggman, *Perheen vuosisata. Perheen ihanne jaivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1994); Kirsi Sirén, *Suuresta suvusta pieneen perheeseen. Itäsuomalainen perhe 1700-luvulla* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1999); Elina Waris, *Yksissä leivissä. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750–1850* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1999); Kari-Matti Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa. Ruokakunnat, ekologis-taloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750* (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2007).
 13. Sofia Kotilainen, *Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle* (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2008), 180–81; Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 206–07.
 14. Pentti Lempiäinen, *Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla* (Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura, 1965), 186–87.
 15. There existed an Orthodox minority, mostly in eastern Finland, but in Strömfors only one Orthodox person could be found in the period under examination. Even in his case, the rest of his family were Lutheran. Ruotsinpyhtää Church Archives, *communion records*, 1880–1914.
 16. In the parish of Valkeala in south-east Finland in the period 1630–1750, 29 percent of godparents were kinsfolk. Piilahti, *Aineellista ja aineetonta*

- turvaa*, 252. In Sweden, the figures in the mid-nineteenth century were 15 to 20 percent. Tom Ericsson, "Kinship and Sociability: Urban Shopkeepers in Nineteenth-Century Sweden," *Journal of Family History* 14 (1989): 233.
17. Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 236.
 18. Godparents were supposed to provide for the child in case of the parents' premature death.
 19. Nils-Arvid Bringéus, "Svenska dopseder," *Fataburen Nordiska museets och Skansens årsbok* (1971): 70; Solveig Fagerlund, *Handel och Vandel. Vardagslivets sociala struktur ur ett kvinnoperspektiv Helsingborg ca 1680–1709* (Lund: Lunds Universitet, 2002), 32; Kai Häggman, *Perheen vuosisata 1994*, 108–09.
 20. Despite the disparities, Catholic godparent connections have also been used in social network analysis. On godparent customs in Catholic countries, see, for example, Guido Alfani, *Padri, padrini, patroni. La parentela spirituale nella storia* (Venice: Marsilio, 2006).
 21. See on godparent strategies Guido Alfani, *Padri, padrini, patroni. La parentela spirituale nella storia*; on both marriage and godparent strategies: Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*; on marriage strategies and occupation see, for example, Houston, "Marriage Formation and Domestic Industry"; Francisco Jiménez and Joaquín Valverde, "Marriage, Work, and Social Reproduction in One Area of Southern Europe at the End of the Eighteenth Century: Lorca (1797)," *The History of the Family* 7 (2002): 397–421. On family strategies and the problems revolving around them in the academic debate see, for example, Theo Engelen, Ad Knotter, Jan Kok, and Richard Paping, "Labor Strategies of Families: An Introduction," *The History of the Family* 9 (2002): 124–28.
 22. See also Piilahti on so-called "status godparents." Piilahti suggests that the acquisition of social standing was the rationale behind a connection when a godparent from a higher social group did not have a previous blood or marital tie with the family of the child; Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 258.
 23. Ahvenisto notes that in Finland people tended to think of families as monolithic units when describing social classes. Then the family is socially ranked according to the status of the head of the family. Inkeri Ahvenisto, *Tehdas yhdistää ja erottaa Verlassa 1880-luvulta 1960-luvulle*, (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2008), 145.
 24. Tom Ericsson, "Godparents, Witnesses, and Social Class in Mid-Nineteenth-Century Sweden," *The History of the Family* 5 (2000): 273–86; Ericsson, "Kinship and Sociability"; Fagerlund, *Handel och Vandel*; Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*.
 25. Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 282. Here Piilahti criticizes David Sabeau, *Property, Production, and Family in Neckarhausen, 1700–1870* (Cambridge, UK: Cambridge University Press 1990).
 26. Ericsson, "Kinship and Sociability," 234–35, 237; Ericsson, "Godparents, Witnesses, and Social Class in Mid-Nineteenth-Century Sweden," 283–84.

27. Ericsson also makes the point that in spite of the general class distinction between them, journeymen and apprentices, who were classified as working-class, had still contacts and cultural links with their masters, who were classified as middle-class. Ericsson, “Kinship and Sociability,” 232; Tom Ericsson, “Godparents, Witnesses, and Social Class In Mid-Nineteenth-Century Sweden,” 276, 284. By basing itself on the concept of family network instead of class, this study sidesteps both the problem of wives and the role of artisans and apprentices in class theories.
28. Recording practices varied considerably according to the time, especially with regard to occupation. Of the sources, the communion records might be regarded as more dependable as people were not economically motivated or subject to bureaucratic limitations when reporting their livelihoods to the parish. On the other hand, the communion records do not give yearly figures but list all people who were present even for a short time over ten year periods.
29. This approach has been adopted from Houston, “Marriage Formation and Domestic Industry.”
30. On a similar kind of comparison in previous godparent studies, see Guido Alfani, “Spiritual Kinship and the Others. Ivrea, XVIth–XVIIth Centuries,” *Popolazione e Storia* 1 (2006): 57–81.
31. The godparent connection database (GCD) is based on Ruotsinpyhtää Church Archives, *baptismal registers* 1880–1914 and *communion records* 1860–1914. Subsequently all source data on godparent connections have been taken from the GCD and are not referenced again.
32. It was clearly considered that both members of a married couple were godparents if either was chosen, and so the records usually give first the husband’s name and occupation and add the words “with his wife” and the wife’s name (including her maiden name). Although they were two godparents, they represented only one connection between families. In the quantitative analysis, unmarried godparents and married godparent couples are considered equivalent although this article recognizes that they might not have been so from the parents’ point of view in individual cases. This is important to bear in mind when comparing this research with other godparent studies.
33. It should be stressed that hereafter “laborer” and “worker” refers to an unskilled laborer (male or female) who usually worked in the sawmill or performed some other mixed laboring jobs. “Tradesman” refers to a smith or other skilled workman or craftsman.
34. The term “superiors” is used here without any reference to class theories and is simply used to distinguish this group of people from the rest of the ironworks community.
35. C.f. Plakans and Wetherell, “Households and Kinship Networks,” 56.
36. This article follows Vilkuņa’s definition, according to which the central ironworks community consisted of people who lived under the factory owner’s direct authority in a village that was sited around the central production fa-

- cilities. Kustaa H. J. Vilkkuna, *Arkielämää patriarkaalisessa työmiessyhteisössä. Rautaruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1996), 9. The authorities acknowledged this arrangement, and these communities were treated as separate units in the church records although not in the census lists.
37. See on the occupation of smith and the household, Göran Rydén, *Hammarlag och hushåll. Om relationen mellan smidesarbetet och smedshushållen vid Tore Petrés brukskomplex 1830–1850* (Uppsala: Jernkontoret, 1990); on gender roles, Anders Florén, *Genus och producentroll. Kvinnoarbete inom svensk bergshantering, exemplet Jäders bruk 1640–1840* (Uppsala: Uppsala Universitet, 1991). On Finnish ironworks, see Kustaa H. J. Vilkkuna, *Valtakunnan eduksi, isänmaan kunniaksi, ruukinpatruunalle hyödyksi. Suomen rautateollisuus suurvalta-ajalle* (Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1994). On their social order and everyday life, see Georg Haggren, *Hammarmeder, masugnsfolk och kolare. Tidigindustriella yrkesarbetare vid provinsbruk i 1600-talets Sverige* (Stockholm: Jernkontoret, 2001); Vilkkuna, *Arkielämää patriarkaalisessa työmiessyhteisössä*. See also Sundin, “Family Building in Paternalistic Proto-Industries,” 273.
 38. For example, Lipp mentions that this was especially true in the case of better-off artisans, citing smiths as an example. Lipp also provides sound evidence for the fact that the voting behavior of artisans was based much more on guild than on family or kinship. Lipp, “Kinship Networks, Local Government, and Elections in a Town in Southwest Germany, 1800–1850,” 358–62.
 39. Olle Sirén, *Strömfors. Tehdas ja tehdasyhdyskunta 1695–1970* (Helsinki: A. Ahlström, Strömforsin tehdas, 1971).
 40. Barbro Bursell, *Träskoadel. En etnologisk undersökning av lancashiresmedernas arbets- och levnads- förhållanden på Ramnäs bruk vid tiden kring sekelskiftet 1900* (Lund: Nordiska museet, 1974), 217–18.
 41. Sundin, “Family Building in Paternalistic Proto-Industries,” 286.
 42. That is, individuals who succeeded in creating connections with higher ranking groups.
 43. Cf. Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 236. This clearly indicates that godparent relations between laborers and superiors were cases of “status godparenthood,” in which asking a superior to act as a godparent was a conscious act by the family to gain status and protect the child.
 44. See Häggman, *Perheen vuosisata*, 108–09.
 45. See also Fagerlund, *Handel och Vandel*, 32; Lempiäinen, *Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla*, 71, 188, 190.
 46. For example, in Strömfors roughly 45 percent of children had only one godparent, 38 percent had three or more, and only 4 percent had four or more. See also Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 258.
 47. Lempiäinen, *Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla*, 71, 188, 190.
 48. These include craftsmen, millers, and also charcoal burners employed by the ironworks, as the work of the last-mentioned group was organized like

- a traditional craft with masters, journeymen, and apprentices and an old tradition of inheriting the trade.
49. Juuso Marttila, “Pääomien leikkauspisteessä. Seppäyhteisön erityisasema ja sen kohtalo Strömforsin ja Ramnäsin rautaruukeissa vuosina 1880–1970” (MA thesis, University of Jyväskylä, 2006); John Rule “The Property of Skill in the Period of Manufacture,” in *The Historical Meanings of Work*, ed. Patrick Joyce (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1989); Kari Teräs, *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituihin työelämän suhteisiin 1880–1920* (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2001), 66, 184; Merja Uotila, “Ammatti käsityöläisten identiteetin rakentajana 1800-luvun alun maaseudulla,” in *Aika ja identiteetti. Katsauksia yksilön ja yhteisön väliin suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle*, eds. Laura-Kristiina Moilanen and Susanna Sulkunen (Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2006).
 50. Ruotsinpyhtää Church Archives, *communion records* 1880–1914.
 51. Fagerlund, *Handel och Vandel*, 217; Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 236.
 52. For example, Bursell, *Träskoadel*, 248–50; Marttila, “Pääomien leikkauspisteessä,” 39–50.
 53. Bursell, *Träskoadel*, 225; Anders Florén, Mats Isacson, Göran Rydén, and Maria Ågren, “Swedish Iron Before 1900,” in *Ironmaking in Sweden and Russia. A Survey of the Social Organisation of Iron Production before 1900*, ed. Göran Rydén and Maria Ågren (Uppsala: University of Uppsala, 1993), 36–37.
 54. In the period 1880–1914, 11.5 percent of all connections of smiths involved superiors while superiors were involved only in 7.3 percent of all connections of laborers.
 55. Cf. Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 238; see also Fagerlund, *Handel och Vandel*, 32.
 56. See Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa*, 258.
 57. For example, several smiths and their sons from an established family of smiths called Forsberg became laborers, but they still frequently appear in the godparent network of smiths.
 58. See Florén et al., “Swedish Iron Before 1900,” 36–39; Marttila, “Pääomien leikkauspisteessä,” 107–08; Sigvard Montelius, *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning 1600–1865. Studier i en mellansvensk bruksbygd* (Uppsala: University of Uppsala, 1962), 221–22; Sirén, *Strömfors*, 81; Sundin, “Family Building in Paternalistic Proto-Industries,” 274.
 59. In Finland, this was a normal custom at least in the eighteenth century. Vilkkuna, *Arkielämää patri- arkaalisessa työmiestyhteisössä*, 68–70. In Sweden, on average one-quarter of brides were smiths’ daughters. Rydén, *Hammarlag och hushåll*, 212–13; see also Sundin, “Family Building in Paternalistic Proto-Industries.”
 60. There can be found ten couples married in the years 1860–1900 of whom both spouses were descended from smith families (albeit not all working in

the same ironworks). The custom seems to totally disappear in the twentieth century.

61. For example, smiths of the Lihl family can be traced in a father-to-son lineage in Strömfors from 1749 till the closure of the forges there in the 1950s. Ebba Dahlström and Olle Dahlström, "Slakten Lihl under 350 år," Uppsater: *Skrifter utgivna av Helsingfors släktforskare* 6 (1984): 128. The Forstén family, for example, could also boast three generations of smiths in Strömfors and even more in other ironworks prior to their arrival there. Ruotsinpyhtää Church Archives, *communion records* 1880–1950. Ruotsinpyhtää Church Archives, *communion records* 1860–1940.
62. Bursell, *Träskoadel*, 72–78, 225; Florén, *Genus och producentroll*, 33; Anders Florén, "Some Comparative Remarks," in *Ironmaking in Sweden and Russia. A Survey of the Social Organisation of Iron Production before 1900*, eds. Göran Rydén and Maria Ågren (Uppsala: University of Uppsala, 1993), 104–05; Rydén, *Hammarlag och hushåll*, 151–60, 217.
63. The aforementioned charcoal burner is hard to interpret as an outsider as his family already had multiple contacts with many smith families.

II

“Monopolizing the Property of Skill:
A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community”
International Review of Social History 57 (2012), pp. 417–446
doi:10.1017/S0020859012000508

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Monopolizing the Property of Skill

A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community

Introduction

Craftsmanship was an important asset for artisans throughout both the pre-industrial and the industrial ages. Much research in economic history has focused on the importance and fate of this property during the industrialization process. Studies have found enduring artisan labour structures, for example the exclusion of outsiders from occupations, wage premiums, and freedom from management interference on the shop floor. Traditional explanations for the persistence of these pre-industrial structures have assigned a huge importance to craft-based unions, especially in the British context. As argued by Eric Hobsbawm, John Rule, William Lazonick, Isaac Cohen, David Montgomery, and a plethora of other scholars, artisans were important in establishing these unions, and reciprocally the unions were crucial in maintaining the status of artisans, or skilled workers, and their distinction from the lower class of unskilled labourers.¹ However,

1 Eric Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor* (New York, 1984), pp. 182–183, 214–274; John Rule, “The Property of Skill in the Period of Manufacture”, in Patrick Joyce (ed.), *The Historical Meanings of Work* (Cambridge, 1989), pp. 99–118; Isaac Cohen, “Workers’ Control in the Cotton Industry: A Comparative Study of British and American Mule Spinning”, *Labor History*, 26 (1985), pp. 53–85; David Montgomery, *Workers’ Control in America: Studies in the History of Work, Technology, and Labor Struggles* (London, 1979), pp. 10–27; William Lazonick, “Industrial Relations and

not in all cases were craft or trade unions or formal institutions such as guilds necessary for maintaining the continued existence of a labour aristocracy based on craft skills. In particular, the continued monopolization of artisanal skills by kin networks, in certain cases without any further institutional protection, provides an interesting addition to our understanding of mechanisms that shaped early industrial labour structures.

This article presents a case study in which a group of artisan families were able to monopolize, maintain, and, more importantly, transmit their skills and the socio-economic position bound up with those skills. It argues that, in the case of ironworks communities, the smiths' monopolization of the property of skill, as described by both Hobsbawm and Rule, was not really threatened by either their complete lack of unionism or the abolition of the formal guild institution, nor through any other legal changes. In the absence of institutional protection, local circumstances, i.e. the organization of work, the patriarchal management system, the mutual solidarity of the smiths, their artisanal traditions and identity, the lack of alternative training, and the supply of, and demand for, both skill and forged iron were major factors. This case can therefore add to our knowledge of how early industrial labour structures could function outside the more researched sphere of guilds and trade unions. In order to establish its research territory, this article first provides a brief survey of the role of artisans and their skills in the industrialization process. It then presents a research setting and a case study of a Finnish ironworks community from 1880 to 1950 in which the importance of skill, the living inheritance of skilled occupations, and the persistence of artisan labour structures linked

Technical Change: The Case of the Self-acting Mule”, *Cambridge Journal of Economics*, 3 (1979), pp. 231–262. On the role of artisans in the labour movement outside England see, for example, Friedrich Lenger, “Beyond Exceptionalism: Notes on the Artisanal Phase of the Labour Movement in France, England, Germany and the United States”, *International Review of Social History*, 36 (1991), pp. 1–23; Christiane Eisenberg, “Artisans’ Socialization at Work: Workshop Life in Early Nineteenth-Century England and Germany”, *Journal of Social History*, 24 (1991), pp. 507–520.

with strong kin endogeneity are confirmed. The article goes on to examine why this monopolized property of skill continued to exist locally in spite of the absence of formal institutions.

Artisans' control of their craft and skill in the industrialization process

Economic history has long been interested in studying the effects of industrialization on formerly artisan-controlled trades and the fates of artisans themselves. The roots of this discussion lie in the acknowledgement of the human factor in labour power, as noted by Harry Braverman in the early 1970s, when he stated that the infinite potential of labour power was limited in its realization by the subjective state of the workers.² This kind of approach also made it possible to identify the significance of artisans and their skills in the industrialization process, although Braverman himself argued that the craft status of skilled workers was weakened by the introduction of machinery.

The debate concerning artisans and industrialization has moved a long way from the late 1970s, when Raphael Samuel, a Marxist himself, felt impelled to launch an extensive attack on the Marxists' belief in mechanization and de-skilling and defend the role that both artisans and their skills had played in industrialization. In his essay, Samuel emphasized that manual technology and craft skill had been needed throughout the nineteenth century and that much of the artisanal heritage had been maintained even in factories.³ This view was supported by Richard Price, who

2 Harry Braverman, *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century* (New York, 1974), p. 39.

3 Raphael Samuel, "The Workshop of the World: Steam Power and Hand Technology in Mid-Victorian Britain", *History Workshop Journal*, 3 (1977), pp. 6-72.

likewise pointed to the high levels of individual skills that survived.⁴

Following Samuel and Price, scholars have widely acknowledged the importance of both artisans' skills and their heritage in industrialization, and they have become a standard part of the debate about the creation of the working class. This can be seen, for example, in Hobsbawm's works on British labour and the labour aristocracy, and it is encapsulated in John Smail's remark that "early phases of industrialization were accomplished within the terms of an artisanal culture"⁵

Craft skills have been at the heart of the discussion concerning artisans and their fate during the process of industrialization. This is very understandable when one sees skill as a form of property, as both Rule and Hobsbawm do. The property of skill refers to artisans' sense of their skills as property, for which a rent justly accrued and which formed a considerable part of the artisanal identity. It was also regarded as a family heritage, which, wherever possible, was passed down to the next generation. For a long time, apprenticeship played a crucial role in this process as craft skills were not acquired at educational institutions. For many, the ability to preserve their status and welfare was more important than independence in employment. This experience and the higher, or at least more secure, income that a skill provided were

4 Richard Price, "Structures of Subordination in Nineteenth-Century British Industry", in Pat Thane, Geoffrey Crossick, and R.C. Floud (eds), *The Power of the Past: Essays for Eric Hobsbawm* (Cambridge, 1984), pp. 119–142.

5 Eric Hobsbawm, "The Labor Aristocracy of Nineteenth-Century Britain", in Peter N. Stearns and Daniel J. Walkowitz (eds), *Workers in the Industrial Revolution* (New Brunswick, NJ, 1974), pp. 138–176; Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*; John Smail, "Manufacturer or Artisan? The Relationship between Economic and Cultural Change in the Early Stages of the Eighteenth-Century Industrialization", *Journal of Social History*, 25 (1992), pp. 791–814. The importance of craftsmanship on industrialization has recently been discussed in, for example, Joel Mokyr and Hans-Joachim Voth "Understanding Growth in Europe, 1700–1870: Theory and Evidence", in Stephen Broadberry and Kevin H. O'Rourke (eds), *The Cambridge Economic History of Modern Europe, I: 1700–1870* (Cambridge, 2010), pp. 7–42, 31–32.

important in uniting artisans as labour aristocrats.⁶ This shows how fundamental a property skill was for craftsmen, and later for skilled workers. In line with this, categories such as “skilled” and “unskilled” took on meanings that extended deep into the social order of communities, as Ben Maddison later put it.⁷ Thanks to their property of skill and its reproduction, artisans survived, if not as traditional craftsmen, at least as skilled workers, to become the new aristocracy of labour.⁸

As Richard Price stated, the technology of the Industrial Revolution did not succeed in destroying this property, but rather caused its recomposition, leaving workers viable bases from which to retain or create certain forms of protection.⁹ Here, the artisans’ control of the skill, and thus of the craft, has been the aspect most closely scrutinized in the academic debate, since their influence on the industrialization process and their ability to cope with it depended on their craft skill and their control of that skill. An important component in this was the traditional freedom of craftsmen on the shop floor, which was carried over into machine workshops. This has been extensively studied, especially in the context of the British textile industry, and both Lazonick and Cohen give much weight to the subcontracting system and the lack of supervision of the work or the delegation of supervision to skilled workers themselves. This was close to the old artisanal organization of work. Anders Florén found a similar trend in Swed-

6 Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, pp. 238, 257–258, 262, 264–265; Rule, “The Property of Skill in the Period of Manufacture”, pp. 102–104; Mokyr and Voth, “Understanding Growth in Europe”, p. 31. On the significance of income, see also Cohen, “Workers’ Control in the Cotton Industry”, pp. 64–66.

7 Ben Maddison, “Labour Commodification and Skilled Selves in Late Nineteenth-Century Australia”, *International Review of Social History*, 43 (1998), pp. 265–286, 285. On the segregation between skilled and unskilled labour, see also Rule, “The Property of Skill in the Period of Manufacture”, p. 118.

8 Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, p. 254; Rule, “The Property of Skill in the Period of Manufacture”, pp. 102–103.

9 Price, “Structures of Subordination in Nineteenth-Century British Industry”.

ish ironworks. Here it is important to note that in many cases this procedure was not contrary to the interests of the management.¹⁰

Artisans, who often retained what Marcel van der Linden calls a “domain of control” – in other words, were in a position to close off a segment of the labour market – were able to exert this power through unions.¹¹ Thus, research on artisan craft control has given great emphasis to trade unions, which links the subject to labour history. At least in the United States, Germany, France, and Britain, the early labour movements were dominated by urban artisans.¹² Particularly in the above studies by Lazonick, Rule, Montgomery, Cohen, and also Hobsbawm, unions controlled by artisans were given a crucial role in craft control. They have been seen in the British textile industry as even the only means of maintaining the relative exclusiveness – with respect to both non-skilled workers and women – of the labour aristocracy and its autonomy on the shopfloor. They did so, for example, by providing mutual support, protecting the subcontracting system which permitted this autonomy, and by resisting technological change.

10 Anders Florén, “Social Organization of Work and Labour Conflicts in Proto-Industrial Iron Production in Sweden, Belgium and Russia”, *International Review of Social History*, 39 (1994), pp. 83–113; Lazonick, “Industrial Relations and Technical Change”, p. 233; Cohen, “Workers’ Control in the Cotton Industry”, pp. 59–62, 69. On the importance of freedom, see Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, p. 238. See also Price, “Structures of Subordination in Nineteenth-Century British Industry”.

11 On control in the unionization process see, inter alia, Marcel van der Linden, *Workers of the World: Essays Toward a Global Labor History* (Leiden, 2008), pp. 229–244.

12 A good summary of this can be found in Lenger, “Beyond Exceptionalism”. It is also important to note that this held true also in Finland, although the case of Strömfors was exceptional. See Risto Alapuro, *Suomen syntyi paikallisena ilmiönä, 1890–1933* (Helsinki, 1995), pp. 74–80; idem and Henrik Stenius, “Kansanliikkeet loivat kansakunnan”, in Risto Alapuro, Ilkka Liikonen, Kerstin Smeds, and Henrik Stenius (eds), *Kansa liikkeessä* (Helsinki, 1987), pp. 8–49, 33–37.

In this process, collective action replaced regulation by the state or a corporation.¹³

One alternative to the guilds and unions is offered by other strategic resources for the improvement of their conditions that smiths' households had at their disposal. Falling back on family relationships and other local networks was an important strategic option, and these networks could possess, transmit, and, in some cases, even monopolize the property of skill. Even in the age of the guilds, the family had been recognized as a secure structure for exerting control over a craft, and this had led to a strong occupational endogeneity.¹⁴ As noted above on the property of skill as a family heritage, this occupational endogeneity persisted in some trades after industrialization. For example, Michael Anderson found plenty of evidence of this in his studies of family structure in Lancashire. According to Anderson, a common characteristic of these sectors was that the organization of work in them employed young assistants or involved jobs where an apprenticeship-like system was needed for teaching. A similar development was to be found in various trades and in other locations, some-

13 Cohen, "Workers' Control in the Cotton Industry", p. 85; Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, pp. 183, 235, 256, 259; Lazonick, "Industrial Relations and Technical Change", p. 249; Robert Leeson, *Travelling Brothers: The Six Centuries' Road from Craft Fellowship to Trade Unionism* (London, 1979); Montgomery, *Workers' Control in America*; Rule, "The Property of Skill in the Period of Manufacture", pp. 101, 116. On differences in unions caused by different guild organizations in European countries, see Eisenberg, "Artisans' Socialization at Work".

14 Marcel van der Linden, "Connecting Household History and Labour History", *International Review of Social History*, 38 (1993), Supplement 1, pp. 163–173, 170. Giorgio Riello, "The Shaping of a Family Trade: The Cordwainers' Company in Eighteenth-Century London", in Ian Anders Gadd and Patrick Wallis (eds), *Guilds, Society & Economy in London 1450–1800* (London, 2002), pp. 141–159, 154. For an example of family dynasties in the context of guilds, see Johan Dambruynne, "Guilds, Social Mobility and Status in Sixteenth-Century Ghent", *International Review of Social History*, 43 (1998), pp. 31–78, 72–73.

times backed up by trade-union regulations but also sometimes without any formal institutional protection.¹⁵

Research setting and method

In the spirit of the social history of labour, and following Van der Linden in his pioneering work on connecting household history to labour history, we must look at the “private sphere” in order to reveal local inheritance structures and other less obvious alternatives to institutional protection, such as kinship, personal communities, and the acceptance of patronage. As these are limited to specific contexts, they are harder to capture in nationwide macro-level studies, which in labour history, according to Van der Linden, have often failed to give the influence of location on human actions the consideration it deserves. Thus, an actor-level analysis is needed to make these subjective everyday motives and experiences visible and then connect them with institutional history.¹⁶

When studying the details of early industrialization, Nordic scholars have long focused on the ironworks industry. In the ab-

15 Michael Anderson, *Family Structure in Nineteenth Century Lancashire* (Cambridge, 1971), pp. 116–121; Geoffrey Crossick, *An artisan Elite in Victorian Society: Kentish London 1840–1880* (London, 1978), p. 116; Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, pp. 264–265. For a Finnish example in the glass industry, see Virpi Nurmi, *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus Suomessa 1900-luvun alkupuolella* (Helsinki, 1989). On the inheritance of an industrial occupation that continued far into the twentieth century, see Anne-Marie Greene, Peter Ackers, and John Black, “Going Against the Historical Grain: Perspectives on Gendered Occupational Identity and Resistance to the Breakdown of Occupational Segregation in Two Manufacturing Firms”, *Gender, Work & Organization*, 9 (2002), pp. 266–285, 281; Margaret Grieco, “Family Networks and the Closure of Employment”, in Gloria Lee and Ray Lovridge (eds), *The Manufacture of Disadvantage* (Philadelphia, PA, 1987), pp. 33–44.

16 Van der Linden, “Connecting Household History and Labour History”, pp. 163, 169–172; idem, “Editorial”, *International Review of Social History*, 38, Supplement 1 (1993), pp. 1–3.

sence of a significant textile industry in comparison with central and north-western Europe, the metal industry, represented in the nineteenth century mostly by ironworks, was among the most important sectors both in Sweden and in Finland. The micro-historical approach in the study of ironworks and their communities has made it possible to deal with notable historical problems related to industrialization: for example, the effects that ironworks had on the surrounding population, the role of manufacturing industry in proto-industrialization, and social institutions. The household, its life cycle, and its connection with work in ironworks communities have also been studied, which indicates that it is a good research setting for the task at hand.¹⁷

Ironworks communities were traditionally stable hierarchical societies characterized by clear occupation-based social and economic segregation. This segregation had long been maintained by patriarchal management and by the guild-like legislation regulating the smiths' craft, which was the main element of the production process. Ironworks were also regulated by legal privileges and were both institutionally and spatially isolated, as well as being notably different from the agrarian society surrounding them. The unique nature of the work in the forges and the other industrial workshops of the ironworks company was a major life-shaping factor that strongly influenced even such institutions as households and gender roles in the community. Work for the ironworks company united the community in that every member of it was supposed to act so as to benefit the owner of the iron-

17 A brief introduction to research on ironworking in the Nordic countries and especially its relation to studies on industrialization and proto-industrialization can be found in Maria Ågren, "Introduction: Swedish and Russian Iron-Making as Forms of Early Industry", in idem (ed.), *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600–1900* (Oxford, 1998), pp. 3–32. On the relationship between the occupation of the smith and the household, see Göran Rydén, *Hammarlag och hushäll. Om relationen mellan smidesarbetet och smedshushällen vid Tore Petrés brukskomplex 1830–1850* (Uppsala, 1990); idem with Svetlana Golikova, "Households, Families and Iron-making", in Ågren, *Iron-Making Societies*, pp. 218–246.

works in some way. The work also segregated people, since both occupation and status were usually transmitted from father to son, and occupational endogamy flourished. Together with institutionalized apprenticeship and the journeyman system, this had led to the monopolization of skilled occupations by certain families and to the birth of a property of skill.¹⁸

From the latter half of the nineteenth century onwards, ironworks underwent a long and gradual process of industrialization and modernization. Using communities of this kind as a research setting can supplement previous research on ironworks, and thus offer an opportunity for an analysis of issues related to craft skill. The problems encountered by skilled workers in this kind of environment were in many respects similar to those faced by the much-researched British and American mule spinners. Subcontracting, a lack of supervision or supervision delegated to skilled workers themselves, piece-wages, and notable wage differentials featured in both cases.¹⁹ Naturally, there were also differences, most notably the relatively small size of Nordic ironwork communities and their location in the countryside.²⁰

The specific case for this study is the Strömfors Ironworks community in Finland during the years 1880–1950. The Strömfors Ironworks was established in 1695 in southern Finland, around 100 kilometres east of Helsinki. Until the late nineteenth century, its core industries employed 10 to 20 smiths in forges

18 On ironworks societies generally, see Kustaa H.J. Vilkkuna, *Arkielämää patriarkalisessa työmiestyhteisössä. Rautaruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa* (Helsinki, 1996). On households, see Rydén, *Hammarlag och hushåll*; idem and Golikova, “Households”. On gender roles, see Anders Florén, *Genus och producentroll. Kvinnoarbete inom svensk bergshantering, exempel Jäders bruk 1640–1840* (Uppsala, 1991). On Finnish ironworks, see Kustaa H.J. Vilkkuna, *Valtakunnan eduksi, isänmaan kunniaksi, ruukinpatruunalle hyödyksi. Suomen rautateollisuus suurvalta-ajalle* (Helsinki, 1994). On their social order and everyday life, see Georg Haggrén, *Hammarmeder, masugnsfolk och kolare. Tidigindustriella yrkesarbetare vid provinsbruk i 1600-talets Sverige* (Stockholm, 2001).

19 Cohen, “Workers’ Control in the Cotton Industry”, pp. 59–66.

20 Rydén and Golikova, “Households”, p. 234.

and a few other skilled workers in a mill, a lumber mill, and in charcoal production. There were also 20 to 30 miscellaneous unskilled labourers, most of them employed in the lumber mill and a small brickworks. Both the size and number of the different industrial units in Strömfors were fairly typical of ironworks of the time. In the 1870s, an increasing number of traditional ironworks proprietors found themselves in financial difficulties. Thus, in Strömfors too, the ownership basis of the ironworks changed, and a single patriarchal owner was replaced by a short-lived corporation, before a notable Finnish captain of industry, Antti Ahlström, bought the plant from the bankrupt estate. In 1907 Ahlström's holdings were incorporated into a limited company, A. Ahlström Oy, of whose total turnover Strömfors accounted for about one-tenth. Despite the new ownership, the local management still maintained the old paternalistic customs as links with the mother company's management were at best tenuous, and the company itself was interested mostly in the timber resources and the lumber mill at Strömfors.²¹

By the turn of the century, the traditional manufacturing-based ironworking industry was becoming increasingly marginal across the country, as can be seen in Table 1.²² This induced the management of Strömfors too to shift its focus from the forges to the lumber mill at a time when the Finnish forest industry generally was beginning to boom. At the same time, the production of iron goods – mostly nails, axes, and other tools of the time – declined in Strömfors, although not linearly, as both world wars saw an increase in demand for them. This is very similar to the developments seen in other ironworks communities. This development also changed the social environment of the Strömfors Ironworks community considerably as the number of labourers in the sawmill increased from a few employees in the 1870s to eighty in the

21 Olle Sirén, *Strömfors. Tehdas ja tehdasyhdyskunta 1695–1970* (Helsinki, 1971). On Antti Ahlström and A. Ahlström Oy, see Per Schybergson, *Työt ja päivät: Ahlströmin historia 1851–1981* (Helsinki, 1992).

22 On industrialization in general in Finland see Riitta Hjerppe, *The Finnish Economy 1860–1985: Growth and Structural Change* (Helsinki, 1989).

1920s, thus notably exceeding the declining number of smiths, who had previously dominated the population of the ironworks community both numerically and in terms of social status. In addition to these, there was also a handful of families not employed by the company.²³

Table 1. Data on Strömfors and Finnish ironworks

Decade	Smiths at Strömfors	Total number of employees and their families at Strömfors	Traditional ironworks in Finland*	Average number of employees in Finnish industry per facility
1880	c.20	c.60	45	33**
1910	c.20	c.160	15	46
1940	c.10	n/a	1	50

*The figures refer only to ironworks still producing forged iron, others having been closed or transformed to accommodate more modern forms of the iron industry.

**This figure is for the year 1890/1891.

Sources: Prosopographic Database for Strömfors; Mirja Turunen (ed.), *Ruukkien retki. Historic Ironworks of Finland* (Tampere, 1998), pp. 163–164; Riitta Hjerppe, *Suurimmat yritykset Suomen teollisuudessa 1844–1975* (Helsinki, 1979).

Strömfors itself provides a good research setting because traditional ironworking, which relied on the skills of individual smiths, survived there after all other ironworks in Finland and most of those in Sweden, too, had closed down. In Strömfors, the fate of the property of skill can be examined from the days of the guilds right up until the mid-twentieth century. One might have expected unionism to have been firmly established for decades by then, while it actually remained absent. Indeed, there was no active workers' union in Strömfors before World War II. This gives us a rare opportunity to study how the property of skill and

23 Sirén, Strömfors.

craft closure could exist without institutional protection. In some other late-surviving ironworks, such as Ramnäs in Sweden, workers' unions played a significant role, with smiths as their leading figures.²⁴ The long-term framework offered by Strömfors makes it easier to examine slowly changing factors, such as kinship, connected with the property of skill.

In order to study the local property of skill and those who possessed it in the Strömfors Ironworks community, I have used a prosopographic analysis of the local population.²⁵ This requires a complete database of all residents, including their family connections and occupations. Thus, the core of the source material consists of records from Ruotsinpyhtää (Strömfors) church archives, which provide data on the family relationships and occupational status of the community's inhabitants. Data of this kind have been used quite frequently in historical studies of micro-level social mobility and the transmission of human capital in Nordic countries.²⁶ The data for Strömfors have been compiled into a single database, which has then been used to ascertain the occupations of the inhabitants. These occupational data are then collated with information about the smiths' social connections, which can be traced from marriage registers and, to a much greater extent, from godparent connections, which constitute a good indicator of local social networks.²⁷ Even if the quantity of data in the da-

24 On trade unions at Swedish ironworks see, inter alia, Åke Lindström, *Bruksarbetarfackföreningar. Metalls avdelningar vid bruken i Östra Västmanlands län före 1911* (Uppsala, 1979).

25 On prosopographical methodology, see K.S.B. Keats-Rohan (ed.), *Prosopography – Approaches and Applications: A Handbook* (Oxford, 2007).

26 Among recent works, see for example Martin Dribe and Patrick Svensson, "Social Mobility in Nineteenth Century Rural Sweden – A Micro Level Analysis", *Scandinavian Economic History Review*, 56 (2008), pp. 122–141; Johan A. Lundin, *Näten på Limhamn: Sociala relationer i ett lokalsamhälle 1870–1914* (Lund, 2006).

27 27. This Prosopographic Database for Strömfors (PDS) is based on baptismal registers (1860–1950), marriage registers (1860–1950), and communion records (1860–1914) in the Ruotsinpyhtää (Strömfors) church archives

tabase might seem insufficient as a statistical basis for research, those data do still cover the whole community.

Moreover, although at first sight unskilled workers seem absent from the analysis, that absence is merely a result of the fact that they did not achieve the status of skilled worker and it is not due to a lack of information about them. The only individuals employed in the forges were genuinely skilled workers or their apprentices, and hence the empirical material concentrates on smiths. To gain some understanding of the private sphere, the data are supplemented with ethnographic material gathered from the locality. This material consists of a miscellaneous collection of interviews with former employees of the ironworks that were made for various purposes between the 1960s and 2006. Before going into the conclusions to be drawn from these sources, it is necessary first to establish the role of skill and its control in ironworks communities from the guild period to the twentieth century.

Skill in traditional ironworks communities

Traditionally, the most important and profitable products of an ironworks company were iron and iron goods, and these simply could not be produced without the skills of smiths. Both the quality and the transmission of these skills were, in principle, controlled by the laws governing the guild. At the local level, there was usually not a single person in the company apart from the smiths who would have possessed the technical skills to work in the forges.

Even though the processing of iron took the form of industrial wage work and employed machines such as water-driven hammers, it was based on the artisanal skills of a forge crew who worked with such hammers. The crew consisted of a couple of

in Loviisa. All subsequent source data on local individuals are taken from the PDS and not referenced again.

smiths – one of them a master smith in earlier times – and a varying number of apprentices at different stages of their apprenticeship. Apart from the most basic tasks of lifting and the like, none of the skills of the men working in the forges could be replaced by industrial devices or mechanization. Thus, it was only logical that contemporary mill owners should regard the smiths as their most important production asset and often enticed them from other ironworks, even importing them from other countries, in a continuous struggle to find a professionally skilled workforce. In peripheral regions such as the Nordic countries, and especially in the more isolated parts like Finland, there was a constant scarcity of skilled ironworkers.²⁸

The demand for their specialized skills led naturally to benefits for the smiths. They were generally the best-paid group of workers in ironworks communities. Their fringe benefits were extensive, including more spacious housing that was reserved exclusively for them, and small patches of land for subsistence farming. These represented considerable advantages in their standard of living in a community whose other members suffered greatly from cramped living conditions and an uncertain livelihood arising from seasonal fluctuations in the demand for labour at the ironworks.²⁹ The smiths also enjoyed paramount social sta-

28 See for example Barbro Bursell, *Träskoadel. En etnologisk undersökning av lancashiresmedernas arbets- och levnadsförhållanden på Ramnäs bruk vid tiden kring sekelskiftet 1900* (Lund, 1974), pp. 64–66, 225; Anders Florén, “Some Comparative Remarks”, in Göran Rydén and Maria Ågren (eds), *Ironmaking in Sweden and Russia: A Survey of the Social Organisation of Iron Production before 1900* (Uppsala, 1993), p. 104; Rydén, *Hammarlag och hushåll*, p. 189; Vilkuna, *Arkielämä patriarkalisessa työmiestyhteisössä* pp. 28, 33, 160–161; Göran Rydén, “Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860”, *Technology and Culture*, 39 (1998), pp. 383–407, 407.

29 Bursell, *Träskoadel*, p. 178; Mats Larsson, *Arbete och lön vid Bredsjö bruk. En studie av löneprinciper och lönenivåer för olika yrkeskategorier vid Bredsjö bruk 1828–1905* (Uppsala, 1986), p. 154; Sigvard Montelius, *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning 1600–1865. Studier i en mellansvensk bruksbygd* (Falun, 1962), p. 222; Rydén, *Hammarlag och hushåll*, pp. 232–236; Sirén, *Strömfors*, pp. 48, 58, 94.

tus among the labourers of the ironworks company, and this was manifested in everyday social interaction and the formation of exclusive local social networks.³⁰ Family-historical studies of the social environment of communities of this kind have found that many artisan networks were socially doubly knit, involving both a guild (occupation) and kinship (the inheritance of occupation and intermarriage).³¹ This also held true in ironworks communities, where occupation and kinship were deeply entangled.

The position of smiths, especially those who did not attain the rank of master or later that of smith proper, may not have seemed enviable from a national perspective, but in ironworks communities the only persons who could boast a higher standard of living and status were those in managerial posts or church and government officials. In practice, all these more lucrative occupations were beyond the reach of ordinary members of the ironworks community and their offspring. To obtain such jobs they would have required an education that was not available locally, and thus social upward mobility was extremely limited. Moreover, there were relatively few who sought to rise in society by moving elsewhere. At the beginning of the twentieth century, only elementary schools were available in these isolated ironworks communities, and before that crude, albeit mandatory, teaching was provided only by local clergymen. Thus, the smiths had things as good as they could get in the context of their everyday lives, and it was only logical that they should seek to defend their position.³² It is important to bear this in mind when comparing the behaviour of smiths with that of other European artisans, who are usually

30 Bursell, *Träskoadel*, pp. 77–78, 225; Vilkuna, *Arkielämää patriarkalisessa työmiestyhteisössä*, p. 51; Juuso Marttila, “Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks”, *Journal of Family History*, 35 (2010), pp. 128–146.

31 Carola Lipp, “Kinship Networks, Local Government, and Elections in a Town in Southwest Germany, 1800–1850”, *Journal of Family History*, 30 (2005), pp. 347–365, 358–362.

32 On limited social mobility in ironworks, see Vilkuna, *Arkielämää patriarkalisessa työmiestyhteisössä*, pp. 52–58. See also Florén, “Labour Conflicts in Proto-Industrial Iron Production”, p. 111.

described in the relevant literature as constantly seeking a rise in status and welfare for themselves and their offspring.

The skills needed in forges were not available to everyone. They could be acquired only by taking the proper path from apprenticeship to mastery. This journey was originally guarded by the law governing the guilds and, after its abolition, by the smiths themselves. The law had provided for separate courts for ironworkers and stipulated detailed provisions concerning, among other things, the organization of work and the transmission of the property of skill. It had originally offered both the means and guidelines for craft control by strictly defining the organization of work and apprenticeship.³³ The companies had no say over the training of the smiths: the masters had the freedom to choose their apprentices themselves and also to decide when they had acquired enough skill to qualify as smiths. Even sparsely available vocational education could not offer the critical experience and the “eye” needed in the oldfashioned forge. Still, even after apprenticeship had become informal, shorter, and less uniform, it was still the only means of acquiring the required skills.³⁴ In the long run, this made households the basic units of production, as forge crews often consisted of members of the same family, at least in the nineteenth century.

It was then only logical that they should strive to maintain and defend the position of their own household or close relatives. Since this depended on skills acquired through personal contacts, it led to the birth of a worker aristocracy, traditionally called a “clog nobility” (trädskoadel), from the wooden shoes worn by the smiths. Smith families closely associated themselves with other

33 The regulatory legislation referred to here was *Kongl. Maj:ts Förnyade Hammar-Smeds Ordning*, 26 June 1766. It is important to remember that even if this legislation provided for guild-like corporative elements, they were different from other European guilds. For example, they guaranteed an influential role for the works' owners. See Florén, “Labour Conflicts in Proto-Industrial Iron Production”, pp. 89–90; Rolf Torstendahl, with Ludmila Dashkevich and Sergei Ustiantsev, “Knowledge: Its Transfer and Reproduction in Occupations”, in Ågren, *Iron-Making Societies*, pp. 276–306, 281.

34 Bursell, *Träskoadel*, p. 78.

smith families in the same ironworks and also with the smiths of other ironworks as a result of the widespread habit of moving from one ironworks to another. The selection of apprentices was soon restricted to this personal community of smith families.³⁵ This accords well with the observation of Leunig, Minns, and Wallis on London guilds that the accumulation of human capital was likely to be dynastic in circumstances where personal connections were critical.³⁶ A good example in Strömfors is the Lihr family, which could boast an unbroken lineage of ironworking in Strömfors from the end of the 1770s until the closure of the ironworks in 1950.

This development was stimulated by the traditional system of payment, in which the master smiths paid their crews. This encouraged them to keep the money in the family, although, on the other hand, it prevented less well-off smiths from taking on apprentices. Naturally, some smiths were more competent than others because of personal talent or better training. A smith's prestige depended almost completely on how skilled he was at working with iron, and, for example, in the Mariefors Ironworks in Finland a smith who could not work without machines was held in lower esteem. Differences in craftsmanship were also a significant factor with regard to remuneration, in that the payroll system was directly linked to skill. Piece wages were often paid, and skilled smiths also benefited from compensation offered for coal saved in the work process. Thus, there was some inequality

35 Vilkuna, Arkielämää patriarkalisessa työmiehisyhteisössä, p. 113; Florén, "Some Comparative Remarks", pp. 104–105; Rydén, *Hammarlag och hushål*, pp. 151–160; Florén, *Genus och producentroll*, p. 33; Rydén, "Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860", pp. 398–401; Göran Rydén, "Iron Production and the Household as a Production Unit in Nineteenth-Century Sweden", *Continuity and Change*, 10 (1995), pp. 69–104.

36 Tim Leunig, Chris Minns, and Patrick Wallis, "Networks in the Premodern Economy: The Market for London Apprenticeships, 1600–1749", in CEP Discussion Paper, no. 956, 2009, p. 2.

even among the smiths themselves when it came to the value and quality of their skill³⁷

Skill also played a fundamental role in the formation of a smith's personal and social identity, which in the pre-industrial era was strongly influenced by occupation. The nature of skill as property, as John Rule put it in 1989, was the most significant of the values that underlay the consciousness of skilled workers. James Farr similarly divided the artisan occupational identity, which was closely linked to the artisan hierarchy and position, into two basic processes: establishing boundaries with other trades and creating a subjective feeling of distinctiveness based on status and independence.³⁸ All these elements were also present in ironworks communities. The community determined people's whole lives as well as the individual's daily routines, status, and standard of living.³⁹ Both the skill itself and the opportunities it afforded set smiths apart from the rest of the local population and also gave them a feeling of pride. The property of skill and the ability to monopolize this bound local smiths into a coherent and exclusive social group.

All this also holds true conversely: labourers in other production units in ironworks, lacking as they did the craftsmanship and the social capital of the smith network, possessed no similar tools for constructing their occupational identity. Two statements con-

37 Bursell, *Träskoadel*, pp. 72–74; Hanna Forssell and Gunilla Carlander-Reuterfelt, *Ruukin elämää. Patruunoita ja työläisiä Kellokoskella* (Helsinki, 2009), p. 63; Larsson, *Arbete och lön vid Bredsjö bruk*, pp. 153–156; Rydén, *Hammarlag och hushåll*, p. 244.

38 James R. Farr, *Artisans in Europe, 1300–1914* (Cambridge, 2000), pp. 4, 22, 43, 281–283, 286; Rule, “The Property of Skill in the Period of Manufacture”, p. 104; see also Rydén, “Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860”, p. 387; Merja Uotila, “Ammatti käsityöläisten identiteetin rakentajana 1800-luvun alun maaseudulla”, in Laura-Kristiina Moilanen and Susanna Sulkunen (eds), *Aika ja identiteetti. Katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle* (Helsinki, 2006).

39 See Rydén, *Hammarlag och hushåll*, and Vilkuna, *Arkielämää patriarkaalisisessa työmiestyhteisössä*, on the pervading influence of work in ironworks communities.

cerning the period before the 1940s in Strömfors Sawmill, which was part of the ironworks community, offer a sound reminder of this fundamental difference in skill between employees in the forges and in the sawmill: “When I started working in the sawmill, there was nothing to learn”,⁴⁰ and “When I went to that job in the sawmill, I don’t remember anyone giving me any instruction. I just looked on and watched how it was done.”⁴¹ Thus, no special training was needed. These labourers also had no control over their own work.

Most of the above factors held true throughout the lifespan of the iron industry. Only from the latter half of the nineteenth century did the importance of the smiths’ craftsmanship gradually come under increasing threat. First the guilds, and the legislation supporting them, were abolished by decrees, in Finland in 1868 and in Sweden in 1846. This deprived the smiths of an institution which had defended their privileges against both employers and outsiders trying to get access to their prestigious occupation. Then there were even more noteworthy consequences at the micro level, resulting from mechanization, which to some limited extent lessened the importance of personal skills in the production process and more importantly gave employers more power over the whole process.

Changes in the production process brought by a general transition to the Lancashire method likewise represented threats to the old labour structures. The scale of production was increased, and the distribution of work was expanded, which made the old ways of controlling production obsolete and brought supervisors to the forges. These developments also led further to the removal of the hierarchical organization of work, as, for example, in the case of the Skebo Ironworks in Sweden. In Skebo, this process, coupled with a strong influx of migrant workers, led to the break-

40 Ruotsinpyhtää Municipality Archives, Loviisa (hereafter RMA), Ruotsinpyhtään Ruukkialue Oy’s archive (hereafter RMA-RRA): interview with Armi Lehto, 24 July 1998, p. 6. Translation of this quotation and all following quotations are by the author.

41 RMA-RRA: interview with Reijo Johansson, 28 July 1998, p. 6.

down of the old social networks based on the traditional organization of work. Changes in the industry also contributed to the fact that the number of masters began to decline, which in itself upset the old intra-guild hierarchy, or rendered it largely redundant. Moreover, changes in the overall economic situation of the ironworking industry affected the local situation as a highly successful period of expansion was soon followed by a period when most of the ironworks ceased their activities. This led to a situation in which there were no longer enough ironworks to employ all of the smiths.⁴²

Most ironworks communities faced major changes as a result of these new conditions. However, they generally did not affect Strömfors, or did so only marginally. This enables us to distinguish the change brought by the cessation of regulation more clearly there than in some other ironworks. The research is further facilitated by the protection of the Strömfors smiths from the effects of some of these changes by the retention of older techniques and the fact that the only machinery used continued to be water-powered hammers. Only the titles “master smith” and “apprentice” were gradually dropped in the last few decades of the nineteenth century and replaced with “smith” and “sälli” [informal apprentice]. Special skills were still needed for the production of iron goods, and the forge, under the guidance of an experienced smith, was the only place to acquire such skills. Thus, an informal apprenticeship system and craft closure continued to be maintained locally in Strömfors.

The practices provided for by the old legislation were still mostly followed, except that from the early twentieth century onwards the company took care of paying the informal ap-

42 Kersti Morger, *Skebo bruk. Teknisk och social förändring vid ett järnbruk under 1870-talet* (Stockholm, 1985), pp. 264–265; Bursell, *Träskoadel*, pp. 110–111; Montelius, *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning 1600–1865*, pp. 221–222; Anders Florén, Maths Isacson, Göran Rydén, and Maria Ågren, “Swedish Iron Before 1900”, in Rydén and Ågren, *Ironmaking in Sweden and Russia*, pp. 38–39; Rydén, “Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860”.

prentices.⁴³ Figure 1 shows all this. In what follows, an in-depth analysis of the Strömfors Ironworks will reveal more closely the mechanisms that enabled craft closure to function and transmit the property of skill involved from generation to generation without any formal institutional protection, whether provided by the state, guilds, or unions.

Figure 1. Young men from the Forstén and Forsberg smith families learning the nail-making trade in Strömfors Ironworks as informal apprentices in the 1920s. The working methods and organization of work had remained the same for hundreds of years. A. Ahlström Oy archives, Noormarkku. Used with permission.

43 Sirén, *Strömfors*.

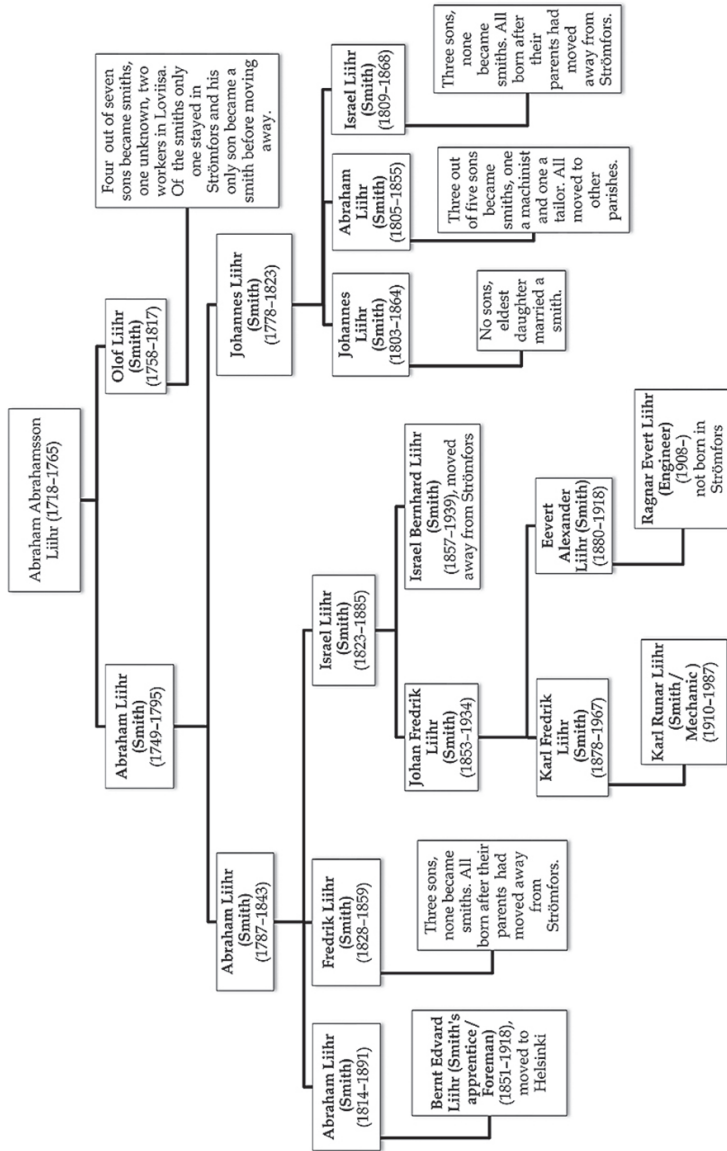

Figure 2. The Lihr family (male line), the most notable smith dynasty in Strömfors. It should be noted that some members of the family did not remain at the Strömfors Ironworks but moved to other ironworks after becoming smiths. The figure includes only descendants of smiths whose offspring lived in at least a short time. Sons who died before getting an occupation are also excluded.

Ruotsinpyhtää (Strömfors) church archive, communionrecords 1780–1950.

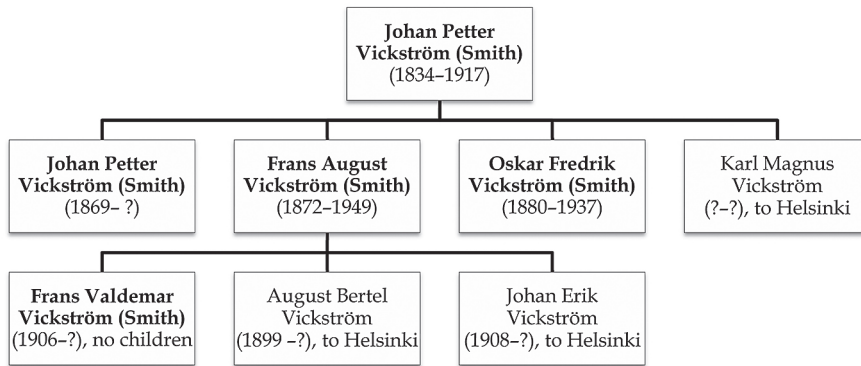

Figure 3. The Vickström family, (male line), an example of a family arriving in Strömfors and successfully establishing itself.

Ruotsinpyhtää (Strömfors) church archive, communion records 1848–1950.

Smith families and the property of skill in Strömfors

As in most of the ironworks of the nineteenth century, a typical smith in the Strömfors Ironworks from the 1880s to the 1940s was, as had been customary for centuries, the son or a close relative of another smith. The research literature on ironworks is unanimous that this kind of occupational heredity was the standard practice in ironworks and that the custom was still alive even in the early twentieth century in some latesurviving forges such as the Mariefors Ironworks.⁴⁴ It was not only the first-born son who inherited a smith's occupation: in Strömfors a smith whose father, son, and two brothers were all smiths was in no way exceptional at the turn of the century, as can be seen in Figures 2 and 3. A couple of these families could trace a descent in forging going back hundreds of years. Figure 2 in particular well illus-

⁴⁴ See, for example, Rydén, *Hammarlag och hushåll*, pp. 151–160; Florén, *Genus och producentroll*, p. 33; Bursell, *Träskoadel*, pp. 72–74; Forssell and Carlander-Reuterfelt, *Ruukin elämä*, p. 58.

Table 2. Smith families at Strömfors Ironworks 1880–1950

Family	Year of entry to Strömfors forges	Year of exit	Number of generations	Number of males*	Number of smiths	Number of adult males staying at Strömfors but not working in forges
Liihr	Before 1880	At closure	4	12	10	0
Forsberg	Before 1880	At closure	2	5	4	1
Forstén	1882	At closure	3	8	5	3
Vickström	Before 1880	At closure	3	8	5	0
Grönroos	Before 1880	1946	2	3	3	0
Blomqvist	Before 1880	1943	2	2	2	0
Lindholm	Before 1880	1912	2	6	4	0
Jäderberg	Before 1880	1892	2	4	3	0

* Refers to the number of males who reached the age of maturity in Strömfors and were thus available as apprentices.

Source: Strömfors church archive, communion records 1879–1950.

trates how strong the tendency to keep specialized human capital in the family was throughout the period studied. The overall picture of smith families in Strömfors in the period 1880–1950 is presented in Table 2.⁴⁵

45 Ebba Dahlström and Olle Dahlström, “Släkten Liihr under 350 år”, Uppsats-er: Skrifter utgivna av Helsingfors släktforskare, 6 (1984), pp. 103–149.

In addition to the families in Table 2, in the period 1880–1950 there were also ten to twenty smiths who came from other ironworks and were employed in the Strömfors forges for only a couple of years before continuing on their way. This was customary in the ironworks industry, where men moved between ironworks in search of both informal apprenticeship and, more importantly, a job at a time when the demand for a smith's skills was decreasing nationwide. The forge workers who passed through Strömfors and a few of those who came from other ironworks and settled there were already smiths and as such represented the established model. As they played no part in transmitting the skill locally, they have been excluded from Table 2. There were also a few other smiths who had taken up the occupation under the old apprenticeship system and whose families gave up forge work in Strömfors during that period. Usually this was because they had no male offspring, or, if they did, these had moved away from Strömfors.

Interestingly, three of the families in Table 2 established themselves in Strömfors from Sweden only shortly before the 1880s, and the last smith family to settle more or less permanently in Strömfors came there in 1882. This is a reflection of the situation in the Swedish iron industry, as Swedish smiths moved to Finland in large numbers in search of employment. It is interesting that these smiths, who were accustomed to journeying between different ironworks, managed to establish a local monopoly over the property of skill without institutional protection. In 1880 ten out of the nineteen smiths in the forges were from families in Table 2. At least six of the remaining smiths had come as immigrants from Sweden within the same short period of time, and in Strömfors. The local nature of this monopoly becomes evident in 1913, when we see that twelve out of thirteen smiths in Strömfors were members of the families represented in Table 2. Most were members of the group mentioned in the paragraph above who either most often moved on or did not have sons who stayed

importantly, with two exceptions, none of those who had acquired the trade in Strömfors from the 1880s to the late 1930s had ancestors who were not smiths. This matter will be addressed below.⁴⁶

It is also evident from Figures 2 and 3 and Table 2 that even if not all descendants of the Liihr family, not to mention other families, were able to find work in the Strömfors Ironworks, a non-craft occupation was an option only when a man moved away from Strömfors or was born in another locality. Naturally, a conflict between a father and a son could also result in the latter leaving.⁴⁷ Even those who left often worked as smiths in other localities or tended to choose a craft-related occupation in cities such as St Petersburg and Helsinki. This opportunity for relocation strengthened the relative position of smiths and their offspring. As can be seen in Table 2, in only two locally established smith families (the Forsbergs and the Forsténs) did sons of smiths remain in the Strömfors Ironworks having failed to become smiths. It is noteworthy that all of them reached maturity in or after the 1910s and that both families had a large number of male offspring. This testifies to the success of the monopolization of the property of skill in Strömfors and the benefits it brought to participating families.

Although the figures and the table above take only the male lines of the families into account, it is important to remember that females, too, played a part in this lineage of skill. The daughters of smiths tended to marry members of other local smith families even though the small size of the community and the prohibition on marrying close relatives (intermarriage even between cousins was discouraged) restricted this practice.⁴⁸ Altogether, we

46 It should be noted that the figures in this paragraph refer to the number of households whose head was a smith. Consequently, more than just one smith or informal apprentice could be living in such a household. This was naturally more likely to be the case in established families.

47 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Hedda Saxbäck, 16 October 2001.

48 On occupational endogamy in ironworks communities, see Vilkkuna, *Arkielämää patriarkalisessa työmiesyhteisössä*, pp. 68–70; Rydén, *Hammarlag och hushåll*, pp. 212–213. See also Jan Sundin, “Family Building in Paternal-

can positively identify at least ten couples married in the period 1860–1900 in which both spouses were descended from smith families. These links secured the status of daughters. This is confirmed by regular instances of the daughters of smiths being married off to other well-off (at least compared to labourers) local families, such as the Backmans (the local millers).

Marital links and godparent connections also played an important part in keeping up the internal cohesion of this local network of smiths as well as in maintaining the exclusion of lower-class labourers. This is striking, especially since the proportion of other workers increased sharply towards the turn of the century. It clearly shows that smith families succeeded in remaining a separate integral clique without guilds. The role of local connections (and families) from the 1880s on is emphasized by the fact that the last new family of smiths established itself in Strömfors in 1882. The solidarity within this group of smith families can be seen clearly from the fact that they managed to maintain the craft closure. This accords well with previous findings, presented by Martin Dribe and Patrick Svensson among others, concerning the importance of inheritance and inherited connections for the accumulation of human capital.⁴⁹ This was especially true in an environment like Strömfors, where the opportunities to exploit human capital were limited, and thus the findings here differ considerably from those for London, for example, which downplay the importance of family connections for the apprenticeship system.⁵⁰

Family connections and internal cohesion of smith families also proved important in a few cases where there was a male in the second generation who was not a smith but the human capital was still accessible to the third generation. In these cases, either

istic Proto-Industries: A Cohort Study from Nineteenth-Century Swedish Iron Foundries”, *Journal of Family History*, 14 (1989), pp. 265–289.

49 Dribe and Svensson, “Social Mobility in Nineteenth Century Rural Sweden”, pp. 126–128.

50 Leunig, Minns, and Wallis, “Networks in the Premodern Economy”, pp. 6–8.

the connection with the old smith families was direct through the mother, or at least the family continued to be strongly involved in the network of smith families through marriage and godparent connections, as in the case of Johannes Forsberg. His family had strong traditions of iron-making in Strömfors, but for some unknown reason his father had not worked in the forges. Moreover, Johannes's grandfather, a smith, had died before Johannes was born. However, his sister was married to a smith, and the godparents of his siblings also included several smiths. These links gave Johannes access to the craft and admission to the forges, where he and his offspring made successful careers. Interestingly, Johannes's eldest son was remembered for his skill as the last of the true forge masters.⁵¹ Marital links also played an important part in bringing smiths from other ironworks to Strömfors. For example, after an earlier short stay, the Vickström smith family moved back to Strömfors when Johan Petter Vickström married a daughter of Abraham Liihr (b. 1805).

Local networks and their connections, reinforced by marital links and godparent relations, also help us to understand the only significant exception to the rule in the Strömfors forges. The turn of the century brought Axel Alfred Borgman, a son of an established family of charcoal burners, to the forges. In looking at local social connections, the charcoal-burner families appear as some sort of intermediary group between smiths and non-skilled labourers. They partook in a distinctive godparenting system in which both smiths and employers were present on equal terms (both as godparents and godchildren). This clearly indicates stronger connections with the smiths than with unskilled workers, as these godparent relations seem to have been more or less bilateral.⁵² There were also some marital links with smiths.

51 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Erkki Markkanen, 5 October 1994; interview with Sauli Ek, 26 November 1997; interviews with Gösta Backman, Lauri Klingberg, Aarne Seppälä, Erkki Markkanen, and Ahti Rikberg, 14 June 1991.

52 A more in-depth analysis of godparent data is presented in Marttila, "Beyond the Family and the Household".

The craft skill of charcoal-burning also seems to have been inherited, although not nearly as extensively as that of the smiths. All of these factors are indicative of an artisan-like identity separate from the ordinary workforce, albeit one less clear and pronounced than in the case of the smiths.

The significance of the artisan heritage of an outsider getting into forge work is also emphasized by the only other case before the 1930s, where a man from a non-smith family background got to work as a smith in the forges. He was a Swedish carpenter. Presumably, both these factors – belonging to an occupation that demanded some special skill, and prior connections with the smith network – made it possible for Borgman to become a smith. Even so, one significant difference between him and “regular” smiths remained: none of Borgman’s numerous children inherited his trade.

Finally, towards the 1940s, true outsiders start to appear in the records as smiths or as informal apprentices. The period between the two world wars saw a gradual decline in the demand for handcrafted iron products, and because of this only a few new employees started working in the forges. These continued to be engaged from the most-established smith families, such as the Forsténs and the Forsbergs, and no recruitment from the other few still functioning ironworks was needed. Because they realized that ironworking was slowly dying out even in Strömfors, most of the offspring of smiths’ families had moved away in order to put their inherited skills to use when the outbreak of World War II and its aftermath suddenly caused a surge in the demand for iron goods. The local demand for handcrafted iron goods made from scrap metal increased, and, at the same time, the few younger smiths who were available were drafted into the army. The management at Strömfors reacted swiftly, though not without first consulting the smiths, and very soon more than ten new employees came to work in the forges, most of them without any observable connections with local smith families.⁵³

53 Sirén, Strömfors; RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Lauri Klingberg, 25 November 1997.

Apart from the shared work itself, the newcomers' links with the older guard of smiths were fragile at best. The newcomers were mostly Finnish-speaking, whereas traditional smith families had kept up the use of Swedish even after Finnish had become the main language spoken in the community.⁵⁴

The new employees also never managed to become fully integrated into the old community, which is clearly reflected in the fact that only a couple of them earned the title of smith.⁵⁵ More importantly, they were not taught enough to carry out more delicate jobs. The older smiths guarded their precious human capital and taught only the basics needed to do the simplest jobs. They did not even lend their tools to the newcomers, who had to make their own. The treatment meted out to the new employees was often in stark contrast to that afforded to those offspring of smith families who still came to work in the forges and got better training, quicker advancement, and more important tasks during their apprenticeship.⁵⁶ “Even confirmation school was easier for [informal] apprentices. We just went to exams, and the rest of the time we had leave to go to work”, said the last smith from the Forstén family, who had gone to work as his father's apprentice in the late 1930s.⁵⁷

54 The distinction here is almost completely linguistic, not ethnic, although some of the Swedish-speaking families had migrated to Strömfors from Sweden.

55 See, for example, RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Timo Forstén, n.d.; interview with Sauli Ek, 6 October 1994; interview with Gösta Backman, 3 December 1997; interview with Lauri Klingberg, 25 November 1997.

56 Börje Broas, personal archive: interview with Lauri Leo Klingberg, 15 September 2000. RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Lauri Klingberg, n.d.; interview with Gösta Backman, 3 December 1997; interview with Erkki Markkanen, 5 October 1994; interview with Aarne Seppälä, 1994; interview with Sauli Ek, 6 October 1994; interview with Lauri Klingberg, 25 November 1997. Juuso Marttila's personal archive: interview with Aarne Seppälä, 13 September 2006.

57 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Timo Forstén, n.d.

Means and motivation for maintaining the property of skill

The emergence of this new and last group of ironworkers and the reluctance to train them reveal how little, in fact, had altered in Strömfors in the twentieth century, despite the changes in the surrounding environment. It is, indeed, questionable how much of this training system had originally relied on the guilds, as guild masters and aldermen had been rare visitors to Strömfors. For example, in 1829 the owner of the ironworks complained that his smiths had not received any teaching from an alderman in forty years.⁵⁸ Thus, the abolition of the guilds did not mark an end to means to maintain the property of skill. Even if, in the last decade of ironworking, it was no longer possible to impose a complete monopoly of craft skill when management recruited new groups of workers, the smiths were still able to control their exclusive human capital. The old style of training, that of informal apprenticeship, was still the only way, and the smiths controlled what they taught and to whom. “Johannes did what he wished, the rest did what they could”, was how one of the newcomers described the situation in the 1940s, referring to differences in skill between Johannes Vilhelm Forsberg, a smith of the old guard, and the newcomers.⁵⁹ The skill of the old smiths was regarded as phenomenal, as the remark of Timo Forstén shows: “The [waterpowered] hammer used to make nails struck really fast. The youngsters couldn’t keep up with it, but the old smiths even had time to smoke between times.”⁶⁰

Moreover, the company’s overseers could still not exert any control over the quality of the work or the work process itself in the forge, apart from distributing orders from customers ac-

58 Sirén, Strömfors, p. 50.

59 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Erkki Markkanen, 5 October 1994.

60 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Timo Forstén, n.d.

ording to the skill levels of the smiths. Even an effort to install a supervisor in the forges from outside to oversee the work fell through when he failed utterly to obtain the respect and trust of the smiths and lacked the knowledge to control the quality. A good example of this is provided by the fact that, when the company finally introduced drills and welding machinery in the forges in 1947, the smiths simply refused to use them. The smiths also managed to obstruct some other managerial decisions through negotiation or by threatening to leave the forge. For example, Johannes Vilhelm Forsberg got management to cancel the appointment of his able apprentice Ahti Rikberg to the post of chauffeur, and even ensured Rikberg was given a higher salary. All in all, the smiths enjoyed considerable freedom over their work, up to the very end. The old traditions seemed to take them a long way even after the significance of ironworking, the former basis for their focal position, had gradually almost vanished.⁶¹

One important aspect of this was that the overseers and management in general never needed to seek ways to break open the craft closure or to make a more concentrated effort to exert control over the production process. The mutual trust between the smiths and management was maintained throughout the period, and no large-scale polarization existed between local management and the smiths as a collective body. A good indication of this is provided by the fact that the trade unions only got a foothold in the community at the end of the 1940s.⁶² The mutual trust was also strengthened by personal ties: an overseer of the ironworks was married to a daughter of a smith. The maintenance of the old patriarchal style of leadership in general must also have been a contributory factor. The acceptance of patronage – and,

61 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Erkki Markkanen, 5 October 1994; interview with Sauli Ek, 6 October 1994; interview with Lauri Klingberg, n.d; interviews with Ahti Rikberg, 27 October 1994 and 9 November 1994; interview with Sauli Ek, 26 November 1997; RMA-RRA, heritage interviews 1968: interview with Gunnar Toivonen.

62 Juuso Marttila's personal archive: interview with Aarne Seppälä, 13 September 2006; RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Armi Lehto, 24 July 1998.

from the point of view of the company, the offer of it – crucially limited both the scope and the need for social movements, including trade unions, in Strömfors.⁶³

Another important factor was that the informal apprenticeship system seems to have been more than capable of guaranteeing an adequate workforce in such a declining, small workshop, at least until the 1940s, and even after that new employees were recruited from within the community.⁶⁴ The old system performed well enough in an industry that had already become of secondary importance for the company. In a good year like 1927, the company could obtain an almost 45 per cent return on sales, so its economic performance was fairly good.⁶⁵ Since the old organization of work based on work teams was maintained, the process of learning the job was still built into the production process. This made it possible and also necessary to continue the practice of informal apprenticeship, thereby concomitantly maintaining the old exclusiveness of the craft skill as long as established smith families could still offer youngsters to work in the forges.

The favourable economic circumstances also made it possible for the network of old smith families to maintain their craft closure. A demand for handcrafted iron products, although in constant decline in the twentieth century, stayed at a high enough level to cause the ironworks company every now and then to recruit a new smith – naturally from one of the established smith families – to replace retiring smiths. Even though the number of smiths recruited was relatively low, and many of the sons of these families had to turn to other occupations, this recruitment still helped the old property of skill to survive. A network of families was also a more adaptable instrument for implementing this clo-

63 Van der Linden, “Connecting Household History and Labour History”, p. 171.

64 In larger organizations, informally structured apprenticeship tended to fail; Patrick Wallis, “Apprenticeship and Training in Premodern England”, *Journal of Economic History*, 68 (2008), pp. 832–861, 855.

65 Sirén, Strömfors, p. 74.

sure than a union, which would have encountered challenges in the face of this gradual decline.⁶⁶

The decline also helped to maintain the closure of the smiths' skill far better than the sudden increase in demand in the 1940s did, which in this case proved just too short-lived to affect it, with the result that forges were closed in 1950. A similar surge in demand happened, for example, in the Finnish glassblowing industry, which possessed a strikingly similar informal apprenticeship system, an artisan identity, and a hierarchy derived from a very similar organization of work. There the increased need for new recruits led to the collapse of the old hierarchy as newcomers simply had to be properly trained in order to cope with the ever-increasing production quotas. Changes in the organization of work in glassworks also undermined the old occupational networks. Newcomers in that industry had more time than the outsider apprentices in Strömfors in the 1940s to change the social landscape of the working community, which had likewise previously been characterized by unequal career opportunities and income.⁶⁷

However, possession of both the means and the situational possibility to maintain the property of skill would not have been enough if there had not also existed the motivation to do so. In Strömfors, Finnish wage reforms that aimed to stop the practice of granting extensive perquisites were for a long time either opposed or simply ignored. The old smith families continued to enjoy advantages that were unsurpassed at the local level: "Smiths had better perks, better two-room homes, better pastures, free hay, and arable land for potatoes", Hilma Klingberg stated, in a recollection that generally applied to the whole period.⁶⁸ Even after the practice of perks declined and remuneration was made

66 Van der Linden, *Workers of the World*, p. 238.

67 Nurmi, *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus Suomessa*; Virpi Nurmi, "Työ väkeä vai käsityömestareita? Lasinvalmistusta 1900-luvun alkupuolella", in Raimo Parikka (ed.), *Suomalaisen työn historia. Korvesta konttoriin* (Helsinki, 1999).

68 RMA-RRA, heritage interviews 1968: interview with Hilma Klingberg, n.d.

more equitable over the whole community, the payment of piece wages continued to favour the old smiths right up to the end.

The more demanding, and thus more profitable, jobs were always given to those who were skilled enough, i.e. the old smiths, who still earned piece wages. The old smiths continued to be the best paid group of the company's employees right up until the closure of the ironworks. Even in the last few years of the Strömfors Ironworks, older smiths earned on average 15 to 30 per cent more than younger smiths, who generally did not come from smith dynasties. Even some of those few newcomers who finally became employed as smiths proper did not reach parity with the older smiths in terms of income until 1948, and apprentices lagged far behind right up until the end of ironworking. In 1948, smiths' wages were pretty much in line with the national average income for artisans.⁶⁹

However, one should not look exclusively at the financial motivation. It is all too easy then to forget that membership of this "clog nobility" was an important part of their identity, and, as far as we can tell, the situation had remained almost unchanged from the early seventeenth century onwards. Apart from some of the latest newcomers, the smiths shared an artisan-like occupational identity, and they were proud of it. This kind of shared pride was often attached to artisan occupations.⁷⁰

It was important to Johannes Forsberg that the lump of iron he took was precisely the size he needed, so he would not need to cut any surplus off at any stage. His work pieces were always precise

69 RMA, III 10, Bb, Taxation records for Petjärvi and Vähä-Ahvenkoski (1946–1948); Suomen Virallinen Tilasto IV B 15, Table 9; RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Erkki Markkanen, 5 October 1994; interview with Lauri Klingberg, 1994. Exact comparisons with artisans elsewhere are hard to make, especially for earlier dates, because of the complicated perquisite system.

70 Even most of the newcomers felt that they were part of something special that set them apart from ordinary employees; Juuso Marttila's personal archive: interview with Aarne Seppälä, 13 September 2006; interviews with Erkki and Salli Markkanen, 13 September 2006.

and beautiful, of a similar size, and in every respect just like they had been made with a mould,

was how one smith, Ahti Rikberg, described the work of Johannes Forsberg, one of the last true custodians of the property of skill.⁷¹ It was this property that the smiths wanted to transmit to their offspring as a heritage.

Importantly, in Strömfors smiths were respected right up until the closure of the ironworks, and to some degree even afterwards. Regardless of whether they had been employed in the sawmill or the smithy, all the informants interviewed during the latter half of the twentieth century were very insistent when they were asked about this. “The smiths were a law unto themselves [y] they did whatever they liked, they were lords compared to the folk of the sawmill. [...] the smiths were still a cut above others”, was how one interviewee from the sawmill described the position of the smiths in the last few years of ironworking.⁷² In a community with a traditional social hierarchy that affected virtually everything, belonging to this upper stratum of the hierarchy must have been an important factor in motivating the smiths to keep the trade in the family – or more importantly the family in the trade.⁷³

The significance of means and motivation is emphasized when the situation in Strömfors is compared with that of the ironworks in Ramnäs, the last traditional Swedish ironworks. There, mechanization progressed swiftly, changed the organization of work, and reduced demand for craft skill. The organizational system based on teams was replaced with one more suited to an assembly-line process than to the old cooperative craftwork. The smiths also gradually lost their advantage in wages over other employees. These losses were compounded by smaller changes that made it ever harder for the smiths to stand out from the rest of the com-

71 RMA-RRA, interviews with smiths: interviews with Ahti Rikberg, 27 October 1994 and 9 November 1994.

72 RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Armi Lehto 24 July 1998, p. 5.

73 RMA-RRA, interviews with smiths, and interviews with sawmill workers.

munity and which also threatened their occupational identity. The property of skill was lost, and some smiths actively discouraged their sons from taking up jobs in the forges. These changes broke the centuries-old trust between the smiths and the new management, and the acceptance of patronage became an unacceptable option. Consequently, trade unions, with smiths as their leading figures, became the primary strategic tool for improving living and working conditions in Ramnäs.⁷⁴

When ironworking finally ceased in Strömfors in the 1950s, one would expect the property of skill to have faced immediate disaster. However, the considerable level of mutual trust in the company did not disappear. Many smiths or their offspring were asked personally by overseers to hold responsible, or at least skill-demanding, positions in the new factory.⁷⁵ The human capital part of the heritage passed on to later generations is even more clearly visible in the occupations of the offspring of smiths who moved elsewhere. Even though they fall outside the scope of this article, preliminary results show that a considerable number of them ended up as machine smiths, engineers, and in other human-capital-intensive occupations. This is very similar to the development in Britain, where, when threatened by innovations, the labour aristocracy branched out, abandoning their former class and crafts.⁷⁶ Even though the craft closure more or less ended with traditional ironworking, the property of skill, albeit involving partly different skills, to some extent lived on.

74 Juuso Marttila, “Pääomien leikkauspisteessä. Seppäyhteisön erityisasema ja sen kohtalo Strömforsin ja Ramnäsin rautaruukeissa vuosina 1880–1970” (M.A. Thesis, University of Jyväskylä, 2006), pp. 79–81, 94–95; Bursell, *Träskoandel*, pp. 142–143, 206. See also Rydén, “Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750–1860”, pp. 405–406. On sons being discouraged from taking up work in forges in Ramnäs, see Språk- och Folkminneinstitutes arkiv, Uppsala Landsmålarkiv, ULMA 26380: 1, interview with Karl Anton Lundberg, 1966.

75 PDS; RMA-RRA, interviews with smiths: interview with Timo Forstén, n.d.

76 See Hobsbawm, *Workers: Worlds of Labor*, p. 251.

Conclusions

The case of Strömfors, which in the period 1880–1950 represented a typical traditional Scandinavian ironworks community, shows that a local property of skill and a strong artisanal heritage monopolized by a certain group of families were able to exist without the backing of any formal institutions. Despite the abolition of the guild system by the state in the late nineteenth century and the lack of unionism before the 1950s, smiths in the Strömfors Ironworks were both willing and able to continue conserving, controlling, and passing on human capital in the manner familiar from the time the guilds were abolished right up until the closure of the forges in the early 1950s. Even other national institutional changes, such as wage reform, did not here affect local practices, which overrode them for a long time.

This monopolization of a property of skill existed because favourable local circumstances offered a suitable setting as well as the proper means and motivation for it. Firstly, in traditional ironworking, the smiths' skill was an irreplaceable asset, and there was no way to obtain these skills other than by learning them from an experienced smith. Since the organization of the work required specific work groups (forge crews), informal apprenticeship was a natural result of the circumstances. Secondly, as the smiths' families were able to provide enough recruits to maintain reasonably profitable, albeit old-fashioned, production, the situation worked well enough for the management.

Although the managers were unable to control the work on the shopfloor, they and the smiths enjoyed a relationship of mutual trust. It was this mutual trust in particular and the prevailing patriarchal system of management that made the company's leaders willing to prolong the situation. Thirdly, the smiths' occupation offered the best economic and social position generally accessible and available within the community to smiths and their offspring. This offered a strong incentive for these families, with their strong mutual solidarity, to monopolize the property of skill. This was further reinforced by their long artisanal tradi-

tions and a strong occupational identity, which died hard even in the twentieth century. In this kind of environment one might ask whether guilds would even have been necessary for the formation of such a property of skill and its monopolization.

It is striking to note how similar the features in Strömfors were to those in the British and American cotton industry, as described by Isaac Cohen. In the more or less ideal situation in Strömfors it was also possible for the smiths to sustain their control without unions. One of the key differences in Strömfors compared with Cohen's case of the American cotton industry was the slow pace of change there, in contrast to the rapid pace of technological improvement that undermined the position of the American mule spinners.⁷⁷ Even so, when we take into account the supreme importance that Cohen and other researchers have attached to unions in preserving the subcontracting system and the position of artisans, the case of Strömfors may seem puzzling. The question becomes even more intriguing when we note that the smiths' control in Strömfors was based on exactly the same principles, for example, concrete skills, that workers generally need in order to establish a trade union.⁷⁸

The answer to this puzzle can be found by following Marcel van der Linden in connecting households and their strategic options to labour history. Of the four possible strategic resources listed by Van der Linden (reliance on relatives, personal communities, the acceptance of patronage, and involvement in social movement organizations), all, except social movement organizations, were present and utilized in Strömfors. There was simply no need for labour activism, or even room for it, in such circumstances. This study confirms Van der Linden's argument that the involvement of working-class households in labour activism is always determined by multiple factors, many of which depend directly on local circumstances.⁷⁹

77 Cohen, "Workers' Control in the Cotton Industry", pp. 59–66.

78 Van der Linden, *Workers of the World*, pp. 229–230.

79 *Idem*, "Connecting Household History and Labour History", pp. 169–173.

Even so, Strömfors appears to have been a fairly ideal setting for utilizing the possible strategic resources, apart from social movements. Above all, it reminds us that institutional protection, such as that provided by guilds or unions, was not always necessary, and that local circumstances could offer other means to create or maintain such a monopolized property of skill. For example, if some element in this situation had been missing, especially the smiths' relationships with management, it is easy to see that there would have been a need for union support in fighting for the workers' rights. Moreover, the role of technological change remained non-existent in Strömfors, but this often played a major role elsewhere. Thus, further research, possibly on other ironworks communities in Scandinavia, is still needed to better evaluate the weight of different factors behind these options and to provide more empirical information about household-centred forms of labour structures.

III

“Social Structures Defined by Occupation:
Contemporaries’ experiences of social boundaries
in 20th-century ironworks in Finland and Sweden.”
Published online ahead of publication in *Scandinavian Journal of History*.
<http://dx.doi.org/10.1080/03468755.2014.954610>

Social structures defined by occupation

Contemporaries' experiences of social boundaries in 20th-century ironworks in Finland and Sweden

Introduction

The ironworks industry has long interested Nordic scholars studying the details of early industrialization and industrial communities. In addition to economic and institutional concerns marking earlier studies on ironworking, recent decades have seen a plethora of micro-historical studies on these communities that have proven fruitful in enabling us to address notable historical problems related to industrialization, like the introduction of new techniques and their social and economic impact or the effects that ironworks had on the surrounding population, households, and social institutions. In this turn from businesses and institutions towards the workers in ironworks, scholars such as Sigvard Montelius, Göran Rydén, Anders Florén, Georg Haggren, and Kustaa H. J. Vilkuna, among others, stand out, although their work often concentrates on earlier phases of ironworking. From the work of these scholars and others much is known about what kind of communities and companies ironworks were. They were traditionally stable hierarchical societies characterized by clear occupation-based social and economic segregation. This segregation had long been maintained by patriarchal manage-

ment and by guild-like legislation. Ironworks were also regulated by legal privileges and were both institutionally and spatially isolated, as well as being notably different from the agrarian societies surrounding them. The unique nature of work in the forges and other industrial workshops of the ironworks company was a major life-shaping factor that even markedly influenced such institutions as households and gender roles in the community. Work also segregated people, since both occupation and status were usually handed down from father to son, and occupational endogamy flourished.¹

Even when studying social life, these industrial communities have traditionally been approached as structures of institutions, networks, and objects which can be described and defined.² This approach has been natural as all three can be more or less demonstrated empirically with the sources at hand. For example, the workers have been researched by comparing income, education, spouse selection, social mobility, and the exercise of power. But as Pertti Haapala in his work on the Finnish working class has insightfully noted, the emphasis should be on the meanings given to the contrasts, as the divergences themselves do not necessarily mean anything.³ Even if Haapala and most other researchers refer here to meanings attached by historians themselves, the notion is inspirational and can be taken a step further. We know little about what these really meant for the contemporaries and how they experienced these in their everyday lives. To shed light on that, this article carries on the tradition of micro-historical studies of ironworks' communities, but instead of just describing the community it strives to study it through these meanings and experiences. This enables us to better capture the contemporaries' social reality, one that was based on their own experiences.⁴ To achieve this goal, a different approach must be applied to the research of communities, and inspiration for this has been drawn from the field of anthropology, an option familiar to the approach of 'history from below'.

Working with ethnographical material collected from the latest surviving ironworks in Finland and Sweden, it is possible to

observe how the inhabitants experienced and determined their communal identity and boundaries from the heyday of the Nordic ironworking industry until its final decline (ca. 1880–1960). This article confirms that the boundaries that the contemporaries observed inside the communities during this period followed in practice the occupational lines. The occupation itself was indeed a social construction.⁵ This article is focused on ascertaining how in the experiences of the contemporaries these boundaries were based on tangible, easily observable factors such as spatial issues, living standards, and in general on issues related to identity, which all depended on work and occupation. However, as there are already ample studies dealing with the hierarchical social order of the ironworks, it is not only the existence of these boundaries that this article is most interested in but also their dynamics and changes during the era of industrialization. The main contribution here is to find out how changes in these tangible factors were reflected in the social structures. Thus, this study is close to Simone Cerrutti's work on Turin's workers, in which she went beyond classifications to investigate the relations and interactions that led to them. It is impossible to achieve this without analysing the contemporaries' experiences and their perception of the occupational hierarchies surrounding them.⁶

In addition to enhancing our knowledge on ironworks in the little-studied era in which their decline was already in full speed, this article also helps us to understand how macro-level developments have had an impact on the local level. It shows that by looking at how the inhabitants of these communities perceived their social milieu, we can observe the deep entanglement of economic affairs, especially work, the local social structure, and how the process of industrialization changed these on a local level. These contemporary experiences are important to our interpretation and understanding of the dynamics of such large processes as industrialization, especially when it comes to their influence on social life and communities.⁷ This is well in line with the current emphasis on combining the social and economic components in studies on industrialization.⁸ This article also shows the

value of both the anthropological and oral history approaches in these kinds of micro-historical studies. It reminds us that micro-history needs not be seen only as a tool for reinterpreting sources in order to capture clues about people who lived on the margins of society or at least on the margins of historical studies, but also for gaining a more profound understanding of larger historical phenomena.⁹

The anthropological approach applied in this article means that a community cannot be approached only with regard to its morphology; that is, a form and structure to be described. The article follows the thinking of anthropologist Anthony P. Cohen in seeking to capture members' experience of the community. Following Cohen, the perspective changes from describing the community from the outside to an attempt to look outwards from its core. This brings us to questions such as 'what did it appear to mean to members of the community?', which are vital for the micro-historical approach taken in this article. Still following Cohen's argument when going down the scale from countries to regions to smaller local communities, any objective referents become increasingly invisible to outsiders, but at the same time more important to the members of the community to whose identities and everyday lives they significantly relate. Their world of everyday life originates in their thoughts, experiences, and actions. This brings the inhabitants of the community and their narratives into focus in this article as, according to Cohen, at their level we can finally examine something more than oratorical abstractions. In inhabitants' narratives of their community we can reach contemporaries' social reality, where such defining features of social processes as kinship, friendship, neighbouring, rivalry, familiarity, and jealousy can be captured. Significantly, this approach is also in line with Pierre Bourdieu's conception of social classes in which he remarks that in reality theoretical classes have to compete with other principles imposed by ordinary experience of, for example, local and occupational divisions and rivalries, and to cope with this one must include the representation of the social world which the agents themselves inhabit.¹⁰

To reach the level sought here, interview material is vital, as has already been proven by oral historians who have for decades been studying labour history and industrialization.¹¹ Such material has also been used in some studies on late-surviving ironworks, but in these works the themes have only rarely been connected to a wider framework than the history of the community itself.¹² The need for ethnographical material required peculiar, relatively late-surviving ironworks to be found as its research setting. Most of the ironworks in both Finland and Sweden faced increasing economic difficulties from the 1880s onwards and were closed en masse. For this article the two latest-surviving traditional ironworks in Finland and Sweden, Strömfors and Ramnäs, were chosen. Being of comparable size and having quite similar institutional backgrounds and origins, but different paths through the industrialization process, these two ironworks offer an opportunity to compare different factors and their relative influence on the changes. This could not be achieved with only a single case study.¹³ Also, there is a plethora of ethnographical material available which was collected in the 1960s and 1970s, when the workers who lived in those communities at the turn of the century could still be interviewed.

The interview material from Ramnäs comes from the ethnologist Barbro Bursell, who, in the 1960s and 1970s, studied the locality for her dissertation on the working and living conditions of ironworks' forge-men, but the interviewees also included workers from a local steel mill.¹⁴ In total there were 30 extensive interviews and 17 letters collected from Ramnäs. Bursell's aim was to describe the working and communal life of Lancashire smiths thoroughly, and the interviews were done in accordance with this aim, concentrating heavily on the working experiences and careers, as well as housing, free time, and other aspects of their everyday lives.¹⁵ The material from Strömfors consists of a miscellaneous collection of 36 interviews with the former employees of the ironworks conducted for various purposes between the 1960s and 2006. Some were carried out by restorers only to describe the working processes of older workers, others by ethnologists

aiming to describe whole spectrum of workers' life in Strömfors. These also included some recordings of group discussions that were conducted to preserve local traditions.

Here a difference vis-à-vis traditional oral history and ethnology arises from the fact that none of the interviews was conducted for the purposes of the study at hand and some of them were conducted thematically, emphasizing certain aspects of work and life in the ironworks communities that are not relevant for this article. Some were actually only summaries, which makes it impossible to concentrate the analysis, for example, on the reactions of the interviewees. This determines what can be examined and accomplished with this material; in short, what kind of methods can be used. This challenge is familiar to most historians, as only rarely has the source material they use been originally intended for research purposes. As the material is not generally commensurable, the key here is to carefully identify central issues that can be traced from the interview material. These narrative structures or central plots can be considered to be more important than details of the life in the factory since they reveal how employees gave meanings to their experiences.¹⁶ By looking into these central plots we can handle the interviews en masse, highlighting typical examples or some atypical occurrences for the reader. This way information can be used to check for accuracy, and it can be confirmed to have been shared collectively.¹⁷ The subjective nature of the source material is in this case only a boon, as this article relies on catching the contemporaries' own expressions, interpretations, and meanings to reconstruct their social reality.¹⁸

In identifying the key issues from the interviews, this article relies on theories of social remembering, according to which the group is always positioned in relation to the outside world in all its recollections. This notion is shared by Cohen, to whom the community implies both having something in common with and something distinguishing it from others. This sense of discrimination, namely boundaries, can then be focused on even if the material itself has not been collected for the purpose of studying the community itself.¹⁹ Thus, in this article social boundaries are

both the object and the tool for explaining how inextricably work and occupation were entangled in the local social order. It is important to remember that inside seemingly settled communities we can find multiple clearly-defined and more tightly-knit social networks, even if the members of the community are both socially and spatially close to each other.²⁰

This leads us to identify from interviews how people talk about the social group they associate themselves with and how they separate themselves from others. This is most visible when interviewees are addressing such themes as hierarchies, rivalries, friendships, and neighbouring, as already mentioned. Moreover, they make a distinction between certain people, and this study is focused on those exact points. To avoid anachronistic interpretations and to cope with both the lack of control over the questions asked in the interviews and the gap between reality, experience, and their expressions, I have relied solely on the categorizations and expressions the contemporaries themselves used, i.e. as they appear in the oral history material.²¹

In what follows, this article first presents a brief introduction to the Swedish Ramnäs and the Finnish Strömfors ironworks communities. The article then proceeds to demonstrate how people living in these communities established and observed boundaries determined both outwards and inwards. Then it probes the issues underlying these boundaries and compares the development in these ironworks' communities to show how work and occupation ruled the social landscape.

Ramnäs and Strömfors ironworks communities

Strömfors ironworks was established in 1695 on the southern coast of Finland, by the river Kymi, around 100 kilometres east of Helsinki. Its core industries (excluding a wide range of agricultural activities) employed 10–20 blacksmiths in forges and a few other tradesmen in a mill, a lumber mill, and in charcoal burning. There were also 20–30 unskilled labourers of various kinds, most

of them employed in the lumber mill. In the 1870s the basis of the ironworks' ownership changed from a single paternalistic owner to a corporation, but even so the new leadership maintained the old patriarchal customs. At the turn of the 20th century, the lumber mill became the focus of the management's attention and at the same time the production of iron goods declined, although not linearly, as both world wars brought about an increase in demand. This also changed the social environment of the Strömfors ironworks community considerably, as the number of labourers in the sawmill increased from a few employees in the 1870s to 80 in the 1920s, thus exceeding the declining number of blacksmiths, who had previously dominated the population of the ironworks society.²²

In Ramnäs, situated in Västmanland, around 120 kilometres north-west of Stockholm, the first water-powered hammer was installed in the late 16th century. The ironworks grew gradually until the production rose steeply in the latter half of the 19th century, peaking at the turn of the century when the ironworks employed 35 full-time blacksmiths in Lancashire forges. In addition to this there were over 100 ironworkers in other workshops and a rolling mill that was established in the 1868, which eventually in the 1940s became the mainstay of the company, as traditional ironworking simultaneously declined and finally came to an end in 1964. Like Strömfors, Ramnäs was also governed paternalistically until severe economic difficulties at the beginning of the 20th century forced the sale of the industrial complex to a corporation, whose management style was notably different from that of the patriarchal times.²³

Boundaries and the ironworks communities

To understand boundaries and their meaning inside the ironworks, first it has to be stressed how marked the boundary of the community itself was towards the surrounding countryside and how big a role it played in the everyday lives of these commu-

nities. Ironworks communities were traditionally clearly separated from the surrounding countryside by separate legislation and privileges governing their establishment, economic activities, and even some aspects of ordinary life in those communities both in Sweden and in Finland. As they were separate administrative entities compared to villages and parishes, it is likely that this boundary between the ironworks community and the surrounding countryside would also be found in the period under scrutiny even if the legislative privileges were already gone. From Strömfors we know that this borderline was still surprisingly clear at the turn of the 20th century, even when the mobility of the population was increasing. This was demonstrated by the fact that only 6.4% of all godparent connections examined in earlier studies, and which can be considered as a good proxy for social networks, involved members of both the ironworks and the rural societies surrounding the ironworks community. Even when the influx of new workers to the community from the outside rose, they seemed to socialize exclusively with the inhabitants of the ironworks or their place of origin.²⁴ An interview with the inhabitants of Markkinämäki, a small community situated 4 kilometres away from the ironworks and centred on the company's harbour, tells a lot on the subject. It revealed that people from Markkinämäki virtually never visited the ironworks community, even when they worked directly for the same company. Instead, they regularly visited the town of Loviisa, at a distance of 10 kilometres.²⁵ Even if we do not have similar data on local networks from Ramnäs, the sentiments in the interviews on this boundary are clear and consistent. On multiple occasions it was mentioned that there was discord between peasants and ironworkers. Fights regularly broke out between farmhands and the hired hands of the forges if the farmhands tried to approach the girls the ironworkers were courting or dared to enter the community itself to buy alcohol. Even if this hostility tapered off after the first decades of the 20th century, Ramnäs never opened up properly to outsiders. When numerous Finnish immigrants moved into the area in the 1960s, they were considered to have ruined the community.²⁶

For the study at hand much more relevant boundaries are those found inside the community. As already mentioned, ironworks communities were traditionally characterized by clear hierarchies based on the inhabitants' occupational role in the community. Legislation from the 18th century onwards had reflected this with regard to salaries and the opportunities to borrow money. This hierarchy was also socially manifested in the seating arrangements in churches. The traditional hierarchy included numerous levels. First, it was a hierarchy of different occupational categories (management, ironworkers, other skilled workers, coal and lumber workers, seasonal workers and hired hands). Second, there were hierarchies within each of these categories. For example, in the forges the ironworkers' hierarchy went from hammer smiths down to nail smiths, journeymen, the forge's hired hands, and finally the apprentices. Local variations existed and in some ironworks communities other skilled workers, like goldsmiths and jewellers, or even millers, managed to get a foot on the upper rungs of the social ladder.²⁷ This by no means was confined only to ironworks; similar social systems have been found in conjunction with glassworks, brickworks, and other types of manufacturing.²⁸ All in all labour history has shown that the working class was more heterogeneous by nature than has been assumed and that there were differences and hierarchies between the different occupations.²⁹

The hierarchical structure of the socioeconomic world of the ironworks community creates a natural hypothesis that, even in the later years of the ironworking business, occupation was a strong predictor of local social boundaries.³⁰ When looking at the existing interview material the results are still staggering in this respect. When the inhabitants of these ironworks communities talk about people, they nearly always refer to them by their occupational title, both in Ramnäs and Strömfors. People spoke about smiths, sawmill workers, rolling mill workers, chauffeurs, and charcoal burners, among others. Names were only rarely used, even when it is clear from the interviews that the inhabitants all knew each other at least by name and appearance. Only when

speaking of managers or such notable individuals inside certain occupational groups, like the smiths leading the labour union in Ramnäs or the most skilled smith, names were mentioned regularly. Importantly, it is clear that this was no mere nominal categorization of the surrounding social world; the groups based on occupation were real social entities. Available godparent data from Strömfors confirms this to some extent, as it has been shown that their godparent networks – indicative of their close social relations – consisted mostly of people who shared the same occupation and social status.³¹ This suggests the existence of de facto boundaries between people from different occupational groups, which can be verified from the interviews to make sure the contemporaries also acknowledged this categorization as boundaries. It was common in the interviews at both ironworks to set people apart from each other by occupation and clearly pointing towards a distinction and even juxtaposition between groups, as following examples show.

The smiths had airs and graces and thought they were a cut above the sawmill folk.³²

The smiths were a law unto themselves [...] they did whatever they liked, they were lords compared to the folk at the sawmill. [...] the smiths were still a cut above the others.³³

Smiths considered themselves better than other workers. They had a common fund [...], they had codes and paragraphs and meetings.³⁴

Smiths were called clog nobility and they were closest in rank to the bosses in rank.³⁵

It was so that chain smiths wanted to be among their own, Lancashire smiths among their own and rolling mill workers among their own.³⁶

This theme of smiths being or considering themselves better than other workers was reiterated time and again in both the Ramnäs and Strömfors interviews, and some informants knew

that such juxtapositions could be found in every ironworks community. Old hierarchies persisted in the first decades of the 20th century, and people tended to mingle only with their peers and fellow workers. This also suggests that they built their identity, their feeling of distinctiveness, and boundaries with other groups by labelling people with occupational titles, which concurs with James Farr's findings on the artisan occupational identity.³⁷

More concretely, these boundaries between occupational groups emerge in the interviews mainly around three major themes: in issues generally related to identity, living standards, and spatial issues relating to the workplace and housing.³⁸ In the following, these three themes are scrutinized more closely to uncover their dynamics and how deeply entangled they all were with work and occupation, thereby confirming the argument on the central position that work held in people's everyday experiences and how changes in the work could change these.

Spatial issues

The most concrete, obvious, and perhaps most natural issues that contribute to boundaries between occupational groups were spatial. The ironworks needed waterways for both powering their large hammers and for transportation, and therefore rivers and rapids usually intersected the community. It was customary that those rivers also intersected the social landscape as they separated the housing of the different social strata.³⁹ This can be seen easily in Figure 1, which shows Strömfors ironworks as it was in 1809 and, apart from a few new buildings, it still was in the 1950s. It is noteworthy how the boss's mansion (B14) was located on its own island, emphasizing its central position almost like a moated bastion of the community. It was thus separated from rest of the workers' abodes, as was the house of the foreman (B13). The workers lived on different sides of the waterways, smiths on Sahamäki (B16–B20) on the eastern shore and rest of the workers on the western shore around Krouvinmäki (B4) and scattered

FIGURE 1 A Strömfors map from 1930, showing how landscape and rivers dominated the community.

Source: A. Ahlström Oy archives, Noormarkku. Used with permission.

around in smaller houses (e.g., B6, B5). The forges (F4, F3) and the sawmill (F8) were likewise separated by the river. The landscape in Ramnäs was very similar. A river ran between the ‘ironworks proper’, where the smiths lived, and Hagen, where rolling mill workers lived, and a second river set the manager’s mansion apart.⁴⁰ Even though the distance from the far side of Hagen to the far side of the smiths’ housing in Ramnäs, or from Sahamäki to Krouvinmäki in Strömfors, was less than 1 kilometre, it is striking how divisive these rivers proved to be in the narratives of inhabitants of the communities. The notion of the separateness of these groups of houses emerged in several interviews in Strömfors, but was articulated most clearly by Fanny Klingberg (born in 1903): ‘Krouvinmäki was a community of its own. Sahamäki was separate from it. Better folk they were.’⁴¹ This is well in line with

Kari Teräs's findings on how the working process and especially working space (and its shared use) could affect social relations and identities.⁴²

In Ramnäs the situation was even clearer. Even if the ironworks community generally repelled the peasants, the daily hostilities at the beginning of the century were between people from Hagen and from the ironworks proper, as clearly emerged in over 10 interviews.⁴³ Much can be learned from a description by Anton Lundberg about how rolling mill workers and smiths – whom he labelled 'ironworks folk' – did not get along at all: 'It was war. [...] It was a hell of a life, you must believe, it was real war between us'.⁴⁴ Many contemporaries recognized the term brukskriget (ironworks war), which they used to refer to the situation at the beginning of the century.⁴⁵

Even if the frontlines were drawn between occupations, it was often described as a territorial dispute when it came to the actual violence that frequently broke out between youngsters of both areas. 'In those times, you couldn't go to the rolling mill or Hagen without getting into a fight', Axel Emil Åkerberg recalled about the situation.⁴⁶ Even some crude weapons like chains were used and 'they beat [each other] terribly [...] It was brutal in those times'.⁴⁷ It even concerned women, as 'Wives from Hagen could not go to the dairy to get their milk, but they had their separate service in a shed in an alley in Hagen. Rolling mill folk really did not belong to the ironworks'.⁴⁸

In both ironworks it must have contributed to these juxtapositions that both the sawmill in Strömfors and rolling mill in Ramnäs were relative latecomers in comparison to the traditional ironworking, although in Strömfors it was old enough to have earned its place in the ironworks. In Ramnäs the rolling mill even belonged at first to a different company, which might have affected the hostilities and explained the difference in strength of this boundary when comparing Ramnäs and Strömfors. At least it is known that things took a positive turn in Ramnäs after the companies were merged.⁴⁹

Nevertheless, the spatial aspect must be emphasized, as some contemporaries, like the smith August Norman, considered the separation of housing and workplaces as a direct reason for dissidence and saw the closeness of the Lancashire forges and chain workshop as a reason why chain smiths and Lancashire smiths could more easily tolerate each other.⁵⁰ To understand this better, one must take into account the importance of neighbours in the social life of these people. The houses were big, with several families under the same roof, and 'all those who lived in the [same] house were like a family', as Karl Anton Lundberg described the situation.⁵¹ Lundberg was not the only one to use the allegory of a family for smiths living in the ironworks proper. There it was customary to spend free time just chatting with one's next-door neighbours and offering each other spirits, coffee, and rusks. In the first decades of the 20th century it was not even habitual to knock on the door when visiting neighbours. All in all, social interaction with people living close to each other was the biggest component of people's free time and this served only to emphasize the impact of housing segregated by occupation on the ironworks communities' social structure.⁵²

An important aspect here is that in both ironworks space was totally controlled by the ironworks company, which owned all the buildings in the area. As the rented apartments were tied to the jobs it was the company that regulated who lived where. It was customary according to the old hammer smith legislation⁵³ to have smiths living in separate and more spacious apartments, but at the turn of the 20th century this did not restrict the ironworks managers. Yet the old custom of separation was retained until the 1920s in Ramnäs. The effect of this separation and the vast power wielded by the managers can be seen in the late 1920s, when this polarization in housing was finally abolished and people of different occupation were integrated, both in Hagen and in the ironworks proper. In 1926 seven smiths and their families moved to Hagen and the old smiths' houses were opened to other workers. This is also the first time period to be described as free from animosity between the different occupational groups,

which in the interviews was almost always associated with the depolarization of the housing.⁵⁴ Also, in as early as 1919 the forges had been moved to the rolling mill building.⁵⁵ This, too, may have contributed to decreasing the importance of these spatial issues, although it increased issues revolving around identity (to be discussed later in the article). All in all, these observations confirm Tarmo Koskinen's suggestions that dispersed/polarized housing and organizing production into multiple different facilities would hinder the birth of a common communal identity.⁵⁶

Living standards

The most pronounced and frequent subject illustrating the categorization of people by occupation was living standards.⁵⁷ Almost every ironworks community interviewee, smith or not, had something to say about it. For example, in Ramnäs 10 smiths were asked in a questionnaire if smiths led different lives from other workers and seven answers out of nine related this to the higher living standards smiths enjoyed. Here, as was customary in 19th-century ironworks, smiths reportedly enjoyed considerably higher living standards than the rest of the workers. This included higher pay, as can be seen in Table 1, and as was manifested and observed by contemporaries, for example, in better clothing, furniture, and interior decoration. Curiously it was such seemingly small things like decoration, cutlery, and magazine subscriptions or the ability to buy a book every now and then that were noted. This has also been observed in Finnish glassworks, where better wage played an important part in the local social hierarchies and was manifested in similar ways.⁵⁸ This shows that the differences in income were really observable in the community's everyday life and mattered to the contemporaries. In the early years they also played a prominent role, as they enfranchised smiths in municipal elections, which until the 1918 suffrage were based on income.⁵⁹

Table 1 Relative average yearly income in Ramnäs ironworks

Year	Lancashire smiths	Chain forges (skilled)	Chain Forges (non-skilled)	Rolling mill (skilled)	Rolling mill (non-skilled)
1885	1	0.78	0.36	0.55	0.41
1895	1	0.80	0.38	0.78	0.52
1905	1	0.81	0.40	0.86	0.57
1925	1	0.77	0.56	0.79	0.68
1935	1	1.12	0.74	0.79	0.74
1945	1	1.09	0.85	1.11	0.96
1955	1	1.13	0.86	1.10	0.80

Source: Bursell, Träskoadel, 142.

Figures do not include fringe benefits, only monetary wages.

As can be seen in Table 1, according to the archival material both the Lancashire and chain smiths were also initially clearly the highest-paid group of workers in the Ramnäs ironworks community.⁶⁰ This held true in Strömfors as well, although there the difference in salary was reportedly only small and the whole picture of living standards is harder to deduce from the archives, as salaries played only a minor role compared to the extensive fringe benefits the smiths enjoyed.⁶¹ According to the interviews, it was these benefits that raised the smiths' living standards to a considerably higher level than that of other workers. These included potato fields and pasture and hay for two or three cows, which were crucial in supplementing nutrition. At least as important was the more spacious housing provided by the ironworks, especially given how many children average families had at the beginning of the 20th century. When other workers received only one room for a whole family, smiths got two-room apartments, which made a considerable difference.⁶² Smiths also received some food from the ironworks magazines. In a very Finnish way, bathing was considered part of a higher living standard, and smiths had their sauna turns on Saturdays, the most popular day

for bathing. All these perks, including the Saturday sauna, were a source of envy among other workers, which was expressed in the interviews and is important given their role in the construction of social boundaries, as noted earlier.⁶³ A very similar fringe benefit system existed in Ramnäs, where smiths' benefits likewise included more spacious housing, farmland, and milk and flour from magazines. Other workers got little or no compensation for missing these benefits, which made the difference in living standards clearly felt.⁶⁴

The change in situation in the first half of the 20th century in Ramnäs is interesting. As can be seen in Table 1, the smiths lost their relative advantage in wages when compared to both skilled and unskilled rolling mill workers. At the same time, between 1910 and 1924 the fringe benefit system was dismantled and the inhabitants of Hagen got apartments consisting of a room and a kitchen, which changed the situation decisively.⁶⁵ In Strömfors, fringe benefits disappeared only after the Second World War and even after that the old guard of smiths continued to be the highest-paid group of company employees right up until the closure of the ironworks.⁶⁶ It is probable that this was a major explanatory factor behind the differences noted in these two communities, which are addressed later in this article.

The living standards and differences in them are interesting in their own right and give us a picture of local circumstances, but to get behind these numbers and give them a meaning one needs to look closely at how they were discussed in the interviews. As mentioned earlier, when asked in a questionnaire how smiths differed from the rest of the workers or if they differed at all, almost all the smiths who responded related the issue to living standards in Ramnäs. It is noteworthy that in the interviews, too, these were often the only differences or at least the main difference that contemporaries thought meaningful and chose to mention. This was true of the interviews conducted in both ironworks communities. In an interview, Arvid Lundberg, a rolling mill worker from Ramnäs, answered the question of whether smiths considered themselves superior:

Yes, they did – moreover they got paid more [...] that was the difference [...] between the smiths' wives and others who considered themselves to be little better than the others, as they had more money to spend than the others, they got paid more, they made the most money in the ironworks.⁶⁷

The sentiment here is clear and echoed in many other interviews. What was important was that the income difference was not just noted in a neutral way, but was directly linked to prestige, appreciation, and self-esteem. The same could be observed in Strömfors in an interview with a sawmill worker, Kaarin Seppälä:

The smiths had airs and graces and considered themselves better than the sawmill folk. Yes, yes, they had a bit, they had a bit better salaries and I don't know their salaries exactly, but that's what I assume and, and, and then they considered themselves better [...] - - and then the sawmill workers were allowed to bathe on Fridays, but smiths had Saturday [...] - - so smiths were better and then those apartments, they had them in the middle of the ironworks, those large two-room apartments, which were all for smiths. - - all those small ones [...] they were sawmill folks' apartments, but smiths [...] they had big rooms, two rooms.⁶⁸

The only possible interpretation here is that issues related to living standards were of utmost importance in how people perceived the ironworks community around them. Differences in living standards, dictated by the company, were notable and they were a concrete component people used in constructing their social reality.

Identity and change

In addition to living standards and spatial issues, there were also other, both tangible and intangible but still observable, factors that contributed to local boundaries. These could be identified

as revolving around the theme of (occupational) identity, for example how groups of people strengthened their internal cohesion and distanced themselves from others. These could be found in different traditions, including clothing, and in terms of occupational pride based on traditions, skill, and inheritance of an occupation, which formed the basis for feelings of superiority. These all strengthened the boundaries inside the ironworks, or at least made them more visible and tangible.⁶⁹

In both ironworks, smiths – both collectively and as individuals – were described as proud people, who, at least in the early years, felt superior to other workers. When this feeling was not linked to issues of living standards, it was usually linked to occupational pride. ‘Lancashire smiths mingled only with each other - - The reason for this was occupational pride’, said the chain smith Henrik Öhrberg of Ramnäs, although he did not know why they clung to it. These words were echoed by another chain smith, Karl Emmanuel Norling, saying: ‘Lancashire smiths had strong occupational pride. They felt superior to other workers’. This was directly related to work and also concerned other occupational categories. Smiths considered themselves better because they could produce iron; rolling mill workers because they understood machinery and represented modern production. According to Gustaf Åkerberg, Lancashire smiths belittled rolling mill workers by telling a story that when an inspector came to the mill and asked about a mistake made, only one person in the whole mill could point it out: ‘such was the difference between smiths and rolling mill workers’. Chain smiths, for their part, thought that they alone knew how handle iron in all its dimensions because their skills were the hardest to learn. They all kept, as noted before, themselves to themselves and so these issues are of utmost importance to this article.⁷⁰ This also holds true in Strömfors: although it was not as clearly pronounced, it can be observed from the high regard with which skill was viewed in numerous interviews there, and also the lack of any mention of occupational pride among sawmill workers, whose work was not thought to require any special skills.⁷¹

The answer to Henrik Öhrberg's speculation about Lancashire smiths' occupational pride came from their traditions⁷² and work that required strength and skill, described as 'an eye for the properties of iron', critical for correct iron smelting. They believed that it was 'one of the most demanding occupations and one never faced the same problem twice as every smelting was different.'⁷³ The smiths valued their skill highly, took pride in it, and even at times guarded it jealously. Ahti Rikberg of Strömfors put it frankly: 'Craftsmanship was also a bit of a trade secret for everyone, smiths might look and think that you couldn't do something that way, but they never said anything. Professional pride was high; one didn't dare to make a badly crafted product.'⁷⁴

If a smith was incompetent enough for an overseer – a rare sight in forges that enjoyed vast freedom on the shop floor – to criticize his work, it was remembered in an interview 50 years after the incident!⁷⁵ Craftsmanship was often used to characterize people in interviews, far more often than any personal characteristics, although it must be taken into consideration that most interviews concerned work. This easily can be seen to strengthen smiths' identity, thus also setting them apart from others.⁷⁶

As we can see from the variations in the living standards, management also agreed on the importance of smiths' skills and considered smiths the most crucial asset for production. Significantly, this held true for hundreds of years, during which time handing down an occupation played a major role. Practically all the smiths in Strömfors and Ramnäs, as in other ironworks, were descendants of smiths, to the extent that in a couple of interviews it was clearly stated that the skill and knack for the smiths' occupation was in the blood.⁷⁷ In addition to boosting their occupational pride, belonging to old smith families gave them social confidence and helped to preserve the social distinctions. There was also a long tradition for this separation from others. Most Swedish smith families originated from 17th-century Wallonia, and they tried to maintain their own culture and the group's internal cohesion as long as possible. In Strömfors this tradition of belonging to a separate group of families was more visible and

observable, as many smiths had emigrated from Sweden just before the research period. This kept the smiths speaking mainly Swedish to the very end, even when the rest of the community began to be Finnish speakers in the 20th century. The difference here seemed to be more of a language issue, and it was explicitly stated that there were no strict boundaries between Swedish and Finnish speakers based on language. Nevertheless, it was an obvious difference in everyday life and it was mentioned in at least six interviews as specifically characterizing smiths and setting them apart from the rest. It was more related to occupational issues than to any ethnic or language issues.⁷⁸ This is in line with previous findings, according to which a stubborn use of Swedish was a manifestation of both seclusion and social position. Moreover, some occupations were mostly held by Swedish speakers, but that had more to do with the institutions that prevented Finnish speakers from entering them and supported the networking of Swedish-speaking professionals.⁷⁹

There were also other traditions related to occupations that helped to sustain the old social boundaries by both strengthening the group identity of smiths and being easily observable to others. There were innumerable old rites in the forges, mostly related to occasions in which new employees were hired. Also, in Ramnäs, each furnace had its own name, with a story or a tradition attached to it. There was, for example, 'Siberia', a very hard furnace to work with, and the 'Troll Pit', with the story of Troll-Ville, the smith who allegedly buried a bone from the graveyard under it. Traditionally the smiths' clothing differed from those of the other workers. They had wooden clogs and white linen tunics, sometimes with leather aprons at work, which helped to distinguish them from the others. The clogs were of especially great symbolic importance, as in both ironworks smiths were called the 'clog nobility' by other workers. During leisure time and especially on holidays or feast days the contrast to the other workers was even more marked, as smiths had special black suits; some even had a tailcoat and caps, which they wore, for example, to attend church. Significantly in the interviews, the clothing was

often mentioned by other workers and in connection to smiths' superior social status and as a differentiating factor. For example, Fanni Lindqvist said: 'At that time the smiths were right next to the masters, they had morning coats or tail coats.'⁸⁰ Similar conduct could be observed at brickworks.⁸¹

Even though none of these seem like major, life-shaping factors, the changes in ironworks reveal how big a part they played alongside the issues related to housing and living standards. The changes in Ramnäs and Strömfors differed from each other, but both testify to the importance of the issues considered so far. In Ramnäs the common sentiment was that there had been differences, especially in pride and loftiness, but that these later disappeared. 'I think that 80–85 years ago [1885–1890] the master smiths were higher, but for the last 50 years [1915 onwards] not in significant amounts,' was one answer to the question if smiths were held in higher esteem than others, and it was echoed in three other answers out of 10 and was also repeated in other interviews.⁸²

The absence of a social boundary between smiths and other workers was dated more exactly by Anton Lundberg to 1919, when the forges were moved to the rolling mill building and the co-existence of different worker groups under the same roof made for a burning issue.⁸³ Delving into what really had changed at that point gives a view on the dynamics of how much work, occupation, and the company really shaped local social structures.

Earlier in this article it was observed that differences in income diminished sharply and a little later, in the 1920s, the polarization in housing also ceased to exist. Now the workplaces were also brought together physically, which probably made a difference together with a change of work clothing, which made it impossible to distinguish workers purely on the basis of appearances.⁸⁴ At least it meant that old traditional forges were closed and traditions died with their fires. New forges were known only by numbers and had no special meaning to Lancashire smiths or anyone else. The nature of the work changed clearly from being a craft to factory work, manifested in the new conveyor belt bringing in

the coal. Mechanization of the work also played its part here. The first machines had appeared in Lancashire forges in 1896, but in the 1920s they had an important role in the production process. They made the work lighter, but also easier, which downplayed the role of skill in the smiths' collective occupational identity. The machines also changed the organization of work by rendering obsolete the old organization of master smith, a couple of hired hands, and a journeyman. Afterwards, there were no master smiths, only smiths. This brought the craftsman-like era of production to a close, and likewise the aura of myth and appreciation surrounding the smiths. 'Smiths considered themselves above others, but it was in those times when they still had hired hands,'⁸⁵ said Märta Rundberg, also linking these issues together. When evaluating the meaning of these factors, it should also be noted that the chain forge in Ramnäs was mechanized two decades earlier, had no specific lore or nicknames linked to their forges, and, for example, the smiths used similar working outfits to the rolling mill workers. Their work was said by the Lancashire smiths to resemble that of robots. In general, chain smiths did not dwell as much on occupational pride and standing out from others as the Lancashire smiths did. This is seen in the activity of chain smiths in the local trade union, with even a few local chairmen recruited from their ranks. From the interviews one cannot ascertain how differences in the organization of work described here influenced the situation. Still, it is tempting to pinpoint these as the meaningful differences between these two groups of smiths.⁸⁶ Furthermore, Ramnäs faced stark economic difficulties in the first decade of the century, which may have contributed to the lessening of the hierarchies, as suggested by Teräs.⁸⁷

In Strömfors we cannot observe change similar to what occurred in Ramnäs. There the work remained fairly unaltered until the closure of the ironworks and the smiths continued to enjoy their superior position. But even there the importance of these work-related factors can be observed among the last group of smiths that entered the forges in an unconventional way. In Strömfors the few new smiths that were still needed were recruit-

ed from the old smith families until the outbreak of the Second World War, which caused a sudden surge in the demand for handcrafted iron goods. To satisfy this demand, a group of Finnish-speaking apprentice smiths was recruited from outside the old smith families and, together with a couple of the old guard smiths, they formed the last crews that manned the Strömfors forges.⁸⁸ The contrast between the newcomers and the smiths from the old smith families was immense. First, the old smiths still worked on a piecework system, in which they could get the most profitable jobs and enjoy a higher standard of living, but the newcomers' salaries were much closer to those of the other workers, especially when the system of fringe benefits was dismantled after the war. Moreover, these newcomers never reached the same level of skill as the old smiths, and were only taught to do the simplest jobs. They recognized the situation themselves and frequently described the older smiths' craftsmanship in admiration. 'They could do things that none of us younger ones learnt',⁸⁹ Lauri Klingberg voiced the issue, and in another interview described both the lack of teaching and skills by saying: 'It was kind of aping that stuff, that you just watched how they did it.'⁹⁰ Even if many of these newcomers identified themselves as smiths and had grasped something of the occupational pride of handcrafting, it is significant that they did not note any differences or clear boundaries between themselves and other company workers. However, there was still a difference between 'proper' smiths and the newcomers, as noted by both Gösta Backman and Lauri Klingberg, both of whom were part of this final wave of smiths. They both acknowledged that the newcomers called themselves smiths, but were 'fake smiths' and lacked the skill, traditions, and sometimes even formal position to substantiate their claim.⁹¹

Even if they still built much of their identity around work, occupation as a social construction was in a process of change towards the more modern labour collective.

Conclusions

This article examines social structures and boundaries in two ironworks communities in Finland and Sweden and the importance of work and occupation in this context. By taking an anthropological approach to the community and using ethnographic material, it was possible to demonstrate how people living in these communities based social categorization almost solely on things related to occupation and work. This was apparent in the way in which people characterized other inhabitants of the community almost solely by occupation and occupational titles also took the meaning of social categories. The living standards varied by occupational category, as did the quality and location of housing. The work itself and its qualities – including the organization of work, the workplace itself, and the traditions of the occupation – and the requirements enabled some groups, namely smiths, to express such occupational identity and pride as to maintain centuries' old social distinctions until the 1950s. Mechanisms at work here were largely the same as have been observed by Nurmi, Spooft, and Ahvenisto previously. The weight of these work-related factors was confirmed by the development in Ramnäs, which levelled out both the working conditions and living standards, and also the social structures, removing the old social boundaries between the different occupational groups. Here emphasis should also be placed on the high frequency and the extent of the changes in Ramnäs needed to abolish the basis of the old social structures. In Strömfors differences in living standards slowly disappeared, but otherwise the nature of the work remained mostly unchanged from the previous century, allowing the community to cope with lesser changes.

The anthropological approach adopted in this article meant that the focus was on how the people in these two communities themselves perceived the social boundaries. Thus the article neither explored institutional or structural theories as the basis of the development of these communities nor projected one on them. It should be noted how clearly in the interviews these bor-

ders were based on highly-observable issues from the viewpoint of the inhabitants of these communities. For the contemporaries, there were no top-down projected concepts of class, but local divisions and rivalries, just as suggested by Pierre Bourdieu.⁹² These were based on issues people clearly felt in their everyday lives, whether they were tangible, like differences in living standards and spatial issues, or intangible, like those relating to skill. When these were subject to change, they were also reflected in changes in the local social structures. The strong connection between the economic and the social here echoes John Stobart, who recently noted how their separation in academic study is artificial and not only risks losing both contemporaries' experiences of their reality, but also how larger historical processes, in this case industrialization and modernization, really worked.⁹³ This article reminds us that these large processes can be researched on the shop floor using the everyday reality of the contemporaries as a way to observe them. Even if the samples in this kind of research are small, they can be revealing. In this case, the comparison between Strömfors, which avoided most of these developments, and Ramnäs depict how industrialization and modernization changed local communities by introducing a new kind of organization of work and mechanization, and how newly-emerging corporate leadership redistributed income based on new economic circumstances. This reminds us of the importance of this type of grounded approach to capture the experiences and thus the everyday life of the contemporaries and make use of them in historical analysis. These matters are highly tangible and observable to researchers, as they were to contemporaries, but might still be easily forgotten when theories and explanations are assigned top-down. These people really lived; they worked, lived on their salaries, dressed in certain ways, lived in houses in certain locations, both fought and mingled with their neighbours, and took notice of such things. It was on this level that the industrialization really happened and on this level that it should be studied to supplement our understanding of such grand narratives of history that are usually analysed on a macro level.

Notes

- 1 A brief introduction to research on ironworking in the Nordic countries and especially its relation to studies on industrialization and proto-industrialization can be found in Ågren, 'Introduction'. For the first examples of turning attention to workers, see Montelius, Utterström, and Söderlund, *Fagerstabrukens historia*, vol. 5; Montelius, *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning*. On the relationships between the occupation of the smith and the household, see Rydén, *Hammarlag och hushåll*; Rydén and Golikova, 'Households, Families and Iron-Making'. On gender roles, see Florén, *Genus och producentroll*. On social order and everyday life, see Haggrén, *Hammarsmeder, masugnsfolk och kolare*; Vilkuna, *Arkielämä patriarkaalisessa työmiestyhteisössä*. On technical change, see Rydén, 'Skill and Technical Change'.
- 2 On the conceptualization of regions as condensations of networks, institutions, and objects, see Stobart, 'Regions, Localities, and Industrialization', 1306.
- 3 Haapala, 'How was the Working Class Formed', 188.
- 4 See, for example, Berger and Luckman, *Social Construction of Reality*, 33. See also Scott, 'The Evidence of Experience'.
- 5 See Teräs, *Arjessa ja liikkeessä*, 368.
- 6 Cerutti, 'Processus et expérience'. See also Alapuro, 'Revisiting Microhistory', 138–9; Alapuro, 'Historiallisia vertailuja', 59. On using experiences of boundaries to research how these boundaries have been formed, see Scott, 'The Evidence of Experience', 776–7.
- 7 On the importance of everyday experiences to any theory of social universe, see Bourdieu, 'What Makes a Social Class', 7–11. On the necessity of connecting historical processes and experiences, see Scott, 'The Evidence of Experience', 779.
- 8 For example, in labour history there has been a major shift from institutional labour history towards social history of labour, combining such perspectives as household history and labour history. For some first instances of this development, see Van der Linden, 'Connecting Household History and Labour History'. For an early example from Scandinavia, see Rydén, *Hammarlag och hushåll*. On themes in the labour history of Britain, see, e.g., Kirk, 'Challenge, Crisis, and Renewal?'
- 9 For a recent example of using a micro-historical approach through the experiences of a single worker to enhance our knowledge about the modernization process in 19th-century Iceland and the method's relation to micro-historical tradition, see Magnússon, 'The Life of a Working-Class Woman'.
- 10 Bourdieu, 'What Makes a Social Class'; Cohen, *The Symbolic Construction of Community*, 12–13, 21–2; Berger and Luckman, *Social Construction of Reality*, 33.

- 11 Oral history landmarks on labour history and industrialization include, e.g., Hareven, *Family Time and Industrial Time*; Evans, *From Mouths of Men*; Dowd Hall et al., *Like a Family*.
- 12 See, for example, Bursell, *Träskoadel*; Forsell and Carlander-Reuterfelt, *Ruukin elämää*. For examples from other industrial communities from fields of history and memory studies, see Ahvenisto, *Tehdas yhdistää ja erottaa*; Kortelainen, *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys*.
- 13 On comparisons as a tool in microhistory, see, for example, Rahikainen and Fellman, 'On Historical Writing and Evidence', 27–32; Alapuro, 'Historiallisia vertailuja', 58.
- 14 Bursell, *Träskoadel*. These interviews, their transcripts, and some letters related to the interviews are kept in the Språk- och Folkminnesinstitutets arkiv/Uppsala Landsmålarkiv (ULMA), Uppsala, Sweden. They are referenced in this article by their archive signature and name of the interviewee.
- 15 Bursell, *Träskoadel*, 13–14.
- 16 Bodnar, 'Power and Memory in Oral History', 1201; Sangster, 'Telling our Stories', 8.
- 17 Korkiakangas, *Muistoista rakentuva lapsuus*, 15.
- 18 Portelli, 'Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?', 55; Korkiakangas, *Muistoista rakentuva lapsuus*, 13–14.
- 19 Cohen, *The Symbolic Construction of Community*, 12; Misztal, *Theories of Social Remembering*, 137. All in all, memory and ethnographical material is seen as collective, always referencing social context. Bodnar, 'Power and Memory', 1201–3; Korkiakangas, *Muistoista rakentuva lapsuus*, 12, 329.
- 20 For example, see Stobart, 'A Settled Little Society of Trading People'.
- 21 Sangster, 'Telling our Stories', 7–8, 11–12. Sangster emphasizes the need to understand how the memories are formed and how they are reproduced in interviews. She also raises doubts over how contemporaries would have seen the use of such concepts as paternalist, subordination, etc. The same has been noted by Scott, 'The Evidence of Experience', 790–5. See also Korkiakangas, *Muistoista rakentuva lapsuus*, 330; Bruner, 'Experience and its Expressions', 4–6.
- 22 Sirén, *Strömfors*.
- 23 Bursell, *Träskoadel*, 24–41.
- 24 Marttila, 'Beyond the Occupation and the Household', 128–33.
- 25 Erns Backman, Arne Björkqvist, and Jenny Klingberg, interviewed by Gunnar Toivonen, 4 April 1975. Personal archive of Börje Broas.
- 26 ULMA 26380:1, Norling, Karl; Norman, Karl; Karlsson, Axel; Ramström, Ernst; ULMA 28855:1, Jernberg, Henning and Anna; Rundberg, John and Signe; Öberg, Erik; ULMA 26380:2, Wallström, Helge, letter to Barbro Bursell, 1966.
- 27 Vilkuna, *Arkielämää patriarkalisessa työmiesyhteisössä*, 45–52.
- 28 Nurmi, *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus*; Spooft, *Savikkojen valtias*; Ahvenisto, *Tehdas yhdistää*.

- 29 See, for example, Thompson, *The Making of the English Working Class*; Hobsbawm, *Workers*. On Finland, see Haapala, 'How was the Working Class Formed'. For more on the labour history perspective on ironworks and artisans role in industrialization, see Marttila, 'Monopolizing the Property of Skill'.
- 30 Even in the first decades of the 20th century, before the arrival of mass production, craftsmen had not lost either their distinctive position or status. Haydy, *Between Craft and Class*, 212.
- 31 On the research of local social networks in Strömfors based on godparent connections, see Marttila, 'Beyond the Occupation and the Household'.
- 32 Kaarin Seppälä, interviewed by Nina Nybonn, 28 July 1998. Ruotsinpyhtään Ruukkialue Oy's collection, Ruotsinpyhtää Municipality Archives, Loviisa (here-after RRA-RMA). All citations translated by author.
- 33 Armi Lehto, interviewed by Nina Nybonn, 24 July 1998. RRA-RMA.
- 34 ULMA 26380:1, Norman, Karl August and Emelia.
- 35 ULMA 28855:1, Jernberg, Henning and Anna.
- 36 ULMA 28855:1, Larsson, Olga.
- 37 Farr, *Artisans in Europe*.
- 38 These same issues have been observed in different industrial villages by Nurmi, *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus*; Koskinen, *Tehdasyhteisö*; Spoo, *Savikkojen valtias*.
- 39 Various maps of traditional Finnish ironworks can be found in Turunen, *Ruukkien retki*.
- 40 For a map of Ramnäs, see Bursell, *Träskoadel*, 161. More description on Strömfors, a map, and comparison to the situation in 1970s can be found in Sirén, *Strömfors*, 60–3.
- 41 Fanny Klingberg, interviewed by Börje Broas. Börje Broas personal archive.
- 42 Teräs, *Arjessa ja liikkeessä*, 66.
- 43 ULMA 28855:1, Norman, August; Nordström, Jenny and Filip; Lundberg, Arvid; Lundberg, Anton; Larsson, Olga; Öberg, Erik; Fröberg, August; Hedberg, Ebba; ULMA 26380:1, Norman, Karl August; Åkerberg, Axel; Lundberg, Anton. Judicial sources have not been used here, as the experiences of the contemporaries took priority in this kind of study.
- 44 ULMA 28855:1, Lundberg, Anton.
- 45 E.g. ULMA 28855:1, Hedberg, Ebba; Lundberg, Anton.
- 46 ULMA 26380:1, Åkerberg, Axel Emil.
- 47 ULMA 28855:1, Hedberg, Ebba.
- 48 ULMA 26380:1, Lundberg, Karl Anton.
- 49 ULMA 28855:1, Hedberg, Ebba.
- 50 ULMA 28855:1, Norman, August.
- 51 ULMA 26380: Lundberg, Karl Anton.
- 52 ULMA 26380:1, Åkerberg, Axel; Lundberg, Karl Anton; Göransson, Karl; 26380:2, Letter from Ökerberg, Emil; letter from Lundkvist, Fridolf; letter from Jernberg, Henning; ULMA 28855:1, Larsson, Olga; Öberg, Erik.
- 53 'Kongl. Maj:ts Förnyade Hammar-Smeds Ordning'.

- 54 ULMA 26380:1, Åkerberg, Gustaf; Åkerberg, Axel; Karlsson, Axel; Göransson, Karl; ULMA 28855:1, Jernberg, Henning and Anna.
- 55 ULMA 28855:1, Norman, August.
- 56 Koskinen, *Tehdasyhteisö*, 55–6. See also Nurmi, *Lasinvalmistajat*, 159–60.
- 57 See also Ahvenisto, *Tehdas yhdistää*, 498–9. Ahvenisto also sees wage systems as a major factor in the local social system.
- 58 Nurmi, *Lasinvalmistajat*, 147–52.
- 59 ULMA 26380:2; ULMA 26380:1, Norling, Karl; Åkerberg, Gustaf.
- 60 On skill premiums and how technological change affects them, see, for example, Hynninen, Ojala, and Pehkonen, ‘Technological Change and Wage Premiums’.
- 61 As monetary wages played only a minor role, taxation records cannot be used to achieve a credible picture of local differences in living standards. As the population was quite small, the few estate inventory deeds available from the community are of no help either.
- 62 The quality of housing was an important component of social hierarchy also at the Jokela brickworks; see Spooft, Savikkojen valtias, 185–8.
- 63 Penttilä, Johan, 12 August 1968, RRA-RMA; Klingberg, Hilma, 10 August 1968, RMA-RRA. Gösta Backman, Lauri Klingberg, Aarne Seppälä, Erkki Markkanen, and Ahti Rikberg, interviewed by Merja Härö, Lasse Minkinen, and Sami Roos, 14 June 1991, RRA-RMA; Lauri Klingberg, interviewed by Tuulikki Kiilo, 1994, RKA-RMA. Aarne Seppälä, interviewed by Juuso Marttila, 6 September 2006.
- 64 ULMA 26380:1, Åkerberg, Axel Emil; Norman, Karl August; Norling, Karl Emil. Bursell, *Träskoadel*, 140–51.
- 65 ULMA 26380:1, Åkerberg, Axel Emil; Jernberg, Ernst Henning and Anna Josefina; Göransson, Karl Göran.
- 66 RMA, III 10, Bb, Taxation records for Petjärvi and Vähä-Ahvenkoski (1946–1948); Toivonen, Gunnar, 1968; Armi Lehto, interviewed by Nina Nybonn, 24 July 1998, RRA-RMA.
- 67 ULMA 28855:1, Lunderg, Arvid.
- 68 Kaarin Seppälä, interviewed by Nina Nybonn, 28 July 1998, RRA-RMA.
- 69 See Ahvenisto, *Tehdas yhdistää*, 497–502. Ahvenisto sees many similar everyday practices on the shop floor that created both a sense of community and separation.
- 70 ULMA 28855:1, Öhrberg, Henrik. ULMA 26380:1, Norling, Karl Emmanuel; Norman, Karl August; Åkerberg, Gustaf.
- 71 Ahti Rikberg, 27 October and 9 November 1994, interviewed by Tuulikki Kiilo, RKA-RMA; Armi Lehto, interviewed by Nina Nybonn, 24 July 1998, RRA-RMA.
- 72 There were a lot of traditions attached to ironworking. In Finland see, e.g., irkko, Laaksonen, and Rassi, *Se oli rautaa*.
- 73 ULMA 26380:2, letter from Helge Wallström.
- 74 Ahti Rikberg, 27 October and 9 November 1994, interviewed by Tuulikki Kiilo, RKA-RMA.

- 75 Erkki Markkanen, interviewed by Åsa Juslin, 27 November 1997.
- 76 Spoof observed a similar correlation between skill, prestige, and social position at the Jokela brickworks. Spoof, *Savikkojen valtias*, 239.
- 77 ULMA 26380:1, 145; ULMA 26380:2, letter from Helge Wallström; ULMA 28855:1, 115. On the inheritance of smiths' occupation and smiths' origins in Strömfors, see Marttila, 'Monopolizing the Property of Skill'. On Ramnäs, see Bursell, *Träskoadel*, 289. Inheritance of occupation makes a considerable difference when comparing the situation, for example, to brickworks, and contributed to a more pronounced identity and pride. Cf. Spoof, *Savikkojen valtias*, 243.
- 78 Reijo Johansson, interviewed by Nina Nybonn, 28 July 1998, RRA-RMA; Alf Nykänen, interviewed by Nina Nybonn, 24 July 1998, RRA-RMA; Keijo Salojärvi, interviewed by Nina Nybonn, 14 August 1998, RRA-RMA; Kaarin Seppälä, interviewed by Nina Nybonn, 28 July 1998, RRA-RMA; Armi Lehto, interviewed by Nina Nybonn, 24 July 1998, RRA-RMA; Lauri Klingberg, interviewed by Åsa Juslin, 25 November 1997, RRA-RMA; Gösta Backman, interviewed by Nina Nybonn, 29 July 1998, RRA-RMA.
- 79 Kekkonen, 'Isällistä oikeutta', 185; Allardt and Starck, *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta*, 240, 262.
- 80 Gösta Backman, Lauri Klingberg, Aarne Seppälä, Erkki Markkanen, Ahti Rikberg, interviewed by Merja Härö, Lasse Minkkinen, and Sami Roos, 14 June 1991; Lindqvist, Fanni, 13 August 1968; Virta, Emil, 10 August 1968; Toivonen, Gunnar, 1968; RRA-RMA; ULMA 28855:1, Norman, August; Jernberg, Anna and Henning; Lundberg, Anton; ULMA 26380:2, letter from Norling, Karl Gustaf; ULMA 28855:2, Letter from August Hahne.
- 81 On clothing as mark of status in brickworks, see Spoof, *Savikkojen valtias*, 242.
- 82 ULMA 26380:2.
- 83 ULMA 28855:1, Lundberg, Anton.
- 84 Teräs sees distance, similarity, and pace of work as major components in the forming of the workers' community. Correspondingly, they were achieved also in Ramnäs. Teräs, *Arjessa ja liikkeessä*, 61.
- 85 ULMA 28855:1, Rundberg, Märta.
- 86 ULMA 28855:1, Lundberg, Anton; Hill, Lars; Öhrberg, Henrik; Norman, August; Jernberg, Henning and Anna; ULMA 26380:1, Åkerberg, Gustaf; ULMA 26380:2, letter from Emil Åkerberg.
- 87 Teräs, *Arjessa ja liikkeessä*, 67; Bursell, *Träskoadel*, 29–30.
- 88 Marttila, 'Monopolizing the Property of Skill', 438–9.
- 89 Lauri Klingberg, interviewed by Tuulikki Kiilo, 1994, RKA-RMA.
- 90 Lauri Klingberg, interviewed by Åsa Juslin, 25 November 1997, RRA-RMA
- 91 Aarne Seppälä, interviewed by Juuso Marttila, 13 September 2006; Erkki Markkanen, interviewed by Juuso Marttila, 13 September 2006. Gösta Backman, interviewed by Nina Nybonn, 29 July 1998, RRA-RMA; Gösta Backman, interviewed by Åsa Juslin, 3 December 1997, RRA-RMA; Sauli Ek, interviewed by Tuulikki Kiilo, 6 October 1994, RRA-RMA.

- 92 Bourdieu, 'What Makes a Social Class.'
93 Stobart, 'Information, Trust and Reputation', 304.

References

- Ahvenisto, Inkeri. *Tehdas yhdistää ja erottaa Verlassa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2008.
- Alapuro, Risto. 'Historiallisia vertailuja.' In *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*, ed. Risto Alapuro and Ilkka Arminen, 53–66. Porvoo: WSOY, 2004.
- Alapuro, Risto. 'Revisiting Microhistory from the Perspective of Comparisons.' In *Historical Knowledge: In Quest of Theory, Method and Evidence*, ed. Susanna Fellman and Marjatta Rahikainen, 133–54. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2012.
- Allardt, Erik, and Christian Starck. *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta. Suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta*. Porvoo: WSOY, 1981.
- Berger, Peter L., and Thomas Luckmann. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday, 1967.
- Bodnar, John. 'Power and Memory in Oral History: Workers and Managers at Studebaker.' *The Journal of American History* 75 (1989): 1201–21.
- Bourdieu, Pierre. 'What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of Groups.' *Berkeley Journal of Sociology* 32 (1987): 1–17.
- Bruner, Edward M. 'Experience and its Expressions.' In *The Anthropology of Experience*, ed. Victor W. Turner and Edward M. Bruner, 3–30. Chicago: University of Illinois Press, 1986.
- Bursell, Barbro. *Träskoadel. En etnologisk undersökning av lancashire-smedernas arbets- och levnadsförhållanden på Ramnäs bruk vid tiden kring sekelskiftet 1900*. Stockholm: Nordiska museet, 1974.

- Cerutti, Simona. 'Processus et expérience: individus, groupes et identités à Turin, au XVIIe siècle'. In *Jeux d'échelles: La micro-analyse à l'expérience*, ed. Jacques Revel, 161–86. Paris: Seuil/Gallimard, 1996.
- Cohen, Anthony P. *The Symbolic Construction of Community*. London: Ellis Horwood and Tavistock Publications, 1985.
- Dowd Hall, Jaquelyn, James L. Leloudis, Robert Rogers Korstad, Mary Murphy, Lu Ann Jones, and Christopher B. Daly. *Like a Family. The Making of a Southern Cotton Mill World*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1987.
- Evans, George Ewart. *From Mouths of Men*. London: Faber and Faber, 1976.
- Farr, James. *Artisans in Europe, 1300–1914*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Florén, Anders. *Genus och producentroll. Kvinnoarbete inom svensk bergshantering, exemplet Jäders bruk 1640–1840*. Uppsala: Uppsala Universitet, 1991.
- Forsell, Hanna, and Gunilla Carlander-Reuterfelt. *Ruukin elämää. Patruunoita ja työläisiä Kellokoskella*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2009.
- Haapala, Pertti. 'How was the Working Class Formed? The Case of Finland, 1850–1920'. *Scandinavian Journal of History* 12 (1987): 179–97.
- Haggrén, Georg. *Hammarsmeder, masugnsfolk och kolare. Tidigindustriella yrkesarbetare vid provinsbruk i 1600-talets Sverige*. Stockholm: Jernkontoret, 2001.
- Hareven, Tamara K. *Family Time and Industrial Time. The Relationship between the Family and Work in a New England Industrial Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- Haydy, Jeffrey. *Between Craft and Class: Skilled Workers and Factory Politics in the United States and Britain, 1890–1922*. Berkeley: University of California Press, 1991.
- Hobsbawm, Erik. *Workers. Worlds of Labor*. New York: Pantheon Books, 1984.
- Hynninen, Sanna-Mari, Jari Ojala, and Jaakko Pehkonen. 'Technological Change and Wage Premiums: Historical Evidence from Linked Employer-Employee Data'. *Labour Economics* 24 (2013): 1–11.
- Kekkonen, Sanna. 'Isällistä oikeutta Sysmän Hovilan kartanon patriarkaallinen järjestys 1800-luvun alkupuolella'. In *Arjen valta. Suoma-*

- laisen yhteiskunnan patriarkaallinen järjestys myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450-1860)*, ed. Pia Einonen and Petri Karonen, 178–202. Helsinki: SKS, 2002.
- Kirk, Neville. 'Challenge, Crisis, and Renewal? Themes in the Labour History of Britain, 1960-2010'. *Labour History Review* 75 (2010): 162–80.
- 'Kongl. Maj:ts Förnyade Hammar-Smeds Ordning, 26 June 1766'. Jernkontoret. The Swedish Steel Producers' Association. http://www.jernkontoret.se/om_oss/vart_bibliotek/hammarsmedsordning1766.pdf
- Korkiakangas, Pirjo. *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys, 1996.
- Kortelainen, Kaisu. *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2008.
- Koskinen, Tarmo. *Tehdasyhteisö. Tutkimus tehtaan ja kylän kutoutumisesta tehdasyhteisöksi, kudelman säilymisestä ja purkautumisesta*. 2nd ed. Vaasa: Vaasan korkeakoulu, 1989.
- Magnússon, Sigurður Gylfi. 'The Life of a Working-Class Woman: Selective Modernization and Microhistory in Early 20th-Century Iceland'. *Scandinavian Journal of History* 36 (2011): 186–205.
- Marttila, Juuso. 'Beyond the Family and the Household: Occupational Family Networks'. *Journal of Family History* 35 (2010): 128–46.
- Marttila, Juuso. 'Monopolizing the Property of 'Skill': A Prosopographic Analysis of a Finnish Ironworks Community'. *International Review of Social History* 57 (2012): 417–46.
- Misztal, Barbara. *Theories of Social Remembering*. Maidenhead: Open University Press, 2003.
- Montelius, Sigvard. *Säfnäsbrukens arbetskraft och försörjning 1600-1865. Studier I en mellansvensk bruksbygd*. Falun: Falun nya boktryckerie, 1962.
- Montelius, Sigvard, Gustaff Utterström, and Erns Söderlund. *Fagerstabrukens historia. Vol. 5, Arbetare och arbetsförhållanden 1600-1815*. Uppsala: Almqvist & Wiksell, 1959.
- Nirkko, Juha, Pekka Laaksonen, and Antti Rassi. *Se oli rautaa. Kerromuksia masuuneista ja sulatoista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 1990.

- Nurmi, Virpi. *Lasinvalmistajat ja lasinvalmistus Suomessa 1900-luvun alkupuolella*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys, 1989.
- Portelli, Alessandro. 'Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?' In *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, ed. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo and Ulla- Maija Peltonen, 49–64. Helsinki: SKS, 2006.
- Rahikainen, Marjatta, and Susanna Fellman. 'On Historical Writing and Evidence'. In *Historical Knowledge: In Quest of Theory, Method and Evidence*, ed. Susanna Fellman and Marjatta Rahikainen, 5–44. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2012.
- Rydén, Göran. *Hammarlag och hushåll. Om relationen mellan smidesarbetet och smedshushållen vid Tore Petrés brukskomplex 1830–1850*. Stockholm: Jernkontoret, 1991.
- Rydén, Göran. 'Skill and Technical Change in the Swedish Iron Industry, 1750-1860'. *Technology and Culture* 39 (1998): 383–407.
- Rydén, Göran, and Svetlana Golikova. 'Households, Families and Iron-making'. In *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600–1900*, ed. Maria Ågren, 218–46. Oxford: Berghahn Books, 1998.
- Sangster, Joan. 'Telling our Stories: Feminist Debates and the Use of Oral History'. *Women's History Review* 3 (1994): 5–28.
- Scott, Joan W. 'The Evidence of Experience'. *Critical Inquiry* 17 (1991): 773–97.
- Sirén, Olle. *Strömfors: Tehdas ja tehdasyhdyskunta 1695–1970*. Helsinki: A.Ahlström, Strömforsin tehdas, 1971.
- Spoof, Sanna Kaisa. *Savikkojen valtias. Jokelan Tiilitehtaan sosiaalinen ja fyysinen miljöö*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys, 1997.
- Stobart, Jon. 'Information, Trust and Reputation: Shaping a Merchant Elite in Early 18th-Century England'. *Scandinavian Journal of History* 30 (2005): 298–307.
- Stobart, Jon. 'Regions, Localities, and Industrialization: Evidence from the East Midlands Circa 1780–1840'. *Environment and Planning A* 33 (2001): 1305–25.
- Stobart, Jon. 'A Settled Little Society of Trading People? The Eighteenth-Century Retail Community of an English County Town'. In *Retailers and Consumers in Medieval and 1005 Early Modern Europe*,

- ed. B. Blondé and N. Coquery, 189–212. Tours: University of Tours, 2005.
- Teräs, Kari. *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituviin työelämän suhteisiin 1880–1920*. Helsinki: SKS, 2001.
- Thompson, E. P. *The Making of the English Working Class*. New York: Victor Gollancz, 1010 1963.
- Turunen, Mirja, ed. *Ruukkien retki. Historic Ironworks of Finland*. Helsinki: Museovirasto, 1998.
- Van der Linden, Marcel. 'Connecting Household History and Labour History'. *International Review of Social History* 38, supplement 1 (1993): 163–73.
- Vilkuna, Kustaa H. J. *Arkielämää patriarkalisessa työmiesyhteisössä. Rautaruukkilaiset suurvalta-ajan Suomessa*. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1996.
- Ågren, Maria. 'Introduction: Swedish and Russian Iron-Making as Forms of Early Industry'. In *Iron-Making Societies: Early Industrial Development in Sweden and Russia, 1600–1900*, ed. Maria Ågren, 3–32. Oxford: Berghahn Books, 1998.

